UN OM ÎN DUEL ZILNIC CU MOARTEA

profesorul Dan Setlacec

Dan Setlacec. 62 de ani. Chirurg. Profesor la Facultatea de medicină din București. Unul dintre actualii piloni ai școlii medicale românești. Temut de o bună parte din confrerie pentru severitatea verdictelor sale. Trei-patru intervenții chirurgicale pe zi, la Clinica Fundeni. De statură potrivită, părul tuns perie, două sprîncene stufoase, inimitabile, incapabile să umbrească o privire pătrunzătoare în care se văd zîmbetul triumfător al vieții și intoleranța față de moarte. Un om-echipă în spital; un solitar în viața intimă. Moldovean de baștină. Tobă de carte. Fascinant. Tulburător. O putere de vrajă irezistibilă. Curios ca un copil; are mai multe întrebări decît răspunsuri. Odată mi-a spus: „Cînd eram tînăr frecventam des sălile de concert. Într-o seară, la Ateneul Român, a apărut în fața orchestrei, salutînd publicul, un bărbat sobru, distins, care nu avea nimic excepțional în înfățișarea lui, în afara unei priviri care parcă m-a străpuns. Atunci, în clipa aceea cînd ni s-au întîlnit privirile, am simțit că se va întîmpla ceva. Și s-a întîmplat... Era Von Karajan..."

Mărturisesc că același lucru s-a petrecut cu mine cînd l-am cunoscut pe Dan Setlacec. Ca pacient. Și s-a întîmplat. Trăiesc. Dialogurile noastre s-au desfășurat de-a lungul timpului, în ultimii trei ani. Dar ele n-au fost așternute pe hîrtie decît recent, în toamna lui 1984. Nu-i place să dea interviuri. Detestă publicitatea. Nu știu cum l-am „prins", nu știu cum s-a lăsat nu numai să răspundă, dar să și scrie cele relatate.

L-am luat prin „învăluire", abordînd discuția în jurul problemelor evoluției medicinei contemporane și înfățișîndu-mă ca un profan care se vrea inițiat de un specialist. Prima întrebare decurge din răspuns. N-o mai repet.

UN OM ÎN DUEL ZILNIC CU MOARTEA

— Bineînțeles că medicina a realizat, mai ales în ultimele decenii, progrese impresionante. Consecința acestor progrese s-a reflectat benefic asupra omului. Eradicarea multora dintre bolile endemice, creșterea longevității... Față de acum 40—50 de ani speranța de viață a crescut de la 50 de ani — sau chiar mai puțin —, la peste 70 de ani. Datorită în parte medicinei — pentru că la această realizare au contribuit indubitabil ameliorarea condițiilor de existență, progresul societății în toate domeniile, ceea ce a dus la ridicarea calității vieții —, milioane și milioane de oameni au trăit 20 de ani în plus. A trăi cu două decenii mai mult decît bunicii sau străbunicii noștri nu e puțin. Profitînd de această creștere a longevității omul a creat mai mult, și-a amenajat planeta — casa noastră comună —, a semănat și a cules roadele pămîntului; savanții au făcut noi descoperiri, matematicienii și-au dezvoltat teoriile, scriitorii au scris mai mult — și poate că unii dintre ei și-au realizat opera capitală —, toți au contribuit cu ceva la progresul societății și la îmbogățirea spirituală a omului. Cu toate acestea cred că medicii nu pot fi satisfăcuți. Eu consider că evoluția medicinei este rămasă în urmă față de științele pozitive, față de tehnică.

— Care-i motivul acestei „rămîneri în urmă"?

— Ca să explic asta, voi recurge la o veche comparație: aceea dintre om și o mașinărie complexă. În pofida simplismului ei, din punctul de vedere pe care vreau să-l discut, cred că îmi pot permite să recurg la ea. Omul a creat mașina de la pîrghie și roată pînă la calculatoare, microprocesoare, laser, nave cosmice etc. Le-a creat cu iscusința și cu mîinile lui, de la cele mai simple la cele mai complexe, perfecționîndu-le continuu. Medicina — și biologia în general — au de rezolvat o altfel de problemă. Natura a creat viața cu sute de milioane de ani în urmă (sau mai mult!), ea a evoluat în afara omului și s-a perfecționat pe ea însăși odată cu apariția omului, fără ca medicina să intervină, să contribuie la formarea lui.

Deci medicina se găsește în fața unui complex organic la a cărui desăvîrșire nu a participat și pe care, dimpotrivă, trebuie să-l „descifreze". Or, procesul de cunoaștere a materiei vii a început de circa două sute de ani, iar studiul științific fundamental în această direcție datează poate de o sută de ani, și mijloacele tehnice pe care le folosesc biologia și medicina moderne — mijloace formidabile — au o „vechime" de numai cîteva decenii. Putem oare noi să descifrăm într-un interval atît de scurt ceea ce natura a creat în sute de milioane de ani? Sigur că nu, și atunci este explicabil de ce medicina are numeroase necunoscute și lacune.

Deocamdată, am stabilit un consens. Nimeni nu notează nimic. Vom vedea mai tîrziu dacă se găsește ceva demn de încredințat tiparului. Profesorul Dan Setlacec s-a lăsat o singură dată filmat de un reporter al televiziunii într-un interviu care a durat o oră. Un adevărat spectacol cu un singur interpret, în care cel intervievat era pus să răspundă la întrebările care-i veneau din afara cadrului. Deși interviul acela a avut un enorm succes, n-a vrut să mai „recidiveze" în dialogurile cu gazetarii. Reluăm discuția pe tema „tehnicizării" medicinei. Am îndoielile mele față de doctorii care nu-și palpează bolnavii, mulțumindu-se uneori să-l „consulte" doar prin prisma buletinelor de analiză venite de la laborator. În ce măsură tehnica ajută, interpunîndu-se în relația medic—pacient?

— Incontestabil tehnica ne ajută dar nu rezolvă totul. Mijloacele de care dispunem astăzi pentru a descifra omul și patologia

lui sînt extraordinare, dar în același timp relative; ca dovadă căutarea permanentă a noi și noi căi de investigație. Implicit, acest lucru este valabil și pentru terapeutică. Practic, nu ne putem îndepărta în medicină de bolnav, nu-l putem concepe ca pe o „piesă" pe care să o supunem unor „analize", oricît de complexe și de sofisticate ar fi ele. Trebuie să pornim de la suferință pentru diagnostic, cercetare și tratament. Personal am mari rezerve în ceea ce privește „tehnicizarea" absolută a medicinei — cel puțin pentru epoca actuală —, și cred încă în valoarea „investigației clinice". De altfel, absolutizarea tehnicizării mai comportă și riscul de a-l face pe medic să uite să „judece" bolnavul.

— Lumea de astăzi e convinsă că trăiește într-o adevărată „explozie informațională". Datorită mass-mediei aflăm aproape în simultan, mai mult, mai rapid și mai în detaliu despre lucruri ce se petrec la antipozii globului. În ce măsură medicii știu să profite de acest lucru, aprofundind un domeniu de specialitate?

— Poate că de aici ar rezulta beneficiile unei specializări limitate, care să permită pătrunderea în profunzime. Dar am o rezervă: pentru ca medicul să aprofundeze un domeniu limitat, el trebuie să știe în primul rînd medicină în general, să o înțeleagă, altfel nu poate înțelege nimic din domeniul ales și nu poate pătrunde în profunzimea lui.

Poate să pară paradoxal, dar eu constat că în epoca informaticii, informația în medicină se desfășoară destul de greu. Pentru aprofundarea unei probleme chiar de interes mai restrîns — și avem multe, nu una — trebuie să consulți zeci și sute de articole (care se adaugă unei experiențe proprii desfășurată de-a lungul a zece, douăzeci sau treizeci de ani). Poate că un autor nu spune nimic interesant, altul, totuși, spune ceva, eventual modest dar util, altul poate spune foarte mult. Dar de unde să știi ce spune fiecare dacă nu l-ai parcurs?

Un autor poate avea o experiență proprie dar nu întotdeauna va porni de la toate datele problemei, în vreme ce un alt autor își poate întemeia studiul asupra aceluiași domeniu pe alte date. Nu există criterii fixe și poate că din cauza asta medicina progresează oscilînd. Este însă incontestabil că, din numărul imens de publicații ne alegem cu ceva: apar metode și tehnici noi de investigație și tratament care trebuie însă evaluate prin prisma unor experiențe clinice. Labilitatea criteriilor creează însă nelămuriri și chiar confuzii. Cred că ar fi necesar un periodic care să publice exclusiv rezultatele bazate pe criterii precise, fixate dinainte, consacrînd un număr pe an unei specialități anume. Nu vreau să spun că celelalte metode de informație nu sînt utile și necesare (tratate, monografii, articole), se simte însă nevoia ca o metodă, o tehnică, o terapeutică elaborate pe baza unor criterii precise și verificate în timp să poată căpăta o cît mai rapidă și mai eficientă difuzare în lumea medicală.

— Există deci o interdependență firească între cercetarea medicală, verificarea în practică și informarea pe specialități. Dar oare fiecare medic poate pretinde că are de comunicat ceva esențial pentru informarea breslei?

— Ca să-i poți informa pe alții trebuie ca tu însuți să fii bine informat. Or, ca să elaborezi o lucrare de amploare ai nevoie de ani îndelungați de experiență, al căror rezultat se cere confruntat cu zeci sau sute de lucrări. Sinteza de ansamblu poate dura multe luni de muncă îndîrjită. Marele examinator al medicului este timpul. O nouă metodă nu se poate considera verificată numai după doi sau trei ani de la descoperirea ei. Neștiind ce se întîmplă cu bolnavul peste zece ani concluzia este incompletă. Iată deci dilema care chinuiește deopotrivă medicina și medicul.

— Nu considerați statistica unul dintre acele „criterii precise" la care vă refereați mai înainte?

— Incontestabil că statistica matematică este de mare utilitate, în sens general. O metodă care înregistrează statistic 90 la sută rezultate bune va fi preferată alteia cu numai 50 la sută reușite. Dar ce ne facem cu cei care se încadrează în restul de 10 la sută? Ce ne facem cu fiecare bolnav în parte, deoarece nu dispunem anticipat de criterii exacte cu ajutorul cărora să știm dinainte că bolnavul se încadrează în 90, sau în 10 la sută! Am să vă dau un exemplu cu o boală pe care astăzi toată lumea o consideră banală: apendicita acută. Aflați că și astăzi la baza diagnosticului de apendicită acută stau clinica și două investigații: febra și creșterea numărului de globule albe. Dar există forme grave de apendicită acută cu semne clinice necaracteristice sau fără febră și fără creșterea numărului de globule albe! Și atunci ori se practică o intervenție „de urgență", care se dovedește inutilă, ori se întîrzie diagnosticul în dauna bolnavului. O să vă mirați poate dacă o să vă spun că o mare parte a operațiilor care se fac pentru apendicită acută sînt inutile! Ceea ce vă spun este valabil pe toate meridianele. Ei bine, căutînd să lămurească această grea problemă de diagnostic, unii chirurgi au încercat să utilizeze o „baterie" de criterii interpretabile cu ajutorul unui computer. Și au obținut... aproape nimic!

Îi mărturisesc profesorului că încerc un sentiment cumplit gîndindu-mă cum aș acționa în fața unui caz ale cărui șanse de reușită sînt incerte. Mă transpun în situația bolnavului care își disimulează frica de a bănui că face parte din procentajul eșecurilor, sub speranța de a întregi statistica celor 90 la sută succese. Îl întreb care este comportamentul medicului în fața eșecului. Ochii lui ageri, scrutători, mă privesc de sub sprîncenele stufoase cu o fixitate severă.

— Bineînțeles că, în practica medicală, obținem astăzi mai multe succese, dar obsesia

noastră este eșecul. Am citit afirmația lui Constantin Noica, după care eșecul este excelent, deoarece îți permite să reiei cercetarea de la început și să obții succesul. De acord! De altfel, cred că orice profesiune, implicit a noastră, a progresat analizîndu-și eșecurile. Un matematician reia o problemă pe care nu a soluționat-o, un cercetător reia o experiență de fizică etc. Dar gîndiți-vă că noi sîntem PRACTICIENI, și trebuie să vindecăm suferința unui bolnav ACUM! Pacientul este un om, nu o teoremă! Are o familie, este iubit, are responsabilități în societate, cineva — uneori mulți — depinde de el. Oare vă puteți închipui ce se petrece în sufletul atîtor medici de pe suprafața pămîntului atunci cînd au un eșec? Nu vreau să devin patetic, dar să presupunem că o femeie sau un bărbat de 30 de ani cu copii de crescut și de educat, cu părinți, frați, surori, se îmbolnăvește, iar medicul care îl tratează are un eșec cu rezultat dramatic. Credeți că în fața unei astfel de situații mai contează vorbele mari ca „destinul omenirii" sau „marea cultură care trece peste generații"? Femeia sau bărbatul erau necesari ACUM. Nu cobor problema omenirii pe o treaptă inferioară a evoluției umanității, dar noi, practicienii, sîntem în primul rînd legați de omul de AZI. Iar dacă vorbim de cultura și știința care trec peste generații nu cred că acest ACUM este lipsit de importanță. Care ar fi fost progresul lor dacă Pasteur, sau Kant, sau Hegel, sau Einstein mureau la zece ani de apendicită acută? Care era evoluția culturii române dacă același lucru se întîmpla cu Eminescu? Vedeți de ce, pentru noi, contează OMUL ACUM, și de ce eșecul este și pentru fiecare dintre noi, practicienii, catastrofal! În fața lui se duc de rîpă toate succesele și satisfacțiile, toate concluziile utile pentru alții — nu le neg —, pentru că pornesc de la o NESATISFACȚIE. Gîndiți-vă că milioane de medici s-au confruntat, se confruntă și se vor mai confrunta cu eșecul. Nu sînt un „individualist absurd", nici nu neg valoarea marilor creații, dar dacă sînt PRACTICIAN nu pot să fiu indiferent că nu am fost util unui bolnav ACUM. Iată de ce în fața acestui ACUM al meseriei mele nu mă pot împăca cu eșecul, chiar dacă uneori sînt obligat să mă confrunt cu el.

Ultimele fraze aproape că le-a scrișnit, ca într-o irepresibilă nevoie de sfidare adresată morții. Uneori știu cum i-a fost ziua la spital după starea sufletească pe care i-o descopăr cînd îl întîlnesc seara. Are momente cînd degajă o irezistibilă forță de seducție, cînd spiritul îi este deschis oricărei probleme, manifestînd față de orice o curiozitate aproape adolescentină. Atunci deapănă amintiri, vorbește despre profesorii lui, evocă momente din viață care i-au rămas dragi. Odată mi-a povestit despre modul cum profesorul Hortolomei se adresa pacienților săi atunci cînd trebuia să-i supună unei intervenții chirurgicale. Nu spunea niciodată „trebuie să-ți scot" splina, sau vezica biliară, sau un rinichi, ci: „Splina dumitale se cere scoasă"... Sau: „Rinichiul dumitale se cere scos", în sensul că intervenția era indicată de boală, nu de „curiozitatea" de a mai opera un caz. Și, totuși, a cunoscut și el înfrîngeri... „Eșecul"! Profesorul pare obsedat de el. Îndrăznesc să îl întreb despre responsabilitatea medicului față de un eșec.

— Bineînțeles, nu neg că, în cazuri excepționale, medicul poate fi responsabil de un eșec. Dar nu uita că și astăzi, în fața unor probleme ale medicinei sîntem ca practicienii care, cu o sută de ani în urmă, trebuind să pună diagnosticul de tuberculoză pulmonară nu aveau la îndemînă o radiografie, sau ca doctorii care, cu patruzeci de ani în urmă, erau nevoiți să trateze tuberculoza cu... aer curat! Bolile copiilor sînt mai tragice, și mai sînt cele congenitale, sau maligne, iar pentru unele încă nu avem soluții...

— Și totuși responsabilitatea medicului față de un eșec?

— Lumea vede în medic un fel de „erou", și mai ales în chirurg, un salvator din impasuri grele. Și uneori este! Cu prețul unei mari responsabilități, mai ales pentru chirurg, care ceea ce face, „mai face și cu mîna lui"! Iată de ce în meseria noastră avem nevoie de o îndrăzneală conștientă, de un curaj lucid!

— Și totuși, responsabilitatea...

— Dacă spun că un medic practician trebuie să facă bine un bolnav ACUM, AZI, este pentru că practicianul este în realitate un om al colectivității în care trăiește, ca individ, ca parte componentă a acestei colectivități umane. Din asta decurge și marea lui responsabilitate. Un cercetător poate, eventual, să se desprindă — în oarecare măsură — de momentul actual; un practician se poate gîndi la viitor, dar lui îi este imposibil să se îndepărteze de actualitate, pentru că altfel și-ar încălca menirea, rostul lui în contextul prezentului unei colectivități umane. Perspectiva trebuie să o vadă prin formarea cadrelor care îl urmează și, acolo unde este cazul, prin prisma împărtășirii experienței sub forma scrisului.

— Ce simțiți în fața unui „bolnav-problemă"?

— Agresiunea pe care o provoacă în medic o complicație apărută la un bolnav pe care îl îngrijește nu pot să o descriu, nu am talentul de a găsi cuvintele cele mai sugestive. Cine își poate da seama care este starea sufletească a unui chirurg în fața unui bolnav pe care l-a operat, despre care a sperat să evolueze normal, și care prezintă o complicație ce necesită o reintervenție? Cred că s-ar putea face un studiu psihologic al acestei stări, mai ales în medicina de astăzi cînd, datorită unor factori pe care nu are rost să-i discutăm acum, simptomatologia complicațiilor postoperatorii s-a schimbat foarte mult, mai ales în ultimele decenii. Aceasta nu mai seamănă cu simptomatologia care a fost descrisă clasic, și pe care cei din generația mea au trăit-o în tinerețe.

— Și totuși, responsabilitatea...

— Dorința noastră, a tuturor — a bolnavului, a familiei și a medicului — este de a face bine. Aceste dorințe nu coincid însă întotdeauna cu posibilitățile pe care le oferă astăzi cunoștințele medicale...

— Totuși, în limitele date, ce înseamnă insuccesul?

— O mare nedreptate!

Nu mai insist. Știu că profesorului, cu mai mulți ani în urmă, o boală de care a putut să-i vindece pe alții i-a răpit cea mai dragă ființă de pe lume... A fost atunci o luptă pe viață și pe moarte tocmai cu ceea ce Dan Setlacec numește „o mare nedreptate". Culmea, pacienții care l-au solicitat ulterior nu și-au zis: „Un om care n-a putut să-și salveze cea mai iubită ființă...", ci au continuat să-l caute cu asiduitate. Știau că omul cunoscuse suferința înfrîngerii și că nu va ceda ușor în lupta cu moartea.

De altfel, am un prieten medic, chirurg cu peste zece mii de operații la activ, care, cu vreo șase ani în urmă și-a pus singur diagnosticul de neoplasm al laringelui. Intra în arena luptei, de astă dată ca pacient, nu ca doctor. Avea o extraordinară sete de viață, își spunea lui însuși ceea ce spusese de atîtea ori bolnavilor săi. Operat la Spitalul Colțea, a învins. Cu greu. După prima intervenție chirurgicală a fost nevoit să mai suporte una, nu mai puțin penibilă. Și-a pierdut vocea. Dar n-a acceptat să rămînă un mutilat. Și-a reeducat-o. Vorbește. Credeam că nu va mai veni nici un pacient să-l caute. Că se va pensiona. Și-a reluat lucrul și pot spune că acum este mai solicitat ca înainte. Suferise. Iar oamenii se unesc nu numai prin bucurii, ci și prin suferință. Este doctorul Șerban Iliescu de la Spitalul de Urgență.

Dar oare toți medicii reacționează la fel în fața victoriilor sau a eșecurilor?

— Nu neg capacitatea și eficiența profesională a unui medic mai „rece", mai rigid sufletește. Am spus ce simt eu; nu cred că este întîmplător faptul că dacă mă gîndesc la colegii pe care-i cunosc mai bine, știu că simt la fel.

— Ca practician pus adeseori să intervină în „ceasul al unsprezecelea", nu socotiți necesar un devans al medicinei preventive față de medicina curativă?

— Sînt de acord cu dumneata că medicina trebuie să se orienteze în mai mare măsură spre prevenirea bolilor. În acest domeniu s-a realizat enorm. Dar medicina preventivă necesită și o audiență adecvată din partea publicului.

— Adică, un consens în opera de „alfabetizare medicală" a marelui public?

— Să-i zicem așa și să-ți dau un exemplu: nu se spune că fumatul este dăunător sănătății? Și noi, stînd de vorbă, mai ne aprindem cîte o țigară! În ultimele decenii s-au publicat nenumărate statistici care arată flagelul accidentelor de automobil datorate vitezei excesive și a conducerii sub influența alcoolului. Și se conduce în continuare cu viteză și după băutură! Crezi că victimele sau producătorii de victime nu au auzit de recomandările amintite? Și? De acord că medicina face mari progrese în a vindeca bolnavii, dar idealul ar fi prevenirea bolilor. Cîte boli ar putea fi evitate azi dacă sfaturile ar fi urmate!

— Încerc conștient o butadă: s-ar putea vorbi de „imoralitatea" medicinei?

— În primul rînd medicina nu poate fi imorală ca scop. S-ar putea presupune că este „imorală" pentru că folosește, uneori, în progresul ei, învățămintele desprinse din catastrofe produse de natură sau de oameni. Multe progrese s-au realizat astfel. Dar nu medicina a provocat regretabilele situații. Dimpotrivă, ceea ce a făcut a fost într-un scop util oamenilor.

Se afirmă uneori că un medic „face experiență" pe un bolnav. Cel mai adesea este interpretarea greșită a unui act terapeutic într-un caz disperat, cînd medicul face o încercare tot atît de disperată de a realiza ceva în favoarea bolnavului respectiv. Asta nu este imoralitate, ci obligație deontologică.

S-ar mai putea afirma că aplicăm generalul la individual, un individual pe care nu-l putem desluși în toate amănuntele și particularitățile lui. Și, uneori, obținem o reacție inversă; e adevărat, dar altă posibilitate nu avem. Pe vremea cînd medicina se folosea de clismă și purgativ aceste reacții paradoxale nu existau, sau, mai exact, nu puteau fi identificate, dar foarte mulți bolnavi nu se făceau mai bine de pe urma „tratamentului", și unii chiar decedau din cauza acestei „medicații". S-ar putea considera o „imoralitate" trecerea unor rezultate obținute pe animalele de experiență în terapeutica omului? Este adevărat că nu întotdeauna efectele se suprapun, dar are cineva o altă cale?

Există în acest om, ca în orice cercetător al practicii, al concretului, o frămîntare perpetuă, o neliniște creatoare. Citește enorm, dar întotdeauna selectiv. Cartea bună, indiferent de domeniu, și-o caută cu asiduitate. Recent mi-a cerut volumele de poezie ale lui Nichita Stănescu. L-am întrebat dacă simte nevoia acestor lecturi ca pe o necesitate medicală.

— Poate că aceste incursiuni în cultură sînt un refugiu psihologic spre care doctorul se simte împins de o profesiune grea. Nevoia de a dobîndi o cunoaștere mai profundă a obiectului profesiunii sale — omul.

— Chiar și atunci cînd nu-l puteți face bine pe toți?

— Noi nu putem face bine în toate, și chiar cînd facem bine ne confruntăm cu dificultăți proprii...

— Ce dificultăți?

— Una esențială și, aparent, paradoxală: eu cred că medicului trebuie să-i fie teamă de bolnav! Nu frica paralizantă, inhibatoare. Dar nici așa-zisul „curaj" inconștient. O anumită frică, o stare de spirit capabilă să-i mărească grija, responsabilitatea de care mă tot întrebi, o frică în stare să-l stimuleze să rezolve ce e greu...

— Să pun cuvîntul frică între ghilimele?

— Să pui cuvîntul frică așa cum se aude, fără nici un fel de ghilimele! Nu mă refer la frică în sensul „pierderii reputației" — ar fi și stupid, și simplist —, ci la frica de a nu reuși să faci ceva pentru un bolnav, mai ales în situații dificile, greu rezolvabile, la limita dintre rezolvabil și nerezolvabil. Și mai este ceva: frica de apariția unei evoluții nefavorabile, chiar dacă ai reușit o operație în condiții foarte bune; sînt complicații care pot apărea independent de actul chirurgical. Apoi, nu uita că noi nu beneficiem în practică de rigori matematice, că avem un mare grad de participare personală, un grad de subiectivism în ceea ce facem, și asta ne mărește responsabilitatea. Și mai este ceva: pe măsură ce înaintezi în vîrstă ești solicitat mai mult pentru rezolvarea unor probleme cu un tot mai înalt grad de dificultate. Acum înțelegi de ce, tocmai cîștigînd în experiență, trăiești din ce în ce mai mult între frică și obsesia eșecului?

— Ce simțiți după un insucces?

— Un mare regret, un revoltător sentiment de neputință, enervare și o imensă oboseală, o imensă umilință — umilința învinsului!

— Dar responsabilitatea bolnavului? Obsesiile lui? În ce măsură acestea sînt legate de specialitățile chirurgicale, de medicul care are sub îngrijirea sa bolnavi grav?

— Întrebarea este parțial inexactă, dar ea conține un element despre care se vorbește mai puțin: responsabilitatea bolnavului. Aceasta este în mod evident inferioară responsabilității medicilor, dar aici nu putem avea în vedere doar specialitățile chirurgicale, ci și alte specialități, precum și faptul că ea este împărțită cu responsabilitatea majorității covîrșitoare a medicilor. Crezi că un cardiolog care a lăsat la spital un bolnav sau mai mulți bolnavi cu insuficiență cardiacă gravă, sau cu un infarct, a doua zi dimineața, cînd se scoală, cînd face duș sau își bea cafeaua, cîntă sau fluieră? Nu, e clar că se gîndește cu grijă la bolnavii săi! Crezi că un anatomopatolog care trebuie să dea un rezultat decisiv pentru o terapie mai agresivă cu implicații în diagnosticul și viața bolnavului are somnul totdeauna liniștit? Crezi că unui stomatolog care are probitate și conștiință profesională îi este indiferent cum va folosi și va arăta lucrarea făcută pacientului său? Ce să mai vorbim de pediatri, de interniști! Trebuie să știi că printre cele mai grele perioade dintr-o zi rămîne intervalul de timp de cînd te-ai trezit pînă ajungi la spital, mai ales dacă ai „bolnavi-problemă", pentru că orice medic se gîndește care a fost evoluția bolii pacienților săi; ce-l așteaptă? O veste bună? O veste proastă? Și nu numai medicii trăiesc asta. Ambiția de a se rezolva favorabil un bolnav, sau dezamăgirea unui insucces sînt trăite la o mare intensitate de personalul care ne ajută și care împarte cu noi și succesul și eșecul. Sigur că reușitele sînt numeric, cantitativ și adeseori calitativ, cu mult mai numeroase decît insuccesele, dar acestea din urmă, deși mai puține, dor, te umilesc, te chinuie.

— Pe ce criterii vă bazați atunci cînd considerați că un bolnav trebuie să fie operat, sau, in extremis, că operația n-ar mai fi indicată?

— Trebuie să ai o dovadă clinică sau de investigație categorică pentru a putea afirma că un bolnav nu mai poate beneficia de tratament — mă refer acum la cel chirurgical. Pot să-ți dau nenumărate exemple. Dar n-o să mă opresc decît la unul, care-mi aparține, și care a constituit o eroare a mea: am operat un copil cu tumoră hepatică — la copii, cel mai adeseori acestea sînt maligne —, și tumora avea net caracterul de tumoră malignă, iar în jurul ei formațiuni nodulare care sugerau indubitabil aspectul de metastaze. I-am luat o biopsie și l-am închis. După externarea lui am primit rezultatul biopsiei: Tumora era benignă. Am rechemat copilul și, cu acordul părinților, a fost redeschis și operat de conferențiarul M. Stănescu, care s-a ocupat în clinica noastră de rezecțiile hepatice, și i-a făcut o rezecție hepatică a zonei cu tumoră și „metastaze". Examenul histopatologic a confirmat că erau multiple tumori benigne, și nu tumoră malignă cu metastaze. Iar tumorile hepatice pot oferi adeseori posibilități de confuzie, pentru că — rar, e drept —, ceea ce apare malign se poate dovedi a fi benign.

— Și totuși responsabilitatea bolnavului?

— Incorect. Concursul bolnavului. Lupta împreună. Medicul nu este un „făcător de minuni", acționînd asupra unor trupuri sau minți vidate de voință. Dar el trebuie să aibă o perseverență — aș zice diabolică — în tratamentul unui bolnav. Iar o să-ți dau un exemplu: colegul nostru de clinică, doctorul Florea-Panait, a tratat o bolnavă cu o tumoră malignă de glandă suprarenală timp de 13 ani. După extirparea tumorii a operat-o de două ori pentru recidive locale, pacienta lui a avut metastaze pulmonare pe care le-a tratat cu produse anticancerigene, apoi a operat-o încă o dată pentru o nouă recidivă locală. A perseverat. Dispunea de un argument: bolnava a avut timp de doisprezece ani și jumătate o stare excelentă, un moral și un optimism ieșite din comun, și atunci cînd nu era internată se ducea la treabă...

— Deci responsabilitatea bolnavului ar fi participarea lui la tot ceea ce îl privește. Nu numai argumentul că vrea să trăiască, ci și demonstrația că știe cum s-o facă.

— Atîta timp cît avem asemenea argumente tratăm un bolnav, nu-l abandonăm.

Discutăm îndelung despre cazul Corneliu Ryan, scriitorul care a lăsat cîteva cărți de căpătîi în genul literaturii-document: „Marea bătălie", „Ziua cea mai lungă" și „Un pod prea îndepărtat". Ultima carte a acestuia, scrisă în colaborare cu soția sa, romanciera Katherine Ryan este poate cea mai tulburătoare dintre toate: „Am luptat împreună" — povestea unui om atins de un cancer al prostatei și care nu vrea să abandoneze pînă nu își va termina ultimul lucru început. Cinci ani de luptă atroce, poveste teribilă

prin care devenim nu numai martorii rezistenței unei voințe de nebiruit, ci și ai unui sistem medicalo-spitalier guvernat de legile profitului. Am povestit despre aceasta în serialul publicat în revista „Luceafărul" sub titlul „Un pod prea apropiat". Am suferit alături de scriitorul-martir așa cum suferisem cîndva, în adolescență, alături de Nicolai Ostrovski, autorul romanului „Așa s-a călit oțelul".

— Cine a citit „Am luptat împreună" își dă seama de neliniștea, de agitația unui bolnav care știe că are o boală gravă, dar în același timp realizează importanța participării sale izvorîte din dorința de a supraviețui pentru izbîndirea unui vis. Cornelius Ryan a învins, și a învins ACUM, în zilele lui, pentru zilele VIITOARE, pentru cei cărora le-a arătat cum se luptă dacă ai un țel și dacă-ți găsești forța pentru a duce bătălia pînă la capăt...

— Deci considerați că trebuie să perseverați în a aborda cazuri a căror evoluție apare posibil nefavorabilă?

— Sînt situații în care trebuie să operăm un bolnav de două, de trei ori sau chiar de mai multe ori. De fiecare dată riscul lui este mai mare și încordarea noastră psihică ajunge la extrema limită, dar dacă există o cît de mică șansă pentru el trebuie să încercăm. Îmi aduc aminte de un tînăr de 25 de ani care, în urma unui accident, a avut o hemoragie abdominală. Fusese operat de două ori pentru a se stăpîni hemoragia, într-o altă unitate, ulterior a fost trimis la noi. Nu discutăm acum care erau cauzele...

— De ce nu?

— Ei, bine, fusese propria sa victimă într-un accident rutier. Intrase cu motocicleta, noaptea, într-o barieră de cale ferată, pe care a lovit-o, în viteză, cu abdomenul. Hemoragiile s-au repetat și la fiecare recidivă se reintervenea. De fiecare dată speram că am reușit să-i oprim hemoragia și de fiecare dată ea recidiva. În decurs de 62 de zile de spitalizare i s-au făcut unsprezece intervenții. Îți dai seama ce-au fost pentru noi acele zile cînd, ceas de ceas, „pîndeam" cu toții eventualitatea unei noi hemoragii pentru a reinterveni în timp util... Rezultatul final a fost un eșec...

— Am senzația că-mi vorbiți mai mult despre eșecuri decît despre succese...

— O fac în mod deliberat. Succesele, mult mai numeroase, ar putea să însemne laudă de sine. Iar noi ne-am propus să vorbim despre condiția practicianului în contextul relației medic—pacient. Din toate avem de desprins învățăminte, și noi, și eventualii noștri pacienți. În cazurile cele mai disperate trebuie să te înarmezi cu o îndîrjire conștientă și să lupți pentru cel mai mic licăr de speranță.

— Speranța dumneavoastră, dar mai ales speranța bolnavului care-și încredințează viața științei și harului dumneavoastră. La asta mă gîndesc. Am trăit-o și eu. Noaptea dinaintea operației... Și încrederea pacientului în datoria dumneavoastră...

— Ți-aș putea răspunde că principiul, datoria noastră morală, este să încercăm orice poate fi util unui om; dar mai bine o să-ți dau un exemplu: cu mai mulți ani în urmă a venit la mine un bolnav, un foarte remarcabil om de cultură, cu o boală gravă și cu niște asociații patologice care nu prevesteau absolut nimic bun. Era foarte conștient de ce are. Mi-a spus ce-l supără, mi-a arătat investigațiile și mi-a relatat că a fost la diverse clinici din București și din alte centre universitare, dar operația i-a fost refuzată. M-a întrebat dacă accept să-l operez? Cred că pe fața mea a citit o imensă rezervă, a văzut îndoiala și poate că a crezut că-l voi refuza. Și atunci mi-a spus: „Știu ce am, știu care sînt riscurile, știu că nici soluția chirurgicală nu este sigură dar vă întreb: așa cum sînt eu, nu am dreptul, ca orice om bolnav de boala mea, să fiu tratat?" Îți dai seama că problema refuzului s-a prăbușit. Avea și dreptul, avea și dreptate. L-am operat. A doua zi era bine dispus. Zîmbea. Nu știu ce credea despre evoluția lui dar obținuse dreptul de a fi tratat ca orice om. Din nefericire, ceea ce era de prevăzut s-a întîmplat și, peste trei zile, a făcut o complicație dependentă de asociațiile lui patologice și nu a mai putut fi salvat. Să nu te apuce nebunia în fața unui astfel de rezultat?

— Deci cei ce îl refuzaseră au avut dreptate?

— Nu la această „dreptate" mă gîndesc și nici la ceea ce ar putea fi judecat ca o deficiență a indicației mele. Nu! Mă refer la satisfacția pe care ar fi avut-o acest om dacă evolua bine, pentru că a fost și el operat ca orice alt bolnav și că și lui i s-a administrat tratamentul la care are dreptul oricine, indiferent de riscuri, atunci cînd altă soluție nu există. Și continui să cred că o oricît de mică șansă trebuie să fie încercată. Cît a fost bine am citit cu toții în ochii lui bucuria, satisfacția — obținuse o victorie asupra bolii lui, o victorie asupra trupului său mutilat de soartă. Și, la urmă, ce s-a ales din satisfacția lui și din munca noastră? O profundă dezamăgire, un sentiment profund al neputinței, un profund regret...

— Bine, dar ați știut acest lucru anticipat, ce rost mai aveau regretele? Care era șansa pe care ați mizat? Doar într-un astfel de caz, ca în atîtea altele, eșecul era o mare probabilitate.

— Vreau să mă înțelegi bine: consider că medicul practician trebuie să aibă tăria de caracter ca, într-o situație gravă, aparent fără ieșire, să pornească deliberat, deplin conștient de ideea că se confruntă cu un posibil eșec, dar trebuie să facă ceva, altfel pacientul lui este în mod sigur pierdut. Lupta pentru salvarea lui nu încetează decît în clipa ireversibilă.

Apartamentul profesorului din strada Mendeleev, nu departe de piața Romană, are două camere, un mic coridor, o baie și o bucătărie. În camera de lucru — un birou sub cristalul căruia se văd cîteva fotografii, chipuri obturate de dosare cu manuscrise,

de tratate și monografii. O măsuță încărcată întotdeauna cu stive de cărți din cele mai recente apariții. Pereții își împart spațiul între biblioteca cu studii de specialitate și cîteva tablouri și icoane prinse aproape ramă în ramă. În spatele biroului, fereastra, dînd spre o curte cu pomi și copaci umbroși: un vișin, un salcîm, un plop, un oțetar cu stalactite vegetale. Pentru mine, cea mai mare atracție o constituie stivele de cărți, mereu în schimbare, de pe măsuța de lîngă birou. Cunoscînd mulți doctori pe care nu i-am văzut niciodată cu o carte în mînă, îl întreb în ce măsură consideră că medicul are nevoie de cultură generală.

— S-a spus întotdeauna că medicii simt o atracție deosebită spre disciplinele umaniste și s-au dat diverse explicații acestui lucru. Nu știu care e mai valabilă și nu vreau să fac inventarul lor. Nici nu aș putea explica foarte bine de ce mulți medici au devenit scriitori, alții pictori — îi știți mai bine decît mine. Aș putea însă să spun că medicul are nevoie de un anumit nivel de cultură generală, care-l poate face să înțeleagă mai bine valoarea țelului preocupărilor lui: Omul. Cred că asta îi mărește sensibilitatea și îi aprofundează responsabilitatea față de om. Cu o singură condiție: cultura generală să nu fie o preocupare în detrimentul profesiunii de medic. Alternativa e netă: ori, pe aceasta din urmă o părăsește în mod cinstit, ori o limitează. Am avut un splendid exemplu al unui coleg care avea foarte serioase și profunde preocupări filosofice, dar care a știut să-și limiteze domeniul de activitate profesională la atît cît era necesar să o facă, cu corectitudine, într-un domeniu restrîns. Amîndouă, la superlativ, nu se pot face.

— Dar cultura medicală în general? De ce un specialist într-un domeniu limitat trebuie să știe medicină în multe alte domenii și să înțeleagă în toată amploarea și profunzimea ei medicina din alte domenii decît cel strict în care activează?

— Aș putea răspunde că în organismul uman există atîtea relații și interdependențe încît nici un sector nu este independent de restul. Am să-ți răspund însă altfel: dacă ești chirurg și crezi că orice boală acută, orice durere acută abdominală este expresia bolii unui organ abdominal, dacă nu știi medicină, vei opera cam multe infarcte miocardice — bineînțeles inutil. Dacă ești chirurg și crezi că orice durere vie subcostală dreaptă este colecistită acută sau colică biliară, și nu știi că aceeași durere poate fi dată de o insuficiență cardiacă dreaptă, înseamnă că nu știi medicină. Sau dacă ești reumatolog, oftalmolog sau dermatolog și nu știi că unele boli grave, cu localizări, să zicem, abdominale, sau că boli cu caracter general au uneori ca prime simptome fenomene reumatologice, sau oftalmologice, sau dermatologice înseamnă că nu știi și nu ai înțeles medicina. Sigur că exemplele s-ar putea înmulți. Aici cred eu că este riscul mare al unor terapeutici cu un caracter mai particular, ca homeopatia sau acupunctura. Homeopatul sau acupunctorul trebuie să fie un bun medic. Altfel vor trata o durere de cap trecînd pe lîngă realul diagnostic, care poate fi grav, iar pacientul va ajunge la diagnosticul real atunci cînd va fi prea tîrziu. Similar este și pericolul tratamentelor fanteziste, administrate unor bolnavi care nici măcar nu au fost examinați, precum și pericolul medicamentelor „formidabile" care, în general, sînt bune la orice, administrate fiind fără competența necesară practicii medicale. Iată de ce cred că orice medic serios trebuie să refuze consultațiile prin telefon sau prin corespondență. Poate că ceea ce spun acum are o pronunțată nuanță anecdotică, dar cred că este ilustrator ca exemplu: cu foarte mulți ani în urmă am operat un bolnav care avea o boală cu caracter general și o localizare anumită care trebuia operată. După operație a început să facă febră mare. Erau două posibilități: ori avea — ca o complicație postoperatorie — un abces, ori sub influența agresiunii operatorii boala generală se reactivase. Am început prin a căuta abcesul. Între timp, familia alarmată a discutat prin telefon cu o rudă din străinătate care s-a consultat cu un chirurg de reputație mondială (îl cunoaștem din publicații foarte bine). Și profesorul respectiv „mi-a transmis" să caut un abces într-un anume loc. Ceea ce eu și făcusem, de mult, dar abcesul acela nu exista și atunci i-am administrat bolnavului terapia pentru boala generală de care suferea. Și febra a trecut. Unde greșise profesorul? Luase, printr-o rețea de profani, o informație incompletă sau chiar greșită — sigur că nu a știut precis care era realitatea cazului pe care, bineînțeles, nu îl examinase — și a dat o indicație depășită. Nu se poate face medicină fără să ai bolnavul în fața ochilor! Uite, acum, stînd de vorbă cu dumneata, mă gîndesc că, dacă nu cumva, una din dificultățile practicii medicale se datorează faptului că obținem o parte din cunoștințele noastre numai prin lecturi, dar nu vedem bolnavii. Și să știi că a trece de la ceea ce ai citit la aplicarea practică e o diferență!

— Domnule profesor, în fond, ceea ce vrea lumea de la medic este foarte simplu și foarte justificat: ca bolnavul să se facă bine. Oare dumneavoastră n-ați vrea același lucru devenind pacientul vreunui confrate de breaslă?

— Ba da! Dar trebuie să fim conștienți că totul se poate face doar într-o anumită măsură. Acum 50 de ani se putea mai puțin, acum o sută de ani și mai puțin, iar peste 50 de ani și o sută de ani se va putea mai mult, desigur, cu foarte mult mai mult. Acum însă facem ceea ce ne permite ziua de azi. Contradicția dintre ceea ce dorește lumea și ceea ce putem face noi are, neîndoielnic, repercusiuni, mă refer la repercusiunile asupra noastră care se traduc prin nemulțumire și nu rareori prin desconsiderarea medicului sau chiar prin învinuirea lui. Asta se întîmplă însă și între medici. Îmi aduc aminte că, în urmă cu cîțiva ani, o doctoriță m-a rugat

să-i operez o rudă, un bolnav în vîrstă cu o afecțiune gravă, care necesita o intervenție de amploare. I-am făcut-o în condiții bune. Dar evoluția a fost nefavorabilă datorită complicațiilor care se explicau prin discrepanța dintre boală și vîrsta bolnavului pe de o parte, și, pe de cealaltă parte operația făcută. Cînd i-am adus la cunoștință doctoriței deznodămîntul fatal, aceasta a exclamat: „Vai de mine, dar cum se poate să se prăpădească un om operat?" Exclamația conținea nu atît o indignare împotriva sorții, și nici regretul pierderii, ci o evidentă nemulțumire împotriva asistenței medicale acordate bolnavului. Ce să mai vorbim de alte „aprecieri" între confrați! Am, printre altele, sarcina de a aviza dosare medico-legale, pentru a conclude în cazuri discutabile, dosare examinate anterior și avizate de alți confrați. Trebuie să mărturisesc că uneori fac adevărate lucrări, consult bibliografie, considerînd sarcina de mare responsabilitate. Uneori constat cu imensă durere că rapoarte precedente au fost făcute de mîntuială. Iată un exemplu: la un spital unde era de gardă un tînăr cadru medical se prezintă seara un bolnav cu un ulcer perforat de 36 de ore. Or, toată lumea care știe medicină cunoaște două lucruri: că la 36 de ore de la perforație — deci 36 de ore de peritonită — situația este așa de gravă încît greu mai poți salva bolnavul, iar în al doilea rînd simptomatologia este atît de modificată încît nici nu mai poți să-ți dai seama cu exactitate ce are pacientul. Tînărul chirurg a avut unele ezitări, nu l-a operat imediat, l-a mai ținut sub observație, iar cînd a fost convins că trebuie să-l opereze, în timp ce bolnavul era transportat spre sala de operație, s-a produs șocul ireversibil. Ulterior, altă analiză a cazului a arătat că existau unele particularități ale evoluției bolnavului care justificau ezitarea tînărului coleg. Bineînțeles că familia, în loc să fi adus bolnavul la timp la spital, a reclamat că acesta nu fusese tratat cum trebuie. S-a făcut o comisie din „mințile luminate" ale județului, care cuprindea și doi chirurgi. Aceștia au analizat cazul și au ajuns la stupefianta concluzie că dacă se punea diagnosticul precoce și se intervenea în timp util bolnavul putea fi salvat. Procurorul, deși fără pregătire medicală, dar om cu bun-simț, și-a dat seama de aberația concluziei aparent „justă": cum era să pună medicul diagnosticul precoce dacă bolnavul a fost adus la 36 de ore de la debutul peritonitei? Și atunci întreabă „comisia" ce este un diagnostic precoce? Tot ce relatez este rezultat din analiza unor documente scrise, aflate la dosar, nu vorbe. Se primește de la aceeași „comisie" un răspuns mai stupefiant, mai aberant: „diagnosticul precoce este diagnosticul exact pus la prezentarea și examinarea bolnavului". Cu alte cuvinte, dacă un bolnav se prezintă la un medic și acesta îi pune diagnosticul de tumoră malignă cu metastaze și îi recomandă tratamentul adecvat, care nu poate fi decît paleativ, conform opiniei „comisiei" s-a pus un diagnostic precoce. Cred că este inutil să mai spun că diagnosticul precoce este în raport cu evoluția bolii și nu cu momentul prezentării bolnavului la medic. Vezi cine judecă — uneori — soarta unui tînăr la începutul activității profesionale! Și astfel de judecăți nu sînt niște excepții. Uneori ele sînt atît de... nu știu cum să le numesc, încît în concluziile mele apar poate insultător, caracterizînd concluziile precedente drept stupide, aberante, ca manifestări de incultură medicală. Am impresia însă că prietenii mei de la Institutul medico-legal au grijă să nu lase ca ele să ajungă sub ochii celor vizați, ferindu-mă astfel de inevitabile adversități.

Mă gîndesc ce extraordinar scenariu de film ar putea să constituie un astfel de caz. Într-o zi îi mărturisesc profesorului intenția de a scrie despre viața medicilor, despre laboratorul intim al muncii lor. Nu mă dezarmează, dar îmi spune zîmbind:

— Trebuie să știi că această muncă a medicilor, cu zbuciumul de fiecare zi, cu îndoielile și responsabilitatea ei nici nu poate fi relatată. Știu, și am citit și eu romane scrise de mari scriitori despre viața medicilor. Dar aspectele directe ale profesiunii medicale nu sînt abordate decît relativ vag. De altfel, cred că în anumite limite nici nu se poate altfel. Am să-ți dau un exemplu: crezi că un protocol operator al unei operații grele poate cuprinde în el toată realitatea? Îți spun eu că nu, și că este imposibil să cuprinzi în el toate dificultățile; uneori „amănunte" cu a căror rezolvare te chinuiești, încercînd de repetate ori aceeași manevră, sînt cuprinse într-o formulă: „cu greutate se face..." Ce reprezintă această formulare: „cu greutate"? Ea are nenumărate nuanțe și variații pe care nimeni nu are nici talentul și nici timpul să le descrie. Iar apoi protocolul operator nu cuprinde ce se întîmplă cu chirurgul, care e starea lui psihică, sau ce trece prin mintea lui atunci cînd face o operație grea. Este o fațetă a practicii medicale care rămîne nescrisă...

Schimb vorba. Îl întreb cît din adevărul știut de doctor trebuie să-l afle bolnavul cu privire la gravitatea stării lui. Cît de sigur este medicul în fața unui diagnostic sever și cît îi poate împărtăși bolnavului fără a risca să-l demoralizeze?

— Bolnavilor trebuie să le oferim ceea ce cuprinde un adevăr, oricît de relativ ar fi el, dar asta numai după ce totul s-a controlat și s-a verificat cu mijloacele actuale ale științei, oferindu-i-se cu bună-credință tot ceea ce a fost sau este considerat eficient. Este drept că, pe măsura scurgerii timpului, valoarea unor forme terapeutice s-a infirmat, dar acestea sînt posibilitățile actuale la scară mondială. Este nepermis însă să le oferim bolnavilor fantasmagorii care nu au nici o verificare, nici un dram de adevăr, sub nici o formă. Asta nu mai este bună-credință!

Revin la întrebare. În lumea contemporană medicală se practică două atitudini față de informarea bolnavului cu privire la reala lui stare: cea americană, care reco-

mandă rostirea adevărului total, oricît de brutal ar fi acesta, încît pacientul să-şi cunoască cu exactitate perspectiva, chiar şi în eventualitatea unui apropiat deznodămînt fatal; şi atitudinea aşa-zisă „latină" care comportă menajarea bolnavului, „minţirea" lui deliberată, pentru a nu-i submina psihicul. Îl întreb pe profesor dacă el, uneori, „minte"?

— Dacă mint? Mint, dar mint în favoarea bolnavului, pentru a-i face un serviciu. Nu-i spun un adevăr care l-ar putea duce la o viaţă chinuită de obsesia unei boli incurabile şi despre care eu însumi nu ştiu dacă nu poate fi şi curabilă... La urma urmei nici nu ştiu dacă îi pot spune întregul adevăr. Pentru că... Să luăm un exemplu: o tumoră malignă de sîn. Astăzi poţi opera o femeie de 40 de ani cu tumoră malignă de sîn, şi dacă este bine tratată ea poate să trăiască pînă la 80 de ani, şi să se prăpădească de altă boală. De ce să-i dau 40 de ani de nelinişti? De altfel avem exemple numeroase de bolnave cu tumori maligne de sîn în stări mai avansate, care, tratate au o supravieţuire îndelungată, uneori chiar şi de noi neaşteptată. Iar criteriile noastre de a prognostica din ce categorie face parte fiecare sînt relative. Şi atunci sigur că mint, sau, mai bine zis, minţim. În realitate nici nu ştiu dacă mint. Îi ascundem o parte din imprecizia ştiinţei medicale. Crezi că e mai grav decît minciuna?

— Dar dreptul la experienţă? Există un astfel de drept?

— Noi, practicienii, nu putem repeta experienţa, nu putem relua ceea ce are şanse sigure de eşec. Şi, de altfel, chiar dacă s-ar găsi un astfel de monstru practician care să facă experienţe pe om, nu ar avea şanse prea mari de reuşită pentru că din toate punctele de vedere oamenii nu sînt la fel şi nu au aceleaşi reacţii. Atunci ar trebui să reia experienţele de fiecare dată pe acelaşi om!

La clinica sa de la Fundeni profesorul este întotdeauna însoţit de o echipă de cadre medicale tinere, selecţionate după o îndelungată verificare profesională. Intolerant cu indisciplina, sever ca un prelat al unei misiuni sacre, sobru fără uscăciune, demn fără ştaif, ştie să ridă stenic insuflîndu-le întotdeauna bolnavilor încrederea şi ambiţia de a lupta. Oricît de dificilă i s-ar anunţa ziua de muncă nu apare niciodată copleşit de gravitatea şi de importanţa actelor sale. Izbînzile îl fac radios, orice bolnav salvat din ghearele morţii este pentru el ca un tovarăş de arme alături de care a cîştigat o grea bătălie. Ştie să şi-l facă aliat dîndu-i armele necesare continuării luptei: bucuria întoarcerii la viaţă, hotărîrea participării, speranţa izbînzii finale. Cu pacienţii tineri se comportă ca un companion de generaţie, cu cei vîrstnici este sfătos, căutînd punţi de comunicare comune într-o îndelungată experienţă de viaţă. Odată îmi spune:

— Să zicem că avem în faţă douăzeci de bolnavi relativ identici, cam de aceeaşi vîrstă înaintată, în jur de 75 de ani, şi care au aceeaşi boală (eu mă gîndesc la una anume). Şi îţi spun: putem să le facem o operaţie care să le dea un anume grad de infirmitate, operaţie cu risc minim, dar care nu le înlătură boala şi se vor chinui puţinul timp pe care-l mai au de trăit; sau putem să le facem o operaţie care lasă acelaşi grad de infirmitate, dar înlătură boala şi permite o supravieţuire uneori foarte îndelungată. Dar în această a doua ipoteză, doi sau trei dintre ei vor avea o evoluţie postoperatorie cu complicaţii, probabil, fatale. Dumneata ce ai alege? Eu o aleg pe a doua. Este riscul fiecăruia dintre ei — major —, şi al meu — ca eşec —, dar pot eu oare, pentru liniştea mea, să refuz beneficiul pentru 17 sau 18 din 20? Cred însă că recunoşti că e normal să-mi fie frică pentru fiecare dintre ei, deoarece nu pot şti dinainte cum vor evolua... În intimitate, în conştiinţa mea, obsesia insucceselor depăşeşte satisfacţia succeselor. Uneori, bolnavi mai vechi sau mai recenţi, pe care în deplină cunoştinţă ştiu că i-am operat cum trebuie, au evoluat cu o complicaţie stupidă, neaşteptată, incurabilă, şi nu pot să-i uit... Dragul meu, ai stors din mine cele mai profunde şi mai intime gînduri. M-ai chinuit şi m-ai obosit. Hai să încheiem.

Nu pot să-i spun că mai am cel puţin încă o sută de întrebări. Îl mai întreb doar ce crede despre evoluţia şi perspectivele imediate ale medicinei. Acceptă să-mi răspundă.

— Dar pe scurt, deoarece întrebarea dumitale ar necesita un răspuns-dizertaţie şi n-am mai termina pînă mîine. Evoluţia medicinei poate să pară surprinzătoare. Gîndeşte-te numai la specialităţile noi care au apărut şi s-au dezvoltat în ultima perioadă: neurochirurgia, anestezia şi terapia intensivă, chirurgia plastică şi reparatorie de care au beneficiat şi beneficiază milioane de oameni. Sigur că aş putea da numeroase exemple, dar mă voi referi la unul de o natură mai particulară, care, incontestabil, este favorabil în primul rînd bolnavului. Dar şi medicului. Ştiţi foarte bine că în epoca „eroică" a chirurgiei urgenţele se operau adeseori la bolnav acasă, pe masa din bucătărie, şi unii bolnavi mai şi scăpau cu viaţă. Este clar că, în toate timpurile, ca şi în prezent, orice medic este obligat să acorde asistenţă în orice condiţii, cu maximele posibilităţi pe care i le oferă situaţia dată. În acelaşi timp apare însă un fenomen psihologic care nu poate fi negat. Desigur, se poate face treabă bună şi într-o dărăpănătură de spital; depinde de doctor. Dar dărăpănătura, spitalul vechi şi delabrat, care se repară în fiecare an dar niciodată reparaţia nu are efect decît cîteva luni, nu este un stimulent, nu te îndeamnă la lucru. Altceva este cînd te duci în fiecare dimineaţă la lucru într-un spital mare, curat, cu săli de operaţie în care-ţi face plăcere să intri, cu o dispoziţie funcţională nestînjenitoare în activitate. Asta stimulează medicul, îl optimizează, îi creează o deschidere sufletească, o plăcere de a munci. Azi toată ţara este plină de spitale noi, fapt care se răsfrînge favorabil asupra calităţii asistenţei medicale. Sigur că şi bolnavul se simte altfel într-o asemenea condiţie care îi stimulează optimis-

mul; una este să te vezi internat într-o vechitură de spital, și alta într-o unitate nouă care are și eleganța noului. Cît privește perspectiva sînt optimist nu numai pentru viitorul îndepărtat. Sînt optimist în fiecare zi. Cînd începe lucrul cred că totul o să meargă bine, că nu o să am nici un eșec, deși acesta poate fi inevitabil, lăsînd urmele de care ți-am vorbit, dar o iau de la început în fiecare zi. Datoria către oameni **trebuie** să o îndeplinim, și nu o poți îndeplini dacă nu ai o bază de încredere, de speranță în bine, care **trebuie** să depășească dezamăgirile. Altfel s-ar cuveni ca ori să abandonăm noi profesiunea, ori să ne abandoneze ea pe noi. Sînt optimist pentru că în cei peste 30 de ani de activitate profesională am asistat la progresele impresionante pe care medicina — ajutată și de alte științe — le-a realizat nu numai teoretic, dar și practic. Sînt optimist pentru că științele evoluează în ritmul pe care-l cunoaștem și pentru că de progresele acestea beneficiază și PRACTICIANUL. Iată de ce sînt optimist, și încă n-am spus totul...

— Școala medicală românească contribuie și ea la acest optimism?

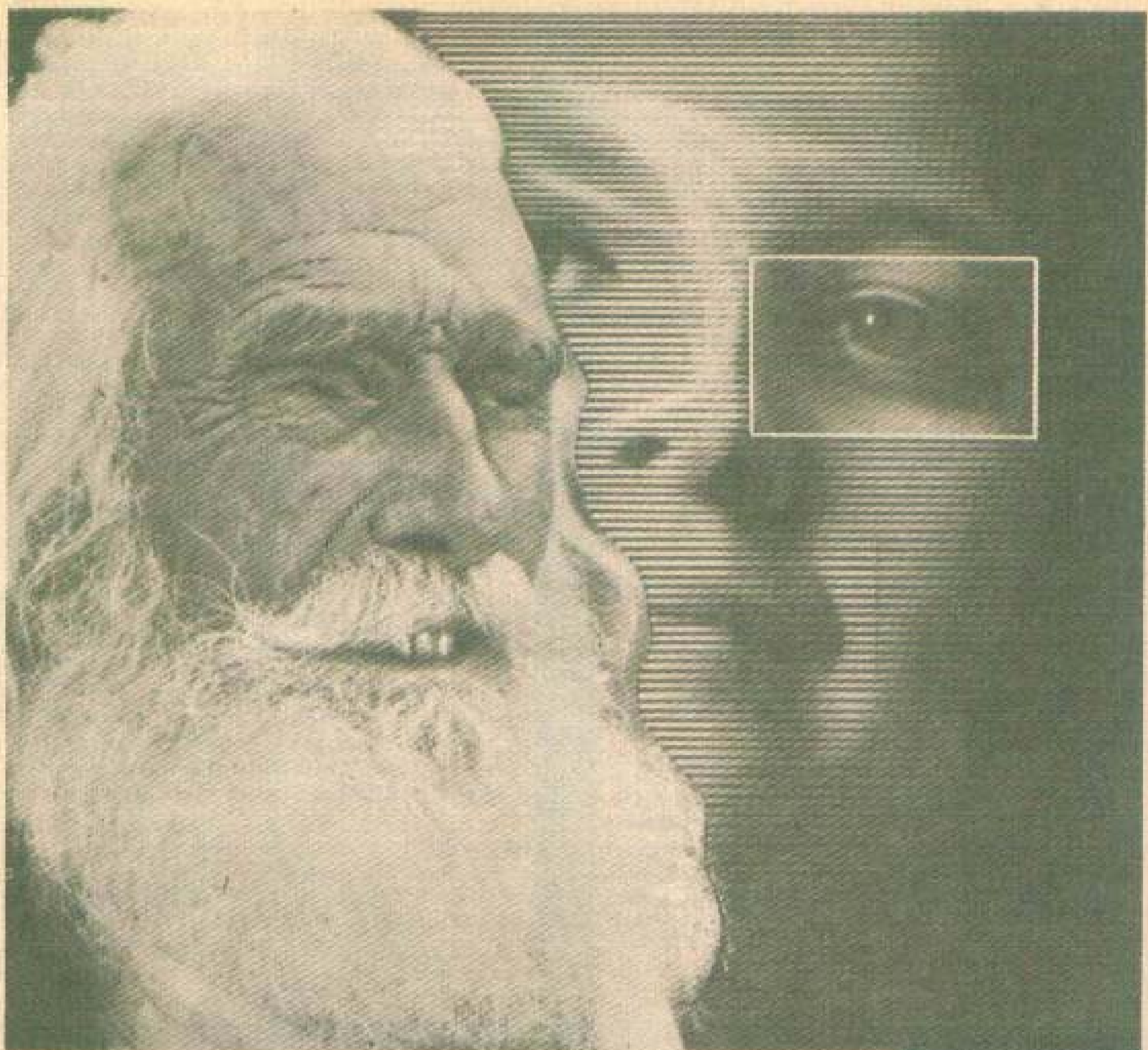
— Școala românească de medicină cred că ține fruntea sus. Mie îmi este greu să vorbesc despre toată școala de medicină actuală, mai ales că adevărata valoare a oricărui lucru se apreciază prin prisma timpului. Și, prin prisma aceasta, judecîndu-i cărămida fundamentală, care cel puțin în chirurgie s-a pus din secolul trecut — și nu numai în chirurgie —, și a continuat cu maeștrii noștri, nu am motive să cred că evoluția actuală și, sper, viitoare, să nu fie dintre cele mai favorabile. O singură obiecție aș avea: o școală, de orice fel ar fi ea, se impune în primul rînd pe plan național. De asta sînt uneori surprins dureros de faptul că unii colegi ignoră însăși școala actuală de chirurgie și, cînd publică ceva, nu citează și nu se referă și la lucrările și la contribuția autorilor români; să nu neglijăm faptul că și din aceasta decurge responsabilitatea educării generațiilor mai tinere. Nu mă refer la unele omisiuni inerente. Am să dau un exemplu din contemporaneitate, și anume acela al regretatului prematur dispărut prof. dr. D. Burlui. Au apărut cărți care tratează probleme asupra cărora Burlui a lucrat și a publicat cel puțin 20 de ani, dar lucrările lui nu sînt menționate! Relativ la școala de chirurgie românească aș mai da un exemplu: sînt numere din revista noastră „Chirurgia" net superioare unor numere din reviste care au un prestigiu mai mare — și pretenții mai mari — pe plan internațional.

Încheiem. Cîtă dreptate avea înțeleptul care a spus: „Optimistul este un om care te privește drept în ochi. Pesimistul este cel care nu-ți privește decît picioarele!" Dan Setlacec privește și moartea în ochi, alungînd-o zi de zi de lîngă bolnavii lui. Cred că și moartea, dacă s-ar îmbolnăvi, ar veni la el s-o consulte. Antidotul tuturor nenorocirilor este pentru el unul singur: viața, viața, viața!

— Mai exact — spune profesorul —: SĂNĂTATEA!

IOAN GRIGORESCU
Fotografii de EMILIAN BERDELI

BATRÎNEȚE, HAINE GRELE...

În legea generală a îmbătrînirii — de la naştere pînă la moarte — există numai două excepţii: cresc, dar nu îmbătrînesc „celulele vieţii" (ovulul şi spermatozoidul) şi celulele „demente" canceroase. Toate celelalte au atît început, cît şi sfîrşit. Tocmai la această limită extremă dintre viu şi neviu se află cauza îmbătrînirii. Astăzi se consideră că, într-un fel sau altul, ar putea fi găsit mijlocul de a amîna sau de a încetini acest proces, ori chiar de a-l înlătura cu totul. Ştiinţa se apropie tot mai mult de acest ţel, dar nimeni nu-şi face iluzii că ea va putea să depăşească prea curînd această limită.

Gerontologia are la activul ei descoperiri importante. Mai înainte se considera că bătrîneţea este o boală. Astăzi această idee a fost abandonată. Există oameni în vîrstă care suferă de o boală sau alta, există boli tipice pentru bătrîneţe, dar bătrîneţea, prin ea însăşi, nu este o boală. Şi nu este adevărat — afirmă specialiştii — că această pretinsă boală, bătrîneţea, duce la îndepărtarea de societate. Lucrurile stau, de fapt, invers: bătrîneţea bolnavă este produsul culturii unei societăţi determinate. Izolarea bătrînilor, cum în general se întîmplă în societatea de astăzi, devine cauza apariţiei bolilor specifice lor. Totuşi, există şi alte tradiţii sociale, unele datînd din trecutul îndepărtat.

ŞCOLI ŞI TEORII

În gerontologie există nu mai puţin de zece şcoli ştiinţifice şi fiecare susţine propria sa cale pentru obţinerea victoriei asupra bătrîneţii. Unii văd cauza îmbătrînirii în anumite erori genetice; este vorba de aşa-numita ipoteză a „fotocopiilor". Specialistul american Leslie Orgel spunea: „Este ca şi cum am face fotocopia unei litere, apoi fotocopia acestei fotocopii şi aşa mai departe. Şi vine vremea cînd ultima fotocopie este complet neclară". Fiecare celulă care se înmulţeşte conţine o mică „inexactitate" în „instrucţia" genetică preluată de la ADN (substanţa purtătoare a informaţiei genetice). Potrivit acestei teorii, noi îmbătrînim în principal din cauza acumulărilor de greşeli legate de procesul de înmulţire a fiecărei celule în parte a organismului nostru. Această înmulţire are ritmuri şi dimensiuni colosale, atingînd mărimi care se pot exprima numai în cifre astronomice. Din 60 de trilioane de celule care alcătuiesc corpul omenesc, în fiecare minut mor 18 miliarde şi tot atîtea se nasc din nou. Un asemenea ritm e puţin probabil că poate să-l susţină chiar şi cea mai solidă maşină de fotocopiat.

La polul opus se situează teoria „morţii programate", potrivit căreia ADN conţine în sine, după cît se pare, un program care prevede distrugerea organismului. Se ştie că moartea poate fi un factor de evoluţie în interiorul speciei, dacă această evoluţie este legată de un număr mare de mutaţii (mutaţiile negative provoacă stingerea speciei, iar cele pozitive o împing înainte). Fiecare fiinţă vie care a trecut de faza cînd putea să aibă urmaşi este „nefolositoare" în sens evolutiv. De aici oportunitatea distrugerii ei cu ajutorul procesului îmbătrînirii. Confirmarea cea mai serioasă a teoriei morţii programate este descoperirea numărului Heifling. Fragilele celule embrionare se înmulţesc prin diviziune pînă la o anumită limită, aflată între 50 şi 60, după care încetează să se dividă şi mor cu încetul. Şi întrucît un astfel de program nu poate veni la celulă decît de la informaţia genetică, teoria morţii programate se sprijină pe postulatul că există gene care reglează procesul de îmbătrînire.

Savantul american George Martin nu numai că a presupus existenţa lor, dar le-a şi stabilit numărul (cîteva sute la cele o sută de mii de gene ale organismului uman) şi a determinat amplasarea lor (presupusă la nivelul cromosomului 6).

Conform celei de-a treia ipoteze, emise de cunoscutul genetician M. Barnett, bătrîneţea apare cînd se produce dereglarea sistemului imunologic. Aceasta înseamnă că în decursul timpului se reduce capacitatea acestui sistem de a deosebi celulele propriului organism de celulele străine, împotriva cărora forţele imunologice îndeplinesc funcţia de respingere, pentru a apăra organismul. Scăderea tonusului de dirijare imunologică duce la slăbirea rezistenţei organismului în ce priveşte atît bacteriile şi viruşii, cît şi celulele tumorale. În strînsă legătură cu decăderea acestui sistem se află distrugerea posibilităţilor de autoapărare ale ADN. Greşelile, probabil, se îndreaptă cu o eficienţă din ce în ce mai redusă, ajungîndu-se în felul acesta la slăbirea fiecărui instrument de apărare împotriva agresiunilor externe. Moartea nu survine datorită unei greşeli, dar ea nici nu este programată. Nu mai există „apărători pe bastioane" care să se poată împotrivi ofensivei adversarului. Cea mai serioasă obiecţie în contra acestei teorii o constituie faptul că îmbătrînesc şi organismele care sînt lipsite complet de sistem imunologic.

O a patra ipoteză explică ofensiva bătrîneţii prin declinul nu al sistemului imunologic, ci al sistemului nervos central (fapt confirmat de cercetările de laborator). Se consideră că pe măsura înaintării în vîrstă se reduce sinteza neuroconductorilor de bază (dopamina, adrenalina ş.a.m.d.), ceea ce duce la desincronizarea activităţii creierului.

Apropiată de această ipoteză este afirmaţia că de încetarea activităţii creierului sau de reducerea ei considerabilă sînt vinovaţi fermenţii. Reducerea eficienţei activităţii creierului la oa-

menii în vîrstă, consideră un reputat gerontolog, șeful catedrei de medicină patologică a Universității din Roma, se datorează nu atît pierderii zilnice a mii de neuroni, care nu se mai regenerează, cît mai ales îmbătrînirii activității vitale a celulelor, îmbătrînire ce se produce ca urmare a unei serii de greșeli în sinteza fermenților.

Pentru a dovedi reciprocitatea dintre activitatea creierului și sistemul endocrin, Joseph Maites, de la Universitatea din Michigan, a stimulat la femele vîrstnice de șoarece zona creierului (hipotalamus) care dirijează activitatea glandelor endocrine. Ca rezultat, el a izbutit să restabilească producția de hormoni ovarieni la șoareci. Experimentul lui Maites a demonstrat existența unei legături „hormoni-îmbătrînire".

Contrară, dar nu mai puțin importantă — ea fiind susținută de numeroși cercetători — este teoria „radicalilor liberi". Radicalii liberi sînt moleculele cu un număr anormal (adică foarte ridicat sau foarte scăzut) de electroni. Electronii se pot dobîndi sau pierde în timpul reacțiilor chimice necesitate de procesele oxidării. În acest sens, radicalii liberi sînt un fel de produs secundar al acestor procese. În ce măsură pot ei influența procesul îmbătrînirii? Doctorul Stefano Caliano, în lucrarea sa „Îmbătrînirea — cum și de ce" scrie: „Pericolul acestor radicali («liberi», fiindcă nu sînt încă cuprinși în alte combinații) constă în faptul că ei, după cît se pare, sînt capabili să formeze legături încrucișate în anumite biomolecule și în fermenți. Dar pînă în prezent nu s-a dovedit că radicalii liberi sînt aceia care poartă răspunderea pentru procesul îmbătrînirii, cu toate că o legătură indirectă probabil există." Dînd animalelor bătrîne, în timpul experiențelor, antioxidanți, care acționează împotriva radicalilor liberi, savanții le-au prelungit considerabil viața. D. Harman, de la Universitatea din Nebraska, susține că oxidarea grăsimilor realizată în corpul omenesc de radicalii liberi este, se pare, primul pas în lanțul de evenimente care duce la apariția tumorii.

SAVANȚII ÎN CĂUTARE DE CĂI NOI

Ce recomandă în prezent știința pentru prelungirea vieții? Prescripții pentru folosirea imediată, cu scop profilactic sau terapeutic, poate da, evident, numai medicul de specialitate. Dar în discuție pot fi aduse, fără îndoială, și anumite opinii ale unor savanți, pe care practica urmează să le verifice, adică să le confirme sau să le respingă.

Este bine stabilit că frigul încetinește ritmurile vitale. Se presupune că pe această cale se poate prelungi viața. Cum însă? Pentru că nu-i nici o afacere să-ți petreci perioade lungi hibernînd sau în stare congelată (presupunînd că această metodă se va pune cîndva la punct într-un chip mulțumitor). Viața, se știe, nu înseamnă doar supraviețuire, ci trăire, existență conștientă, activă și plăcută omului, iar cînd se vorbește de prelungirea vieții se are în vedere exact această accepțiune a ei. Pînă una-alta, se fac diferite încercări. Experiențe asupra unei specii de pește, efectuate în Statele Unite, ar fi dovedit — susțin autorii lor — că „scăderea temperaturii mediului înconjurător în medie cu un sfert din cea de astăzi duce la o prelungire a vieții cu 60 la sută". Cauza acestui fenomen trebuie să fie probabil scăderea generală a vitezei schimburilor de substanțe pe care îl provoacă hipotermia.

După părerea unor specialiști, mărirea duratei vieții se obține și prin scăderea numărului de calorii din alimentație. Acest fapt este confirmat de experiențele în timpul cărora un grup de cobai a fost ținut la o „dietă" severă, cu hrană doar atît cît să rămînă în viață, săracă în conținut energetic, pentru a le preîntîmpina creșterea în greutate. Cobaii care au fost tratați astfel au trăit în medie 1 400 de zile, față de 1 000 de zile cît au trăit cei din grupul de control (o prelungire deci a vieții cu 40 la sută). La populația hunza, care dă cei mai rezistenți ghizi pentru expedițiile pe Himalaia, vîrsta medie atinge 100 de ani. Ei se hrănesc utilizînd nu mai mult de 1 900 de calorii pe zi. Cercetările arată că dieta normală a centenarilor este săracă în albumine și grăsimi și bogată în zahăr și țesuturi vegetale. Se știe că pentru „slăbire" se administrează vitamina E. Cum acționează ea? Această vitamină înlesnește distrugerea moleculelor „încrucișate".

Asemenea molecule se formează în cazul unui schimb de materii defectuos. Or, surplusul în regimul alimentar favorizează tocmai acest schimb defectuos. Printre remedii s-au propus diferiți antioxidanți, care pot prelungi viața în medie cu 20—30 la sută. În prezent este clar că luarea de vasodilatatoare nu constituie o intervenție terapeutică folositoare pentru oamenii în vîrstă.

Pentru prelungirea vieții, un viitor strălucit ar putea să aibă „longevinul", o proteină extrasă din crapi (pești cu viață lungă), obținută de cercetătorii californieni. Ea constă din două rețele: rețeaua A, compusă din celule ale învelișului mucilaginos al intestinului și care poate fi ușor separată, și rețeaua B, care, dimpotrivă, este nestabilă și din această cauză n-a putut fi obținută pînă în prezent. Acum se încearcă să se realizeze acest lucru prin „îmbierea" genei pe calea ingineriei genetice. Imediat ce aceste cercetări vor fi terminate, la Los Angeles vor începe experiențele pe animale.

PENTRU ȘI CONTRA BIOPROTEZELOR

Sînt unii care cred că nu medicamentele, ci bioprotezele vor prelungi viața omului de mîine. Protezele înlocuiesc diferite organe sau membre care lipsesc: articulații, femure, urechi, dinți, artere, valvule ș.a. Bioprotezele sînt aparate care ajută funcționarea unor organe paralizate. Se poate obține contracția unui mușchi prin impulsuri electrice. Acolo unde transmiterea comenzilor, care vin de la creier, este întreruptă, la nivelul nervilor intervin microprocesoarele. Mîna complet artificială, realizată în Japonia, se supune comenzilor care i se dau cu voce tare (deocamdată doar cîteva cuvinte simple: „ia paharul", „du-l la gură", „pune-l pe masă").

Totuși, îmbătrînirea mașinii se produce mai repede decît îmbătrînirea omului. Și drama multor oameni care suferă de artroză constă în faptul că teoretic se pot pune proteze la orice vîrstă, dar practic acești oameni trebuie să aștepte vîrsta de „peste 50 de ani" din cauză că ei nu pot fi operați a doua oară, și sînt foarte puține proteze care să țină mai mult de 10—15 ani. „Numai corpul omenesc — spunea profesorul Pierre Rabichon — este capabil să funcționeze fără întrerupere timp de 70—80 de ani, «autoreparîndu-se» în permanență, în timp ce, deocamdată, nu putem garanta nici 40 de ani unui femur artificial". Bineînțeles, nu aduc anii ce aduce ceasul, se pot realiza și în domeniul bioprotezelor salturi astăzi încă nebănuite.

Așadar, cum stăm cu bătrînețea, ce putem aștepta de la gerontologi și de la ceilalți oameni de știință care se ocupă de prelungirea vieții? După cum s-a văzut, cercetările în acest domeniu sînt de dată recentă, nu avem încă rezultate spectaculoase. Bătrînețea continuă să însemne, desigur, haine grele, dar există perspective reale ca omul să poată lupta cu succes împotriva ei. Mari speranțe se pun în descoperirea mecanismului de reglare genetică, în care caz — susține doctorul S. Goldstein de la Centrul de medicină din Little Rock (Statele Unite) — se va putea ajunge la o prelungire substanțială a duratei vieții, cînd vîrste de 200 sau chiar de 300 de ani nu vor constitui cazuri izolate. În așteptarea acelor vremuri fericite, să clamăm și noi ca bravii studenți de odinioară: gaudeamus igitur!

ION D. GOIA ■

FOCUL PĂSTRĂTOR DE MĂRTURII

O legendă circula în Cazahstanul sovietic potrivit căreia locuitorii vechiului oraș Otrar aveau bunul obicei să-și încropească biblioteci personale, ba chiar să-și dăruiască unul altuia cărți cu conținut laic. Spusele legendei au fost confirmate cu ocazia săpăturilor efectuate pe locurile cetății Otrar. Arheologii au descoperit două volume în manuscris datînd din Evul Mediu timpuriu ce zăceau aruncate pe podeaua de lut a unei case distruse de incendiu. Specialiștii spun că suflul de foc al incendiului a salvat viața cărților care, altminteri, ar fi fost distruse de microfloră.

INCOGNITO-UL — UN ROL PENTRU TOT RESTUL VIEȚII

Femeia care a dominat lumea din înălțimea talentului său, Divina, inegalabila Greta Garbo, a părăsit la 36 de ani pentru totdeauna cinematograful pe firmamentul căruia a strălucit ca o stea de primă mărime, timp de 16 ani. Motivul retragerii — vîrsta prea înaintată. În anul 1941, după ce a turnat filmul „Femeia cu două fețe", film ce a cunoscut un succes mediu, Greta Garbo n-a mai avut legături cu lumea studiourilor, evitînd, de fapt, aproape toți oamenii din dorința de-a scăpa de obsesia „că se șușotește la trecerea ei". Cu fața ascunsă de ochelari negri, Divina trece singuratică prin lume, jucînd, în pofida ei, un alt rol, acela al incognito-ului. Regina care prin autoexilul ei a încheiat o epocă de legendă rătăcește prin lume la adăpostul pseudonimelor sale și al ochelarilor negri, căutînd liniștea sau poate o amintire.

CEL MAI RETRO TREN DIN LUME

Există în lume atîtea trenuri, fulgere albastre ale dorinței nerealizate, trenuri de vis, trenuri de la capătul lumii, trenuri care traversează rezervații sălbatice, unesc oceane, asaltează munții, sau comprimă contrastele continentelor. Aceste trenuri au nume sonore pentru a le deosebi și mai mult de omoloagele modeste ce transportă doar mărfuri pe aceleași căi. Orient Expresul, Transsiberianul, California Zephyr, Transkenyanul. Să călătorești cu Transkenyanul, cel mai retro dintre trenurile de călători, este una din plăcerile turismului în Kenya. A străbate distanța de la Mombassa la Nairobi înseamnă pentru călătorii de toate națiile, de toate culorile descoperirea fabulosului bestiar al Africii. Instalați confortabil în vagoanele din lemn de acaju și aramă, preafericiții călători au prilejul nu numai de-a străbate regatul leilor, al elefanților, ci și de-a se desfăta în luxul frumosului tren, lux întreținut cu mare grijă. Clanțe din aramă, lavabouri argintate, tacîmuri din argint, ventilatoare care întrețin aerul, în fiecare compartiment, sonerii cu care poți chema oricînd personalul ultrastilat și scrobit, dimineața pantofii lustruiți la intrare, un ceai în compartiment și micul dejun la vagonul restaurant. Pentru 40—50 franci poți degusta un amestec de bucătărie engleză și indiană. Este un vis, minunatul, romanticul tren Transkenyan, un vis care n-a apărut niciodată în coșmarurile milioanelor de flămînzi din Africa.

ELENA GRECESCU ■

NO SMOKING!

Autoritățile municipale din Londra au anunțat că fumatul va fi în întregime interzis în trenurile metroului din capitala britanică. Transmițînd această știre, agenția Reuter precizează că în ultimii ani garniturile subterane din Londra au inclus tot mai puține vagoane pentru fumători, fapt ce reflectă o scădere, la nivel național, a numărului persoanelor care fumează.

„ÎN SEMINȚE DE BUMBAC"

Societatea japoneză Yazaki, continuînd cercetările unei firme din S.U.A., a obținut o varietate de semințe de bumbac comestibile, bogate în proteine. Spre deosebire de soiurile existente, aceste semințe de bumbac nu conțin pigmentul gossypol, nociv pentru oameni. Planta poate fi ușor cultivată și produce fibre lungi. Se apreciază că extinderea culturii acestui soi ar putea atenua criza alimentară din țările în curs de dezvoltare, asigurînd totodată cantități însemnate de bumbac pentru industria textilă.

BOLNAVI DE VIDEO

Japonia și R.F.G. au convenit să inițieze cercetări comune privind efectele dăunătoare asupra sănătății oamenilor pe care le comportă introducerea pe scară largă a sistemelor de automatizare cu terminale video și asupra modalităților de prevenire a accidentelor de muncă în întreprinderile robotizate.

„À VOTRE SANTÉ!"

După cum informează agenția France Presse, alcoolismul a atins în Franța proporțiile unui adevărat flagel. Acest fenomen — se spune într-un raport guvernamental citat de France Presse — este mai răspîndit în regiunea nordică decît în cea sudică, unde se află centrele viticole ale țării. Din cauza consumului mare de alcool, spun sursele menționate, decesele datorate cirozei au ajuns în 1982 la 3 339, fără a mai socoti marele număr de victime rezultate din accidentele rutiere produse de șoferii aflați în stare de ebrietate. Guvernul a anunțat că intenționează să inițieze o amplă acțiune împotriva alcoolismului, limitînd publicitatea pentru băuturi și desfășurînd o campanie de lămurire a tineretului cu privire la efectele nocive ale consumului abuziv de băuturi alcoolice.

UN SECRET AL LONGEVITĂȚII?

Întrebată, la împlinirea a 125 de ani de viață, care esta secretul longevității ei, Tuța Kozaeva, din satul Razdzog, din nordul Caucazului, a răspuns: alimentația rațională, bogată în produse lactate și în fructe, apa de izvor și munca. De la cei 10 copii pe care i-a avut, Kozaeva are acum peste 150 de nepoți și strănepoți. De altfel, în această zonă de munte, trăiesc cei mai mulți longevivi din U.R.S.S. Peste 700 de locuitori ai satelor din nordul Caucazului au depășit un veac de existență.

STRADIVARIUS PE BANCA DIN SPATE

La un control de rutină al unui automobil, poliția din orașul belgian Varennes a descoperit pe pernele din spatele mașinii un Stradivarius original din 1710. Împreună cu vioara se afla și certificatul de originalitate, care stipula și valoarea „obiectului": 40 de milioane de franci belgieni.

BASTONUL DUMNEAVOASTRĂ, DOMNULE!

Bastonul, ca accesoriu al modei, și-a făcut apariția cu cîteva secole în urmă, mai precis pe vremea regelui Ludovic al XII-lea al Franței. El a

fost în modă pînă în anii '20 ai veacului nostru. Bastoanele se schimbau nu numai în funcție de anotimp, ci chiar de orele zilei, fără a mai vorbi de poziția socială a celor care le purtau. În prezent, la Paris ființează o originală expoziție care reconstituie istoria acestui articol, astăzi căzut în desuetudine. De la bastoanele confecționate din cele mai diferite materiale, (fildeș, lemn de abanos), la bastoanele cu mînciulii reprezentînd animale, personaje mitologice etc.) la bastoanele purtate numai pentru a fi văzute, și pînă la cele utilitare, dacă se poate spune așa ceva, expoziția oferă o imagine panoramică a „istoricului" acestui obiect.

NUMĂRAȚI PÎNĂ LA UN MILIARD!

Nici un om nu a numărat încă de la 1 la un miliard. Presupunînd că s-ar găsi un temerar dornic s-o facă, s-a calculat că rostind două numere pe secundă, fără să doarmă, acesta ar trebui să consacre număratului 16 ani din viața sa.

CE UITĂ BĂRBATUL ȘI CE UITĂ FEMEIA

Revista londoneză „Psychic News", tratînd problema deosebirilor dintre psihicul bărbatului și cel al femeilor, conchide: „Bărbatul uită că trebuie să țină minte, în timp ce femeia își amintește ceea ce ar trebui să uite".

GÎNDUL ÎNTINEREȘTE!

Savantul japonez Matsuzama a ajuns la concluzia că omul trebuie să gîndească tot timpul, cît mai activ, cît mai intens, pentru a întîrzia îmbătrînirea creierului. Omul de știință nipon a examinat creierele mai multor subiecți cu sistemul de radioscopie cu ultrasunete. Explicația fenomenului ar consta în faptul că, gîndind intens, vasele sanguine din creier se dilată, efortul cerebral provoacă un aflux suplimentar de sînge, întrucît întregul creier este mai bine irigat.

TELEFONUL CU TELEPATIE

Telefonul viitorului va fi aparatul care îți lasă mîinile libere: nici claviatură, nici sîrme, nici receptor... Peste 30 sau 50 de ani, se va putea vorbi cu orice abonat fără a-i forma numărul. În birou sau acasă telefonul va acționa singur la o comandă verbală, va face legătura cu abonatul dorit. La comanda verbală se va deschide și ușa biroului sau a garajului. Și încă o noutate: miniaturizarea va pătrunde și în acest domeniu. Cartea de telefon miniaturizată va consta dintr-un mic ecran, cît un portofel, care va putea fi transportat oriunde: în automobil, în avion, în tren. Unele telefoane vor fi atît de miniaturizate, încît vor putea fi purtate la mînă ca un ceas.

ROBOȚII-MUNCITORI ȘI ROBOȚII INTELECTUALI

Dacă se va menține actualul ritm de creștere cu 35 la sută a parcului de roboți, în 1990 în lume vor exista 300 000 de roboți. Unde vor lucra roboții? În primul rînd, în industria construcțiilor de mașini și în electronică. În următorii ani se așteaptă noi progrese în dezvoltarea „organelor de simț" ale roboților, îmbunătățirii „vederii" și „palpabilității" lor. De pe acum există două grupuri distincte de roboți: unii pentru munci fizice în uzine, alții pentru „munci intelectuale".

PEȘTE BINE CONSERVAT!

În prelevările de eșantioane efectuate de lucrătorii de pe o platformă de forări petroliere din Marea Nordului, s-a descoperit un pește fosil avînd o vechime de 150 000 000 de ani. Experții de la Muzeul de Istorie Naturală din Londra au afirmat că fosila găsită — Tharsus Dubius — are o vîrstă de două ori mai mare decît exemplarele de același gen descoperite pînă acum în Marea Nordului.

ARGONUL ȘI AERUL

Un grup de specialiști de la Institutul Politehnic „D.I. Mendeleev" din Leningrad, studiind modalitățile de optimizare a procesului de realizare a acoperirilor metalice, a ajuns la concluzia că argonul poate fi înlocuit, în formarea plasmei, cu aer. Ei au proiectat și construit o instalație care nu necesită argon pentru obținerea plasmei.

METEHNE

Chiar dacă nu vor recunoaşte niciodată...

Şahiştii sînt superstiţioşi. Nu se întorc din drum pentru că... poartă ghinion. Nu merg pe acelaşi drum ce a dus o dată la înfrîngere, deşi pe tabla cu cele 64 de pătrăţele străbat aceeaşi cale în deschideri, învăţînd mai mult din pierderi decît din victorii. Nu schimbă „cămaşa de cîştig" cu cea în care fiind îmbrăcat a fost obligat să-şi felicite adversarul de pe poziţia de învins. Fişele de concurs nu se scriu decît cu „pixuri cîştigătoare" fie ele cît de ponosite. Pierderea unui „pix cîştigător" înaintea unui derby reprezintă o catastrofă. Înaintea rejucării unei partide întrerupte într-o situaţie destul de încîlcită nu se urează coechipierului „succes" ci „baftă" deoarece atunci cînd totul este ştiut, analizat şi aprofundat numai un dram de noroc poate încurca deznodămîntul.

Şahiştii sînt emotivi. Cu toată pregătirea psihologică pe care o fac ei se perpelesc îngrozitor la fiecare mutare. „Dacă adversarul meu vede cursa mea şi parează lovitura, atunci scap victoria rapidă şi cine ştie ce se va mai ivi pe parcurs... Iar dacă născoceşte ceva diabolic şi nu văd, mă... curăţ." În faţa unei noutăţi teoretice analizele de acasă devin cele mai grave ameninţări. „Dacă urmam scheletul partidei dintre X—Y, ar fi ştiut de bună seamă, m-ar fi jucat ca din carte, de alegeam planul mai nou din partida dintre Z şi Y, m-ar fi jucat à tempo şi ar fi egalat într-un picior cu mutări unice. Aşa mi s-a părut că-l încurc cu mutarea mea" — gîndeşte autorul noutăţii. „Gata, m-a prins, nu ştiu şi pe deasupra mă şi trădez ca mucea, mi s-au înroşit urechile. Iar el se plimbă degajat, ştie totul ca în palmă. Oare este o analiză sau s-o fi jucat de curînd aşa ceva? A plecat de la masă ca să nu-şi trădeze bucuria loviturii psihologice şi eu... eu nu pot să mă decid. Ar trebui să aleg mutarea cea mai firească, dar dacă tocmai asta aşteaptă şi pe urmă s-a zis cu poziţia bună în clasament" — se zbate plin de îndoială adversarul. „Dacă gîndeşte aşa de mult înseamnă că i-am dat lovitura de graţie. Dar de ce mă tot priveşte? Să fi analizat el oare chiar şi această continuare? Nu cumva nu este noutate teoretică şi el ştie mai mult, dar aşteaptă să mă deconcentrez". Şi atunci parcă într-un glas fiecare gîndeşte: „ce ar fi să-i propun remiză, frică la mine, frică la tine, deci remiză?" Bravura de-a răsturna o noutate teoretică aduce mai multe sudori şi temeri decît satisfacţii momentane. Odată ce partida s-a terminat cu bine pentru autorul noutăţii, acesta nu va recunoaşte că adversarul său avea şansă, dorind parcă (şi în analize) să mai cîştige o dată duelul, iar în final se va declara „clasic în viaţă".

Şahiştii se dezic. Deşi le place muzica, totuşi luptă pentru linişte absolută. Bobby Fischer îşi petrecea tot timpul zilei ascultînd la un radio tranzistor muzică de jaz, dar cînd juca cerea liniştea catedralelor. Mark Taimanov trăieşte în egală măsură alături de claviatura pianului şi de tic-tacul ceasornicului de concurs, dar fără a le contopi. Vasili Smîslov afirmă că prin muzică ajunge la adevărata relaxare. În jocul său dinamic şi dur V. Smîslov nu presară calmul ariilor pe care le interpretează. Există ideea unor muzicieni vest-germani de-a transpune şahul pe muzică, fiecare muta-

re, fiecare cîmp de pe tabla de şah avînd un corespondent muzical (inclusiv încheierea mutării prin apăsarea butonului ceasului de control). După realizarea grafică a tuturor traiectoriilor posibile efectuate pe tabla de şah în cadrul meciului pentru titlul mondial de şah dintre Boris Spasski şi Robert Fischer, se caută acum gama muzicală a şahului. Neşahiştii propun iar, şahiştii se opun şi chiar protestează. Turneul de la Hannovra contînd pentru „Grand Prix" s-a jucat la „Polizei-Schach-Club" pe ritm de jaz, ceea ce a atras nemulţumirea mai multor jucători, care au motivat că nu se pot concentra din cauza... zgomotului...

Şahiştii sînt în conflict permanent cu ei înşişi. Gîndirea şahistă operează cu tipuri de poziţii controlate prin apreciere. Oscilaţia situaţiilor de victorie, egalitate sau înfrîngere în una şi aceeaşi poziţie determină procesul de luare a deciziei prin aspecte specifice psihologiei conflictelor. Profesorul O. Tihomirov de la Universitatea din Moscova a atras atenţia asupra procesului de gîndire şahistă subliniind rolul stereotipului, al memoriei vizuale, al modului de formulare a ipotezelor în procesul de analiză şi sinteză insistînd asupra activităţii emoţionale (asupra stării de „încredere"). O. Tihomirov a făcut o experienţă curioasă prin care a dovedit legătura dintre logica formală şi factorii psihologici. Considerînd hipnoza echivalentul stării emoţionale, O. Tihomirov l-a supus pe fostul campion mondial Mihail Tal unui experiment. M. Tal a jucat cu una şi aceeaşi persoană şase partide, primele trei partide în condiţii normale, iar următoarele sub stare de hipnoză, insuflîndu-i-se campionului ideea că ar juca împotriva fostului mare campion al secolului trecut, Paul Morphy. Tal a cîştigat şi a apreciat: „Pînă la hipnoză eu am jucat cu un om, care abia mişca figurile. Sub starea de hipnoză în faţa mea a stat cu totul alt om, expansiv, energic, curajos, care a jucat cu două categorii mai bine". Experienţa a dovedit rolul psihologiei în şah şi sensibilitatea în faţa unor complexe.

Anagrama şalangerului la titlul mondial de şah, Kasparov, este A.S. Karpov...

Cea mai normală popularitate a unui şahist este evoluţia rezultatelor. Fischer a rupt tiparele depăşind limitele succeselor şi ale popularităţii, „extravaganţele sale de copil teribil" erau justificate de geniul său, de personalitatea sa singulară. Despre Kasparov se spune că este „un Fischer fără extravaganţe", dar şi fără titlu, cel puţin (şi inexplicabil) deocamdată...

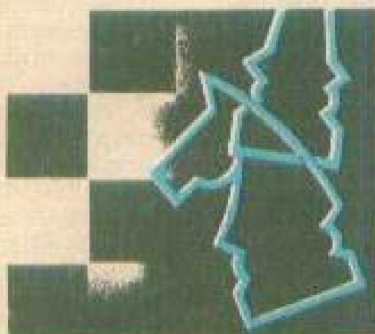
Cea mai obsedantă partidă este o partidă întreruptă. Şahistul parcurge „à l'aveugle" variantele posibile şi imposibile nu numai în realitate, dar şi în vis. În 1957 M. Tal a întrerupt partida sa cu I. Boleslavski din campionatul URSS. În poziţie grea Tal căuta cu gîndul o portiţă de salvare, fără a fi atent la drumul de întoarcere pe care îl parcurgea în fiecare zi înspre hotel. Obsedat de situaţia critică M. Tal a trecut strada pe un loc nepermis. Neavînd asupra sa nici un document pentru a se legitima, viitorul campion mondial a fost condus de către miliţianul care l-a surprins în culpă la sediul miliţiei. Acolo miliţianul de serviciu tocmai aşeza piesele de şah în poziţia de la întreruperea partidei dintre Tal şi Boleslavski. Abia apoi s-a întors spre noul adus, care a declarat că se numeşte Tal. „Cum? Încă un Tal?" a întrebat contrariat miliţianul. „Veţi rîde desigur, dar eu nu sînt încă un Tal, eu sînt adevăratul Tal" — a fost răspunsul faimosului jucător de atac, care şi-a explicat şahistic vina. Cu tot sprijinul miliţiei, în pofida analizelor prelungite pînă la ora şapte dimineaţa, M. Tal nu a putut să salveze partida, dar cu toate acestea el a reuşit să cucerească titlul de campion al U.R.S.S. şi să urce treptele campionatului mondial, al cărui titlu l-a deţinut între 1960—1961. Patru ani mai tîrziu, în cel de-al XXI-lea campionat al U.R.S.S., s-a jucat o partidă între S. Furman şi R. Holmov, în care albul avea avantaj poziţional. La o mutare foarte bună a negrului, albul a greşit şi imediat a pierdut tot avantajul, partida încheindu-se remiză. În ziua următoare, cînd ceilalţi jucători reluau partidele întrerupte, S. Furman a derulat cu exactitate varianta de cîştig forţat prin sacrificiu de turn ce ducea la mat imparabil. S. Furman a mărturisit că varianta de cîştig a „văzut-o" în cursul nopţii în vis.

Puţine **genii şahiste** au stimulat apariţia de şcoli, ei rămînînd puternice personalităţi individuale. Cu un singur mare maestru nu se ridică stacheta unei colectivităţi şahiste. Întotdeauna idolii vor fi imitaţi în bune şi în rele, dar copia va rămîne tristă şi nereuşită.

Şahiştii vor lupta întotdeauna pentru supremaţia şahului masculin, deşi se lasă furaţi de frumuseţile şahului feminin. Diferendul fiind doar de ordinul concepţiilor, şahistele vor aspira mereu înspre egalitate în turneele mixte. În momentul în care fosta campioană mondială Nona Gaprindaşvili era pe cale să obţină titlul de mare maestru internaţional, contrariat, Bobby Fischer a declarat că îi acordă acesteia un cal for şi tot cîştigă. Mihail Tal, prezent la discuţie, a clătinat din cap rostind cu îndoială: „Totuşi, Bobby, un cal este un CAL..." Şi ca dovadă că un avantaj material mult mai neînsemnat a fost mereu valorificat, fosta campioană mondială a înscris multe nume de mari maeştri printre învinşii săi. Ca un argument că Fischer nu excludea posibilitatea creaţiei şahiste feminine, este afirmaţia sa că îşi găseşte timp pentru a parcurge uneori partide din turneele feminine, conchizînd că idei interesante pot apărea oriunde. Fără a fi misogin, cum deseori unii cronicari au insi-

nuat, Bobby declara că „o prezență feminină i-ar răpi prea mult timp" și că preferă să se dedice în întregime șahului.

Trucurile psihologice devin mult mai molipsitoare decît fair play-ul, constituind un microb foarte puternic în mediul adepților de așa-zisă pantomimă șahistă la tabla de joc. Fischer a fost un adevărat gentleman al șahului, care nu și-a deranjat niciodată adversarul. Asta nu înseamnă că era ușor să joci împotriva sa. Respectîndu-și adversarul, indiferent cine ar fi fost acesta, Bobby, prin personalitatea sa, prin dorința sa arzătoare de victorie își stimula adversarii, care deveneau luptători înverșunați în apărare de parcă ar fi avut mereu vie în memorie amintirea cuvintelor lui R. Fine despre E. Lasker: „să nu cedezi atîta timp cît avantajul nu a fost realizat și pînă ce poziția nu este fără speranță. Să continui lupta, să nu slăbești atenția pentru că posibilul calcul al variantelor arată justa apreciere a situației. Să nu cazi pradă nici unor dogme stereotipe". Mulți jucători tineri din turneele open fac paradă de cunoașterea trucurilor psihologice de calitate îndoielnică. Încep partida în ritm de blitz, așternînd la repezeală o sumedenie de mutări. Apoi brusc se opresc și parcă ar cugeta. Privesc pe pereți și ai impresia că răsfoiesc sistematic în memorie enciclopediile pentru a găsi partida al cărei schelet încerci să-l urmezi. Ei își irosesc timpul învățînd tot pe dinafară, de nu mai știi dacă joci cu un adversar sau cu teoria modernă a deschiderilor. Dacă ești femeie, poți fi surprinsă prin jocul în picioare al adversarului ce n-are stare și nu poate fi „așezat" nici la propriu nici la figurat. Cînd nu este la mutare acest specimen de șahist se plimbă prin sala de joc, îi caută pe cei de-o seamă și de aceeași mentalitate cu care discută fără jenă continuările posibile. Discuția începe veșnic cu întrebarea „cum stau?" și nu poate fi întreruptă nici măcar de dreptul la mutare. Cînd timpul nu-i mai permite sau cînd informațiile seacă și trebuie să joace pe cont propriu, se strîmbă a nedumerire la fiecare mutare, ridică a întrebare din umeri și bîțîie din picioare de tremură și masă și ceas și figuri. Dacă se întîmplă să cadă vreo piesă pe jos, o așază prin surprindere pe un alt cîmp decît pe cel pe care fusese înainte, ca din neatenție, că poate adversarul nu „se prinde" și poate, dă mat. În criză de timp folosește mereu dreptul la „j'adoube" atingînd piesele proprii sau adverse fără a avea intenția de a le juca. Iar cînd este la mutare ridică mîna amenințător deasupra

unei piese de parcă ar vrea chiar s-o mute, se răzgîndește, face același gest repetat deasupra mai multor figuri, iar în final acest balet al mîinii — care tot amenință că va efectua mutarea — se sfîrșește fulgerător printr-o mutare neașteptată pe celălalt flanc. Dacă nici un truc nu a deranjat adversarul, atunci începe să-l scoată din apele lui prin repetate propuneri de remiză sau prin întrebări ce nu au nici o legătură cu partida. Dacă nu ai simțul umorului poți deveni chiar foarte nervos și atunci adversarul se umflă în pene și continuă prin a-și așeza scaunul în partea laterală a tablei, încercînd o apărare „în coastă" sau chiar manevrarea acelor ceasornicului printr-un gest nevăzut. Cum oftatul nu este interzis, jocul psihologic devine tot mai evident și conform contribuției originale a lui E. Lasker la dezvoltarea șahului, șahistul are ocazia să se lupte cu nervii adversarului, „împotriva preferințelor sale, a particularităților sale, a temerilor sale, a vanităților și a tuturor elementelor personalității sale." Cînd dai de un astfel de adversar te gîndești desigur că victoria consumă mai mult decît înfrîngerea și că poate avea dreptate L.N. Tolstoi cînd scria la 24 noiembrie 1889 în „Jurnal" că „lupta cu pumnii este o manifestare negativă, dar și lupta între idei poate fi considerată ca atare", văzînd în șah o modalitate de dezvoltare a sentimentelor dușmănoase față de adversar și a nemulțumirii față de sine însuși la pierderea unei partide. Trucurile psihologice alterează calitatea jocului prestat și provoacă riposta jucătorilor împotriva celor care ies din limitele sportivității acceptate tacit. Președintele FIDE, Florencio Campomanes, remarca cu ocazia marelui turneu open de la Berlin lipsa, din nefericire, a unui „regulament" al manifestărilor jucătorilor la tabla de joc. Ca ironie a soartei nu degeaba se fac veșnice referiri la masa de joc, la scaunul pe care ești așezat mai bine de cinci ore de joc. Pentru mulți va părea desigur curioasă cererea marelui maestru Victor Korcinoi de-a se recurge la un scaun fix (Fischer opta pentru scaunul rotativ) în care jucătorul să fie introdus de către arbitru (propunere oficială la Congresul de la Manila din 1983) pentru a se evita folosirea scaunului și în alte scopuri. Norocul șahului și al susținătorilor lui este că adepții trucurilor psihologice pierd prea mult timp cu această pregătire specială și nu ajung prea sus pe scara valorică șahistă. Capacitatea de a se adapta, de a-și disciplina nervii și reacțiile și de a rezista în condiții specifice de luptă psihologică este o condiție esențială a reușitei în cazul valorilor egale.

MARGARETA MUREȘAN ■

În viraj cu Oltcitul

L-am remarcat în această primăvară, cu ocazia unui concurs ce a avut loc în Capitală. Mi-a atras atenția figura lui „fioroasă" din timpul concursului. L-am abordat imediat după cursă și am observat că în fața mea era un cu totul alt om. Calm, rațional, ponderat, molcom în glas. Îl cheamă Petre Cojocaru și este, pe lîngă alergător, și conducătorul alergătorilor de la Oltcit.

— *Care este adevăratul Petre Cojocaru, cel „fioros" pe care l-am urmărit în curse, sau cel calm și ponderat pe care-l am în față?*

— Și unul și altul. Încordarea în care mă aflu cînd alerg se citește, probabil, cel mai ușor pe față. Mulți mi-au spus că au impresia că ar fi vorba de o falsă încordare care, de fapt, ascunde frica.

— *Iată, ați anticipat o întrebare. Nu vă este niciodată teamă?*

— Haideți să lăsăm răspunsul pentru mai tîrziu.

— *De unde pasiunea pentru mașină?*

— Principalul vinovat este tata, mecanic auto de profesie și, la rîndul lui, alergător. Conduc motocicleta de pe vremea cînd nu puteam ține ambreiajul. Pot spune, dacă nu mă socotiți lipsit de modestie, că m-am născut pe o motocicletă. Motorul auto face parte din viața mea.

— *Faceți ce faceți, furați la viraje și, iată, îmi anticipați întrebările. Soția dumneavoastră e medic stomatolog. O profesiune care recomandă omului echilibru, pondere. Cum priviți acest punct de vedere?*

— Rezervele soției față de sportul pe care-l practic au, în ultimă instanță, un rol stimulativ, căci, iată, ele determină maxima mea concentrare în concurs, grija pentru securitatea mea, a coechipierului, a adversarilor și a mașinii. Alergătorului i se cere un plus de nebunie, mult curaj, dar totul, rețineți, în limitele unei perfecte stăpîniri a artei pilotajului.

— *Pilotajul e o artă?*

— O mare artă. Vedeți, la ora actuală șoselele sînt pline cu mașini. Toată lumea știe să conducă. Dar, pînă a fi pilot de curse, calea este lungă și niciodată presărată cu trandafiri. Apoi, cei care alergăm pentru firme constructoare de mașini, în afara emoțiilor din timpul concursurilor, mai avem o sarcină de primă mărime. Trebuie să comunicăm serviciilor în drept totul despre comportarea mașinii, căci numai așa putem îmbunătăți viitoarele tipuri. A nu se uita că multe din aparatele cu care astăzi sînt dotate mașinile moderne sînt o urmare firească a inventivității celor care pregătesc mașinile pentru curse.

— *De cîți ani alergați?*

— De șapte ani. Șase ani am alergat cu mașina mea, de un an alerg pe un superb Oltcit.

— *Puteți fi obiectiv? Cum se comportă Oltcitul în întrecere cu celelalte surori?*

— E superior, după mine, din multe puncte de vedere. De altfel, numeroasele titluri cîștigate de mine și de colegi demonstrează din plin afirmațiile de mai sus. Trebuie reținut că de cînd alergăm am primit sprijin de la cei care trudesc în fabrici și din partea conducerii uzinei; motiv pentru care le mulțumim din inimă.

— *Ce înseamnă pentru un alergător virajul?*

— Pentru un amator, virajul este o piatră de încercare. Pentru noi, nu. Pentru noi, de foarte multe ori drumul drept este mai greu decît un viraj. Să mă explic. Depășirile, în marea lor majoritate, se fac pe drumul drept. În viraj, mai rar. Deci, trebuie să urmărești adversarul, trebuie să-ți asiguri depășirea, trebuie să știi cînd să ataci, căci o depășire n-ai voie să o ratezi. Apoi sutele de schimbări de viteză, care se fac, majoritatea, pe drum drept. Căutînd o definiție aș spune că virajul este știința adaptării mașinii la starea drumului, căci dificultatea curbei trebuie conjugată cu viteza mașinii și dibăcia pilotului.

— *Cînd se pierde controlul virajului?*

— Atunci cînd se modifică, necontrolat, centrul de greutate al mașinii. Atacarea și ieșirea din viraj depind de măiestria pilotului. Pericolul pierderii virajului este sesizat de nervii din jurul regiunii coccigiene, care transmit informațiile creierului.

— *Așa, va să zică?*

— Da. Din acest motiv nu este recomandabilă folosirea de către șoferi a pernelor, căci acestea îngreunează sesizarea la timp a pericolului.

— *Cînd alergați în probele de viteză sînteți singur. Zgomotul motorului se transformă într-o tăcere agresivă. Cînd sînteți în viteză urmăriți bordul, vedeți oamenii de pe șosea?*

— Dacă n-aș avea o privire distributivă aș fi fost de mult în afara pistei. Mă preocupă mai ales turometrul, presiunea uleiului și reacțiile motorului. Asta nu înseamnă că nu văd șoseaua cu oamenii ei.

— *În probele de coastă sau la raliuri aveți copilot. Deci liniștea din timpul probelor de viteză s-a dus. Faptul că partenerul de drum vorbește nu vă distrage atenția?*

— Această întrebare mi-a mai fost pusă. Voi zăbovi ceva mai mult căci trebuie reabilitat acest om de echipă, care este copilotul. Deci rețineți că el este totul într-o cursă. De ce? Pentru că el cunoaște la perfecție traseul. El trebuie să simtă mașina ca și pilo-

tul, în plus să știe reacțiile și spontaneitatea acestuia. De obicei, la antrenamente își notează totul într-un carnet numit radar, dar asta nu e suficient. Trebuie să fie un adevărat computer: să prelucreze informațiile și să dea indicații perfecte. Este adevărat că vorbește mult, dar nu acest lucru a determinat codificarea comenzilor, ci faptul că se aleargă foarte tare, deci timpul pentru transmiterea indicațiilor trebuie conjugat cu starea drumului și viteza mașinii. Eu alerg cu bunul meu prieten Florian Ene, care mă înțelege perfect și sper să realizăm împreună mari performanțe.

— *Poate acum îmi mărturisiți dacă vă este teamă?*

— N-am sentimentul fricii. Realizez perfect ce înseamnă viteza, dar atunci cînd este vorba de pasiune, nimic nu-mi stă în cale. Înainte de concurs trăiesc o puternică emoție, care dispare imediat după start. Totul se transformă într-o simfonie. Simfonia „nebunilor" dacă vreți, dar mie îmi place, căci simfonia mă calmează, mă incită, mă cheamă. Apoi atmosfera este de nedescris. Tragem cu ochiul unul la altul, realizăm cum merge motorul adversarului și multe altele.

— *Cît slăbiți într-o cursă?*

— Aproape 5 kg, dar mă refac în cîteva zile.

— *Vă enervați de-a lungul cursei?*

— Ne stăpînim nervii, dar există niște limite. Ai în față un concurent. Tragi să-l depășești, mergi în umbra lui și vezi că i se aprinde becul de la frînă. În realitate el accelerează. Schimbi imediat tactica. Frînezi pentru a evita un accident, iar el, de fapt, accelerează. A folosit un buton amăgitor, care este interzis de regulament, dar tu l-ai pierdut căci mașina lui fuge, fuge, fuge. Sau vezi pe altul că nu-l ajută motorul, îi ceri cale liberă și el îți închide unghiul.

— *Înainte de concurs pregătiți mașina; cît durează operația?*

— Mașina se demontează de la bară la bară. Treabă migăloasă, care durează peste două săptămîni.

— *Să părăsim pista primejdioasă a alergătorului pentru a privi puțin șoseaua. Oltciturile sînt prezente în număr din ce în ce mai mare. Este adevărat că la un impact motorul „urcă" spre șofer, în loc să „coboare" spre șosea?*

— Nu este adevărat. Am avut și eu, ca tot alergătorul, accidente serioase. Pot să vă mărturisesc că în caz de impact motorul „coboară" spre șosea. Roata de rezervă este un scut fantastic în cazul accidentelor grave. E clar?

— *Foarte clar, precis și chiar instructiv. Se spune în lumea alergătorilor că tehnica de pilotare a lui Petre Cojocaru este cea de așteptare. Niciodată în fruntea plutonului. Adevărat?*

— În cursă prefer locul secund. Așteptarea îmi convine. Dar această tehnică trebuie să știi a o folosi.

— *Doru Gîndu, un veteran al curselor, mi-a zis cîndva că sînteți un alergător care folosește, în concurs, judecata și bănuiește că sînteți și un bun tehnician.*

— Sînt bucuros să aflu părerea competentă a unui mare alergător.

— *Punta e tacco, iată o manevră specifică alergătorilor. O folosiți?*

— Nu există alergător care să nu o folosească. Dar și aici trebuie cap, căci pe românește înseamnă două manevre executate simultan. Cu vîrful accelerezi, iar cu călcîiul frînezi. Cine nu stăpînește manevra bine, mai corect e să nu se hazardeze.

— *Aveți tactica locului secund. Dar în cursă, de multe ori, nu e cum îți dorești. Dacă soarta vă aduce în fruntea plutonului, trageți ori mergeți relaxat?*

— Eu merg relaxat numai în afara concursului. Atunci îmi pun, uneori, și centura de siguranță, dar cînd rămîn în fruntea plutonului lupta mea directă o am cu secundele. Plăcerea vitezei, atunci cînd n-ai „coadă", este de nedescris.

— *Chiar sînteți cuminte în afara concursului? Priviți-mă în ochi: de cîte ori vi s-a ridicat carnetul de conducere?*

— Niciodată. Merg corect. Sigur că am o anumită sportivitate atunci cînd schimb vitezele, dar totul se întîmplă în limitele legale.

— *De ce spuneați la început că în concurs Oltcitul este superior Daciei? Revin la întrebare, știind că ați condus ambele mărci de mașini.*

— Oltcitul, după opinia mea, stă mai bine pe șosea, virează mai economicos și pe un timp dat dezvoltă o viteză mai mare. Argumente? Echipa noastră este campioană națională la raliu; campioană națională la circuit viteză; vicecampioană la viteză în coastă, iar eu, campion național la circuit-viteză și vicecampion la raliu.

— *Vă referiți la anul 1984?*

— Da!

— *În acest an cîte mașini ați schimbat?*

— Noi avem un principiu sfînt. Indiferent de gravitatea accidentului, mașina este repusă pe linia de plutire și cu ea alergi. Nu uitați că întreprinderea are nevoie de teste specifice, or dacă am schimba mașina unde am ajunge? Se aleargă pe aceeași mașină. Este, cred, limpede că mă refer la un anumit tip de accident. Cînd mașina este făcută praf, primul lucru pe care trebuie să-l faci este să te cauți în primul rînd pe tine.

— *Aveți 37 de ani. Alergați de 7 ani. Cînd vă bate gîndul să rămîneți la vatră?*

— Dintre toți care-mi sînt dragi, cel mai insistent îmi cere acest lucru tata. Hotărîrea o voi lua numai eu, atunci cînd voi vedea că am pierdut din reacții. Pentru că niciodată nu mi-au plăcut sportivii care devin penibili pentru că n-au știut să se retragă la timp. Să nu rîdeți, dar dînd frîu liber visurilor, mi-aș dori să concurez în Formula 1.

— *Nu vă este frică?*

— Iar o luăm de la început? Nu... Nu... Nu...

DAN BARLADEANU

MAI AMAR DECÎT FIEREA?

În Statele Unite a fost descoperită cea mai amară substanță chimică din cele cunoscute pînă în prezent. Gustul ei rămîne puternic și după dizolvarea unui singur gram în 20 de tone de apă. Specialiștii care au creat substanța au urmărit scopuri practice — ea va fi încorporată în masa plastică utilizată în fabricarea cablurilor, acestea fiind protejate astfel împotriva rozătoarelor.

COMBINA GRĂDINARULUI

În Elveția a fost experimentată o mașină pentru recoltatul tomatelor, care înlocuiește munca a șase oameni. Ea este complet automatizată și realizează nu numai recoltarea tomatelor, ci și trierea lor după mărime și ambalarea în cutii speciale. Rolul muncitorului este limitat la scoaterea cutiilor pline și introducerea altora goale. Cu unele modificări, combina poate fi utilizată și pentru recoltarea conopidei sau sfeclei.

MAȘINA DE VOPSIT FILME

Firma canadiană „Colorisation" a realizat un sistem cu ajutorul căruia transformă filmele alb-negru în filme color. La început, un cadru dintr-un film alb-negru se descompune în 525 000 de puncte. Apoi, pictorii analizează cadrul și aleg culorile adecvate, avînd în privința aceasta o libertate deplină. Datele respective se introduc într-un computer sub formă de cifre, iar mașina electronică de calcul realizează apoi colorarea mai întîi a cadrului model, pe urmă a întregului film.

AVION SOLAR FĂRĂ PILOT

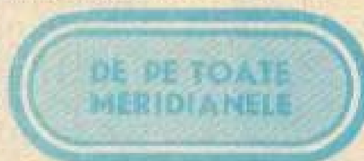
O filială a societății aerospațiale americane „Lockheed" a anunțat că a trecut la realizarea unui avion solar fără pilot, destinat supravegherii culturilor agricole. Avionul este capabil să se mențină în aer, la mare altitudine, timp de aproximativ un an, adică tot timpul dintre două verificări tehnice. Acest aparat, numit și platformă solară de mare altitudine, va evolua la o înălțime de aproximativ 20 000 de metri. El va fi dotat cu celule solare și cu camere de luat vederi pe aripi și va dezvolta o viteză de 96 de kilometri pe oră. Se consideră că acesta ar fi aparatul cel mai adecvat pentru supravegherea culturilor agricole pe suprafețe stabilite cu precizie, deasupra cărora avionul s-ar deplasa în permanență, indiferent de condițiile meteorologice de la altitudini mai mici.

17 PLANETE NECUNOSCUTE

În perioada 1964—1980, specialiștii de la Observatorul astronomic al Academiei de Științe a R.P. Chineze au descoperit 17 mici planete necunoscute. Aceste planete — relatează agenția chineză de presă Sinhua — au fost înregistrate la Centrul internațional pentru planetele mici.

BETONUL SULFUROS

Înlocuind cimentul cu sulful provenit din gazele de ardere de la întreprinderile industriale, un grup de cercetători canadieni a realizat un nou tip de beton, care se remarcă prin calități chimice deosebite. Noul produs — betonul sulfuros — este întrebuințat la confecționarea de plăci durabile pentru pardosirea halelor de producție ale întreprinderilor industriale, a conductelor de canalizare, a rezervoarelor ce urmează să fie protejate împotriva lichidelor corozive și a silozurilor.

CEL MAI MARE TELESCOP OPTIC

Specialiștii de la Laboratorul de Astrofizică din Crimeea (U.R.S.S.) lucrează în prezent la asamblarea celui mai mare telescop din lume. Diametrul oglinzii sale principale este de 25 de metri. Oglinda telescopului gigant va fi asamblată din 500 de plăcuțe hexagonale, avînd fiecare o suprafață de aproximativ un metru pătrat.

PEPENELE DE ANUL NOU

În arta culinară chineză, una dintre cele mai vechi din lume, „pepenele de Anul Nou" întruchipează simboluri, tradiție și artă. Unui specialist îi trebuie o zi întreagă pentru a prepara un astfel de pepene. Harbuzul se umple cu carne de pui tocată mărunt, cu creveți, ciuperci, sămînță de lotus, legume aromate și alte ingrediente. În continuare, coaja pepenelui se sculptează cu diverse chipuri, din care nu lipsește dragonul, operație care cere multă pricepere și talent, așa cum se cere, de pildă, și pentru ouăle încondeiate. După „sculptare", harbuzul umplut este ținut în abur fierbinte timp de opt ore. La întrebarea despre secretul gastronomic, bucătarii-artiști au un singur răspuns, foarte simplu: mii de ani de experiență acumulată.

DICȚIONARUL DE VALORI SUMERIENE

Sub îngrijirea unui grup de cercetători de la Universitatea din Pennsylvania, condus de profesorul Ake Sjoberg, în curînd va începe să apară un dicționar al limbii sumeriene, limbă cunoscută pe baza celei mai vechi scrieri din istoria omenirii — textele de pe tabelele de lut de acum 5 000 de ani. Limba sumeriană cuprinde un număr enorm de cuvinte și, ca urmare, dicționarul va avea dimensiuni considerabile: 22 de volume. Numărul mare de cuvinte se datorează tendinței acestei limbi de a crea cuvinte diferite pentru același lucru, aflate însă în situații și conjuncturi diferite. De pildă, pentru cuvîntul „curmal" există nu mai puțin de 175 de variante. Editarea lucrării va necesita din partea grupului de cercetători opt ani de muncă. Profesorul Sjoberg este un pasionat orientalist. El a început traducerea unor cuvinte din limba sumeriană încă din 1952, cînd se afla la Universitatea din Heidelberg (R.F.G.), după care și-a continuat activitatea în Pennsylvania, unde se află 30 000 de table de lut sumeriene și babiloniene și unde a fost creat un centru de cercetare a culturii mesopotamiene. Pînă în prezent au fost alcătuite peste 400 000 de fișe de catalog cuprinzînd cuvinte, sensuri și explicații mitologice.

LA PESCUIT CU SATELITUL!

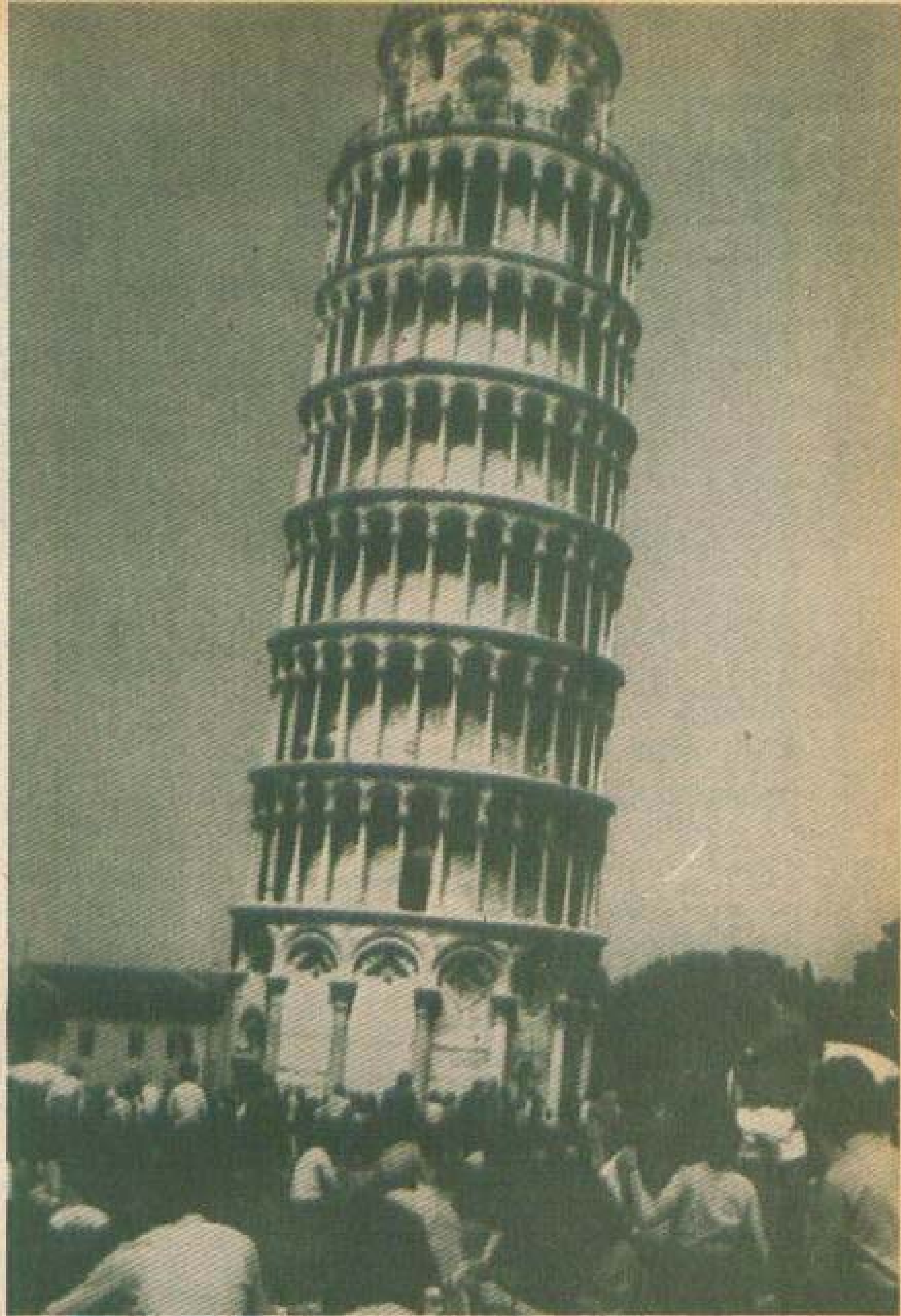
Oamenii de știință de la Universitatea din Aberdeen (Scoția) au elaborat primul sistem de urmărire prin satelit a deplasării bancurilor de pești, realizare menită să deschidă posibilități nebănuite pentru observarea faunei marine în timpul migrării în largul oceanelor. Satelitul a furnizat, totodată, fotografii care permit determinarea temperaturii apei. Prin metodele elaborate la Aberdeen pot fi depistate și urmărite și balenele răzlețe. Acest lucru ar putea constitui începutul unui sistem de control al rezervelor, capabil să răspundă la întrebarea dacă unele specii de balene se află într-adevăr în pericol de dispariție.

KENT SAU ENCICLOPEDIE?

Comitetul pentru energie și comerț al Camerei Reprezentanților a S.U.A. a aprobat un proiect de lege privind întărirea campaniei împotriva fumatului, prin înăsprirea avertismentului pe care producătorii de tutun vor fi obligați să-l tipărească pe pachetele de țigări. Potrivit proiectului de lege, pe fiecare pachet de țigări pus în vînzare ar urma să fie scris textul: „Înaltele autorități medicale avertizează: fumatul cauzează cancer pulmonar, boli de inimă, emfizem și complicații la femeile gravide. Încetarea imediată a fumatului reduce riscurile pentru sănătatea dumneavoastră. Fumatul poate provoca la femeile gravide vătămări ale fătului, nașteri premature și copii subponderali. Fumul de țigară conține oxid de carbon". În virtutea legislației care este în prezent în vigoare, pe pachetele de țigări se avertizează că fumatul este periculos pentru sănătate.

LUMEA DINTRE DOUĂ PLANETE

Un satelit cu raze infraroșii, „IRAS", — scrie Frankfurter Allgemeine Zeitung — a înregistrat aproximativ 20 000 de asteroizi aflați în spațiul dintre planetele Marte și Jupiter. Această cifră este de 4 ori mai mare decît cea cunoscută pînă în prezent de astronomi. Corpurile cerești nou descoperite n-au putut fi depistate mai înainte deoarece asteroizii mici nu se pot vedea cu un telescop obișnuit.

Minunea de marmură din PISA

Cunoscut în toată lumea, turnul vestitului ansamblu arhitectonic din Pisa, care, în afară de turn (conceput cu rol de clopotniță), mai cuprinde o biserică și un baptiseriu, este o construcție neobișnuită, unică în felul ei. Neobișnuită este, de asemenea, istoria creării turnului, ca și întreaga lui existență.

Minunea de marmură din Pisa

O LEGENDĂ FERMECĂTOARE

Cel ce vizitează Pisa află, fără îndoială, de la vreun localnic, și legenda cu privire la înclinarea turnului. În ziua cînd clopotnița trebuia să fie tîrnosită, spune legenda, a sosit creatorul ei, un arhitect gîrbov. El voia să primească de la autoritățile comunale plata pentru lucrul său, odată cu laudele de rigoare. Dar organelor puterii le părea rău după bani și au refuzat să-i plătească. Jignit, omul adus de spate s-a îndepărtat și a strigat către turn: „Vino după mine!". Un țipăt de groază s-a ridicat deasupra pieței, întrucît clopotnița s-a înclinat, în direcția în care se îndepărta moșneagul, și se părea că peste puțin se va prăbuși în piață. Consilierul principal al orașului l-a implorat în genunchi pe arhitect să nu distrugă minunea de turn și i-a plătit pe loc suma datorată. Deabia atunci, precizează legenda, clopotnița s-a oprit din mișcarea ei, dar a rămas înclinată, în poziția în care apucase să ajungă în drumul ei spre prăbușire.

CE SPUNE ISTORIA

După cum e și firesc, datele istorice se deosebesc de informațiile furnizate de legendă, care are totuși valoarea ei intrinsecă, dată de farmecul și de tîlcul ei adînc. Potrivit documentelor care au ajuns pînă la noi, construirea turnului a început la 9 august 1173, cînd arhitectul și sculptorul Bonanno din Pisa i-a pus piatra de temelie. Clopotnița fusese proiectată să aibă opt caturi. Într-un timp destul de scurt s-au înălțat patru etaje, din arcade cu coloane ușoare, cînd, brusc, lucrările au fost oprite. E posibil ca tasarea solului sub partea sudică a fundamentului să-i fi speriat pe arhitect și pe ajutoarele sale, sau poate nesfîrșitele războaie să fi împiedicat terminarea construcției acestei opere arhitectonice unice. Totuși, în nici una din cronicile Pisei, Florenței sau Luccii nu se exprimă niciodată temerea că oprirea la jumătate a lucrărilor turnului din Pisa s-ar putea datora slăbiciunii solului. Lucrările au fost reluate abia în anii '70 ai secolului următor, adică peste circa 100 de ani, dar data exactă nu se cunoaște.

Noul arhitect al lucrării, Giovanni di Simone, a imaginat un mijloc genial, sută-n sută italian, — să redea clopotniței verticalitatea pierdută prin modul de amplasare a etajelor superioare. Acest proiect a fost, desigur, demn de toată considerația, dar, ca rezultat al aplicării lui, turnul s-a încovoiat în partea de sus ca o banană. Inventivul Giovanni n-a apucat să vadă lucrarea terminată, întrucît construcția s-a prelungit pînă în anul 1370. Arhitectul a murit cu mulți ani înainte de această dată.

După vreo 450 de ani, în Pisa s-au încins dispute aprige. Istoricul Ranieri Grassi, dorind să salveze onoarea orașului, a susținut cu tărie că realizatorii turnului l-au proiectat intenționat cu înclinația respectivă. În schimb, arhitectul Alessandro Herardesca a provocat o agitație generală printre concetățenii săi declarînd că nu-i vorba de altceva decît de un nefericit accident de construcție. De altfel, „Turnul înclinat din Pisa" nu este nicidecum o raritate prin partea locului. Terenul lutos, mlăștinos al regiunii joacă deseori renghiuri locuitorilor. Astfel, biserica San Michele dei Scalzzi amenință să se prăbușească peste enoriași, iar despre biserica San Nicola se spune în glumă că trage adesea de dușcă un pahar de vin de Toscana.

LA ÎNCEPUT S-AU NELINIȘTIT STUDENȚII

Pe malul drept al rîului Arno se află Universitatea din Pisa, veche de 700 de ani. Multe generații de studenți de aici s-au preocupat de soarta „Turnului înclinat", cercetînd particularitățile construcției și ale solului pe care este amplasată. Ei au elaborat planuri menite să împiedice înfundarea și mai adîncă în pămînt a părții de sud a clopotniței. Deviza lor a fost (și a rămas): să măsori de șapte ori și să tai o dată, ceea ce presupune că este mai bine să nu iei nici un fel de măsuri, decît să te angajezi pe un drum greșit. Istoria acestui monument neobișnuit le-a dat dreptate. Pentru a lupta cu acțiunea distrugătoare a apelor subterane, arhitectul deja amintit, Alessandro Herardesca, a degajat în anii 1838—1839 temelia turnului. Operațiunea aceasta a contribuit mult la stabilizarea monumentului. Dar iată că, după aproape o sută de ani, cei ce răspundeau de construcții au ordonat să se întărească solul prin metoda injectării de beton. Acest lucru a avut o urmare fatală: viteza de înclinare a turnului a crescut.

CIUDATELE „COMPORTĂRI" ALE TURNULUI

În fiecare vară, în prima vineri de după 17 iunie, ziua sfîntului Ranieri, patronul orașului Pisa, specialiștii stabilesc, cu ajutorul unor aparate foarte sensibile, situația exactă a „Turnului înclinat". Pentru că faimosul edificiu se comportă uneori cu totul ciudat. Măsurătorile exacte, care se fac începînd din 1911, au stabilit că vîrful clopotniței se înclină anual, spre sud, în medie cu 1,2 milimetri, înclinația totală față de axul vertical atingînd în momentul de față impunătoarea distanță de 4,8 metri. Cu toate acestea, capriciosul colos de piatră face și cîte un pas înapoi. Astfel, în anii 1935, 1956, 1960 și 1963 turnul s-a „îndreptat" puțin, cu cîteva fracțiuni de milimetru, dar după aceea și-a reluat vechiul și răul obicei de a se lăsa într-o parte.

Alte măsurători se fac nu în văzul lumii, ca cele din luna iunie, ci înăuntrul construcției, și ele oferă savanților date exacte cu privire la situația clădirii. Dacă turnul s-ar înclina cu o viteză crescîndă, sau numai cu una constantă, atunci sfîrșitul lui ar fi aproape. Dar observațiile făcute în secolul nostru arată că mai demult el se înclina mai rapid. Calculele sînt la îndemîna oricui: dacă luăm cei 1-2 milimetri de înclinare anuală și-i înmulțim cu cei 800 de ani de existență a turnului, obținem o aplecare de 960 de milimetri, adică mai puțin de 1 metru. Dar, după cum am văzut, în decursul existenței sale clopotnița s-a înclinat, în realitate, cu 4,8 metri. Aceasta înseamnă că mai demult „prăvălirea" turnului se producea cu o viteză mult mai mare decît astăzi. Avînd aceasta în vedere, este posibil ca turnul, chiar fără măsuri luate de om, să nu cadă niciodată.

Dar această idee nu este împărtășită de profesorul Luca Sanpaolesi, directorul Institutului de construcții din Pisa. El face parte din grupul de specialiști care, din însărcinarea ministerului lucrărilor publice, elaborează un plan de măsuri pentru salvarea Turnului din Pisa. În acest scop, în februarie 1982 au fost alocate fonduri importante.

FANTEZIA ÎN ACȚIUNE

Minunea de marmură din Pisa, care domină cu măreție orașul, a aprins imaginația multor mii de oameni din întreaga lume. „Trebuie să se așeze sub turn o nouă temelie de piatră, iar în acest timp clădirea să fie suspendată de un aerostat gigant" — propune un italian din sud, a cărui imaginație este, după cum se vede, foarte bogată — probabil din cauza căldurii. Un alt spirit inventiv, de astă dată din Australia, a imaginat o construcție de sprijin, semănînd cu o jardinieră; ea va susține istoricul monument de arhitectură și, în același timp, va fi folosită și ca scară pentru vizitatori, care, urcîndu-se pe ea, vor putea să admire clopotnița îndeaproape. Mulți cetățeni din R.F.G., S.U.A. și din alte țări își frămîntă, de asemenea, mintea, ca să găsească soluția pentru îndreptarea acestui edificiu fără pereche în lume.

— Să ne ferească Dumnezeu de o asemenea posibilitate! spun, mai în glumă, mai în serios, locuitorii Pisei. Căci atunci cine va mai veni la noi ca să se uite la un turn drept ca lumînarea? Construcții „normale" pot să întîlnească oriunde pe pămînt.

PROIECTE ALE SPECIALIȘTILOR

Cu circa zece ani în urmă, 22 de firme au luat parte la un concurs internațional pentru cel mai bun proiect de salvare a celebrului „Turn înclinat". Dintre proiectele prezentate, au intrat în finală 11, iar din acestea, cinci au fost considerate ca „cele mai demne de atenție". De fapt, aceasta înseamnă că nimeni n-a fost declarat cîștigător. Oare experților le era dat să ia totul de la capăt? Nu, n-a fost chiar așa. Cei șase savanți incluși în grupul de specialiști creat nu demult, „cei șase înțelepți" cum li se mai spune, sînt liberi să ia din cele cinci propuneri, considerate ca cele mai reușite, anumite elemente, și să le folosească pentru planul general.

Printre „cele mai reușite cinci proiecte" se află și propunerea de a pune turnul pe stîlpi înalți de 47 de metri, străpungînd cu ei stratul de lut și de noroi și ajungînd astfel pînă la partea dură a solului. Originală este, de asemenea, și ideea unei firme japoneze de a întări solul de sub turn cu ajutorul a mai multor substanțe chimice. A treia idee posibilă de succes: să se execute lucrări numai în partea de nord a temeliei, care este în prezent cu doi metri mai sus decît partea de sud, și să se pună turnul într-o poziție de echilibru cu ajutorul a 30 de cabluri de oțel întărite în adînc și invizibile din afară.

Lucrările de construcție-restaurare trebuie să fie executate în termene foarte scurte, pentru a nu-i împiedica pe turiști să admire excepționalul monument din Pisa. Principala condiție pusă tuturor proiectelor este ca aspectul exterior al monumentului să nu difere substanțial față de cel știut, imortalizat pe milioane de suveniruri și fotografiat de sute de mii de vizitatori, atît sub înfățișarea de zi, cît și sub cea de noapte. Clopotnița cunoscută în toată lumea trebuie să se conserve în toată frumusețea ei unică, inimitabilă, aceea pe care milioane de oameni au văzut-o pe insigne, ecusoane, etichete, ilustrate, pliante, lingurițe de argint, pungi, portofele, farfurii ș.a.m.d.

MĂSURI PREVENTIVE

Totuși, să ne întoarcem la datele oferite de știință. S-a stabilit cu exactitate că în momentul de față clopotnița s-a înclinat față de verticală cu 5 grade. Dar știința nu poate răspunde la întrebarea cînd

anume, în ce moment se va prăbuși turnul. Experții în materie știu că de obicei catastrofa nu survine instantaneu, ea este anunțată de anumite semne. Chiar și în cazul cînd se frîng și se sfărîmă numai anumite detalii arhitectonice, fenomenul este precedat de anumite semnale de alarmă. Toate acestea sună liniștitor, dau oamenilor o anumită încredere. Din păcate însă, au loc uneori și catastrofe neașteptate. Și astăzi Italia își amintește cu durere în suflet cum s-a prăbușit, cu 80 de ani în urmă, clopotnița înaltă de 99 de metri a bisericii Santa Maria din Veneția.

Savanții consideră că examinarea acestor date confirmă justețea căii alese de ei. După recomandarea lor, municipalitatea din Pisa a interzis, începînd din vara lui 1973, funcționarea oricărei surse de apă pe o rază de un kilometru și jumătate în jurul turnului. Imediat ce pompele de apă și-au încetat activitatea, starea „bolnavului" s-a îmbunătățit simțitor, colosul de marmură și-a încetinit înclinarea spre sud.

Dacă acest lucru ar fi depins numai de ministerul lucrărilor publice, atunci Pisa ar fi renunțat demult la folosirea apelor sale freatice. Cu 7 ani în urmă ministerul a alocat o sumă importantă pentru construirea unui apeduct, menit să aducă în partea istorică a orașului Pisa apele rîului vecin Serchio. Însă locuitorii orașului Lucca, aflați în dispută cu cei din Pisa încă de pe vremea arhitectului Giovanni di Simone, au protestat. Serchio, au clamat sus și tare cei din Lucca, este rîul „lor", și ei nu vor permite abaterea apelor lui.

Profesorul Luca Sanpaolesi nu și-a pierdut însă nădejdea că, cine știe, într-un timp nu prea îndepărtat, unul din membrii comisiei deja menționate, adică unul din cei „șase înțelepți", va izbuti să obțină aprobarea construirii apeductului. Și el și colegii săi înțeleg bine că salvarea „Turnului înclinat" începe cu rezolvarea problemei apelor subterane. Chestiunea întăririi construcției se pune după aceea. Clopotnița stă, deocamdată, chiar în poziția ei înclinată, destul de solid „pe picioare", s-ar putea spune uimitor de solid, dacă avem în vedere că această bătrînă doamnă are deja, după cum am mai amintit, respectabila vîrstă de 800 de ani. Și totuși este clar că ea are nevoie, mai ales în partea de sud, de un „tratament". De-abia după aceea se va încerca să se oprească definitiv căderea ei lentă. Dar cum anume va fi făcut acest lucru — cu ajutorul cablurilor de oțel sau prin consolidarea solului cu mijloace chimice —, numai timpul va stabili. Cîteva firme au propus să-și unească eforturile și în timpul lucrărilor de reparații și restaurare să înghețe pămîntul de sub clopotniță. Aceasta ar da posibilitatea să se execute orice fel de lucrări, fără pericolul surpării fundamentului. După cum este prevăzut, planul final de salvare a turnului va fi gata către sfîrșitul anului 1985.

TURNUL ETERN

Ansamblul din Pisa a fost înălțat dincolo de limitele construcțiilor orășenești. Situat departe de centru, ansamblul pare iarna încă și mai îndepărtat decît de obicei. Din sute de prăvălii cu suveniruri, mai bine de jumătate sînt închise. Prin preajma lui Campo Santo, monumentalul cimitir din Pisa, nu se vede nici țipenie, în contrast izbitor cu perioada estivală, cînd turiștii sînt aici ca sardelele.

Dar localnicii? Cum se comportă ei față de bijuteria de marmură pe care vin s-o vadă oameni de pe toate meridianele? Locuitorii din Pisa vizitează și nu prea propriul lor monument, la fel ca cei din Roma Catedrala Sfîntul Petru, Pantheonul sau Coliseul. Dar în zilele frumoase, însorite, și piața, și întreg ansamblul atrag aici aproape toți locuitorii orașului. Fie că-i vorba de marcarea unei sărbători, fie de evenimente cum ar fi căsătoria sau parada automobilelor vechi — eroii acestor manifestări vin să se încline în fața turnului în vîrstă de 800 de ani. Cu totul feeric arată această minunată construcție la 17 iunie, la hramul orașului, cînd în fiecare din numeroasele arcade ale tuturor logiilor ard lumînări. Și nici unul din localnici nu crede că turnul lor pe care-l consideră ca pe ceva dat o dată pentru totdeauna, cum sînt luna și steaua polară, ar putea să se prăbușească, oricît de sugestive și de convingătoare ar fi aparențele. „Turnul înclinat" din Pisa trebuie să fie etern — așa gîndesc locuitorii orașului, și nu numai ei. Această idee a fost exprimată și de scriitorul și diplomatul Robert Dvorjak, care a transformat „Turnul înclinat", în cartea cu acest nume, în simbolul întregii Italii. Dvorjak venea ca vrăjit în fiecare zi într-o cafenea mică din apropiere și i se părea că, dintr-o clipă în alta, clopotnița se va prăbuși peste el. „Desigur — preciza scriitorul —, eu știam că ea nu va cădea nici acum, nici ceva mai tîrziu, și, cine știe, poate că nu va cădea niciodată".

ION D. GOIA ■

CU OBSCURITATE

(Monoverb anagramat: 4,2,4, = 10)

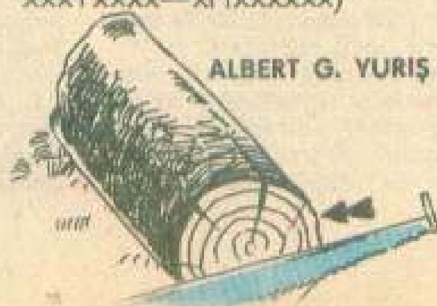
PUIU BRANER ■

LITERARĂ

(Metagramă anagramată: xxxTxxxx—xMxxxxxx)

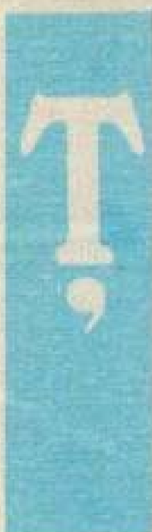
ALBERT G. YURIȘ ■

INEDIT

Tolstoi în Principatele Române

arul Nicolae I, după revoluția din 1848–1849, socotea că sosise momentul cel mai potrivit să rezolve favorabil pentru Rusia problema orientală. Diplomația rusă miza pe o conjunctură diplomatică favorabilă ca să lichideze Imperiul Otoman. Ca măsură preventivă dă ordin să fie ocupate Principatele Române, fără a declara război Porții. În acest scop, o armată de circa 80 000 de ruși sub comanda generalului prinț Mihail Gorceakov, în iunie 1853, pătrunde în Principate, stabilindu-și cartierul general în București.

Nicolae Iorga arată că în 1853, capitala Valahiei, avea circa 130 000 locuitori, centrul fiind o îngrămădire de case, palate și biserici, printre care se strecurau, ca artere de circulație, cele 6 poduri, cu o serie de străzi pietruite, cu berării ca a lui Rith, cafenele vieneze (ex. „Zum Nohren"), hoteluri — „de France, de Londre, St. Petersburg" —, parfumerii, elegantele se coafau la frizerii și se îmbrăcau la modiste vieneze, cu băi nemțești și librării ca a lui C.A. Rosetti-Winterhalder, Danielopolu, Ioanid, care vindeau mai ales cărți străine, apărute recent la Paris, Viena, Berlin și pe care ofițerii ruși — după expresia unui istoric de-al lor — le devorau, deoarece din cauza cenzurii nu puteau fi găsite oficial la Moscova ori Petersburg. Călătorul francez Appert, în 1853, găsește că Bucureștiul se impune prin măreția palatelor, bisericilor, parcului (Cișmigiu), plimbărilor (șoseaua Kisseleff), un oraș atît de interesant și plin de nobile amintiri istorice. Teatrul Național, inaugurat la 31 decembrie 1852, este, după aprecierea gazetarului englez Patrick O'Brien, „cu o înfățișare sclipitoare și unul din cele mai frumoase și izbutite teatre ce poți găsi într-un oraș european". Istoricul C.C. Giurescu făcea precizarea că „teatrul nostru era, la acea dată, prin proporțiile și dispoziția sa interioară, al treilea din Europa". Adăugăm că Bucureștiul avea trupă românească, germană, de operă italiană și franceză și ca succes recent parizian „Dama cu camelii" a lui Dumas-fiul. Numirea lui Matei Millo, ca director artistic al Teatrului Național, din iulie 1853, a dat impuls atît talentelor băștinașe cît și autorilor de piese.

Intrarea trupelor ruse în Principatele Române, deci începutul războiului Crimeii (1853), îl găsește pe Lev Tolstoi pe frontul din Caucaz împotriva lui Șamil care nu recunoștea autoritatea țaristă. Are gradul cel mai mic de ofițer (praporșcik-portdrapel, ar echivala cu gradul de ajutor de sublocotenent). Era la artilerie, se distinsese în cîteva lupte și fusese propus pentru crucea Sf. Gheorghe. Vorbea impecabil franceza din familie, făcuse studii juridice la Facultatea de drept a Universității din Cazan și se perfecționa în limba germană, mai ales că era cantonat în Caucaz într-un sat de coloniști germani. Aflăm din jurnalul său intim, că nu-i plăcea să bea, considera războiul o treabă dementă, îi plăcea mult vînătoarea, juca cărți, unde de obicei pierdea. Citea multă beletristică și istorie (cu precădere istoria Rusiei, Franței și Angliei) și scria mult. Născut în 1828, avea atunci 25 ani și era deja cunoscut ca scriitor. Revista „Sovremennik"

(Contemporanul), cunoscută prin seriozitatea sa, cît și prin ideile liberale, își informa cititorii, la sfîrșitul anului 1853, că printre scriitorii care vor colabora în 1854 va fi și talentatul și prolificul Lev Tolstoi. La vestea izbucnirii războiului Crimeii, cere să fie transferat în Principate, mai ales că prințul Gorceakov, comandantul șef al trupelor de pe frontul dunărean, era văr cu tatăl său, tot acolo aflîndu-se și doi verișori de-ai săi, tineri ofițeri. La 31 decembrie 1853, ajunge la concluzia că metoda cea mai spornică este de-a scrie zilnic și capitole mici. Continuă să scrie, dar fără spor *„Romanul moșierului rus"*, cu gîndul la războiul cu Turcia și la luptele care se duceau la Calafat. La 12 ianuarie 1854, i se comunică că i s-a aprobat transferul pe frontul dunărean, în bateria a IV-a, din brigada XII, de sub comanda colonelului Nemov, care acționa chiar în zona Calafat. Pleacă peste cîteva zile, se oprește acasă la Iasnaia Poleana, apoi la Moscova, și prin Poltava, ajunge la Chișinău, parcurge toată Moldova și o parte din Muntenia iar la 12 martie 1854 sosește la București.

Amănunte despre cele aproape 7 luni petrecute pe teritoriul României de către tînărul conte Lev Tolstoi, aflăm cu precădere din Jurnalul său intim, corespondența, mai ales cu mătușa sa T.A. Ergolska, care l-a crescut (rămîne orfan de ambii părinți la vîrsta de 7 ani, avînd și 3 frați mai mici) și din arhivele românești. Tolstoi se pare că miza ca unchiul său, generalul Mihail Gorceakov, să-l oprească la cartierul său, în calitate de aghiotant. A fost trimis însă la armata operativă, apoi îl găsim la Oltenița, unde otomanii obțin o victorie (imortalizată pe o pînză a lui Theodor Aman, pentru care va primi o înaltă decorație turcească) și apoi la statul major al artileriei condus de generalul Serpuhovski, care își va avea sediul la București. Deși prin Urziceni, va ajunge la Călărași, în fața Silistrei, pe care rușii o asediau, îl găsim și pe valea Oltului, apoi la întoarcerea în țară parcurge mai ales călare o mare parte a orașelor din Valahia și Moldova, majoritatea timpului a stat în București, pe care-l găsește minunat ca oraș, se duce la opera italiană și la teatrul francez, face muzică, se plimbă la șosea, mănîncă înghețată pe care o găsește delicioasă, umblă prin librării, dar în tot acest timp a citit mult — Schiller, Goethe, Dumas, Dickens, Pușkin, Lermontov, A. Ostrovski, dar mai ales a scris. Pe teritoriul României a scris *„Adolescența"*, *„Memoriile unui artilerist"*, și-a finisat o serie de schițe începute în Caucaz și a continuat să scrie *„Romanul moșierului rus"*. Pe 24 iunie 1854, îl consultă, fiind bolnav, un doctor valah, om cult, notînd că are o frumoasă amintire despre poporul român, a cărui soartă este plină de farmec și tristețe. Doctorul i-a recomandat cel puțin o lună jumătate de repaus ca să se refacă și chiar operație. La 3 iulie 1854, își propune în jurnalul său să fie ordonat, să muncească și să scrie mai mult. Se gîndește să-și împartă pămîntul țăranilor, ca o necesitate socială, și își analizează defectele. Îi scrie mătușii o scrisoare în franceză și i se pare stupidă această treabă protocolară, de a corespunda în cadrul nobilimii în franceză, cînd îi place așa de mult să scrie în limba rusă. Pe 6 iulie, a devorat pagini și capitole întregi din Lermontov, Goethe și Alphonse Karra (romanist francez), dar este supărat că n-a scris nici un rînd. Pe 7 iulie, consemna că îi place tot mai mult fata gazdei sale valahe, care este foarte drăguță și îi aruncă ocheade promițătoare, deși este măritată. Îl impresionează poemul „Țiganii" lui Pușkin, căruia abia acuma i-a sesizat farmecul și întreaga semnificație. Pe 11 iulie 1854, face raport să fie mutat în cadrul trupelor din Crimeea. Pe 12 iulie, îl găsim la Sinești, este foarte bine dispus și hotărăște să se poarte egal, indiferent de poziția socială a interlocutorului. La 12 august, se găsește la Focșani, unde pierde la cărți 3 000 de ruble și este nevoit a doua zi să-și vîndă calul, pentru a-și achita o parte din datorie. Pe 15 august, se duce călare pînă la Odobești și notează că are 3 defecte: 1. este leneș 2. irascibil, 3. n-are caracter, defecte de care trebuie să scape cît mai repede cu putință. La 17 august, este la Tecuci, Călătorește călare, alături de generalul său, cu care are o conversație agreabilă, apoi scrie cîteva pagini și citește comedia plăcută a lui A. Ostrovski *„Sărăcia nu-i un viciu"*. La 24 august, ajunge la Vaslui, unde scrie de zor. Este fericit că a primit chiar acolo o scrisoare măgulitoare de la scriitorul Nekrasov, care îi laudă la superlativ *„Adolescența"* și pe care a și dat-o la tipar. La 6 septembrie, îl găsim la Sculeni, unde își propune să fie mai harnic și să aplice lozinca, dragoste către aproapele tău pînă la neglijarea intereselor proprii. Peste o zi trece Prutul ca, la 11 septembrie, să se afle la Chișinău.

Dorim să facem o ultimă remarcă. Toți biografii săi vorbesc despre perioada din România, denumindu-l locotenentul de artilerie Tolstoi. Documentele atestă că de-abia în aprilie 1854, în fața Silistrei este avansat sublocotenent. La 6 ianuarie 1855, îi scria mătușii că ar merge la Petersburg să urmeze Academia militară, dar îi este frică că va fi respins, deoarece este numai sublocotenent. De altfel, la cerere, a ieșit din cadrele armatei (la 26 noiembrie 1856), tot numai cu gradul de sublocotenent. În încheiere, merită de adăugat că prezența lui Lev Tolstoi în România a fost prima sa ieșire în afara granițelor Rusiei, urmată de călătorii, începînd din 1857, în Franța, Elveția, Belgia, Anglia, Italia, Prusia, Austria, într-o serie de state germane etc., toate contribuind la formarea sa ca intelectual de excepție și scriitor de renume mondial.

NICOLAE CEACHIR ■

Întunericul galben

ÎNTUNERICUL GALBEN

Jenei punea pe masă farfuria cu aur și se așeza în fotoliu și își rezema picioarele de masă. Pe genunchi ținea pistolul și din clipa aceea ei începeau să cînte doine și de la un timp el cobora pleoapele, dar ei știau că nu doarme, că dacă se opresc deschide ochii și ar putea să tragă și iar vor scăpa fugind pe ferestre. Din cînd în cînd, fără să clipească, zicea, nu-mi place asta, ziceți-o pe aia și ei se opreau brusc și treceau pe cîntecul cerut și el stătea încremenit și ei cîntau pînă tîrziu spre dimineață și cînd hotăra Ghiuț se opreau, el se ducea la masă, lua aur din farfurie și le făcea țiganilor semn cu arcușul să iasă și el pleca ultimul, cu vioara sub braț și cu pălăria în mînă și, stați puțin, zic eu, era singur? Singur, fără femei, răspunde frizerul, zile la rînd și luni la rînd, poate chiar ani, cît i-a ajuns aurul stătea ca mort în fotoliu și asculta și cîteodată se mai ducea la fereastră și se uita la noapte și nu zicea nimic și nu prea vorbea cu nimeni. Și cum s-a treminat? zic eu în vreme ce mă chinui să dibui drumul prin beznă. Jenei era nepotul lui Drăgan, zice frizerul, și Drăgan a fost cel mai bogat om din Roșia Montană, numai pentru biserică a dat zece kilograme de aur și cînd a murit i-a lăsat lui Jenei douăzeci de fonți (pfunzi — n.n.) de aur și două roți de șteamp. O roată de șteamp se dădea cu trei kile de aur și Jenei s-a trezit bogat, bogat și zi de zi îl chema pe Ghiuț cu orghestra, că Ghiuț ăsta, îl chema Gheorghe Raja, avea la Abrud o orchestră cu doisprezece lăutari, pînă într-o zi cînd n-a mai avut ce-i pune în farfurie și Ghiuț a plecat să cînte în America și Jenei a rămas sărac, sărac lipit, că nu avea ce să mănînce, a ajuns ca pentru o buca' de pîine și-o ciorbă să umble pe la oameni ca să le taie lemne și-a murit sărac și singur în vreme ce Ghiuț cînta pe la dracu și-i înnebunea și pe ăia cu vioara lui. Avea ăsta pe coarde o dulceață și-o durere că atunci cînd îți se apropia de ureche simțeai că trăiești și că mori prea repede, că viața e a dracului de puțină și nu-ți ajunge nicicum.

Bătrînul frizer merge greu. Drumul prin Roșia Montană e făcut din pietre cubice și pe alocuri s-a mai stricat. La cîte o cotitură se oprește puțin ca să respire. O povară invizibilă îl apasă pe piept și-i ia aerul. Au trecut șaizeci de ani de cînd tunde, bărbierește și face frecții căutătorilor de aur. În fiecare zi trupul său îl vinde cîte puțin și lasă loc durerilor. Memoria însă i-a rămas sclipitoare. În dreptul sifonăriei Iosif Gal zice, „La unsprăzece ani eram frizer. Toată viața i-am tuns pă ăștia care umblau după aur și le ascultam isprăvile și nenorocirile". Afară e o noapte picloasă și miroase a toamnă. Lumina lanternei abia smulge întunericului cîte un contur nesigur. Pe același drum, de două mii de ani tot calcă la căutători de aur. Parcă sîntem printre cei puțini care au vrut și altceva. Nouă nu ne trebuie decît urmele lăsate de trecerea lor prin lume. Ne strecurăm pe lîngă casa lui Gruber muzicianul, cel care terminase conservatorul din Viena și venise aici ca să piardă aurul, suspinînd după o femeie și să moară singur, într-un pat sărăcăcios, alături de un țigan care nu-i făcea loc și-i zicea, ăsta-i patul meu și degeaba zici că ai fost mare domn, patul e al meu și tu ai fost domn, dar n-ai fost om, și trecem de casa lui veche, cu ziduri de cetate, și mergem prin groapa de beznă care se cască împejurul nostru și pătrundem în cimitir. O secundă am sentimentul că intrăm într-un dormitor și profesorul de serviciu se jenează să aprindă lumina. Lîngă biserică, un sfînt ne privește din beznă cu ochii reci de piatră colorată. În 1885 un roșian, Ion Trifan, a dat de un filon mare de aur și, de teamă ca nu cumva norocul acela să-i aducă și o nenorocire, a comandat la Viena un sfînt pe care l-a plătit tot în aur. Meseriașii l-au făcut ca pe un sfînt nemțesc și, cine știe?, probabil că acesta i-a purtat mai mult noroc meșterului decît lui Trifan, atîta doar că în cele din urmă au murit amîndoi. Lîngă sfînt, o piatră cu inscrpția „Drăgan Ion 1829—1904". O cruce de piatră și cîteva case au mai rămas din zecile de kilograme de aur care i-au trecut prin mînă. „Nu am apucat să-l tund niciodată" zice frizerul, „eu nu eram", în timp ce eu mă depărtez spre alte pietre și-i strig, arată-mi-l pe Cucuruz despre care Geo Bogza zicea că avea potcoave de aur la bocanci. Frizerul mă fixează cu pata de lumină a lanternei, „nu-i adevărat, n-avea potcoave de aur, cum dracu să aibă, că de acasă pînă la primărie se rodeau pînă la pingea", ei, na, asta a fost o figură de stil, zic eu în vreme ce el pipăie calea cu piciorul și se sprijină de un grilaj de fier și zice, „figură de ce?" și în loc de răspuns tot el zice, „uite, aici e înmormîntat Culai care a murit și nu mi-o plătit două tunsori și un ras, Cucuruz ăsta a avut 16 copii", aud eu prin întuneric pentru că lanterna din mîna frizerului împușcă insistent cu lumina ei tare crucea lui Culai care n-a plătit două tunsori și un ras. „Hai să-ți arăt mormîntul lui Moldovan, și ăsta a fost bogat, a avut mină în Cetatea romană și kilograme de aur, fata lui s-a măritat cu un inginer francez, ăla avea o barbă tare și răsucită, și fata asta frumoasă a lui Moldovan a plecat și alt băiat al lui s-a spînzurat și după toată viața lui Moldovan și după toate minele lui n-a mai rămas decît valea asta care curge. Moldovan avea sodăria unde se făcea sifonul și lîngă el stătea Hnezel, alt bogat care avea o pipă albă din spumă de mare, o pipă mare cu vergea lungă. Bătrînul nu putea să tragă din ea și să-i ajungă la vîrf s-o aprindă și noi, copiii, veneam să-i punem focul și pentru fiecare aprins ne dădea un măr", zice frizerul, în timp ce eu descopăr că Hnezel cel cu pipă albă din spumă de mare, fost în viață vecin cu Moldovan, în pămînt s-a despărțit de el, sînt departe unul de altul, tare departe și atît de aproape că nu mai are importanță. Iar bătrînul David le mîngîie pietrele cu lumina lanternei și zice „pe Hnezel ăsta l-au scos din mormînt să vadă dacă nu are aur pe el!" Și-a avut? întreb eu și bătrînul frizer rîde și spune ceva dar eu nu mai

ştiu ce pentru că în carnețel urmează un număr de telefon din București. „Uite, ăsta avea păr în nas și zicea să i-l tund că nu-i place, ăsta mai are de plătit un tuns și-o frecție" și ride iar și orbecăim prin noapte ca printr-o mină enormă. La o adică toți sîntem niște bieți și trecători căutători de aur, atîta doar că pentru fiecare dintre noi aurul este altceva, pentru unii este fier, pentru alții aurul este glorie, este putere, este iubire, este ban, pentru unii aurul este o descoperire, pentru alții este liniște și pentru multă lume aurul este ziua de mîine. Și niciodată nu găsim destul și murim săraci și pe drumul acesta lăsăm urme mai mari sau mai mici, mai urîte sau mai frumoase. Și gata.

În Roșia Montană noaptea vine de sus, întunericul se prelinge încet de pe pantele înclinate ale munților luminați pe dinlăuntru. O liniște de biserică stăpînește străzile înguste. Parcă se aude cum se rostogolește peste pavajul din piatră cubică. Pe alocuri îl țin de braț pe frizer și el continuă să vorbească nestingherit. „Seara, bunica ne povestea din vrăjbi, adică din răvuluție. În mijlocul pieței era o cruce, lîngă care a vorbit Avram Iancu. Pe vremea aia tata lu' tata a fost prins și condamnat la moarte. L-au dus să-l execute și bunicul se ruga de soldat, nu mă împușca domnule, că ți-oi cînta din fluier și soldatul tăcea și cînd l-a dus pe marginea gropii nu i s-a aprins iasca de la pușcă. Tata lui tata-i zicea, nu mă împușca, domnule, că ți-oi cînta din fluier și soldatul a încercat a doua oară dar iasca tot nu i s-a aprins și cînd a văzut că și după a treia încercare glonțul îi rămîne mort soldatul i-a zis, mă, iacă nu te împușc, dar te du și te botează și te fă greco-catolic și tata a fost cinstit, s-a dus la popa Balint, prefect de-al lui Avram Iancu, și s-a botezat și pe urmă s-a dus acasă, a mîncat, și-a încărcat pistolul, și l-a pus pe genunchi și a început să cînte din fluier și nu s-a mai oprit o zi și o noapte, uite aici, în locul blocului ăsta au fost casele lui Aytai și acolo a fost Cazinoul, avea o sală mare și frumoasă, mîncai și beai la comandă și jucai table și biliard, astea-s casele lui Gruber Cucuruz, acum sînt atelier de sicrie și lîngă el era clubul catolic (aurul și prăpastiile din adîncul pămîntului în care coborau i-a făcut extrem de credincioși), aici era piața, sîmbăta, pe vremea cînd Banca Națională nu mai achiziționa, se vindeau bulgări și aur praf și dincolo era casa lui Anica neni, o circiumăreasă care nu-ți vindea și apă minerală la vin ca să nu-l strici, aici stătea notarul Bugnar și peste drum de el stătea alt bogat, Culoaica. Într-o pivniță oarbă zidită de el au găsit un butoi de vin gros ca mierea și mai jos de el stătea un pantofar neamț, îl chema Valer, n-a mai rămas nimeni din familia lui" și cronica familiilor continuă, bătrînul frizer i-a cunoscut, i-a atins pe fiecare și febra aurului a adus aici și ingineri italieni și ingineri francezi și maiștri germani și căutători de aur unguri și de alte nații și toți s-au stins ca niște lumînări prea mici pentru un vînt atît de puternic.

Ceasul de vîrf al aurului a bătut între cele două războaie. După 1918 a fost o perioadă mai grea. Minele erau părăsite, șteampurile stricate, mulți bărbați căzuseră pe harta înroșită a Europei iar prețul metalelor prețioase scăzuse vertiginos. Între aurari circula zvonul că Brătianu ar fi zis că nu dă o mierță de porumb pe un gram de aur. Căutătorii de aur au plecat pe Valea Jiului la cărbune. Aurul avea altă culoare. O liniște tristă stăpînea valea Roșiei Montane și a Cernei, puțini mai coborau în pămînt după minereu iar la Baia de Arieș și la Săcărîmb și la Brad bătea un vînt de deznădejde. Din marea nebunie dinaintea războiului nu mai rămăsese aproape nimic, nici orchestre, nici hoți de aur, hotelurile erau goale iar circiumarii săraci. Și împărăția și roșienii scoteau așa de puțin aur încît nu le ajungea nici să-l presare pe o felie de pîine. Stabilizarea monetară și legea minelor din anul 1929 au fost ca un pocnet de start în care mii de oameni au pornit într-o cursă nebună spre centrul pămîntului ca să se întoarcă de acolo cu zeci de mii de kilograme de aur. Nebunia aurului începută cu două milenii în urmă stăpînea iar peste Alburnus Major cu aceeași putere demonică. Parcă stelele funerare ridicate lui Alexander, fiul lui Galus care a trăit 40 de ani, cea a lui Marcus Aurelius Scenobarbus și toate pietrele romane se trezeau și parcă se trezeau curatorii de pe vremea împăratului Traian, parcă Marcus Ulpius Hermias și alături de el Marcius Macer și Aelius Sostratus și Senecius Vocontianus se ridicau cu cohortele lor de sclavi despre care nimeni nu mai știe care pămînt i-a înghițit și cu toții coborau iar în pămînt și tăiau cu dalta galerii spre a ajunge la acea lumină palidă și galbenă pe care-o vedeau licărind prin întunericul stîncilor și care nu era de fapt decît în mintea lor. Săpau înnebuniți cu mintea înfierbîntată de acel întuneric galben spre care coborau prin piatră și săpau săptămîni și luni și uneori ani și minunea galbenă tot nu se arăta și trupul lor se împuțina, se zdrelea de colții stîncilor, se usca și plămînii se umpleau cu praf și nu-l mai puteau stăpîni și, după ce piatra se strecura pe nesimțite de pe palme și din vorbire în sînge și-n oase de la o vreme nu mai încăpea și cînd scuipau sputa lor devenea groasă și albă și din ea, prin cel mai simplu procedeu, puteau extrage cea mai fină piatră, dar nu se opreau, continuau scufundarea în întunericul pe care adesea îl vedeau galben și strălucitor și cînd dădeau de firișoare deveneau grijulii, aproape duioși cu piatra care îi îngăduia și le arăta puțină pulbere. O luau cu grijă, o mărunțeau și-o încărcau în saci sau în corfe și sacii îi tîrau cu piciorul pe îngusta gaură de cîrtiță pînă la un loc mai larg de unde o luau copiii. Pruncii căutătorilor de aur aveau fețele aspre, pietrificate, ei cărau prin galeriile înguste, se frecau de pe-

Gheorghe Haja — zis „Ghiuț" șef de orchestră din Abrud

ÎNTUNERICUL GALBEN

reți, se clătinau, dar o cărau? Dacă n-ar fi conținut aur și cineva i-ar fi pus s-o scoată din adîncul pămîntului ar fi cărat o zi și într-a doua sau a treia i-ar fi crăpat capul sau i-ar fi zdrobit oasele pînă cînd în locul acela n-ar mai fi rămas decît o pată. La Roșia Montană pămîntul nu dă decît puțini cartofi și cîteva poame. Aici aurul e pe post de grîu, el e pîinea pe care trebuiau s-o cîștige coborînd în inima muntelui, scormonind ca niște cîrtițe, suferind, blestemînd, sperînd, ajungînd pînă la desperare și trăind compensatorii halucinații pe galerii strîmte sau în amfiteatre largi unde prăpastia se uita în adîncul lor cu ochii ei de gheață și singurătate, unde căutătorul de aur stătea agățat pe un perete ca un liliac și unde presimțea moartea prefațată de un zbor în gol. Urmăreau filonul ca pe un șarpe nebun venit dinspre nord și supt de piatră spre sud, de parcă ar fi fost blestemat să se așeze pe direcția soarelui, pierdut spre adîncul pămîntului într-o ultimă și desperată zvîrcolire dinaintea răcirii și cînd îl găseau puterea din ei mai trăia o zvîcnire, îl tăiau ca pe o felie de pîine și-l cărau afară și pe întortocheatul labirint subteran, mai labirint decît cel din mitologie — o capcană din care poți ieși doar refuzînd-o — din piatră puteai să nu mai ieși niciodată, să te tot duci și să nu mai ajungi, să cazi în vîrtejuri adînci unde te pietrificai și intrai în materia inertă. Dacă porneai de unul singur prin întunecatul și flămîndul stomac al muntelui puteai să nu mai ieși niciodată pe buzele calde ale pămîntului și frizerul, într-o clipă de odihnă, stînd rezemat de colțul unei porți vechi, groase, de om bogat (cineva a avut de ce să se ascundă și de ce să se apere), mă întreabă, „ați văzut muzeul?" și tușește sec și dă cu piciorul după o pisică neagră care trece pe aproape (frica, teama de noroc e cruntă, îi paște mereu pe toți cei care calcă sau au călcat pe acolo și omul a bănuit-o în toate și s-a ferit de toate și de cele mai multe ori s-a tot ferit pînă s-a însingurat și apoi și-au dat mîna iar și bătrînul frizer repetă întrebarea, „ați văzut muzeul?" l-am văzut, sigur că l-am văzut și-l aștept să se odihnească, în vreme ce în sinea mea continui răspunsul, am văzut stelele funerare și mi s-a făcut și milă și m-a cuprins un fel de dragoste amestecată cu tristețe pentru toți cei supți de întuneric și după care n-au mai rămas decît vreo cîteva pietre, și acelea ciobite, cu inscripțiile deteriorate, și nu-i de ajuns că s-au dus ei, acum timpul le macină încet și numele și datele de naștere și-i soarbe în nisipul primordial și apoi am coborît în subteran, am părăsit pajiștea luminoasă și împodobită cu galbenul toamnei, ne-am lăsat în moarte, în adîncul umed și rece, în galeriile romane, tăiate de sute și sute de sclavi numai și numai cu dalta și după ei n-a mai rămas nimic, nici o piatră care să le poarte numele sau numărul, doar scobiturile întunecate în peretele poros, umed și rece ca un trup de șopîrlă. Acestea sînt galeriile romane, sclavii le-au tăiat cu dalta și cu ciocanul, spune muzeograful și merge înaintea mea și de sus îmi picură pe haine o apă galbenă, „gălițoasă", apa care a mucezit galeriile și-a șters urmele sclavilor e, pentru nimicul care i-a luat, în semn de protest, îți vine să urli; și am tot mers prin găuri și deodată am auzit sclavii cum le-au tăiat cu dalta, cuvintele s-au dus într-o lungă călătorie prin stîncă și s-au întors pe cine știe unde, ăuind ca un cîine bătut și îngrozit, iată o armătură originală, din lemn de pe vremea romanilor, o, minunatul de lemn, deseori parcă e mai aproape de eternitate decît noi, cîteva mii de sclavi n-au lăsat decît niște găuri în vreme ce el, brad bătrîn și nepăsător, în loc să cînte în vînt trece prin secole și măsoară vremea cu nepăsare, e orb și mut și dacă-l scoți afară se carbonizează în cîteva minute, și muzeograful îmi arată o vînă de aur, un filon gros, și mă uit la el pedepsitor, ca la un dop de sticlă de bere, ca la un castravete putrezit și în reacția mea este și răzbunarea pentru cei răpuși în nebuna cursă a aurului, acesta este un orizont abandonat, o, ce frumos, omul a abandonat un orizont, fără să știe că pe oricare ar fi luat-o tot acolo ar fi ajuns, o cameră de abataj, un coș putrezit, o cîrjă și pereții scîrboși care mă ating înfometați și apa se prelinge încet și curge molcomă de nicăieri spre nicăieri, privindu-mă cu ochiul ei galben și scurs, o pîndă tăcută, în vreme ce noi ne continuăm drumul prin subterană și vorbim puțin pentru că de la un anume loc simt că alergăm după propriile noastre cuvinte, după zgomotul asurzitor al respirației noastre care fuge îngrozită. După ce aurarul scăpa din chinurile adîncului, soarele stins îl primea nepăsător și blînd și căutătorul de aur, sleit de putere, își descoperea nevasta și copiii în preajma șteampurilor, mărunțind piatra și strecurînd-o sub dinții grei din cremene și lemn, și bătrînii lui, uscați și tăcuți, dînd nisipul pe hurcă sau alegîndu-l cu șaitrocul, pălăcărind minereul sau cernîndu-l și nu avea curajul să întrebe cît a ieșit, dar după bucuria scurtă a revederii, ceilalți rosteau adevărul cu ciudă și cu regret, iese puțin, și căutătorul de aur încerca o îmbărbătare palidă, nu-i nimic, o să se îmbunească, în sinea lui zicînd, blestemat să fii, am săpat atîtea luni, am mîncat mămăligă, mi-am ros opincile, apa aia blestemată și ruginită mi-a intrat în oase, praful mi-a îngroșat sîngele și mi-a tăbăcit plămînii, căluții mei au picioarele zdrelite și pline de bube, de carnea mea nu mai zic nimic, e vlăguită și nevasta mea s-a stins la trup și și-a pierdut dulceața și pruncul crește greu și arată îmbătrînit de mic, și te-a dus dracul în fundul pămîntului și nu vii la rost, blestemat să fii că n-o să te port nici la gît, nici la încheietura mîinii, n-o să te pun nici lîngă icoană, o să te dau stăpînului și ce rămîne am să te dau pe două kilograme de dinamită și cînd ți-o fi somnul mai dulce acolo, la dracu-n întuneric o să te pușc și n-o să-ți pese și o să mor căutîndu-te și umblînd după tine ca un apucat și din ură și mînie trecea la „doamne, Dumnezeule, scoate-l în calea mea", și gîndul acesta se topea și el și căutăto-

rul de aur o lua spre circiumă și trecea la „dumnezeii mă-sii de viață" și cerea un vin și vioara îi plîngea în ureche și patima se trezea în el ca un vulcan și începea să cînte, un fel de petrecere, jumătate bucurie, jumătate urlet și frizerul e calm, aur și ani nu l-au mișcat „Hnezel, bătrînul ăla cu pipa albă din spumă de mare, a plecat la Viena să schimbe aur și-a intrat într-un magazin de stofe și ăia au vrut să-l dea afară și bătrînul s-a dus și-a ales mătasea a mai fină și mai scumpă și-a scos un bulgăre de aur și a plătit și atunci ăia au început să se miște, căutau un tălmaci de limbă română ca să scoată aurul de pe bătrîn și bătrînul s-a așezat tacticos pe un scaun, și-a scos cizmele și din mătasea cumpărată și-a făcut obiele, și-a pus cizmele și a ieșit din magazin spunînd frumos, bună ziua la dumneavoastră, și ăia stăteau cu gurile căscate și se uitau după el cum le scapă cu buzunarele pline de aur. Era mai bogat decît Drăgan? întreb eu dintr-o curiozitate aproape femeiască. „Drăgan era din comuna Vaca de lîngă Brad și a venit la Roșia Montană de tînăr, s-a băgat ca slugă la unul Moiuț și ăla a murit și atunci Drăgan, care era băiat frumos, s-a însurat cu stăpînă-sa și era om dibaci, nu știa carte dar o ajuns să aibă 20 de șteampuri și cîteva rînduri de case, avea mine în Cotoroanța și oameni care lucrau pentru el și într-o zi baciu Gheorghe Straiță, era prin 1950 și nu știu ce l-o apucat pe baciu Gheorghe, și pe Cioncu, hai să vorbim noi de auru lu' Drăgan. Un civil tot se făcea că se uită pe fereastră, eu l-am poftit să-l bărbieresc întîi, el nu și nu, da' eu știam că trage cu urechea, și-am tot vorbit numai să-l bag în ciudă. Îl tunz și-l rad eu pe baciu Gheorghe și străinu pleacă și a doua zi mă trezesc cu hîrtie. Să mă prezint undeva! Acolo, hop, unde-i ascuns auru' lu' Drăgan, am ținut-o p'aia bună, că nu știu nici să mă taie, da de la o vreme le-am spus că-i sub o piatră în fața cimitirului catolic". Și acolo era, îl întreb eu pe frizer? și el rîde, „pe dracu! acolo îi îngropat Drăgan și ăia s-au dus și au săpat și s-or dumirit, da' pînă una alta tot m-or ținut două zile la răcoare. Atunci se căuta după aur, toată ziua-bună ziua, veneau și te luau cu mașina și ziceau să scoți aurul. N-am domnule, minți cîine, scoate aurul! Îl țineai pe nu și nu și atunci ziceau, dă-ne numele la cinci oameni care au aur și dacă-i spuneai te lăsau acasă și după cinci zile veneau iar cu gazul și te luau să le dai aurul sau să-i zici pe alții care au și te trezeai că seara îți luau nevasta la cercetări și acolo în loc să întrebe de aur puneau țiganii să cînte și ne cercetau nevestele. Și aur au scos? scos, că oamenii l-or dat să se scape de el, numai că la urmă s-o arătat pricina, cine și-o ținut aurul în casă? nimeni, toți l-or avut îngropat, care prin grădină, care prin curte și l-a scos și l-a predat și acolo l-or cîntărit și l-or înregistrat, da nimeni nu le-o spus că aurul ținut în pămînt crește în greutate și după ce-l scoți de la umezeală pierde cinci-șapte la sută din greutate și cînd or făcut socoata aia mare s-or trezit că le lipsesc cîteva kilograme de aur și la urmă i-o băgat și pe ei la pușcărie, la răcoarea aia unde nu săpi, numa șezi și șezi". Și care au mai fost bogați, întreb eu, și el zice, „mulți au fost bogați, dar cei mai mulți au fost săraci și din cei bogați mai pierdeau și schimbau locurile, din săraci se ridica unul și le lua locul. Bogați erau și Gruber, Francisc, Cucuruz și Aytai, și alții, de toate neamurile, se adunau aici din toată Europa, ca muștele și era unul Gruber Samu, om deștept, făcuse conservatorul la Viena și purta hoptîlindru și frac, s-a îndrăgostit de o fată și nu l-au lăsat să se căsătorească cu ea" de asta mi-ați mai povestit, zic eu, și el „nu-i nimic, și-a ajuns cerșetor și Culoaica și Moldovan și Hnezel și toți s-or dus și n-au luat cu ei pe lumea ailaltă nici un gram de aur și ăilalți care n-aveau, dimineața lucrau la minele împărăției, adică la stat, și după-amiaza lucrau la alții ca să le ajungă pentru pîine și cu cît scoteau mergeau la Abrud și se întorceau seara tîrziu și fără bani și fără aur și fără dinamită și fără pîine" **și a doua zi o luau de la capăt, puțin amăriți, cu un licăr de speranță pîlpîind într-un colț îndepărtat al sufletului, poate vor da peste un filon bogat și li se va schimba viața și unora li se schimba, altora nu și o dată îi ducea fulgerător spre vîrf, toate le mergeau și aurul le ieșea mereu înainte, parcă îi căuta orbește și îi căuta pînă într-o zi cînd începea să-i ocolească, ce găseau le furau noaptea holoangării, ce scoteau din minereul sărac le luau iar holoangării de la șteamp și pe urmă nici minereul nu mai conținea aur și luni de zile, poate ani săpau la steril și trebuia să reziste să nu le crape dinții de atîta strîns.**

Căutătorii de aur sapă în neant și trăiesc mereu sub fîlfîirea îmbătătoare a aripilor largi și invizibile ale iluziei. Nu oricine rezistă ca să trăiască la nesfîrșit între noroc și desperare, între aur și sărăcie, între nimic și putere, între belșug și foame. Pentru asta ai nevoie de un caracter de 50 de carate și de un trup oțelit și de-o ureche în care să se audă ăuitul prelung și înfometat al prăpăstiilor și sfîșierea țiganului care știe ce este bogăția dar nu cară nici un bolovan în spinare.

Noaptea se luminează puțin și bătrînul frizer mă întreabă dacă mă grăbesc și eu îi răspund că nu, și el zice „atunci merge un bărbierit și-o frecție, vă mai alungă din gînduri" și eu accept și-o luăm spre casa lui, inspirînd adînc aerul răcoros care învăluie amurgul unei lumi pătimașe. Mă așază pe un scăunel și aduce un lighean mic mic din aluminiu în care înmoaie pămătuful, „da' de Ciuca Todor ați auzit" de Ciuca Todor n-am auzit și mîinile moi ale bătrînului îmi cuprind fața într-un mod plăcut, „Ciuca Todor, scrie și-n cărți, s-o îmbogățit de trei ori și-o sărăcit tot de trei ori și avea o țarină a lui, adică un cîntec, țarina lu' Ciuca Todor" și Ciuca Todor a murit? întreb eu și cînd deschid gura îmi scapă pămătuful peste buze, „Ciuca Todor a' murit și cînd l-or îngropat calul lui cu care se ducea pe la circiumi s-a oprit înaintea fiecărcia, unde trăgea el cîte un pahar, căluțul credea că-i viu și că au pornit la băute prin Aiud" și în încăperea curată se aude briciul pocnind pe curea, clac-plac, clac-plac, clac-plac, dar de vîlve ați auzit? și bătrînul Gal își trece briciul în mîna stîngă și-și face o cruce și se uită spre fereastră, vîlvele sînt sirenele minelor de aur, vedeniile frumoase din ceasurile de chin care îl duc pe aurar spre neant, o întrupare de vis, o ultimă revoltă a simțurilor și-a minții care plăsmuiesc un chip de neatins, o dulceață amăgitoare pentru ochii care se vor închide. Frizerul a căzut pe gînduri și nu i le aud din cauza fîșîitului de brici care-mi retează firele de barbă. Parcă mă ispitește o în-

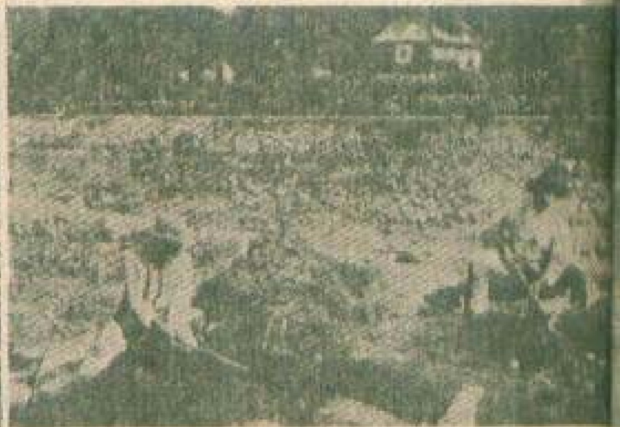

ÎNTUNERICUL GALBEN

Fotografii de BAZIL ROMAN ■

ÎNTUNERICUL GALBEN

trebare, dumneata n-ai căutat aur? dar nu i-o pot pune, lumina e slabă, mîna lui șovăie puțin și o mișcare ar putea să mă coste. Mă spală cu apă rece, dumneata n-ai căutat aur? întreb eu în vreme ce el îmi plezneşte peste față o palmă stropită cu spirt, „dar dumneata de ce iei declarații și faci cercetări?" nu iau declarații și nu fac cercetări, vremea aia a cam trecut, sînt curios și atîta tot, zic eu și el începe să-mi maseze gîtul și mîinile lui moi au devenit deodată puternice ca o menghină, sînt gata să mă zdrobească și-n ele este și puțină durere și bunătate și cînd îl întreb dacă a căutat aur aproape că-mi rupe maxilarele. „Cînd aurul nu se mai cumpăra tata și cu mine și cu frații mei am plecat pe Valea Jiului la cărbune și după ce s-o plătit aurul ne-am întors, eu frizer, tata și frații mei la mină și fratele meu, Ladislau David zice că tata nu i-a lăsat după moarte nici un cui în care să-și agațe o bască. A fost atunci un avînt nebun, lumea sărăcise după război și toți voiau aur și la Roșia erau trei sute cincizeci de șteampuri și frate-miu s-o asociat cu zece roșieni și-or cumpărat un transformator pe care l-or plătit cu optzeci de grame de aur ca să pună motor electric la șteampul din curtea lui, doamne ce era în vremea războiului, veneau străinii în piață și te trăgeau de mînecă, n-ai bre niște aur de vîndut? și după război, frati-miu, care cumpărase o casă de la unul bogat Vuzdugan, s-o asociat cu Gheorghe Vuzdugan și cu Paloș Francisc și cu Gruber Alexandru și au cumpărat un vagon cu șină de cale ferată și niște vagoneți și în curte la frati-miu or început să sape o galerie", mîinile frizerului au obosit, îmi masează creștetul fără să mă mai apese, au căpătat o nostalgie și-o tristețe în pipăit, „și trei ani, zi de zi în fiecare după-amiază, după ce veneau de la mina împărăției, se băgau și săpau în piatră", și dumneavoastră n-ați intrat în galerie și n-ați săpat alături de ei? și-i simt mîinile pe frunte cum trăiesc o zvîcnire nervoasă, „trei ani au scos la piatră și-au săpat o galerie lungă de trei sute și ceva de metri și erau copți de muncă și numai faptul că mai era puțin pînă la zăcămîntul de aur îi mai ținea pe picioare", dar dumneata n-ai săpat? întorc eu briciul pe partea care taie, „și nu mai erau numai cîțiva metri pînă la aur cînd am auzit de la radio și am citit în ziare că trebuie să astupăm și să închidem minele că era ziua de 12 iunie și am închis-o și am rămas cu piatra în curte și cu sute de mii de lei datorie și frate-miu a plecat la Salva-Vișeu ca să cîștige bani să le plătească și eu am bărbierit mai departe.

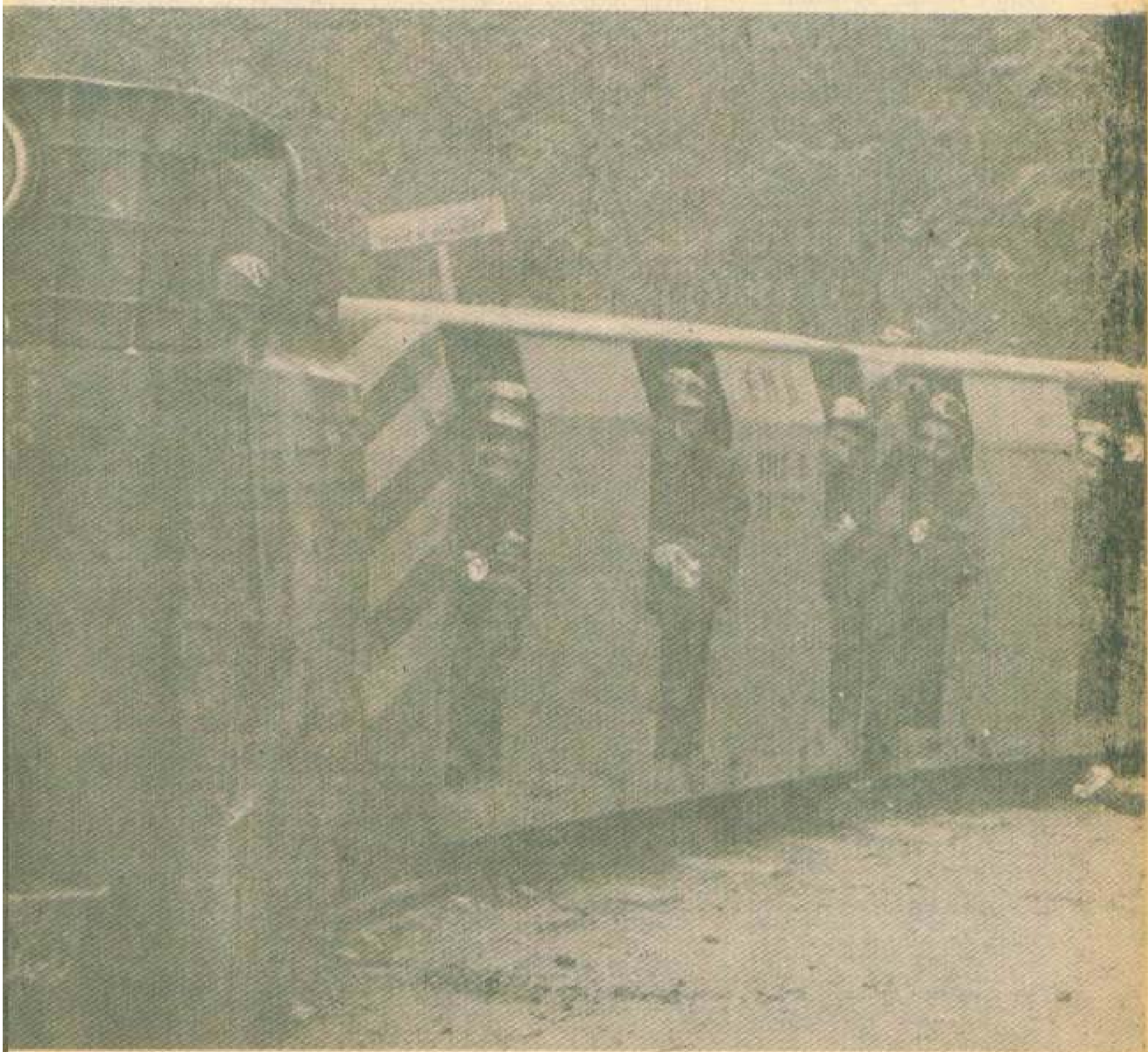
Îmi pun scurta de piele, îi mulțumesc frumos și ieșim în curte și trecem strada și mergem pînă acasă la frati-su, la Ladislau David, și intrăm prin grădină și cînd trecem peste un pîrîu secat îl aud că spune, „aici era Cătălina unde nu ardea lumina", cum nu ardea lumina? întreb eu și el zice, „nu era aeraj și ne sufocam și pompam aer cu foiu, altfel se stingea lumina-rea", și ieșim pe altă stradă și admirabilul meu prieten, frizer și căutător de aur, îmi strînge mîna și afară e o noapte galben-aurie, cu casele de culoarea cretei întinse ca niște animale în somn, respirînd greoi sub luna mare, rotundă care purifică lumina nopții și-o îngălbenește și-i dă culoarea memoriei din cărțile vechi și dă contur găurilor reci din muntele dulce și amar, așezare agățată pe piatra poroasă și umedă, în care visele de bogăție se odihnesc o clipă sau un deceniu pentru ca mîine, cînd nepreţuitul soare se va ridica deasupra crestelor, băieșii bătrîni, moți care simt aurul și cu ochiul și cu buricele degetelor să ia șaitrocul și hîrlostea și să coboare pe marginea rîului galben ca să spele nisipul ca niște foști pescari care au navigat pe mări după balene și acum, incapabili să se resemneze, încă mai încearcă să pescuiască mărunțiș, fire subțiri de aur pierdute pe la colțurile văii. Pentru ei aurul este pîine și este moarte, este un blestem care în loc să spulbere nimicul și să-l salte pe om deasupra lui îl coboară spre nici întuneric și nici lumină cu un cîntec ca o revoltă: „Deasupra noastră nu e cer!"

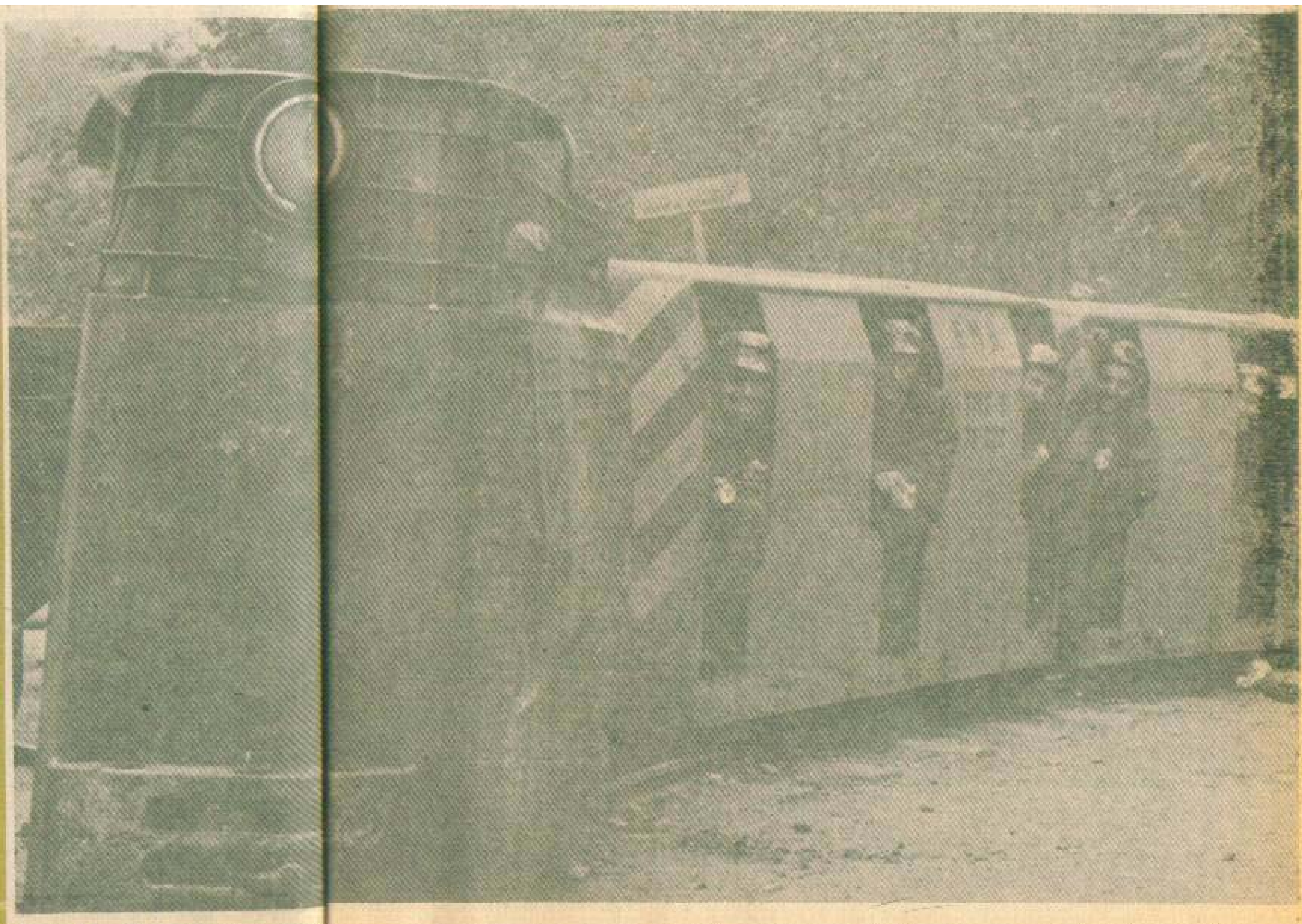
CORNEL NISTORESCU

P.S. Artistul fotograf Buzil Roman susține că Gheorghe Haja, zis Ghiuț n-a plecat niciodată peste ocean și n-a ajuns în America.

Toate aceste fotografii sint salturi intr-o lume care nu mai există. Ani la rind a trăit intre moți și mineri și cu trei aparate de fotografiat a coborit in minele de aur, in hrubele adinci ale pămintului unde minerii scotoceau după roca bogată in acest metal aiuritor. A avut un Rollleflex, un Robot și un Voigtländer și cu ele a conturat o mică enciclopedie despre viața căutătorilor de aur. Din 1935 pină in 1948 a făcut peste 6 000 de fotografii cu sentimentul că imortalizează un crimpei din viața moților. Bazil Roman, un bărbat inalt și zdravăn, cu infățișare de artist bătrin, a trăit in Abrud și, din 1941, in București. Ani la rind s-a intors in Apuseni pentru a mai fotografia Arhanghelii lui Agârbiceau. Are 71 de ani și un material fotografic de-a dreptul fabulos. Este un tezaur care conține imagini antologice din viața moților. Această lume s-a stins. După 11 iunie 1948, minele particulare au dispărut și cu aceasta o lume s-a stins. Exploatările miniere, folosind experiența de secole a localnicilor, au schimbat desfășurarea unei zile in lumea aurarilor. De la statutul de cirtiță, omul a trecut la o profesiune in care riscul s-a redus la minimum. De la șaitroc și de la coșul de cărat minereu, a trecut la instalații automatizate. Nesiguranța și spaima de adinc s-au topit incet. La Roșia Montană au apărut și utilaje, și clădiri noi. Pentru a-și releva spectaculosul, prezentul n-are nevoie de timp. Dar cu siguranță prin scurgerea vremii devenind document orice fotografie își sporește incărcătura emoționantă. Ar fi și acesta un motiv pentru care marele artist fotograf Bazil Roman, azi de 71 de ani, fost contabil in București, s-a reintors in Munții Apuseni spre a realiza și citeva fotografii cu ora exactă in căutarea aurului.

UN ORAȘ SUB O CUPOLĂ

Arhitecții canadieni au elaborat un proiect original pentru ameliorarea condițiilor de muncă și de trai în zonele arctice, zone cu veri foarte scurte și cu ierni cu temperaturi de minus 40 de grade Celsius. Proiectul, conceput pentru o așezare minieră din provincia Alberta, prevede construirea unei cupole din folii de teflon, menținută sus cu ajutorul aerului comprimat. Cupola, avînd în centru o înălțime de 100 de metri, ar urma să acopere o suprafață de 14 hectare. „Construcția" va rezista și furtunilor, iar folia va permite trecerea a aproape întregului spectru al razelor solare.

VACCIN SINTETIC ANTIGRIPAL

Cercetătorii sovietici au făcut unor cobai inoculări cu vaccin sintetic experimental antigripal, creat de institutele de imunologie și virusologie din Moscova. Vaccinul respectiv a protejat cu succes cobaii cărora li s-a făcut inocularea cu o doză mortală de virus gripal. Vaccinul distruge virusul de orice categorie, ceea ce nu s-a reușit încă nicăieri cu vaccinuri naturale. Fiecare nouă epidemie de gripă este produsă de viruși care se modifică în cîțiva ani, astfel încît producătorii de vaccinuri nu reușesc să facă față solicitărilor. Tocmai de aceea oamenii de știință consideră că folosirea vaccinurilor sintetice „universale" pentru gripă ar putea constitui o soluție eficientă împotriva unor maladii care și astăzi provoacă o mortalitate destul de ridicată. În prezent, după cum relatează agenția T.A.S.S., cercetările sînt dirijate pentru folosirea rezultatelor obținute în vederea producerii unui vaccin sintetic antigripal și pentru om.

IZOTOPII ȘI AGRICULTURA

Specialiștii chinezi aplică cu succes tehnica marcării cu izotopi în diferite sectoare ale producției agricole. După cum s-a relevat la un simpozion științific organizat în provincia Jilin, studierea metabolismului plantelor prin această metodă și aplicarea corespunzătoare a îngrășămintelor au permis obținerea pe o suprafață de 330 000 de hectare cultivate cu orez a unui spor de recoltă de 12 500 de tone. În ultimii ani, aceste tehnici au fost aplicate pe suprafețe însumînd 666 000 de hectare în provinciile sudice cultivatoare de orez. Oamenii de știință chinezi au obținut progrese și în cercetările privind gradul de fixare a azotului în orez și în alte legume.

CUM SE SCHIMBĂ POLII

Periodic, în decurs de milioane de ani, cîmpul magnetic al Pămîntului își schimbă polaritatea. Oamenii de știință consideră că acest fenomen se explică prin particularitățile orbitei planetei noastre. Această ipoteză și-a găsit o confirmare prin studiile efectuate la Institutul Geofizic Național din Hyderabad (India). Specialiștii acestui centru de cercetări științifice au depistat semne ale schimbării polarității în probe geologice aparținînd unor epoci diferite: cu 285, 114, 64, 47 și 34 de milioane de ani în urmă. Cele mai clare semne de modificări aparțin perioadei de 385 milioane de ani, ciclu ce corespunde cu durata în care sistemul solar efectuează o rotație în galaxie.

PANSAMENT DIN STICLĂ

La Salonul internațional de tehnică medicală de la Paris a fost expus un nou tip de bandaj rigid medicinal hidrofob. Materialul a fost obținut dintr-un amestec de fibre de sticlă impregnate cu rășină. Bandajul se aplică în locul clasicului ghips și prezintă avantajul de a se solidifica în decurs de 30 de minute; el nu se strică sub influența apei și este permeabil pentru aer. Se apreciază că noul bandaj va permite evitarea iritațiilor care survin la accidentații imobilizați timp îndelungat.

ÎNVIEREA

Sporii unor bacterii, descoperiți în mîlul de la fundul unui lac din statul Minnesota, au fost introduși într-un sol de foarte bună calitate și au „înviat" — relatează revista Geo, din Hamburg. Vîrsta sporilor, determinată cu ajutorul carbonului radioactiv, este de 7 500 de ani. Cei mai vechi spori readuși anterior la viață erau de 1 700 de ani.

REABILITAREA BALENELOR

Un biolog american de la Universitatea din Miami a emis o nouă ipoteză în legătură cu fenomenul cunoscut sub denumirea de „sinuciderea în masă a balenelor", cînd uriașele cetacee se aruncă pe țărm, aparent fără nici un motiv, și mor. El consideră că nu este vorba de „sinucideri", ci de o stare de stres a balenelor, cauzată de o schimbare bruscă a curenților marini. Lipsite de hrană, devitaminizîndu-se, unele exemplare slăbesc în asemenea măsură, încît nu reușesc să reziste forței mareelor, care le duc spre țărm, unde ele pier.

ENERGIE PE APA... OCEANELOR

După cum apreciază specialiștii, resursele energetice anuale ale oceanului planetar (accesibile valorificării tehnice) depășesc 100 de trilioane kWh. Este vorba de energia care poate fi obținută ca urmare a variației de temperatură din adîncuri, a diferenței de salinitate existente în zona deltelor marilor fluvii, a folosirii fluxului, a valurilor provocate de vînt sau a curenților apelor.

LA REGIM, ACUM TREI MILENII

Documentele vechi chineze consemnează existența unei terapii dietetice încă din perioada dinastiei Zhou (secolele 11—7 î.e.n.), cînd în felurile de mîncare dietetice se includeau o serie întreagă de legume, ierburi medicinale, rădăcini de plante, pește și produse acvatice, precum și moduri absolut specifice de preparare a cărnii, astfel încît ea să nu dăuneze sănătății omului. Specialiștii au înregistrat pînă acum peste 700 de rețete dietetice clasice, din care nu lipsește faimoasa „rață de Beijing". În ultimii ani, în R.P. Chineză asemenea produse au fost profund studiate și perfecționate — s-au creat restaurante speciale, s-au realizat prăjituri și băuturi dietetice, care sînt puse la dispoziția celor care vor să-și menajeze sănătatea.

SCURT ȘI RAR!

Specialiștii de la Institutul de Cibernetică de la Paderborn (R.F.G.) au efectuat studii privind modul în care sînt receptate de populație comunicările verbale. Printre altele, ei au stabilit că doar 50 la sută dintre adulți înțeleg o frază care cuprinde mai mult de 13 cuvinte. Sensul comunicării nu este înțeles nici în cazul în care cuvintele se rostesc fără întrerupere timp de peste 5,5 secunde. Pentru copiii care nu au împlinit încă 7 ani, limita înțelegerii este de opt cuvinte

DAR GREIERII?

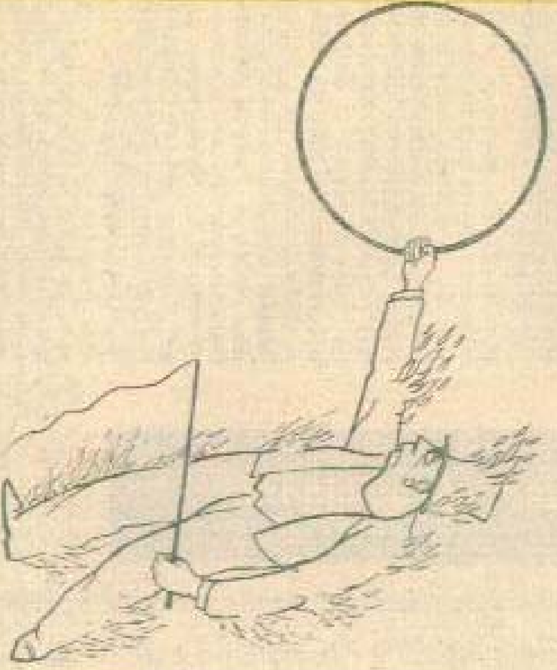
Fosilele descoperite dovedesc că furnicile trăiau pe Terra și acum o sută de milioane de ani, în epoca cretaceică, și că erau numeroase în regiunile tropicale. Astăzi furnicile se găsesc în toate regiunile globului, de la tropice la poli, în deșerturi sau în zone fertile, la munte și la șes, în zone temperate sau excesive. În întreaga lume, sînt recenzate peste 10 000 de specii de furnici. În regiunile temperate, cele mai răspîndite sînt furnica neagră de lemn, furnica brună de pajiște, furnica de iarbă, furnica-leu, furnica roșie, furnica arămie etc. Cea mai mică măsoară abia un milimetru, iar cea mai mare — circa 4 centimetri.

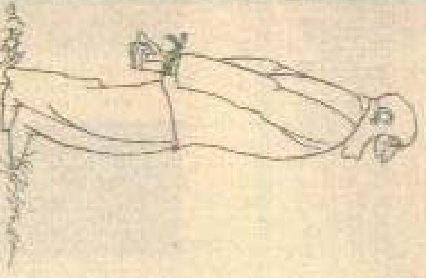
DOI ANI DE RĂBDARE

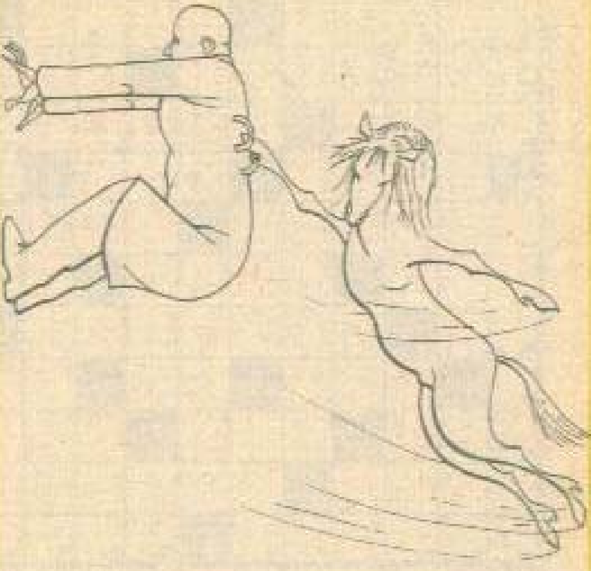
În Elveția a fost realizat un vehicul experimental care funcționează pe bază de hidrogen. În timpul testelor realizate cu noua mașină s-a constatat că numai cu 0,35 kilograme de hidrogen se obține același randament ca și în cazul în care o mașină obișnuită consumă un litru de benzină, iar gazele de eșapament nu conțin decît cantități infime de vapori de apă și de oxizi, fără nici un amestec de substanțe poluante. Realizatorii consideră că în următorii doi ani mașini cu reactoare de hidrogen vor începe să circule experimental pe șoselele Elveției.

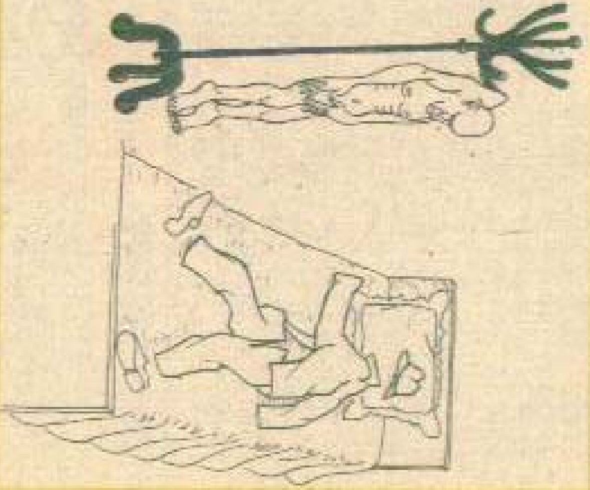
RAC-UL

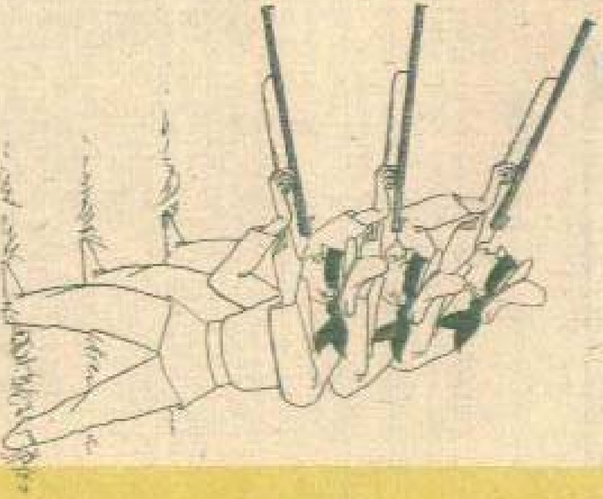
RADU POPOVICI ■

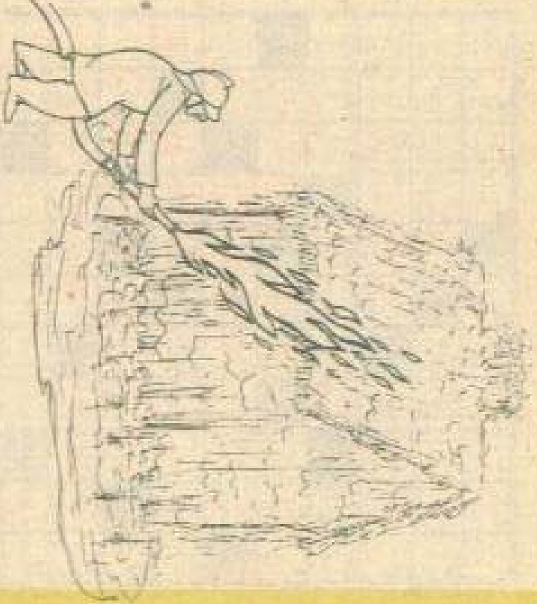

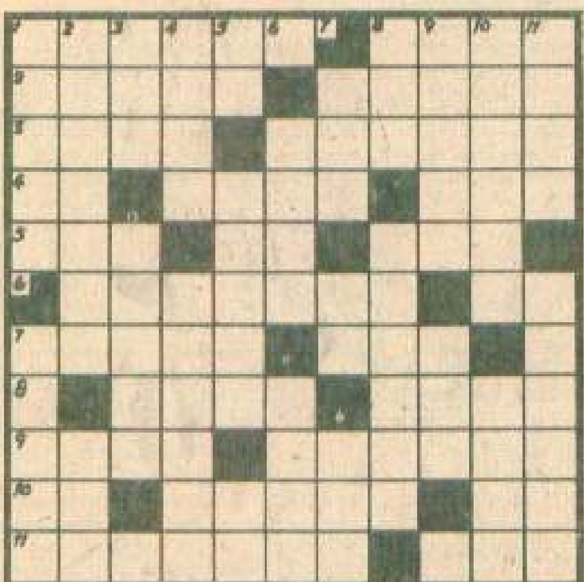

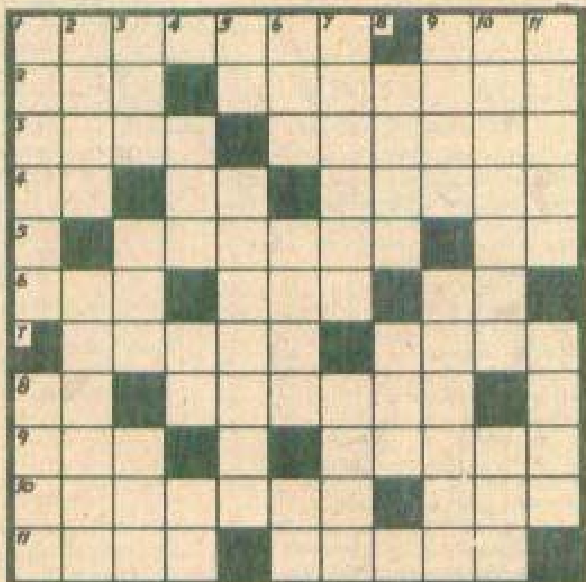

LA VIE

ORIZONTAL: 1) Măsură de susținere a viței de vie — Stăpînul viei (pl.). **2)** A compus opereta „Fetele din Murfatlar" (Elly) — Scriitor elvețian de limbă franceză (1878—1947), căruia îi aparține romanul „Sărbătoarea podgorenilor". **3)** Ne-a oferit, printre altele, tabloul „După culesul viei" (1831—1891) — Podgorie care a obținut cu un Cabernet-Sauvignon medalia de aur la concursul internațional de la Budapesta, în anul 1960. **4)** Mihai Avramescu — Important centru viticol din vestul țării, cu bogatele podgorii Ghioroc, Șiria, Miniș, Păuliș etc. — Localitate în India. **5)** Unități de timp — Erbiu — Arac. **6)** Podgorie din complexul viticol Tulcea — Ion Popescu. **7)** Insulă în Marea Mediterană, unde vița de vie se cultivă pe terenuri irigate — Verb ajutător la stropitul viei. **8)** Viță atinsă de mană — Stat asiatic de unde se pare a fi originar soiul Tigvoasă. **9)** Rîu în U.R.S.S. — Vin cu voioșie la culesul viilor (fem.). **10)** Ion Lupescu — Zonă favorabilă culturii soiului Aligote — Iridiu. **11)** Privitoare la liceu — Podgorie.
VERTICAL: 1) Autorul poemului „Viile" (Horia) — Centru viticol și de vinificație din județul Prahova. **2)** Se situează pe locul al șaselea în lume din punct de vedere al suprafeței cultivate cu viță de vie — Afuz-..., soi de viță originară din Asia Mică. **3)** A iubi (inv.) — Localitate viticolă din județul Teleorman. **4)** Necesară butoaielor de la cramă — Prinse-n mreje. **5)** Plantă textilă — Renumită podgorie din județul Timiș — Tantal. **6)** Adăpost la stînă — Podgorie pe malul Tîrnavei Mari. **7)** Fruct — Pronume personal — Siglă pentru „Întreprinderea produse alimentare". **8)** Joc de cap — În deal la vie. **9)** Centru viticol în Ialomița, renumit prin culturile de Bătuta neagră, Oporta și Cinsant — Localitate în India. **10)** Localitate în județul Teleorman cu întinse plantații de vie — Zone de răspîndire. **11)** Una din operele lui Händel — Încărcate cu roadele viilor.
Dicționar: RAO, ZAZA, EZIO.

TH. SANDU CIOBĂNCAN
— Craiova

VISURI

ORIZONTAL: 1) Scriitoare engleză, autoarea romanului „Visul lui Bruno", apărut în românește la editura Univers (Iris) — Sclav. **2)** Fire — „...viselor", se intitulează un volum retrospectiv din crea-

(problemă de perspicacitate)

BANCNOTA DE O SUTĂ DE DOLARI

Nobby Stiles și Jim Dixon lucrează în același birou, dar n-au fost niciodată în relații de prietenie. Într-o dimineață a dispărut o bancnotă de o sută de dolari și cînd un comisar de poliție a început să-i interogheze pe cei doi, Nobby a încercat să dea vina pe Jim.
COMISARUL: Nobby, susții că în dimineața cînd a dispărut bancnota doar tu și Jim vă aflați în acest birou, nu-i așa?

ția poetului Constantin Nisipeanu. **3)** Poet român, semnatarul poemelor „Visăm peisaje", „Amestecul viselor în convalescență" și „Visam în colaborare" (Gellu) — Neprofesionist. **4)** Ovidiu Nasta — Ion Ulmeni — Lichid organic. **5)** Interpret alături de Shirley Temple în filmul american „Visul unei prințese" (Ian) — Radu Nica. **6)** Insula celebrei magiciene Circe (mit.) — Numele flamand al orașului belgian Ath — Primele vocale. **7)** Protagonist alături de Harriet Anderson în filmul suedez „Visări de femeie", în regia lui Ingmar Bergman (Ulf) — Părintele orașului. **8)** George Ursu — Fața nevăzută a scenei (pl.). **9)** „...de vis", poem din lirica Ioanei Tatu (vol. „Liniști albe") — Celebra actriță italiană din filmul „Visul lui Zorro", realizat în regia lui Mario Soldati (Sophia). **10)** Mare regizor italian (1886—1973), realizatorul filmului muzical „Visul doamnei Butterfly" cu Maria Cebotari, Fosco Giachetti și Vittorio de Sica (Carmine) — Tip de navă înaltă, folosită în evul mediu în nordul Europei. **11)** Nu se hrănesc cu vise deșarte — Critic și istoric literar român, cu lirică de inspirație tradițională, din opera căruia amintim poemele „Visul fetelor din cîmp" și „Ea ține o lume pe visele ei..." (Ion Dodu).

VERTICAL: 1) Feciorul din comedia „Visul unei nopți de iarnă" de Tudor Mușatescu — Tînăr poet român, autorul poeziei „Ți-e visul, Doamnă" (vol. „Efebul din lumină"; Ion). **2)** Liric român, autorul volumului „Carte de vise" (Tiberiu) — Purificat. **3)** Poet contemporan, semnatarul poeziilor „Pe-acest pămînt de vis" și „Vis alb" (Traian) — Localitate în Norvegia — Ce a ieșit din cale! **4)** Alt poet român (n. 1951), semnatarul poemelor „Vis de iarnă" și „Visul" (Florea) — Lucian Creangă — Litiu. **5)** Intră în structura scheletului — Prozator, poet și dramaturg spaniol (1864—1936), autorul piesei „Umbre de vis" (Miguel de). **6)** Constanța (abr.) — Monedă chineză — Nota bene (abr.). **7)** Tragicul personaj shakespearean, de o covîrșitoare intensitate dramatică, erou care compară moartea cu un somn adînc, fără vise: „A muri, a dormi... a visa poate" — Semnatarul poemelor „Vis nocturn" și „Visul lui Danton" (Ion Th.). **8)** Titlu de noblețe în Franța și Anglia — Insulă mediteraneană. **9)** „...și 'rime'", volum al poetului Alecsandru Naum, din care cităm amplul poem „Vis de april" (sing.) — Semnatarul comediei în 3 acte și un prolog intitulată „Visul unei nopți de mai" (Felix). **10)** Actor prezent pe genericul filmului românesc „Vis de ianuarie", realizat în regia lui Nicolae Oprițescu (Dumitru) — Arbore folosit la construcția corăbiei argonauților. **11)** Romancier contemporan, autorul volumului „Cavalerii de pe coastă", în capitolele căruia aflăm și un „Vis de pădure" (Vasile) — Regizorul filmului american „Visul unei prințese", avînd ca protagoniști pe Shirley Temple și Cesar Romero (Walter).

Dicționar: EEA, AAT, COG, HAA, TAEL, PAIR, ESO, EON, LANG.

Alecu RĂPEANU — București

NOBBY: Exact, d-le comisar, doar eu și Jim.
COMISARUL: Și de unde venea bancnota?
NOBBY: De la un debitor care ne-a trimis-o într-un plic.
COMISARUL: Vrei să spui că debitorul și-a riscat banii trimițîndu-i într-un plic în loc să-i trimită prin mandat poștal?
NOBBY: E un lucru frecvent pentru a se evita plata suprataxelor. Și nu e nici prima dată cînd lipsesc bani trimiși astfel. E cineva cam iute de mînă pe aici.
JIM: Nu te mai uita așa la mine, Nobby Stiles. La urma urmei, tu ai deschis plicul și tu ai scos bancnota, nu-i așa?
NOBBY: Nu eu trebuie să deschid corespondența și s-o sortez înainte de sosirea șefului?
JIM: Uneori o sortezi prea bine!...
COMISARUL: Încetați discuția! Nobby, dacă tu ai scos bancnota din plic, atunci cum se face că a dispărut?
NOBBY: Asta aș vrea să știu și eu! Am ajuns aici la ora 8, cu cîteva minute înaintea lui Jim care întîrzie mereu. Am început să deschid plicurile cînd mi-am dat seama că am uitat să cumpăr șefului ziarul de dimineață.
JIM: Lunea, marțea și miercurea eu cumpăr ziarul, iar în restul zilelor, Nobby.
NOBBY: De obicei, cumpăr ziarul în drum spre birou, dar cum am uitat, m-am repezit pînă la colț să-l iau înainte de sosirea șefului.
JIM: Așa e, el pleca în momentul cînd eu am intrat în birou.
COMISARUL: Și bancnota? Unde se pun de obicei banii?
NOBBY: În seiful din biroul șefului, dar întrucît el nu sosise încă, am îndoit bancnota și am pus-o în dicționarul de pe biroul meu.
COMISARUL: De ce ai procedat așa?
NOBBY: N-am vrut să iau banii cu mine ca nu cumva să-i pierd în fugă și nici pe birou nu-i puteam lăsa ca să nu tenteze pe cineva care intră în birou în lipsa mea...
COMISARUL: Deci, i-ai ascuns în acest dicționar... (Răsfoiește distrat dicționarul de pe birou.) Desigur, e o ascunzătoare bună.
NOBBY: Așa e, d-le comisar, așa am gîndit și eu! Am strecurat bancnota între paginile 123 și 124. Ușor de ținut minte: 1, 2, 3!
COMISARUL: Deștept băiat!
NOBBY: Am lipsit doar un minut sau două. Cînd m-am întors, dicționarul era la locul lui, dar bancnota lipsea. Și știu și cine a luat-o. Singura persoană care era în birou atunci.
COMISARUL: Jim, a mai intrat cineva aici în lipsa lui Nobby?
JIM: NU, d-le comisar! Dar să știi că nu eu am luat banii!
COMISARUL: Sînt sigur de asta, Jim. Eu știu cine i-a luat! Nobby, hai cu mine la poliție căci tu ești cel care i-ai luat!

Și comisarul a avut dreptate, Nobby recunoscînd că el a luat banii și i-a ascuns în drum spre chioșcul de ziare. Ce l-a făcut pe comisar să-l suspecteze pe Nobby?

În românește de
IANCU GOLDȘTEIN ■

Metode terapeutice „neortodoxe" în medicina modernă

La fel ca şi alte domenii ale vieţii şi activităţii umane, medicina actuală a fost impregnată de abundenţa de produse de specialitate, ceea ce a dus la evoluţia „artei de a vindeca" în două direcţii distincte: pe de o parte restrîngerea domeniului de activitate a practicianului — ultraspecializarea; pe de altă parte administrarea unui număr din ce în ce mai mare de remedii terapeutice drastice, cu efecte secundare importante — polipragmazia.

Din aceste motive, reacţia medicilor, puşi în ultimă instanţă în faţa unor boli iatrogene care de multe ori depăşeau ca gravitate boala tratată iniţial, a fost de a recurge la tehnici terapeutice neagresive, cu cît mai puţine efecte secundare.

Interesant este faptul că aceste tehnici nu au fost descoperite recent, ci au fost căutate în arhivă, în istoria bogată a medicinei.

HOMEOPATIA

Clasată printre tehnicile terapeutice uşoare, neagresive, homeopatia se bazează pe aplicarea raţională a unei legi farmacodinamice cunoscută intuitiv încă de pe vremea lui Hypocrate şi verificată experimental în secolul XVIII de către chimistul, medicul şi toxicologul german Samuel Hahneman.

La baza acestei tehnici stau două principii fundamentale:

— principiul similitudinii constă în faptul că o substanţă capabilă, în doze normale, alopatice, să producă un tablou morbid, concură la dispariţia acestuia, dacă este administrată în doze infinitezimale subiectului bolnav.

— principiul infinitezimalităţii dozelor dă specificul drogului homeopatic, în care substanţa activă se găseşte în diluţii extrem de mari, de ordinul 10^{-16}, reprezentînd o condiţie particulară a similitudinii terapeutice.

Este adevărat că această tehnică, prin care se propune administrarea la bolnavi a unor doze extrem de mici de medicamente, a stîrnit o vie împotrivire iniţială din partea medicilor alopaţi. O destul de lungă perioadă, a fi homeopat echivala cu a fi şarlatan. Parcă ne amintim de reacţia publicului în faţa primelor autovehicule şi de spaima că la viteze mai mari de 40 km/h se moare, sau de marea „certitudine" a mecanicii clasice, că un corp mai greu decît aerul nu poate zbura.

Oricum ar fi, obiecţiile scepticilor au fost întotdeauna aceleaşi, corpurile mai grele decît aerul pot zbura, ştie orice copil de grădiniţă, iar homeopatia a început să fie practicată într-un cadru adecvat, îmbinată în mod armonios cu medicina alopată, sub patronajul binevoitor al diferitelor ministere ale sănătăţii.

Şi nu numai că nu mai este considerată o sinecură, dar începe să se extindă tendinţa de a considera homeopatia ca un panaceu universal, bolnavii fiind impresionaţi de rezultatele spectaculoase date de remedii în doze atît de mici şi de puţin nocive.

ŢESUTOTERAPIA

În anul 1933, academicianul sovietic prof. dr. V. I. Filatov, dînd o interpretare ingenioasă unor fapte rezultate în urma cercetărilor experimentale asupra transplantului de cornee transparentă, iniţiază o nouă metodă terapeutică — ţesutoterapia.

După cinci decenii de testări timide (timide pentru că — amintiţi-vă că un corp mai greu decît aerul nu poate zbura — medicii formalişti refuzau să se intereseze de ea) grefele de placentă umană s-au dovedit cele care aduc un aport terapeutic maxim.

Adversarii metodei, ca de obicei, au ajutat în cel mai înalt grad punerea la punct a bazei teoretice de lucru, venind cu imperioasa întrebare: DE CE?

De ce adică, o bucăţică de placentă, implantată în organismul uman bolnav, poate determina regresia bolii?

Explicaţia a fost dată chiar de iniţiatorul metodei: „ţesuturile animale sau umane, despărţite de organism şi conservate la rece, continuă să trăiască, restructurîndu-se biochimic pînă la naşterea unor substanţe denumite stimulatori biogeni", aceştia fiind răspunzători de ameliorările survenite.

Placenta, am adăuga noi, fiind sediul mecanismului de transmisie umorală între mamă şi făt, este un tezaur enzimatic şi deci informaţional, ajutînd la dezvoltarea armonioasă a viitorului organism, supraveghind, am spune, biochimic, desfăşurarea **normală** a evoluţiei ansamblului de organe.

Introdusă după o prealabilă preparare şi conservare în organismul bolnav, placenta îşi reia funcţia regulatoare şi „informează" organul afectat despre starea normală, trimiţîndu-i un valoros sprijin biochimic.

După aproape cincisprezece ani de experimentare clinică, studiind arhiva serviciului de oftalmologie al Policlinicii Universitare Titan, putem susţine că, ţesutoterapia, în special sub forma grefelor de placentă, reprezintă un minunat remediu, care în asociere cu terapia generală alopată sau homeopată, este capabil să stăpînească boli imposibil de controlat pe altă cale.

ACUPUNCTURA ŞI PRESUPUNCTURA

Acupunctura şi presupunctura, împreună cu Kuatsu, iniţial apanaje ale preoţilor din Extremul Orient, au fost introduse relativ tîrziu în Europa, la începutul secolului XX.

Ele au ca principiu existenţa în organism a două fluide energetice opuse, într-un permanent echilibru dinamic, reprezentate sub următoarea formă:

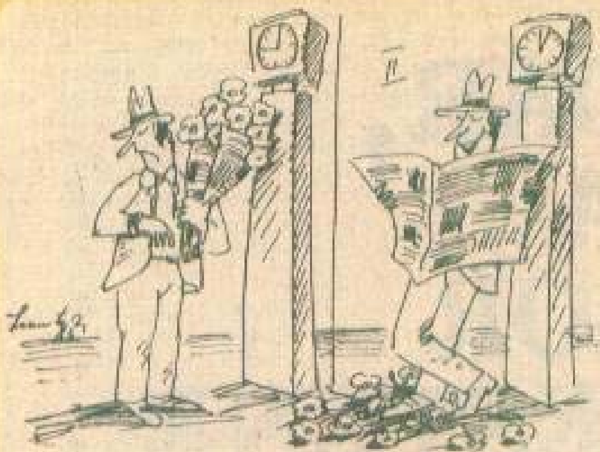
În concepţia medicului tradiţionalist, boala este o consecinţă a dezechilibrului acestor două tipuri de energie la nivelul organului afectat.

Fluidele energetice circulă de-a lungul corpului pe douăsprezece meridiane care se intretaie cu proiecţiile cutanate ale organelor.

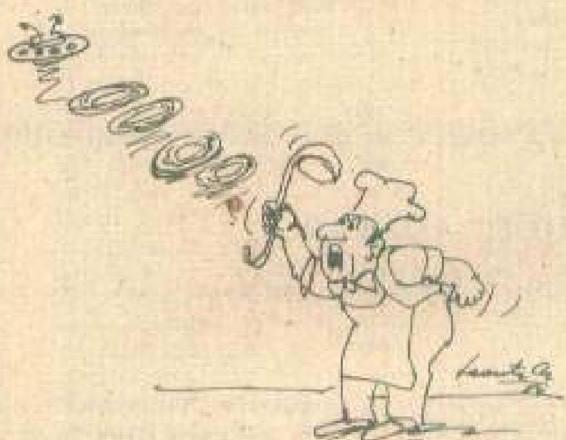
Acţionînd fie prin introducerea de ace, fie prin masaj asupra unor puncte de pe respectivele meridiane, acupunctorul încearcă să refacă echilibrul energetic afectat şi să restabilească astfel starea de sănătate.

Trebuie menţionat că aceste tehnici îşi găsesc justificarea în stadiul funcţional al bolii, modificările organice făcîndu-le fie inutile, fie paleative.

Dr. ANDY ROSIN

Dactilografă distrată cu fotbal

Antrenorul arată elevilor săi personal cum să tragă cu **șpriţul** la **toartă**.

■

Gigi a trimis mingea drept în **raţele** portarului.

■

Spectatorii urmăreau cu atenţie toate **frazele** de pe teren.

■

A înscris un **rol** de **pile** mari.

■

Pare **sumbra** portarului de odinioară.

■

Se înalţă, încercînd să dea cu **napul** în **salon.**

■

Fundaşul s-a aflat tot timpul la **prost.**

■

Gazdele aveau **picouri** noi.

■

Din busculadă, mijlocaşul s-a ales cu un **ţap** în **ţaţă.**

■

Deşi talentat, face **uşă** după **uşă.**

Necorectate
de V. D. POPA ■

SĂRINDAR, STRADA ZIARELOR BUCUREȘTENE

O LUPTĂ DE DEMULT: ADEVĂRUL

Dintre cele trei mari pasaje ale Căii Victoriei, Vilagros, Imobiliara și Român, ultimul nu mai există demult. Se afla pe locul librăriei și anticariatului din apropierea bisericii Crețulescu. La 30 iunie 1859, la inaugurarea acestui pasaj cunoscut și sub numele de Bossel, C. A. Rosetti scria în „Românul" că el e „o adevărată înfrumusețare a Capitalei noastre și poate rivaliza cu cele mai renumite și mai frumoase pasaje ale Parisului, pe care le și întrece sub multe priviri".

Pasajul era acoperit cu sticlă. La capătul dinspre strada Cîmpinegnu avea, la subsol, un acvariu. La mansarde locuiau scriitori și artiști. Jos, la parter, se țineau lanț magazinele și cafenelele. Cea mai cunoscută era cafeneaua Brioll, numită mai tîrziu Cazès, unde fusese adus primul biliard din București. Cu vremea, cafeneaua ajunsese să aibă șapte biliarde. Alături de ea, la doi pași, se găsea altă lume: acolo, la Radu se adunau trișorii jocurilor de cărți, marii cavaleri ai chintelor royale făurite pe sub mînă. La intrarea din Calea Victoriei își avusese magazinul cu obiecte de artă un anume Müller. Extinzîndu-și întreprinderea în domeniul cărții, același Müller a înființat mai tîrziu colecția celebră „Biblioteca pentru toți". După primul război mondial, tot în capătul dinspre Calea Victoriei al pasajului trecătorii se opreau în fața unei vitrine cu porțelanuri Rosenthal sau, alături, la „Lelița", cel mai mare magazin de costume naționale și obiecte de artă populară. Ele i-au adus proprietarului un Rolls-Royce, al treilea în România la acea vreme. Dar pasajul pierduse, între timp, unul dintre farmecele lui. Nu mai era, cum fusese, „citadela presei bucureștene", cînd pe la 1870, bunăoară, din cele 13 ziare care apăreau în Capitală, 8 își aveau sediul aici, în Pasajul Român. Această faimă avea să fie preluată, după 1900, de strada Sărindar.

De partea cauzelor nedreptățite

Strada Sărindar, una dintre cele mai scurte străzi din București, pe care o străbați de la un capăt la altul cît ai trage de trei ori dintr-o țigară, și-a tras numele de la o mînăstire zidită în vremea lui Matei Basarab. La 1896 și chiliile și biserica, necropolă a Ghiculeștilor, căzuseră de tot în ruină și pe locul lor fusese agrementată oglinda de apă a unei fîntîni înainte de vizita la București, în acel an, a împăratului Franz-Joseph. Pe același loc, în 1912 a fost construită eleganta clădire a Cercului Militar, după planurile arhitectului Dimitrie Maimarolu. Cu cîțiva ani mai devreme, în celălalt unghi dintre Calea Victoriei și Sărindar fusese ridicat palatul Luvru, avînd la parter un mare magazin. Palatul căruia i s-a zis astfel, în epocă, și unde după primul război mondial se găsea cafeneaua Royal, iar astăzi hotelul Capitol, a fost refăcut la scurtă vreme după ce constructorii abia dăduseră jos schelele din jurul lui, după ce în seara zilei de 30 ianuarie 1911 un incendiu îl cuprinsese în întregime, pînă la etajul al treilea unde se găsea sediul Societății Scriitorilor Români și unde locuia, în două camere, Dimitrie Anghel. Despre nenorocirea poetului și despre nevoia de a se veni în ajutorul lui scrisese, între alte ziare, și Adevărul, a cărui redacție se afla la doi pași, pe strada Sărindar.

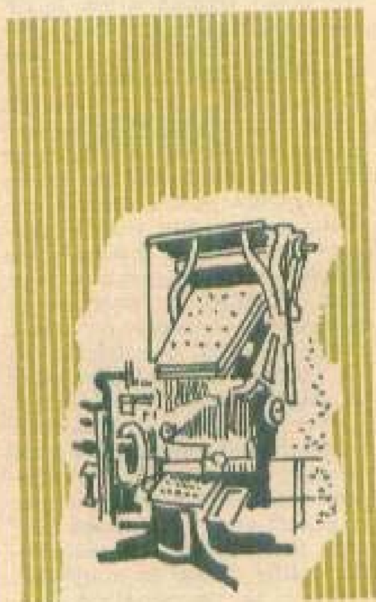
Adevărul apăruse mai întîi la Iași, apoi la București, și se ilustrase prin atitudinea violent an-

tidinastică pe care i-o imprimase directorul, Alexandru Beldiman, de la care Constantin Mille cumpără ziarul, asigurind „o rentă viageră de 800 lei aur pe lună domnului Beldiman și de 700 lei aur doamnei Beldiman". În citeva luni, Mille dublează tirajul ziarului, tipărind 10 000 de exemplare. „A fost unul din ctitorii presei românești. Cînd l-a înlocuit pe bătrînul Alexandru Beldiman la conducerea Adevărului, presa noastră era încă în epoca ei romantică. Epocă minunată, epocă de lupte mari, fără îndoială, dar care din punct de vedere tehnic nu ținea pasul cu progresele vremii. Mille și-a dat seama din întiia clipă că ziarul e o uzină, că asemeni oricărei uzine are nevoie de îmbunătățiri neîntrerupte. În ritmul domol al gazetăriei de atunci, Mille a introdus procedeele noi ale presei occidentale. Telegramele din străinătate, corespondenții în marile centre apusene, reportajul în toată amploarea lui, ilustrația fotografică și atîtea altele pe care azi le socotim lucruri obișnuite, aproape banale, au fost introduse în ziaristica noastră de Mille". Tudor Teodorescu-Braniște scria aceste cuvinte în 1929, cînd se împliniseră doi ani de la moartea lui Constantin Mille.

La început, redacția Adevărului se aflase în pasajul Macca. De acolo, din cele trei odăi de peste drum de Banca Națională, Mille, scria un alt gazetar din școala Adevărului, „a făcut un salt spectaculos în palatul construit de el pe strada Sărindar. A fost primul palat-redacție de ziar din București". O parte a redacției semăna cu aceea a ziarului parizian Le Figaro, care de altfel servise ca model. O sală lungă ca o stradă, cu birouri de o parte și de alta. În birouri, pereții erau îmbrăcați cu afișe în culori, semnate de maeștri francezi și români. Mille crease și „o atmosferă redacțională care dădea farmec vieții gazetărești".

Din februarie 1904 apare și o ediție matinală a Adevărului. Mai întîi, Adevărul de dimineață. Apoi, din același an, din decembrie, Dimineața, un „mare succes de presă" al vremii. Se înțelege că de alături, din Brezoianu, stradă perpendiculară pe Sărindar, Universul nu avea cum să vadă cu ochi buni, amenințarea care-i primejduia pozițiile. Și cum nu se poate închipui un raport de opoziție mai clar decît acela în care o linie vine perpendicular pe alta, concurența a continuat zeci de ani, înregistrind mai multe etape ca și, de altfel, în istoria lor, cele două grupuri de presă aflate în rivalitate. Fiind, într-adevăr, o distanță ca de la cer la pămînt între Universul în care își tipărise „momentele" Caragiale ori I.G. Duca articolele de politică externă și aceeași publicație orientată tot mai mult spre dreapta, în anii '30, de către Stelian Popescu. Și dacă vrem să vedem cum se înfățișa la un moment dat întrecerea dintre „marile gazete cu caracter european și cu tiraje enorme", citim că la 1920 Camil Petrescu aprecia că Universul „a decăzut puțin din cauza concurenței" iar Adevărul și Dimineața, ziare cu un „trecut furtunos", „au luat totdeauna partea cauzelor nedreptățite cu vigoare și mult nerv, tîrgîndu-și încetul cu încetul cercul cititorilor".

Mille scria „articole scurte, în care spunea simplu, direct, ceea ce gîndea. Avea talent literar exact atît cît trebuie pentru ca să nu te abați de la obiect și să nu umbli pe cărări întortocheate. Abilități stilistice n-a folosit". Învățase că e cel mai potrivit să spui că e frig, cînd e frig, și că ninge sau plouă atunci cînd ninge sau plouă. Din ziar făcuse o tribună a omului simplu. Astfel ajunseseră celebre campaniile lui, între care mai celebră decît toate a fost, probabil, aceea din 1907, anul răscoalelor țărănești, împotriva „erorilor inutile". În perioada neutralității de dinaintea primului război mondial, Adevărul și Dimineața fuseseră de partea acelora care ceruseră intrarea în acțiune alături de Antanta. După începerea războiului, ziarele își încetează apariția iar Mille pleacă la Paris, unde face parte din grupul care redacta ziarul La Roumanie, pus în slujba cauzei românești. Cînd se întoarce în țară, spre surprinderea multora Mille părăsește în 1920 definitiv ziarele Adevărul și Dimineața, pe care le vinde lui Aristide Blank, și scoate imediat, tot pe Sărindar, ziarul Lupta. Dar cititorii nu l-au urmat. Puterea obișnuinței de-a cumpăra același ziar este cîteodată mai puternică decît fidelitatea față de o semnătură anume. Ca tiraj, Lupta n-a fost un succes. În zilele ei cele mai bune ajungea la 15 000 de exemplare. Cîteodată, vara, Mille se așeza pe scaun în balconul de fier al imobilului de la nr. 12 și privea peste drum, peste strada care avea să-i poarte numele, la palatul celor două ziare. Fusese palatul lui. Fuseseră ziarele lui, cărora le făcuse faima cu un grup de colaboratori din aceeași generație cu el, numit apoi „grupul foștilor sotiriști", după numele sălii Sotir, din Piața Amzei, unde se țineau întrunirile socialiștilor. La parterul imobilului de la nr. 12 se plîngea de vînzare slabă un negustor de geamantane. Alături, în gang, o scară de piatră ducea spre cele trei camere în care se instalase redacția ziarului. Acolo și-a încheiat prodigioasa-i existență Constantin Mille, în februarie 1927. Dar marile ziare ale Sărindarului au continuat să fie Adevărul și Dimineața.

În istoria Adevărului, după Al. Beldiman și C. Mille, „Constantin Graur, care a reprezentat a treia perioadă, a socotit că după primul război mondial poziția ziarelor trebuie reconsiderată: întrucît, prin acordarea votului universal, România a intrat pe făgașul democrației parlamentare, rolul Adevărului și Dimineții era să sprijine practica onestă a acestei democrații, exercitarea corectă a drepturilor și libertăților cetățenești. Rămînind, fără îndoială, o tribună a stîngii, ziarele au temperat critica violentă împotriva acelor partide pe care le socoteau mai în măsură să înfăptuiască instaurarea unei veritabile democrații burgheze".

Constantin Graur, care făcea și el parte din grupul foștilor

„sotiriști", era un gazetar strălucit și Caragiale îi spusese și lui, cum e adevărat că spusese și altora, dar nici nu e de crezut că spunea oricui: „mă, în țara asta numai doi oameni știu să scrie, tu și cu mine". În tinerețe, cînd era corespondent la Viena al ziarelor lui Mille, avusese un succes gazetăresc de răsunet. Cum fizicește omul era greoi, într-o duminică fierbinte din luna iulie 1914 răcoarei Semeringului spre care fugiseră toți corespondenții străini el îi preferase liniștea și comoditatea unui fotoliu din Camera ziariștilor și chiar în acea zi inertă, caniculară, cînd nu s-ar fi putut crede că o să se întîmple vreun eveniment deosebit, arhiducele Franz-Ferdinand fusese asasinat la Saraievo. A fost, astfel, primul ziarist care a aflat ce se petrecuse iar la București a apărut atunci o ediție specială, prima din lume care anunța știrea. Carol I o citise la hipodrom iar Ionel Brătianu convocase o ședință extraordinară a parlamentului pentru a exprima indignarea guvernului.

Cînd se mai liniștiseră apele, după război, Constantin Graur a fost în măsură să obțină de la Aristide Blank un pachet de acțiuni și să vină astfel la conducerea celor două ziare. „Adevărul a devenit în decursul anilor o puternică întreprindere de presă, o editură de importanță și o mare întreprindere poligrafică, în pas cu tehnica modernă. Rotativele, mașinile plane, offseturile permiteau o producție abundentă și foarte diversificată".

Apar Adevărul literar și artistic, Cuvîntul liber, Realitatea ilustrată. La intervale scurte, unele pagini ale Adevărului și Dimineții sînt schimbate rapid pentru a oferi cititorului cele mai proaspete știri. Tirajul Dimineții ajunge la 100 000 iar al Adevărului la 35 000—40 000. Ziarele sînt căutate și în marile orașe din străinătate. Tipografia numără peste 100 de lucrători. Un etaj întreg îl ocupă în palatul Adevărului atelierele fotografice iar un alt etaj zincografia. Întreprinderea tinde, într-adevăr, spre dimensiuni de uzină.

Să vedem prin cîteva exemple ce se măcina la moara aceasta.

Ediție specială

Într-o zi, Ion Mihalache și Grigore Iunian ies din audiență la rege și declară ziariștilor care se învîrteau pe la poarta palatului că au o misiune foarte importantă din partea majestății sale.

SĂRINDAR, STRADA ZIARELOR BUCUREȘETENE

Apoi urcă în mașina care pornește cu ei ca un bolid. Ziariștii s-au urcat și ei în taxiuri și au pornit în cursa de urmărire. Cei doi oameni politici au fost găsiți la Bordei, la cîte o halbă. Asta fiind misiunea! Pe atunci fierbea vestea că va fi adus un guvern de tehnicieni, în afara partidelor, ceea ce era o manevră a lui Carol de slăbire a mecanismului democrației parlamentare și de pregătire a instituirii unui regim de dictatură. Iată însă în relatarea unui ziarist de la Adevărul și ultima zi a acelui guvern.

Regele ținuse să prezideze chiar el o întrunire a Consiliului de miniștri și după ședință Constantin Argetoianu plecase acasă, binedispus, ceea ce era un semn pentru ziariști că în ziua aceea pot să-și vadă de alte treburi. Însă Iorga fusese invitat să mai rămînă la palat, iar ziariștii au rămas și ei la postul lor de observație de la poartă. Și după ce așteptarea se prelungise îndeajuns ca unii să poată crede că-și pierd vremea degeaba, deodată apare în ușă Nicolae Iorga și făcînd semn șoferului că nu mai e nevoie să tragă mașina la scară, pornește pe jos. Ziariștilor care-i stau în drum le declară scurt și cuprinzător: „Regele mi-a spus ceva, eu i-am spus ceva și am semnat demisia care mi s-a cerut". Reporterul trage o fugă pînă în redacție și pagina culeasă cu litere mari, de afiș, care anunță căderea guvernului, bună pentru căderea oricărui guvern, este pusă în mișcare iar în cîteva minute ediția specială curge din rotativă. Și pe cînd vînzătorii de ziare ies pe Sărindar și se risipesc pe străzile orașului ducînd în cartoane cîte un maldăr de foi din noua ediție și strigînd tuturor vestea, tocmai atunci dă telefon cel mai mare reporter politic al ziarului, Scrutator, și transmite că n-ar fi nimic nou sub soare. Și se răspunde că guvernul a căzut. Și el zice: Sînteți nebuni. Opriți imediat ediția. Poate nu m-ați înțeles bine. Vorbesc de acasă de la Argetoianu. Încît replica secretarului de redacție nu mai poate fi decît una: Dumneata nu știi ce se petrece pe lume!

În orice caz, așa a aflat și Argetoianu, de la ziariști, că guvernul Iorga-Argetoianu căzuse.

Cam prin același an, se zice, un parlamentar prinsese un tic. Indiferent despre ce se vorbea de la tribună, el se ridica în sală și tot la cîteva zile striga: Domnilor, la primăvară Adolf Hitler va fi cancelarul Germaniei! De fiecare dată, ceilalți deputați vociferau, ridiculizîndu-l pe profet. Dar vorba lui avea să se adeverească. Iar primejdia era intuită, de bună seamă, nu numai de către reprezentanții pe care ziarele și-i trimiteau să urmărească dezbaterile parlamentare. Înainte de a ne opri asupra înțelesurilor ei, să ne oferim însă răgazul de a desprinde din memoriile unui gazetar de la Adevărul „A.P. Samson", cum arătau chiar atunci împrejurimile străzii din care ieșeau vînzătorii de ziare strigînd „Luați Adevărul", „Luați Dimineața".

„Piața și terasa Casei Armatei se numeau Piccadily, după numele unei piețe londoneze. Sub terasă, un restaurant cu două intrări, una în Sărindar și cealaltă în Bulevard, avea ca specialitate — după miezul nopții — ciorba de burtă și tuslamaua. Aici își degusta Calboreanu, tînăr și superb, marile lui succese pe scena Naționalului. Îl găseai întotdeauna în compania lui V. Valentineanu, un patetic în viață și pe scenă, care înainte de a juca la Național a jucat, la Paris, la Théatre de l' Atelier, sub direcția marelui Dullin. Prin 1932, o inițiativă comercială nu prea reușită a desființat restaurantul și a introdus în locul lui primul bufet automat din București. Pereții au fost îmbrăcați pe toată lungimea cu dulapuri mecanice prevăzute cu manete, butoane, vitrine minuscule, în care beculețe colorate luminau sandvișuri fanteziste. Curiozitatea publicului s-a epuizat în cîteva săptămîni și patronii au pierdut paralele". Așa încît, mai sigur, ziariștii se puteau duce peste drum, la Capșa. Și fără Capșa nu vedem cum am putea, la urma urmei, să vorbim despre Sărindar, despre strada ziarelor bucureștene de altădată.

„Noblesse oblige"

Răspunzînd unui ziarist din provincie „care a spart în spirit geamurile de la Capșa" imaginîndu-și că ar fi aici „locașul de perdiție al bucureștenilor", „ceea ce își închipuie cuviosul Meftodie din schitul Văgăunoasa că este iadul față de paradis", Arghezi, luînd apărarea „singurului

local intelectualizat rămas pe Calea Victoriei după război", era tare nedumerit că ar putea cineva crede că „în afară de consumaţii capşismul nu înseamnează nimic în cultura generală". La Capşa, „parlament universal", trebuie „rezistenţă şi spirit", zicea poetul, şi fără îndoială că „dacă eşti prost la Capşa este imposibil să fii inteligent altundeva". Aici prestigiul nu poate spori prin tăcere, ca în cameră sau în senat, aici el e aşteptat să vorbească şi, dacă nu vorbeşte exact, „se curăţă".

Aşa a păţit un anume Teodor Andreescu-Rigo, directorul unei gazete aşa-zise revolver, „Avangarda". Într-o zi, intră agitat în cafenea şi se adresează unui ziarist: Dragă, îmi trebuie un titlu, ştii, cu aniversarea italianului ăluia... A lui Cervantes? Da' Păi spune şi tu „Comemorarea marelui Cervantes". Vreau ceva mai tare. Atunci spune aşa: „Comemorarea de trei sute de ani de la naşterea ilustrului poet Cervantes". Aşa a şi apărut, se zice.

Altădată, pripăşit prin locul unde se ştia că „inteligenţa nu-i incompatibilă cu cafeaua, ca să rămîie ataşată exclusiv secărichii", unui deputat naţional-ţărănist, Miţă, îi scapă porumbelul din gură şi zice că va merge la palat, în comisia de răspuns la mesajul tronului. Foarte bine, i se răspunde, numai să te pregăteşti, că regele se interesează de fiecare în parte. Ai vreo boală, suferi de ceva? Reumatism particular. Unde? La picere; al drept mă supără mai mult. Cel drept, adică omoplatul? Deputatul îşi notează termenul într-un carneţel şi de-atunci, de cîte ori era întrebat de sănătate, răspundea lovindu-şi piciorul: Toate ar fi bune. Numai omoplatul ăsta mă supără. Altminteri ca bradul.

Altădată, un gălăţean dornic de-a fi director de revistă fusese convins să aleagă un titlu imperial, nici mai mult nici mai puţin decît „Steaua presei româneşti", şi cum individul habar n-avea să aştearnă cuvintele pe hîrtie tocmise din Bucureşti un redactor bun la toate, pe nume Alperin sau Dică. Acela scria toată revista, de la articolul de fond la ultimele ştiri şi aşeza sub numele directorului rînduri care au făcut ca foaia să rămînă de pomină şi să fie căutată cu cel mai mare interes şi la Bucureşti pentru că dădea lecţii revistelor umoristice. „Marele pictor olandez Ibsen spunea despre catedrala din Singapore că e un monument al natfîrii moarte. Noi, parafrazîndu-l pe ilustrul arhitect de şcoală vetustă Zarathustra, putem afirma că portul Galaţi e cît se poate de spinozian". Sau: „Aflăm că în curînd vom avea prilejul să-l ascultăm conferenţiind în oraşul nostru pe cunoscutul savant etnograf Mozart, autorul nu mai puţin cunoscutului studiu asupra lui Ramses al V-lea, mort în împrejurări dramatice la Waterloo". Nu ştim cum o fi scăpat Dică de la Galaţi, dar cert este că amuzîndu-se pe banii acelui director numit Aibu îl făcuse să simtă că prostia se plăteşte.

Şi nu e mai puţin adevărat, pe de altă parte, că nu prin astfel de jocuri s-ar fi putut justifica aceste rînduri scrise de un redactor de la Adevărul: „Aflîndu-mă într-o vară la Lausanne, l-am vizitat pe C.F. Ramuz, scriitor elveţian. Mi-a arătat pe o masă colecţii de ziare şi reviste româneşti. Mi-a explicat că intenţionează să scrie o Fizionomie a Europei pe baza presei din ţările europene şi nu numai a conţinutului ci şi a modului cum sînt făcute ziarele, a variaţiei şi frecvenţei anumitor rubrici, a paginaţiei, a ilustraţiei. Dar acest proiect n-a fost dus la bun sfîrşit. Îl evoc aci doar pentru a arăta părerea pe care Ramuz a exprimat-o despre presa română, sub raport profesional. El socotea această presă a 5-a în Europa în ordinea valorii ei: Am găsit în presa dv., pe care o citesc cu ajutorul unui prieten român stabilit la Lausanne, un spirit european colorat de trăsături particulare de mare interes".

Cum putea fi altfel? În 1927, la un congres care reunise la Bucureşti reprezentanţii a 300 de publicaţii din Europa şi America scrise în limbile desprinse din trunchiul comun al latinei, Ionel Brătianu zisese: „Sînteţi presa latină. Noblesse oblige".

Demnitate

Spre sfîrşitul aceluiaşi an 1927, cînd „cel mai puternic om politic al vremii" fusese doborît în două zile de o amigdalită urmată de septicemie, reporterii au descoperit că n-au să povestească despre el decît „două-trei întîmplări". Relaţiile lui Ion I.C. Brătianu cu presa fuseseră destul de pline de rezerve. Singurul reporter pe care îl cunoscuse personal era fotograful Berman. Îl zărise adesea la diverse solemnităţi oficiale iar într-o vară, întîlnindu-l pe deal la Florica, vechi domeniu al Brătienilor, îl însoţise o bucată de drum şi-l invitase la masă. Însă Berman, fără egal cînd ducea la ochi aparatul de fotografiat, nu prea fusese în măsură să susţină convorbirea cu o personalitate ca primul ministru. Iar acela întreţinuse mai departe în jurul lui o atmosferă de izolare şi mister.

Chiar şi în astfel de cazuri însă, era incontestabil că în materie de reportaj politic presa românească luase o distanţă incomensurabilă faţă de vremea cînd reporterul făcea o plimbare prin Cişmigiu şi după ce se întorcea în redacţie scria, fără să-i tremure mîna, „ce gîndeşte suveranul". Reportajul politic fiind nu numai „un comentariu al evenimentelor" dar şi, ori poate chiar în primul rînd, „o combinaţie de probabilităţi, de posibilităţi, de eventualităţi, de ce se spune, de ce este şi de ce va fi". Ceea ce presupunea, în orice caz, un exerciţiu permanent de inteligenţă speculativă, după modelul oferit chiar de oamenii politici. Cînd Averescu, prins într-un astfel de joc, mai întîi autorizează, ca prim-ministru, publicarea unui comunicat, iar apoi o interzice, se întîmplă că Adevărul iese mai tîrziu de sub tipar şi evaluîndu-şi paguba la 255 000 de lei îl dă, pur şi simplu, în judecată. Procesul continuă şi după ce Averescu nu mai era şef de guvern. În cele din urmă cîştigă ziarul şi cu banii încasaţi îşi cumpără un automobil. Fiind şi asta o noutate la care nu prea avea cum să aspire, bunăoară, un reporter de dinaintea primului război, aşa cum fusese un anume Mihai Vulpe, lîngă care

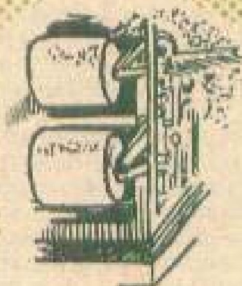
ucenicise nițel și Victor Eftimiu; într-o trăsură hodorogită, acela a tot umblat dintr-un colț în altul al Bucureștilor, după crime, după incendii, după tot felul de chestii d-astea, avînd să asigure coloanele de senzație ale ziarului lui, pînă ce omul eșuase, plin de lehamite, ca administrator al unei făbricuțe de oțet.

La Adevărul, a fi ziarist înseamnă o profesiune a cărei demnitate, la nevoie, este apărată. Cînd sună telefonul și de la celălalt capăt al firului se protestează împotriva unui articol abia apărut iar în receptor se aude „Aici prințul George Valentin Bibescu" replica vine tot telefonic și imediat, poate chiar prea iritată împotriva omului de-al cărui nume se leagă amintirea unor fapte bune pentru creșterea prestigiului aviației românești dar cu siguranță exactă în problema în discuție: „Vă atrag atenția că, potrivit legii în vigoare, în România nu mai e nimeni prinț, în afară de prințul moștenitor care, deocamdată, nici el nu există. În schimb redactorii mei sînt redactori". Scena trebuie să se fi petrecut, desigur, pînă în iunie 1930, cînd se produce așa-zisa „restaurație" a lui Carol al II-lea. În aceeași vară a anului 1930, în București se inaugurează bazinul cu valuri Lido. Și un reporter de la Adevărul scrie: Bazinul în marmură și faianță albastră și albă e într-adevăr splendid iar valurile sînt o bună imitație, deși supără zgomotul mecanismelor care le stîrnesc. Tineret, eleganță, iluzie de „malul mării". Dar ceea ce avea să descopere același reporter, nu peste multă vreme, era că restaurația lui Carol al II-lea a însemnat un „mecanism" asemănător, care a tot produs valuri în istoria politică a anilor '30, a tot stîrnit valuri și asta n-a fost deloc bine. Dar deloc.

Alții

La alegerile din decembrie 1933, în cursul unui incident petrecut pe lîngă Constanța, murise un om. A fost de ajuns ca un gazetar, inamic înfocat al Partidului liberal, să-și amintească de ceea ce a zis odată Petre Carp, „îmi trebuie un singur mort și răstorn guvernul". În consecință, el publică o relatare sub titlul cules cu litere de-o șchioapă: „Toată țara e o baie de sînge". Țara nu avea, bineînțeles, un singur locuitor, cum ar fi vrut parcă să demonstreze Cuvîntul, dar procedeul rămîne semnificativ pentru un anume mod de a face gazetă-

SĂRINDAR, STRADA ZIARELOR BUCUREȘETENE

rie. De altfel, la acea dată ziarul o cam luase razna, pornise într-o direcție cu care cronicarul literar, cărturarul și omul onest Perpessicius, nu avea cum să fie de acord și prin urmare părăsise fără ezitări redacția. Cuvîntul, instalat la început deasupra restaurantului Modern, restaurantul Berlin de astăzi, fusese înființat în 1924 de un ziarist, C. Gongopol, și de inginerul Titus Enacovici. De pe urma unor ateliere volante de reparații, foarte solicitate de C.F.R., inginerul adunase o avere considerabilă, de vreo 15 milioane, pe care a pierdut-o în scurt timp pentru susținerea ziarului în paginile căruia cel mai zgomotos și mai citit redactor era Pamfil Șeicaru. După moartea lui Enacovici, Șeicaru se despărțise de Cuvîntul și scosese în 1928 ziarul Curentul, instalîndu-i redacția în strada Regală, azi 13 Decembrie, apoi pe Sărindar, în locul Cuvîntului care între timp se mutase în pasajul Imobiliara. Pornind, probabil, de la o aprigă serie de pamflete în care Șeicaru, pe numele lui adevărat Popescu, îi luase la ochi pe bancherii Elie și Adolf Berkovitz, Tudor Arghezi înrămase stilul și omul într-o parodie ce caracteriza, de altfel, însăși violența de limbaj din care, în epocă, unii ziariști își făcuseră profesie: „Nu pot să fiu decît violent cu astfel de bandiți, ascunși ca păduchii prin consiliile de administrație, pe care le spulber. Cînd am pus mîna pe condei, am înțeles să răcnesc, să biciuiesc, să znopesc și de aceea am exterminat și extermінez. Să tremure porcii în groapă și să dîrdîie gheșeftarii, pungașii, fleorțeile financiare și toți șantagiștii, teroriștii, bestiile, de furia noastră dezlănțuită cu gîrbaciul de vergele. Ai priceput, cititorule, blegule, care rabzi toate? Sau faci cunoștință cu mine? Că iau trăsura și un dric după trăsură și vin la tine acasă, de te bat și te și îngrop. Să nu cazi sub raza vizuală a ochiului meu magnetic! Atît îți spui, bagă-ți mințile în cap și citește-mă regulat". Mai tîrziu, după venirea lui Hitler la putere, pe cînd în România se ducea o luptă de influență între Germania și Italia cînd axa Berlin-Roma nu exista încă, Șeicaru a elogiat isprăvile lui Mussolini în Etiopia și corespondentul agenției italiene Stefani își avea sediul neoficial în redacția Curentului. Cam în aceeași vreme ziarul se mută de pe Sărindar pe strada C. Dobrogeanu-Gherea, în palatul la al cărui subsol fusese instalată o tipografie ultramodernă. Șeicaru scria zilnic și repede, s-a zis despre el, citea destul de mult și o punea chiar și pe nevastă-sa să citească în locu-i, obligînd-o să-i rezume cărțile apărute, era cultivat, așadar, însă manifesta o vanitate, tot culturală, care dovedea că undeva-ceva nu era de calitate de vreme ce Lucian Blaga spunea despre el: „Citează din Paul Valéry cînd vorbește de un bancher rezistent". Și nu toți bancherii erau rezistenți, de bună seamă. Nu întîmplător Arghezi semnase parodia din care am citat chiar „Danfil Fleicaru" iar Iorga zisese despre palatul Curentului: „Etajul și șantajul". Așa cum s-a zis, de altfel, și despre felul cum Stelian Popescu pusese în '31 temelia noului palat al Universului și reutilase tipografia, sporindu-i capacitatea de cîteva ori.

Între timp, palatul Adevărului fusese și el refăcut, din păcate de către un arhitect ce-și abandonase total fantezia și se lăsase furat prea mult de „geometria liniilor drepte". Numărul festiv de luni, 13 noiembrie 1933, închinat acestui eveniment, se deschidea cu o supracopertă ce înfățișa desenul lui Octav Băncilă, „Vînzătorii de ziare", însoțit de următorul text redacțional: „Tabloul executat în culoarea fină a pastelului reprezintă zorii zilei cînd ies primii vînzători de ziare ai Dimineții. Tonalitatea, cerul, lumina, armonia și toată per-

spectiva pitorească subliniază „Dimineața" în ambele sensuri: dimineața propriu-zisă și ziarul Dimineața".

Știri

Zisese Arghezi: „Capșiștii sînt inteligenți, capșismul e tolerant. Capșistul fumează, soarbe cafea și discută, și apoi fuge după nevoile zilei: avocații fug după procese, ziariștii după știri, senatorii după cucoane, ardelenii după decorații și domnul Mihalache Dragomirescu după țăcălie". După ce știri fugeau ziariștii? Să vedem.

Șeful poliției din Piatra Neamț aduce în fața judecătorului o fată de 15 ani pentru că poartă o rochie prea scurtă. Tivul rochiei cădea cu 10 centimetri deasupra genunchilor. Polițistul nu știa, săracul, cum va evolua mai tîrziu moda. În orice caz, judecătorul o achită pe mica infractoare, pe considerentul că țesăturile intră la spălat iar fetele de vîrsta aceasta cresc repede. Și dacă au și părinți săraci, e limpede că nu-și pot înnoi atît de repede garderoba.

Ziarele publică integral listele „reușiților" la bacalaureat. Pînă în 1925 examenul consta într-o dizertație pe care elevul o susținea în fața clasei, dar de atunci el trebuia să se supună întrebărilor a șapte profesori de șapte materii. În '25 au luat examenul 35 la sută dintre elevi, în '26 doar 44,81 iar în' 27 doar 44,06 la sută.

Din Belgia este adus cu avionul un gram de radium, într-un container ce cîntărește 275 de kilograme, pentru tratamentul urmat de regele Ferdinand. Dar „boala care nu iartă", nu iartă nici de data aceasta. Și în dimineața zilei de 21 iulie 1927, reporterul Brunea-Fox, bucurindu-se de o oră de somn în plus, scapă vestea că regele murise în noaptea trecută. Însă nu-și pierde firea: se remontează cu o țuică dublă, se duce la castelul Peleș și în zarva momentului face rost de testamentul regelui, pe care îl transmite ziarului.

În urma prezentării pe scenele unor teatre din Berlin și Berna a unor piese de L. Blaga și Gh. Ciprian, un ziar elvețian scrie că „În România, țară agricolă, se produce și literatură" iar asta era ca și cum s-ar fi spus că în Elveția, țară de cașcaval, se produc și cronici teatrale.

Nu mai puțin de 2 milioane de lire sterline cîștigase tenorul Fleta cîntînd un singur cîntec: Ay, ay. Un american calculează că Shakespeare ar fi avut un venit de 8 000 de ori mai mic, doar de 250 lire anual. Un altul socotește că salariul lui Columb, pe cînd acesta descoperea America, ar fi fost de vreo 10 000 de lei de-ai noștri. Și tot la capitolul paralelor intră și vestea că surorile Terente, proprietărese ale viilor Cotnari, vînd vinul celebru pe piața Londrei cu o liră butelia. Iar din aurul lumii, scriu ziarele, 55 la sută se găsește în seifurile S.U.A.

La Geneva, la Liga Națiunilor, cînd vorbesc Nicolae Titulescu și Aristide Briand, portarii își fac datoria de a-i anunța pe locatarii hotelurilor și mulți se grăbesc să nu scape ocazia de-a-i asculta pe cei doi mari oratori.

Statului, respectiv Căilor Ferate, societatea Lupeni vinde cărbunii la un preț dublu decît prețul mondial. Ea are mînă liberă în ce privește politica socială iar salariul unui muncitor nu trece de 2400 de lei, în timp ce tantiemele directorului general se ridică, anual, la 5 milioane.

Marea industrie, marele comerț și marii liberi profesioniști plătesc, datorită corupției aparatului fiscal, doar un sfert din ceea ce ar trebui să verse statului. În timpul crizei economice încasările statului scad la aproape o treime.

Marta Bibescu ține o serie de conferințe în Olanda și cere ca onorariu 4 000 de lalele pe care le plantează lîngă palatul de la Mogoșoaia. Acolo a primit, în cîteva rînduri, pe un redactor de la Adevărul și i-a acordat interviurile solicitate pe cînd ziarul se afla în pregătirea unor numere speciale, dedicate Franței și Angliei. În memoriile lui, același redactor scrie: Am fost prevenit că trebuie să-i spun „alteță". Așa i-am spus.

Un consiliu de miniștri, în a doua jumătate a anului 1935, discută oportunitatea instalării unui post de televiziune care să transmită imagini de la București la Ploiești. Ziarele fac haz și de vreme ce costisitoarea invenție se află încă în experimentare în țările mari, graba, spun ele, nu-și găsește nici o justificare. În orice caz, în anii următori experiențele de televiziune vor fi una dintre atracțiunile „Lunei Bucureștilor". Iar ploieștenii s-au ales și ei cu ceva. Mihai Sevastos, venit de la Iași, de la Viața românească, la Adevărul literar, a scris „pentru uzul tînărului, bogatului și ambițiosului deputat liberal de Prahova, inginerul Bejan, o monografie despre Ploiești în greutate de 3 kilograme".

Fordul de pe munte

La cîțiva ani după „restaurarea" domniei lui, Carol al II-lea ține să inaugureze el însuși, între Săliște și Tîrgu-Jiu, drumul ce fusese croit peste munți, pe margini de prăpastii amețitoare. Astfel încît, după ce convoiul s-a pus în mișcare — scrie în memoriile lui același gazetar de la Adevărul, A. P. Samson — „am asistat la o scenă pe care ulterior am folosit-o fără greș în previziunile de care aveam nevoie în reportajul politic". Ca să se distreze pe seama primului ministru, Gheorghe Tătărăscu, dar mai înainte de toate ca să-l studieze, ca să-i observe reacțiile, Carol a început să gonească parcă lovit de streche pe margini de prăpastie și la 120 de kilometri la oră, rîzînd batjocoritor, se prefăcea că-l încurajează pe primul lui sfetnic, aflat alături. La un popas, după o nereușită tentativă de a ceda altcuiva locul de lîngă șofer, Tătărăscu fusese nevoit să urce din nou în Fordul groazei. Scena aceasta, continuă gazetarul, i-a sugerat totdeauna „un răspuns la întrebarea: pe cine va prefera Carol

ca prim-ministru? Cui îi va da guvernul? Răspunsul era: Îl va prefera pe acel om politic pe care mi l-aș putea închipui în Fordul de pe munte în locul lui Tătărăscu. Cu alte cuvinte, pe acel om politic căruia regele știe că-i este îngăduit să-i rîdă în nas. Nimeni nu-și putea închipui că regele ar fi cutezat să-i facă figura asta lui Titulescu". Excelenta intuiție a gazetarului ne dezvăluie îndeajuns de limpede cam cine era acela pe care unii

oameni politici îl numeau, ei între ei, Rex, cu zîmbetul subțire ce răzbătea, candid, din confuzia abil creată prin asocierea lesnicioasă a înțelesului sobrului cuvînt latinesc și al atît de răspînditului apelativ canin. Și iată ce scria, mai tîrziu, Tudor Teodorescu-Braniște: „Lui Carol i se părea că prestigiul lui Titulescu crește prea mult și trebuie „dezumflat"; aceasta era, s-a zis, chiar expresia folosită de rege. De aceea din cînd în cînd îl chema în țară și îi da însărcinarea să formeze un „guvern de uniune națională". Formula era irealizabilă. Titulescu se zbătea cîteva zile, alergînd de la un șef de partid la altul, iar pe urmă se ducea la Palat ca să-și depună mandatul. Acest joc infam s-a repetat de mai multe ori cu scopul de a se arăta peste hotare că, în țara lui, Titulescu nu reprezenta nimic și că singurul om atotputernic la București era el, Carol al II-lea".

Rex își juca rolul: a tot făcut „valuri", pînă în dimineața zilei de 6 septembrie 1940, la ora 6 și 10 minute, cînd a semnat actul de abdicare și a părăsit a doua zi țara în trenul lui cu vagoane albe, înțesate nu numai cu averea-i personală, care în cei zece ani de domnie crescuse ca aluatul cu multă drojdie, dar și cu o parte dintre bunurile Casei regale ce erau, de drept, și s-ar fi cuvenit să rămînă ale statului.

Prima victimă

Într-o zi, un ministru rostise cuvinte de dispreț pentru arta de-a fabrica fără convingere coloane

SĂRINDAR, STRADA ZIARELOR BUCUREȘETENE

de gazetă și presa se simțise „blezată", zise Arghezi. Și tot Arghezi: „În viața lui, omul, și mai ales omul român, poate fi adus să lupte, în dorul lefii, pentru o concepție ce nu-i crezul lui; e cazul, mi se pare, al ziariștilor de profesie". Al unora, se înțelege, nu al tuturora. La atîtea publicații, și numai pe Sărindar au apărut cu sutele, probabil, de-a lungul anilor, desigur că putea fi întîlnit, la urma urmei, chiar și tipul de „ziarist definitiv clasat în abjecțiune", însă pe strada aceasta mică, din inima Bucureștilor, călcau tot felul de oameni și de-a lungul ei fremăta viața unei lumi prea complicate ca să poată fi prinsă în agrafa doar a cîtorva cuvinte. Indiscutabil este că presa democrată din Sărindar afirmase o credință, că ea își făurise o tradiție proprie, iluminată de idealuri cărora le-a rămas permanent atașată.

Dar iată, reconfortantă, o pildă de moralitate, exemplificată de un redactor al Adevărului, același reporter politic A. P. Samson, din memoriile căruia am mai citat: „În dimineața de 22 decembrie, la cîteva zile după ce guvernul depusese jurămîntul, am trecut pe la locuința lui I. G. Duca din strada Cometei, lîngă Academia de științe economice. Am fost introdus într-o cameră mică, mobilată cu un divan, o măsuță neagră și un scaun. Pe divan era culcat, cu capul rezemat într-o mînă, președintele Consiliului de miniștri. Absolut nimeni în jurul lui. După o scurtă tăcere mi-a spus cu un glas de om deprimat: — Ce pot face eu în împrejurările de astăzi! Nu pot face nimic! Gazetarul ar fi fost tentat să construiască cu această scenă și cu aceste cuvinte cele „trei coloane" pentru ediția de ora trei a ziarului. Dar tînărul de 26 de ani care eram atunci și-a interzis acest lucru. Un om de dimensiunile lui I. G. Duca, cu trecutul și experiența lui, se zbuciuma aci, singur, sub povara răspunderii și a îndoielii. Duca își făcuse mai demult planuri de regenerare a Partidului liberal, de schimbare cît de cît a politicii lui economice și sociale. Dar acum, în condițiile în care a venit la putere, sub presiunile de tot felul ale Palatului, pe o criză mondială care nu se mai termina, cu acțiunile tot mai violente dezlănțuite în țară de extrema dreaptă, ce perspective avea acest guvern?". Cum se știe, în urma decretului de dizolvare a Gărzii de fier, Duca a fost asasinat pe peronul gării din Sinaia. În chiar ziua aceea, 29 decembrie 1933, într-un ziar de dreapta se scrisese, textual, că guvernul e condus de „un ciofringar, pe numele lui Ducas, străin de neam și de lege" și că guvernul înăbușe mișcarea „naționalistă". Într-alt ziar de-aceeași teapă se spunea că Duca „e vîndut străinilor".

Dar să cităm, mai bine, tot din rîndurile unui gazetar de la Adevărul. Tudor Teodorescu-Braniște, vorbind despre unul dintre făptuitorii crimei, arăta că individul cu mintea înfierbîntată de gogomăniile puse în circulație de ziarele de dreapta „nu știe că Duca e cel mai sărac dintre oamenii politici români. Că Duca locuiește într-un apartament de trei odăi, vag și submediocru mobilat. Că Duca, după treizeci de ani de viață publică, n-are decît două perechi de ghete. Că Duca a renunțat la toate plăcerile vieții, chiar și la acele mici luxuri pe care și le permit cei mai săraci dintre noi. Că lui Duca i se pot aduce toate acuzațiile din lume în afară de acuzația de necinste". Duca nu putea fi imaginat decît chiar de o minte bolnavă „lăfăindu-se în bogăție, cu casa de bani plină", și ziaristul continua: „Un om sărac, un om cinstit, prin excelență cinstit, un om de mare talent, un om civilizat a căzut sub gloanțe. În buzunarul lui s-au găsit optzeci de lei. Acasă la el, sărăcie. Acesta este „prețul vînzării". A cîștigat naționalismul ceva prin răpunerea lui Duca? Nimic. A pierit un om de merit într-o țară în care oamenii de merit sînt atît de puțini. Atunci? A cîștigat totuși cineva. A cîștigat cine vrea o Românie slabă, o Românie cît mai lipsită de oameni și cît mai tulburată de curente, o Românie asupra căreia să se poată întinde, fără nici o împotrivire din parte-ne, mîna Berlinului agresiv. Duca e prima victimă a acestei opere de nimicire a României de azi".

Iar regele, urmărit de gîndul dictaturii din care nu făcuse niciodată un secret și pe care în cele din urmă avea să-l și vadă împlinit, continua cu sistemă dezbinarea forțelor politice ale țării, tocmai în anii cînd împotriva României, după cum puteau dovedi organele române de contrainformații, s-au produs

peste 40 000 de acte de spionaj.

Cuvîntul liber

La 11 noiembrie 1933, în articolul „Ura!", în deschiderea unei serii noi, a treia, din Cuvîntul liber, publicație apărută tot în familia Adevărului, se scrie: „Te cunosc, brav cetățean al țării mele. Ești așa cum te-a prins creionul ascuțit al lui Anestin. Cu umbrela într-o mînă, cu pălăria în alta, strigi „ura", fără să știi de ce, fără să te întrebi pentru cine. Ești om de treabă. Dar ești găgăuță. O frază mai șmecheră, o atitudine mai abilă, un gest mai meșteșugit, și ești „gata"! Te emoționezi, te entuziasmezi, plîngi și strigi „ura". Iar seara, cînd emoția a trecut, cînd entuziasmul s-a topit, într-un colț de circiumă, la o țuică, ori acasă la d-ta, între consoartă și copii te întrebi nedumerit: „Ce fuse asta, nene?" Și, necăjit pe d-ta însuți iți închizi necazul și revolta în sacra, în majestuoasa înjurătură românească. Pentru d-ta, scump cetățean al țării mele, apare astăzi Cuvîntul liber, ca să-ți spună în față adevărul crud și ca să te întrebe: De ce strigi „ura", cetățene?".

Publicația se vroia un „controlor al vieții publice românești".

În continuitatea tradiției ziarelor Adevărul și Dimineața de a lua partea cauzelor nedreptățite, în '34 revista Cuvîntul liber scria că muncitorii de la Grivița s-au adunat în sala Locomotiva și că, între alții, muncitorul Nicolae Bora a spus: „Să ni se facă dreptate; să nu mai fim veșnic priviți ca rebeli, să se înțeleagă odată că sîntem numai disperați de mizerie".

În '35, către cititorul tînăr: „Sînt ceasuri cînd nu-ți mai este îngăduită șovăirea. Cînd oamenii se numără între ei. Cînd unul în plus contează foarte mult. Poate că tu, în orașul de provincie sau în mahalaua capitalei ești, fără să știi, acel unul în plus. Între cele două drumuri, între ticăloșie și onestitate, alege..."

În același an: „Cînd celor de la Doftana li se refuză cereri juste, Coroiu a putut trăi la Botoșani ca într-un hotel de lux iar escrocul Vasilescu-Cantalup și-a putut îngădui luxul de a lua masa la Leul și cîrnatul". Coroiu era un bandit notoriu iar escrocul Vasilescu, în treacăt fie zis, își găsise porecla după ce fusese surprins de magistratul anchetator pe cînd se înfrupta

dintr-un cantalup în timp ce se afla în detenție; își procura cantalupii iarna la prețuri exorbitante.

În timpul discuțiilor pentru alcătuirea unui front popular împotriva dreptei, Cuvîntul liber scria: „Dreapta nu găsește ecou în masele populare! Exact. O știm tot atît de bine ca și cei care o spun. Am scris-o de zeci de ori. Dar, în atîtea țări, dreapta n-a luat puterea cu concursul maselor ci împotriva acestor mase". Era un avertisment! Și încă de atunci, la mijlocul zbuciumatului deceniu al patrulea. Tudor Teodorescu-Braniște, redactorul șef al acestei serii din Cuvîntul liber, avea motive întemeiate să spună că publicația „nu putea fi decît ceea ce a fost: o publicație de luptă împotriva anarhiei de dreapta. Am avut o singură dorință: să concentrez în jurul acestei publicații toate elementele de stînga din publicistica zilei, indiferent de nuanță, indiferent de generații".

„Altfel de redacții"

Vorbind despre publicațiile editate de către Partidul Comunist, un fost redactor de la Adevărul își amintește: „Sub impulsul unei puternice impresii am intuit atunci concentrația extraordinară de efort uman, de sacrificiu în acea lume a presei ilegale, tensiunea sub care redactorul ducea cuvîntul la cunoștința cititorului. Pagina era de obicei mică, rîndurile strînse; fiecare cuvînt trebuia să exprime, să lupte, să convingă și să îndemne. Odihna pe drumul aspru al ideii, relaxarea pe parcursul frazei, divagația, paranteza, florile de stil, pasajul gratuit nu erau aci îngăduite. Ce deosebire între aceste „redacții" și celelalte pe care le cunoșteam! Aci, în presa ilegală, redactorul nu aștepta „să-și vadă semnătura", nu aștepta micile privilegii și nu trăia micile vanități profesionale. Aci erau altfel de redactori și altfel de redacții. Aci erau tranșee unde se dădea o luptă de fiecare clipă".

În afară de presa ilegală mai erau, desigur, și publicațiile legale conduse tot de către partid, sau cele influențate de partid. Unul dintre acei „altfel de redactori", militant de frunte al partidului comunist, arăta mai tîrziu că „la acest capitol lucrurile trebuie văzute foarte nuanțat, pentru că în presa influențată de partid acționau nu numai comuniștii, ci și membri ai altor partide sau personalități cu anumite convingeri, mai mult sau mai puțin apropiate de convingerile comuniștilor". Plină de toată însemnătatea fiind și afirmația despre „necesitatea menținerii unui echilibru intern, pentru că dacă noi mergeam prea la stînga, ne primejduiam influența, pierdeam pozițiile, trebuia ținut seama în fiecare moment politic și cultural în ce măsură putem influența într-o anumită direcție".

Cît privește presa de mare tiraj, Adevărul, Dimineața, Zorile, apoi Lumea românească, „influența partidului s-a materializat prin introducerea în redacții a unor membri de partid sau a unor ziariști apropiați de partid, care, în măsura în care era posibil, introduceau cuvîntul partidului în aceste ziare". Și prea puțini știu astăzi că, de pildă, în Dimineața au apărut sub altă semnătură cîteva reportaje despre mișcările ceferiștilor scrise de Ilie Pintilie, care era un bun gazetar, sau că un important articol, tot din ziarul Dimineața, fusese scris nu de Petre Pandrea, care-l semna, ci de Lucrețiu Pătrășcanu.

Iată o altă mărturie semnificativă, aparținînd lui Ștefan Voicu: „În Sărindar, la Adevărul, în cămăruța-redacție a Cuvîntului liber, Gheorghe Dinu, încă de pe timpul lui Sahia, ne deschidea bucuros ușa pentru a ține cîteodată ședințe ale Comisiei de partid pentru presa legală".

Și iată încă o mărturie, în care se întrevede frumusețea gestului „de a întinde o mînă de ajutor unui om lovit sau unui prieten în suferință". Pe cînd Sahia pregătea, împreună cu Alfons Adania, apariția revistei bilunare Bluze Albastre, e adus la

SĂRINDAR, STRADA ZIARELOR BUCUREŞETENE

putere cabinetul prezidat de Al. Vaida-Voevod. Soseşte o comunicare că din ordinul guvernului revista nu mai are dreptul să apară. „Un raport făcut de organele poliţieneşti arăta că Bluze Albastre sînt o înjghebare a partidului comunist clandestin, care le finanţează". La rugămintea lui Sahia şi Adania, „uneltele comunismului la noi", cum îi caracteriza acelaşi raport poliţienesc, L. Kalustian dă telefon la Ministerul de interne dar nu-l găseşte acolo pe subsecretarul de stat, Armand Călinescu, cu care era amic. Şi îşi aminteşte: „M-am urcat într-o maşină, am pornit la Preşedinţia Consiliului de miniştri, pe Calea Victoriei, unde e astăzi Muzeul Enescu. N-am zăbovit prea mult ca să intru la primul ministru, i-am expus doleanţa, nu trecuse încă o oră de cînd plecasem şi m-am întors la redacţie, unde Sahia şi Adania rămăseseră, ca să le dau vestea că abuziva decizie sugerată de poliţie a fost anihilată telefonic de Vaida-Voevod în prezenţa mea". Gestul de solidaritate fiind posibil că gazetarul îl cunoaşte bine pe omul politic, pe care îl vizitase de nenumărate ori acasă, la Cluj, şi-i fusese oaspete la Valea Seacă, la Olpret sau la Glodeni.

Cînd lupta a ieşit în stradă

Campania pe care în 1936 Universul o desfăşoară împotriva Adevărului şi Dimineţii n-a mai fost o simplă campanie, ca de atîtea ori în trecut, ci s-a transformat într-o luptă politică directă prin intrarea în acţiune a organizaţiilor de extremă dreaptă. Pachetele cu ziare sînt arse, redactorii sînt ameninţaţi şi loviţi. Din coloana de ziar, lupta ieşise în stradă. „Lucrătorii din tipografia Adevărului, scrie Tudor Teodorescu-Branişte, au sărit ca să apere chioşcurile de ziare şi să asigure libera desfacere a foilor. Cîţiva au fost răniţi. Unul dintre ei, Petre Popescu, a fost ucis mişeleşte. Atunci l-am văzut pentru prima oară pe Constantin Graur zguduit pînă la lacrimi". El însuşi, directorul grupului de presă al Adevărului, fusese ţinta unui atac. Dar „glonţul destinat lui Constantin Graur a nimerit pe un vecin de casă care avea ghinionul să-i semene oarecum la înfăţişare". În cele din urmă, instituţia a acumulat pagube fatale: „Casa Adevărului era aproape goală. Nu mai erau

bani pentru hîrtie şi salarii". Pe baza „privilegiului de invitat la Florica", reporterul A.P. Samson obţine un credit din partea lui Dinu Brătianu, patronul fabricilor de hîrtie de la Letea şi Buşteni. Totuşi, în vara anului 1936 au început să se facă auzite cîteva nume de succesori posibili. „În seara de 3 noiembrie, tocmai cînd se părea că lucrurile s-au liniştit şi vechea conducere va mai rămîne un timp, într-un birou al redacţiei se bătea la maşină actul prin care acţiunile la purtător ale Societăţii anonime Adevărul erau trecute asupra lui B. Brănişteanu şi Scrutator, cumpărători interpuşi ai unui grup financiar de nuanţă liberală, rămas multă vreme în umbră. Grupul a dat garanţia că politica ziarelor va rămîne neschimbată. În bună măsură aşa a fost".

Noul director al ziarelor, Mihail Sadoveanu, aşeza în locul articolului de fond povestiri despre vînătoare şi pescuit. Şi are desigur dreptate un gazetar, în memoriile lui, cînd spune că articolele acestea, „atunci cînd apar în fruntea paginii întîi a Adevărului, devin articole politice şi trebuie considerate ca atare. Mihail Sadoveanu opunea, politic, tragicei tulburări din minţile unor oameni echilibrul şi înţelepciunea firii".

Cele 11 publicaţii, cotidiene şi săptămînale, ale Adevărului, încep să înregistreze „tiraje sporite iar editura tinde, prin valoarea lucrărilor tipărite, la un loc de primă importanţă în viaţa culturală". Însă Universul îşi continuă campania, după reţeta nazistă sînt arse, pe Sărindar, şi cărţile lui Sadoveanu, şi ziarele „vîndute".

În vara anului 1937, la Expoziţia internaţională de la Paris, unde România s-a bucurat de un mare succes, şeful pavilionului ţării noastre, profesorul Dimitrie Gusti, avusese ideea excelentă de a echilibra statuia regală din holul de la intrare cu o imensă Constituţie. Şi chiar în zilele cînd la „Expo 1937" era reprezentată simbolic acea Constituţie care numai peste o jumătate de an avea să fie înlocuită cu alta, în nici un caz mai generoasă, Carol al II-lea se afla într-o vizită prin mai multe capitale europene. Fusese şi la Paris, şi la Londra, şi la Berlin. Şi cuvintele pe care un fost prim-ministru al Franţei, Paul Boncour, le spunea tot atunci, în iulie 1937, unui reporter al Adevărului, parcă aveau un ecou dureros: „Mă întreb şi eu dacă Franţa mai e o mare putere".

La sfîrşitul acelui an, Carol aduce la putere guvernul Goga-Cuza. A fost preludiul dictaturii pe care urma s-o instaureze curînd. Trei zile după constituirea noului guvern, ziarele Adevărul şi Dimineaţa sînt desfiinţate. „În ziua de 30 decembrie 1937, la Adevărul era un calm nefiresc. Nimeni nu credea în mod serios că o instituţie cu trecutul şi dimensiunile Adevărului poate dispărea într-o clipă. Nimeni nu-şi putea închipui că vînzătorii nu vor mai striga pe străzi Adevărul şi Dimineaţa.

Dar lupta împotriva ascensiunii dreptei şi pentru democraţie avea să fie continuată, tot pe Sărindar, de alte publicaţii, aşa cum a fost, bunăoară, Lumea românească.

...Şi chiar în palatul Adevărului avea să apară, în noaptea de 23 spre 24 august 1944, primul număr legal al ziarului România liberă.

Împlinindu-se astfel, rotund, şi înţelesul celor spuse cîndva de Nicolae Titulescu: „Cei ce mor pentru o idee sînt eroi al căror testament este un singur cuvînt: continuaţi!".

DUMITRU ELIADE

Desene de LUCIAN POPA

CE FAC AZI SPORTIVII DE IERI

Iată un subiect care poate fi o unitate de măsură nu numai pentru pasiunea statornică a milioane de oameni pentru „noua religie" a secolului, dar și una a ingratitudinii, știut fiind că luminile arenei în care au strălucit idolii de ieri se închid, deodată, ascunzîndu-i în umbră ca pentru a nu-i lipsi pe campionii zilei de aureola care li se cuvine. Cînd și cînd ne mai aducem aminte de un Baratki, de un Costică Marinescu, de un Apolzan, de Ioan Söter și minunata Iolanda Balaș, de Iosif Sîrbu sau de Leon Rotman și asta, mai ales, cu prilejul unor bilanțuri care ne încîntă pe toți, adică atunci cînd se refac, omagial sau comemorativ, traseele străbătute de sportul românesc. Dar nu este oare prea puțin? Desigur!

Unii sportivi au rămas în arenă: antrenori, arbitri, activiști. Dar, prea adeseori, ei devin ținta unor aprecieri negative pe umerii lor așezîndu-se, justificat ori nu, cauza insatisfacțiilor noastre de moment. Antrenorii greșesc, arbitrii ce să mai zicem!, iar activiștii sportului nu sînt nici ei imuni la greșeli. Însă, hai s-o recunoaștem măcar acum, la ora mondială a bilanțurilor caracteristice fiecărui sfîrșit de an, mai rar ori mai des, dar oricînd sursă de încîntare, ne lăsăm învăluiți de nostalgia amintirilor proprii, fie de ale celor care le-au fost contemporani marilor sportivi. Performanțele de ieri, alaltăieri au crescut aproape incredibil; poziția sportului românesc contemporan echivalează cu pretenții dintre cele mai îndreptățite la poziții altădată inaccesibile purtătorilor tricourilor naționale și ce dovadă mai concretă decît ultima ediție a Jocurilor Olimpice, prilejul celei mai impunătoare și multiple afirmării a mișcării sportive din România în concernul internațional, poate fi invocată? Asta nu înseamnă că treptele ierarhiei deținute azi trebuie să șteargă pragurile uneori atît de bătute ale unui trecut poate mai modest dar absolut indispensabil situației actuale. Se sar, ca un exemplu, la prăjină aproape 6 metri, dar oare celelalte limite, ca cea de 4 metri, nu a însemnat, cîndva, o probă a forței, îndemînării și talentului? Amintindu-ne despre teribilul plafon, acum spulberat, ne vin în memorie duelurile lui Zeno Dragomir, copilandrul din Reșița cu Clement Baciu, reprezentantul Capitalei; admirîndu-l pe Orac, la loviturile sale libere din preajma careului de 16 m, ne gîndim la Bartha, de la Dinamo și el, specialistul altor ani în același gen de execuții; lăsîndu-ne încîntați de eficacitatea handbalistului Vasile Stîngă trebuie să știm că unul dintre cei care au colaborat la edificarea acestui sport și la ridicarea lui pe cele mai înalte trepte a fost, la vremea lui, jucător în vestita formație de 11, Ioan-Kunst-Ghermănescu, antrenor emerit și profesor, la I.E.F.S. în prezent; mîndrindu-ne cu rezultatele rugbiștilor în cele mai pretențioase confruntări și admirînd precizia arareori dezmințită a transformărilor lui Alexandru trebuie să știm că „altădată" masivul Feri Covaci reușea la fel de bine dar cu o minge cam de 3—4 ori mai grea; și așa mai departe depănînd în paralel firul de aur al sportului de azi în care își pun picătura lor de strălucire gimnasta Ecaterina Szabo, hocheistul Dan Tureanu, trăgătorul Ion Corneliu, luptătorul Vasile Andrei, boxerul Rudel Obreja, atleta Anișoara Stanciu-Cușmir ori halterofilul Nicu Vlad nu putem da uitării pe Lenuța Leuștean și Berta Corobeanu, gimnaste reputate, pe Ștefan Petrescu, celebru „pistolar", pe luptătorul Ion Cernea ori pe vestitul mai de demult Aurel Ihm, pe Nicolae Linca, medaliat cu aur la Melbourne, sau pe Edith Treybal ori pe halterofilul Silviu Cazan, și pe mulți alții, aparținînd unor generații diferite.

Uneori, tot la bilanțuri de obicei, mai aflăm despre gloriile de altădată ale sportului, somități și la actualele locuri de muncă: profesorul universitar arhitectul Ascanio Damian, ortopedul Clement Baciu, vestit în lumea medicală românească dar și peste hotare, pe inginerul Vasile Mladin, jucător de rugby și conducător al unei mari întreprinderi industriale, pe aruncătorul de ciocan Ioan Toma, directorul unei foarte productive unități agricole din județul Brașov, pe medaliatul olimpic de la Mexic Marcel Roșca solist al Operei Române, pe Titi Medianu, radiolog la Spitalul Clinic Fundeni, vechi internațional de volei, pe Eustațiu Mărgărit, campion de box și cadru universitar ca și Nicolae Pădureanu, fostul taloneur și antrenor al echipei reprezentative de rugby a țării. Exemplele ar putea continua.

De data aceasta ne-am propus să vă invităm la o scurtă întîlnire cu alți foști sportivi de vază despre care s-a scris mai puțin dar care pot sta alături de cei deja amintiți (ca și de alții omiși fără vreun motiv special ci numai din rațiuni de spațiu) întîlniri ce pot surprinde însă numai în mod plăcut.

Un model pentru Discobolul lui Miron

Atlet complet, aflat acum în preajma împlinirii vîrstei de 60 de ani (vîrstă pe care nu o arată), are un palmares impresionant: vreme de 8 ani consecutiv campion național, deținătorul a 8 recorduri naționale la... aruncarea ciocanului (ambele probe de o mare tehnicitate, putînd fi alăturate săriturii cu prăjina) și o victorie strălucită asupra recordmanului mondial al probei, norvegianul Sverre Strandli, cu prilejul Memorialului Rudolf Harbig (1955 anul ultimului său record național: 58,76 m!), victorios și în fața sovieticului Al. Kanaki, la rîndul său aureolat de un succes într-o întîlnire directă cu legendarul Imre Nemeth. Timp de doi ani de zile este blocat, în plină ascensiune, de un accident, dar revine cu un superb efort de voință și-și depășește toate performanțele anterioare. Urcă pe podiumul celor mai buni în confruntări internaționale cu reprezentativele Ungariei, Poloniei, Bulgariei, Uniunii Sovietice, Elveției, este prezent în echipele reprezentative ale țării neîntrerupt din 1946 și pînă în 1957. Departe de a fi fost „sclavul" atletismului, Dumitru Constantin (Telu, cum îi spun intimii) a practicat cu succes: înotul, rugbyul, voleiul, baschetul, handbalul, poloul, tenisul participînd și în competiții oficiale, deci nu numai de plăcere. S-a întîlnit cu sportul la vîrsta de 12 ani, la celebra Balcaniadă de atletism, unde a fost dus, cu alți colegi de liceu, de neobositul animator, părinte spiritual al cîtorva generații de performeri, profesorul și gazetarul Camil Morțun. N-a purtat de-a lungul prodigioasei sale cariere decît tricourile cluburilor Stadiul Român, care l-a format și pe acela al Locomotivei P.T.T. devenit Rapid.

Ce a devenit Dumitru Constantin?

A urmat și absolvit cursurile Academiei de Științe Economice ca și pe cele ale Institutului de Educație Fizică și Sport unde și activează (din 1958) în cadrul catedrei de atletism (lector universitar). A condus operativ activitatea Federației Române de Atletism, între anii 1962—1965, în funcția de secretar general. A pregătit, ca antrenor, sportivi din cadrul Clubului Rapid și a șlefuit o perioadă pe componenții loturilor naționale. În ultimii 10 ani a acordat asistență științifică loturilor naționale de juniori, seniori și olimpice.

Fotbalistul din templul justiției

Oricît de succintă și-ar fi propus să fie ancheta noastră în rîndul foștilor sportivi, nu putea să ocolească fotbalul și, așa stînd lucrurile, trebuia „selecționat" un jucător de clasă, popular și care să stea și azi încă, bine de tot, pe picioarele care-i aduseseră glorie. Alegere dificilă, veți zice. Pe bună dreptate. Și atunci am mai aruncat în balanța preferințelor pe un fost purtător al tricoului celei mai simpatizate formații de club: RAPID! Și ne-am oprit asupra lui Ion Ionescu, zis și Puiu.

Aproape neschimbat, ca alură, mereu sever în hainele bleumarin pe care pare să le prefere și care-i conferă un aer de austeritate, cu o valiză diplomatică mereu înțesată de acte, hotărîri judecătorești, texte de legi și decrete, Ion Ionescu a devenit, foarte repede, o figură familiară celor care, din diverse motive, străbat uriașa „sală a pașilor pierduți", din Tribunalul de pe malurile Dîmboviței, unde se desfășoară cele mai numeroase confruntări dintre comportamentul cetățenilor și rigorile normelor de conduită socială.

Un fotbalist în templul justiției! Iată o împrejurare demnă de orice imaginație, fie aceasta modestă ori înflăcărată. Noua arenă în care se manifestă răsfățatul tribunelor de acum cîțiva ani nu are, orice s-ar spune, tumultul tribunelor unui stadion și nici nu se exprimă prin explozii sonore, de bucurie sau de dezamăgire ci, mai ales, prin tăcere, dar nu este mai puțin captivantă. Ne-o spune marele dribleur, fostul fachir al balonului rotund, care părăsind slalomul jalonat de adversari manevrează cu subtilitățile textelor de legi, cu capacitatea sa de convingere, pe scurt, cu acumulările de cunoștințe căpătate în amfiteatrele Facultății de Drept, șlefuite în anii unei proaspete experiențe. Să ni-l amintim însă pe Ion Ionescu cel care evolua în prezența a mii și mii de spectatori. Astăzi în vîrstă de 46 de ani, Puiu Ionescu a evoluat între anii 1948 (deci de la 10 ani!) și pînă în 1968 (deci vreme de 20 de ani, cu o scurtă întrerupere, de numai un an de zile, cînd a reprezentat clubul Sportul Studențesc); a devenit campion național cu Rapidul, în 1967, a deținut titlul de golgeter doi ani consecutiv și a cucerit medalia de maestru al sportului. De 30 de ori a îmbrăcat tricoul echipei reprezentative, într-o perioadă în care întîlnirile intertări nu erau atît de frecvente, ca astăzi. A figurat în echipa olimpică, din anul 1964, la Tokio. Ion Ionescu a fost solicitat să joace pentru formația vest-germană Alemania Achen, în perioada 1968—1970, fiind „contemporan" cu celebrii încă și astăzi Bekenbauer, Overat, Müller, Uwe

CE FAC AZI SPORTIVII DE IERI ?

Pasiunea „extrasportivă" a lui Dumitru Constantin este filmul. Este nelipsit, la marile evenimente sportive, cu camera sa de luat vederi, alături de profesioniști, și este producătorul total al unor filme tehnice, metodice și documentare de atletism care și-au găsit o nobilă valorificare în cadrul cursurilor cu studenții institutului de specialitate dar și în cele ale profesorilor veniți la perfecționare. Pe genericul unor pelicule cum sînt: Campionatele europene de atletism de la Budapesta, Atena și Roma, Jocurile Olimpice de la Moscova, Campionatele Mondiale Universitare, diverse ediții ale campionatelor internaționale și Jocurile Balcanice de atletism stă semnătura operatorului, regizorului și comentatorului Dumitru Constantin, tot astfel cum pe copertile unor lucrări de specialitate (printre care și cursuri pentru studenți) se citește aceeași semnătură, la unele și aceea a soției și colaboratoarei sale, doctorița Carmen Dumitru.

Seler. Între 1970 și 1972, deci la peste 32 de ani, joacă în Belgia, în prima divizie, la Cercle Bruge.

În ciuda acestei cariere de excepție, Ion Ionescu a mai absolvit încă o facultate: pe cea de educație fizică din București, cît și cursurile școlii superioare de antrenori, de la Köln (R.F.G.), avîndu-i ca profesori pe vestiții tehnicieni Henes Weisweiler și Helmut Schön, evoluînd, de altfel, ca adjunct al lui Bazil Marian, pe atunci antrenor principal la Rapid București, la C.S.M. Suceava și Gloria Buzău.

Două motive au determinat opțiunea sa pentru profesiunea actuală, aceea de avocat pledant: sănătatea și nereglementarea de către federația de specialitate a activității antrenorilor, lipsa unui statut ferm și riguros al acestei meserii îndeajuns de ingrate.

Ca avocat, Ion Ionescu a devenit repede cunoscut și el se numără printre cei care-și îndeplinesc „plafonul" de angajări destul de repede (în noiembrie își avea agenda de lucru ocupată, pînă la sfîrșitul anului în curs).

Ce legături există între practica jocului de fotbal și cea a avocaturii? „O paralelă se poate face, îmi explică Puiu Ionescu. Și într-una și în cealaltă poți trăi satisfacții de ordin moral. Ambele te răsplătesc cu caldul sentiment al utilității, cu posibilitatea de a face bine oamenilor, pe unii bucurîndu-i cu spectacolul la care iei parte, celorlalți cu restabilirea drepturilor ce le-au fost, la un moment dat, lezate".

Ion Ionescu

CE FAC AZI SPORTIVII DE IERI ?

De două ori maestru

Cu aproape 55 de ani în urmă, se năștea la Turda, județul Cluj, copilul Vasile Szabo, cel care, peste ani, la o vîrstă încă fragedă pentru duritatea sportului practicat, avea să monopolizeze primele locuri ale curselor de motociclete, la mai multe clase. În cei 22 de ani, perioadă în care s-a aliniat cu regularitate la startul alergărilor motocicliste, Vasile Szabo a „colecționat" 26 de titluri de campion național, la clasele 250 cmc și 350 cmc, și alte 8 titluri la automobilism grupa A2! El este unul dintre puținii sportivi români care dețin medalia de maestru al sportului la două discipline: la moto și auto, dar – așa cum afirmă cu umor și plăcere – este, în fapt, de 3 ori maestru, deoarece în această funcție conduce atelierul mecanic din cadrul Service-ului „Ciclop" Bujoreni, unde îl caută mulți dintre deținătorii de autoturisme dornici să obțină un diagnostic precis al motoarelor lor suferinde.

Obișnuit cu performanțele, Vasile Szabo se mai mîndrește cu una: a devenit, pentru a doua oară, tată la 52 de ani, între fiul său, care muncește în același atelier de la „Ciclop" Bujoreni și fetiță sînt 21 de ani diferență. Aproape atîția cîți a închinat Vasile Szabo sportului! Parcă vrînd să echilibreze ori chiar să anihileze cuantumul de risc asumat de tatăl său în cariera sportivă, fiul, deși repară motoare, practică, de plăcere, tenisul. Deocamdată...

Viața lui sînt mașinile

Pentru inginerul Doru Gându ziua de azi se desparte greu de cea de ieri. În mod normal ar trebui să-l trecem în categoria foștilor sportivi, numai că el, deși aparent a renunțat la marile performanțe care l-au făcut nu numai respectat dar și îndrăgit de publicul fidel curselor de automobile, mai păcătuiește din cînd în cînd înscriindu-se la startul unor probe în care cu puțin timp în urmă făcea, cum se spune „legea", despărțirea de marea sa pasiune trenînd încă...

Totuși, primul conștient de faptul imposibilității repetării unor victorii facile ori muncite din greu este el însuși, ceea ce-i mai lipsește fiind resemnarea, care – pînă la urmă – îi vizitează pe toți campionii. Poate că la această ruptură cu fibre smulse din suflet contribuie și actuala sa profesiune cît și faptul că Doru Gându deține o rubrică permanentă la revista de specialitate „Autoturismul" în cadrul căreia oferă variate sfaturi tehnice celor mai mult sau mai puțin inițiați.

Oricum, bilanțul carierei sale poate fi de pe acum încheiat și, ca s-o spun pe cea dreaptă, arată foarte frumos: campion de raliuri la clasa 1 100 cmc în 1974 și 1975, an în care s-a impus și la proba de viteză în coastă și la cea de circuit. În 1976, în plină vară, luna august, suferă un foarte grav accident care părea că-l va obliga să renunțe. Pînă la acea dată, cînd se disputa Raliul Dunării, se clasase de patru ori pe primul loc în cursele la care participase (raliuri) și de 3 ori la cele de coastă. Anul următor, spre surpriza tuturor și în primul rînd a medicilor de la Spitalul clinic „Dr. Gh. Marinescu", care-l îngrijiseră în urma accidentului care-i lezase grav coloana vertebrală, ocupă locul doi la coastă și circuit, iar în 1978 se impune din nou ca cel mai bun specialist atît în cursele de circuit cît și în cele de coastă, iar în 1979 trebuie să se mulțumească doar cu un titlu de campion (la circuit) și cu un loc secund (de vicecampion, cum îi place să spună) la coastă. De cinci ori a făcut parte din echipa națională care ne-a reprezentat la Balcaniade, la Cupa țărilor socialiste, ocupînd locul 3 la individual și doi la echipe. 1980 îl găsește alături de coechipierii cu tricouri tricolore la cursele din Turcia, unde sosește al treilea, loc egal cu cel al formației.

Astăzi, Doru Gându are 40 de ani, o vîrstă greu de atins în plină activitate chiar

la sporturi mai ușoare, și nutrește încă speranțe... Îi dau dreptul la aceasta rapida sa ascensiune marcată de debutul din 1969, cu prilejul unui raliu la categoria începătorilor. A fost atașat de mașinuța sa, Dacia 1100, deși în întrecerile internaționale a concurat numai pe Dacia 1300. A trăit, și o face și în continuare, cu intensitate, viața atît de agitată a unui sport dificil și periculos. La orice solicitare privind performanțe, alergători, mărci, amănunte biografice, noutăți tehnice la motoarele clasice sau la cele mai noi, răspunde cu precizie de Larousse editat la zi. Îl nemulțumește modul în care este privit automobilismul, comparativ cu alte discipline „fizice", cum le spune chiar el, pentru că este de părere că cel puțin în egală măsură sporturile cu motor dezvoltă și formează calitățile educative ale celor care le practică și-și argumentează observația afirmind că nu atît calitățile native ale piloților sînt cele care primează ci cele șlefuite de antrenamente și cursele propriu-zise, pe cîtă vreme la atletism sau box, de pildă, zestrea cea mai de preț este cea cu care pășești în arenă.

De altfel, automobilismul i-a schimbat cursul vieții, pentru că Doru Gându a absolvit cursurile Facultății de energetică, din cadrul Institutului Politehnic București și nu pe cele la care ne-am fi așteptat. Cînd a intrat la I.T.B. (care girează serviceurile „Ciclop") a fost încadrat ca electronist, iar astăzi el este șeful unității din Drumul Taberei. Spiritul competițional nu l-a părăsit nici în profesie. Doru Gându vrea ca unitatea sa să fie prima dintre toate. Și este la fiecare capitol specific oricărei unități productive, inclusiv la cîștigurile realizate de cei ce muncesc sub îndrumarea sa. Așa cum pe trasee a realizat mai multe norme de maestru al sportului, tot așa și la „Ciclop" Bujoreni el a obținut și a păstrat, de mai mulți ani, steagul de unitate fruntașă.

Cîte sporturi, atîtea doctorate!

Dacă s-ar întreprinde un sondaj printre amatorii de sport, cei mai mulți ar răspunde întrebării: „Ce sport a practicat Ion Drăgan?" fără ezitare polo pe apă. Aceasta își are o explicație clară: Ion Drăgan a fost, multă vreme, unul din cei mai reputați arbitri de polo, lui încredințîndu-i-se conducerea unor partide de mare importanță, atît în competițiile interne cît și în cele internaționale. Să menționăm doar că îl întîlnim pe marginea bazinului de înot vreme de 22 de ani: din 1957 și pînă în 1979! A condus partide la nu mai puțin de 4 Olimpiade, la 3 campionate mondiale, finale de Campionate europene (6 ediții), de cupe europene, meciuri din cadrul Universiadelor. Bineînțeles, el este un înotător dar nu și un performer. Sportul pe care l-a practicat a fost handbalul în 11, în cadrul clubului Știința București, într-o perioadă în care evoluau celebrități ca Nicolae Nedef, Ioan Kunst, Wagner, Romică Platon, Țigănuș, Lache și alții, de fapt cei dintre care s-au ales viitorii jucători ai noii discipline în 7. Cea mai bună performanță a sa, împreună cu formația din care făcea parte, a fost disputarea finalei Campionatelor universitare în compania celei mai puternice garnituri, cea a Institutului de Educație Fizică. Interlocutorul nostru de azi a început însă ca jucător de fotbal, la Craiova, în 11-le Liceului militar din capitala Olteniei, pe vremea cînd F.C. Craiova era, ca și azi, fruntașă a soccerului românesc (cu Covaci, Angelo Niculescu, Dunăreanu ș.a.).

Și în cazul său, cariera profesională avea să se mențină, ca și în al atîtor altora, în sfera sportului și încă a celui de performanță. Devenit medic, Ion Drăgan parcurge o perioadă de valoroase acumulări, începînd cu funcția simplă a doctorului de lot, pentru a ajunge, în 1966, directorul Centrului de medicină sportivă „23 August", care se ocupă de supravegherea medicală a celor mai buni sportivi ai țării cît și de tinerele elemente de perspectivă. El însă nu s-a mulțumit numai cu atît, deși s-ar putea crede că a fi conferențiar universitar în medicina sportivă reprezintă un plafon satisfăcător. Ion Drăgan, doctor în științe medicale, din 1972, duce o activitate spornică și în calitate de secretar al Societății române de medicină sportivă, face parte din Comisia de experți a Federației Internaționale de Medicină Sportivă, este membru al Comitetului medical al Federației Internaționale de Natație. În plan profesional a mai obținut un doctorat, în urologie-nefrologie, cu o teză interesantă: „Rinichiul de efort", colaborarea sa cu clinica de specialitate de la Spitalul Panduri fiind permanentă. De altfel, tocmai din asemenea contacte s-au ivit și o serie de

lucrări (însumîndu-le s-ar depăşi cifra de 150 — cărţi, capitole din diverse tratate, comunicări, articole de specialitate), dintre care cele privind utilizarea izotopilor au reprezentat premiere mondiale. Urmărind o sistematizare şi o cuprindere cît mai largă a problematicii medicinei sportive, dr. Ion Drăgan a făcut să apară în 1970 lucrarea „Elemente de investigaţie în medicina sportivă", apoi „Patologia sportivă" (1972) şi, în fine, „Medicina sportivă" (1974), la care au colaborat cadre specializate din Centrul de Medicină Sportivă şi din diverse clinici, somităţi în ramurile medicale respective (Iulian Mincu, Ioan Orha, A. Streescu, Fotiade, Papadopol ş.a.). „Medicina nucleară", semnată împreună cu dr. Tiberiu Pop, a fost distinsă cu Premiul „Victor Babeş", al Academiei R.S.R. Dintre celelalte lucrări (ca autor sau colaborator) se impun a fi citate: „Cultura fizică medicală", primul tratat de medicină sportivă apărut în ţară, „Ultrasunetele în diagnosticul clinic", „Selecţia medico-biologică în sport" (unicat pe plan mondial), „Sănătatea o performanţă", „Pledoarie pentru sănătate", unele dintre ele traduse şi peste hotare. La 54 de ani, dr. Ion Drăgan, fostul fotbalist şi jucător de handbal de acum peste 35 de ani, este departe de ora bilanţului, dar încă de pe acum, acesta se anunţă foarte bogat.

Luptătorul, artă şi precizie

Luptătorul lansat de clubul Dinamo, în 1961, Gheorghe Ciomortan a avut un destin sportiv puţin obişnuit evoluînd mereu sub semnul locului secund, pentru că mereu a fost cineva cu puţin mai bun decît el. Dar cine au fost acei cîţiva? Nume mari, foarte mari: Valeriu Bularca, Ion Baciu, Simion Popescu, Ion Cernea şi, mai recent, Ion Enache.

Cu toate acestea, Gheorghe Ciomortan îşi priveşte retrospectiv cariera sa sportivă cu satisfacţie deplină. A debutat la categoria 48 de kg şi a terminat la 82 kg, trecînd din treaptă în treaptă în deplin acord cu vîrsta şi dezvoltarea sa fizică, fenomen de dorit nu numai la lupte, dar şi la box.

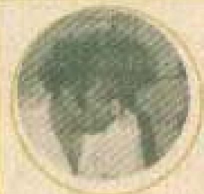
Ca junior, Gheorghe Ciomortan a urcat pe treapta cea mai înaltă a podiumului, la campionatele naţionale ale categoriei 68 kg. Pe echipe a avut bucuria cuceririi a două titluri cu Dinamo şi — iară „zodia locului secund", de 2 ori al doilea cu Steaua. Pînă şi în turneele internaţionale la care a luat parte i-a fost hărăzită tot medalia de argint: la Budapesta în Turneul speranţelor (1964), în Suedia la Turneul Laponilor, de la Haparanda. Primul său antrenor, un luptător reputat, de la categoriile mici, Al. Ruji;

următorii: Dumitru Cuc și Ion Corneanu. A fost permanent în loturile olimpice ca senior, iar în cele naționale și ca junior.

Ca o ironie a soartei, Gheorghe Ciomortan are de-a face în profesia sa cu metalele prețioase, în special cu aurul care l-a ocolit mereu în sport, el fiind bijutier la atelierul nr. 1 al Cooperativei „Artă și precizie"! Și ca să vedeți pînă unde poate merge coincidența, tatăl său a fost tot luptător (dar și campion balcanic) și tot bijutier. Dar și în profesia sa de mare finețe meritele i-au fost recunoscute pînă la plafonul... secund, Gheorghe Ciomortan avînd categoria a 7-a, cea mai înaltă dar căreia i se mai poate adăuga încă o treaptă. Cea specială, pe care însă el, la cei 39 de ani, mai are tot timpul s-o cucerească și s-o păstreze pînă la adînci bătrînețe, ca pe un trofeu care să-i încoroneze întreaga carieră.

Este tatăl a două fetițe, de 15 și 5 ani, care vor îndrăgi, fără îndoială, sportul dar vor întrerupe tradiția de luptători ce părea să se transforme în dinastie dacă, bineînțeles, fostul luptător ar fi avut băieți. Timpul însă nu este încă pierdut...

Radiolog renumit într-o clinică celebră

Cine ar fi avut ideea să urmărească în desfășurare cariera sportivă a lui Nae Simionescu ar fi avut de ce să se mire. Într-adevăr, cel ce avea să devină jucător de baschet a început ca atlet, mai precis ca săritor în înălțime, specializîndu-se într-o probă astăzi desuetă dar, la vremea aceea, cel puțin interesantă deoarece solicita anumite calități speciale și, într-un fel, se poate spune că indica o anume calitate specifică: săritura de pe loc, fără elan! E adevărat, nu s-au organizat competiții de acest gen dar, între săritori chiar, cel care reușea rezultate bune la „fără elan" se bucura de o apreciere aparte, aici fiind vorba despre ceea ce se numește „explozie" (și nu fără temei) sau, altfel spus, calitate pură. Ei bine, tînărul elev Nae Simionescu, de la Liceul militar din Craiova, sărea 1,48 m de pe loc, un record mai puțin popular dar a cărui evidență era ținută, totuși, de inițiați, care își reamintesc, poate, că unul dintre atleții de marcă ai acelor ani, și anume Mihai Raica (fratele altei celebrități atletice — Aurel Raica) avea să-l întreacă pe Simionescu sărind 1,52 m. Aceeași detentă l-a purtat pe cel despre care scriu spre un sport în care el își putea valorifica capacitatea de desprindere de la sol, spre baschet. O carieră începută la vîrstă fragedă șerpuiește printre cîteva discipline: atletism, volei și în sfîrșit baschetul care-l va

CE FAC AZI SPORTIVII DE IERI

consacra. Face parte din celebra formație, multiplă campioană națională și cu numeroși reprezentanți în disputele internaționale: Viforul Dacia. Cîteva nume vor completa ideea și conținutul valoric: Epuran, Teodorescu, Avachian, Vulescu printre care Nae Simionescu era cel mai tînăr. Perioada cea mai fertilă se confundă cu prezența sa în echipa de aur a clubului militar Casa Centrală a Armatei (Steaua de astăzi). Și aici compania este... distinsă: Nedef, Folbert, Fodor, regretatul Costi Herold (un polisportiv de excepție: campion de decatlon, jucător de volei și baschet etc.), Erdök, Niculescu ș.a. Un accident la coloana vertebrală cît și dificultățile studiului medicinei pun capăt (prematur) unei cariere sportive ce se anunța prodigioasă.

Descinzînd dintr-o familie de medici, profesie practicată, cu excepția mamei sale, de aproape toate rudele, bărbați și femei, N. Simionescu absolvă facultatea în 1959 și își satisface stagiul într-o circumscripție din comuna Crucea, județul Constanța, ajungînd apoi, prin concurs, la București și anume la Spitalul clinic „Dr. Gh. Marinescu", unde activează și în prezent, după 23 de ani. Doctor în științe medicale, Nicolae Simionescu este medic primar și șeful serviciului radiologic pe întregul spital, asta însemnînd trei cabinete între care el își împarte zilnic timpul de muncă cu începere de la orele 7 dimineața. Desigur, partea cea mai delicată a acestei intense activități este cea de la neurologie și neurochirurgie, domeniu în care colaborează cu cei mai bine cotați specialiști din țară. De altfel, sub directa sa supraveghere și după specializarea necesară, s-a pus în funcțiune primul computer tomograf din țară, așa-numitul „Skanner", mijloc de investigare intimă și exactă a creierului omenesc.

Îndelungata sa activitatea profesională, dar mai ales succesele care i-au presărat-o au făcut din baschetbalistul Nicolae Simionescu unul dintre cei mai cunoscuți radiologi europeni, adevăr probat prin cooptarea sa ca membru al Societății europene de neuroradiologie, cu sediul la Bruxelles, al Societății Franceze de neuroradiologie (Paris), cît și de numeroasele sale lucrări științifice publicate (peste 120!), cît și de colaborarea sa la diverse tratate de neurologie, psihiatrie și neurochirurgie.

Desigur, prima pasiune a vieții sale, sportul, nu a fost dată uitării. Din păcate timpul său atît de drămuit nu-i mai permite decît rareori doctorului Simionescu să ia parte activă la frămîntările stadioanelor dar, din fericire, de data aceasta, el a păstrat un

CE FAC AZI SPORTIVII DE IERI?

contact direct cu sportivii multor generații, cărora le-a redat total sau în parte sănătatea. Prin fața ecranului aparatelor sale au trecut performeri de renume: Ilie Năstase, Nadia Comăneci, Enciu Stoica, boxerul Simion și alții. De la „simplul" consult și pînă la intervenția chirurgicală, atunci cînd a fost cazul, ori în procesul de recuperare, dr. Nicolae Simionescu s-a aflat alături de pacienții săi sportivi, colaborînd pentru recuperarea lor cu cadre de înaltă calificare cum sînt prof. dr. Constantin Arseni, Panosa, Marețis și alții. De mult sprijin îi este și un alt colaborator, anestezistul Ion Bacă, fost jucător de rugby (mențiune pe care Nae Simionescu a ținut s-o facă neapărat).

De la rugby la modulația încrucișată

Sînt sportivi care-și leagă numele de un singur meci, cum ar fi, pentru că vom vorbi despre un fost rugbyst, prima victorie a României asupra Franței. Există însă (și poate aceștia sînt și cei mai numeroși) atleți care nu și-au putut încununa palmaresul cu un succes memorabil nu numai pentru ei ci, pentru o întreagă disciplină sportivă, dar care, priviți cu atenție și considerați cu obiectivitate, sînt artizanii incontestabili și încăpățînați ai marilor victorii.

Nanu Radu, fost jucător pe linia de treisferturi a echipei Casei Centrale a Armatei (devenită Steaua), este un adevărat pivot al dezvoltării sportului cu balonul oval, atît prin îndelungata sa activitate (din 1945, cînd a debutat la Stadiul Român și apoi din 1948 cînd a trecut la C.S.C.A., el nu a lipsit din echipă în nici un campionat și nici din jocurile de Cupă, din întreaga perioadă!), cît și prin aportul pe care și l-a adus la echipa reprezentativă ori în întîlnirile internaționale intercluburi (48 de meciuri!). De altfel, dispariția din formația tricoloră, după 10 ani de prezență neîntreruptă, s-a datorat unui act de voință personal, Nanu (Duțu) Radu considerînd că trebuie să acorde o mai mare atenție studiilor pe care le urma, în vederea desăvîrșirii unei cariere profesionale ce poate sta, cu cinste, alături de cea sportivă. Purtînd insigna de maestru al sportului încă din anul instituirii acesteia (1952), Nanu Radu nu uită să se pregătească pentru viața care avea să-i urmeze celei sportive și absolvă cursurile Academiei de Studii Economice și apoi pe cele ale Academiei Militare, devenind și inginer specializat în transmisiuni și radiocomunicații.

Astăzi îl găsim în funcția de director la Institutul de cercetare științifică și inginerie tehnologică pentru electronică. Alături de trofeele sale sportive, de tăieturile din ziarele și revistele românești, franceze și din Anglia, inginerul Nanu Radu poate etala cîteva brevete ale decorațiilor și ordinelor primite ca răsplată a muncii sale de cercetător și a lucrărilor de specialitate, ca de pildă „Modulația încrucișată în amplificatoarele de radiofrecvență cu semiconductori"; sau alte contribuții în cunoașterea problemelor de televiziune digitală, radiocomunicații cu bandă laterală, comunicații în programul de cercetări spațiale etc.

Așa cum și în activitatea sportivă s-a străduit și a reușit să se numere printre cei mai buni, tot astfel, acum, el deține titlul de cercetător științific gradul 1, un corespondent, dacă vreți, peste timp, al măiestriei demonstrate de el pe terenurile de rugby din țară și din Europa.

Pledoarie pe gheață

„Părăsirea arenei de către un sportiv adevărat, scria cu ani în urmă în Telecronica sa din „Sportul", Belphegor, alias Radu Cosașu, e una din sincerele tristeți frumoase. Cu Pană-Florescu-Bașa ne-am trăit adolescența hocheistică, am intrat în „mondiale", am căzut din „B" în „C", ne-am ridicat din nou, am plîns, am rîs, am dîrdîit cum numai pe lîngă mantinelă se poate dîrdîi, ca acum cînd Florescu se retrage, chiar în acea zi, să apară în „Sportul" programul jocurilor din grupa A, în '77, în cadrul căreia România întîlnește Suedia în primul meci!"

Puține „retrageri" au provocat o emoție atît de sinceră și generală ca cea a lui Ică Florescu, decis să treacă dincolo de mantinelă la numai 33 de ani.

De ce?

Pentru că „istoria" sportivă a unuia dintre răsfățații dreptunghiului de gheață a fost ea însăși frumoasă: ca elev al Liceului „Spiru Haret", din București, joacă cu pasiune și egal talent fotbal și baschet, dar — pe furiș, adică la 13 ani — atinge... vinovat crosa de hochei și are șansa unui antrenor cu ochi sigur: Mișu Flamaropol. Își petrece junioratul la Constructorul, următoarea etapă la Știința și consacrarea la Dinamo. Susține peste 150 de jocuri în echipa națională, în perioada 1961—1973, participă la 7 ediții ale Campionatelor Mondiale, la două Olimpiade, îmbracă tricoul de campion al țării de 4 ori și bea din Cupa României de 3 ori cu colegii săi de la Dinamo. La Jocurile Mondiale Universitare, de la Torino, 1966, se clasează pe locul secund, performanță socotită de el drept cea mai bună pe plan internațional. Este, firește, maestru al sportului. A făcut, într-un fel, legătura între trei generații de hocheiști: cea a lui Czaka, Tacaca, Biro, a fraților Szabo, Pană Eduard, Bașa și Ioniță, care îi erau egali ca vîrstă, și cei mai tineri Tureanu, Costea Marian, Gheorghe Huțanu.

Ce gîndește el despre hochei?

„Este un joc sportiv de mare viteză, compus — ca elemente — din mișcări nenaturale, nespecifice (patinaj, îndemînare prin intermediul crosei etc.), de un total angajament fizic. Realizează, la un nivel superior, toate atributele „spectacolului sportiv".

Absolvent al facultăților de educație fizică și drept, Iulian Florescu își poartă silueta încă zveltă prin sălile tribunalelor, ca avocat pledant în cadrul Colegiului București, simțindu-se, în timp, printre colegi, mai întîi ca un junior într-o formație de... seniori, iar mai apoi ca titular.

„Iubesc cu pasiune această profesie pentru care-ți sînt necesare lecturi permanente, răbdare și înțelegere față de oameni și necazurile lor. Ea îmi oferă o largă sferă de activitate în cele mai diverse domenii. Și încă ceva, ceva ce m-a învățat sportul: fair-play, adică să știi să cîștigi ori să pierzi frumos."

EMANUEL VALERIU

Relicvă din arhiva bunicilor sau o veşnică punte de vis între două inimi

SCRISOARE DE DRAGOSTE

Totul era pregătit pentru a mă aşeza şi a aşterne în tihnă un foarte sobru şi doct, documentat şi educativ articol despre sensibilitatea contemporanilor mei, despre constantele şi capriciile iubirii, despre idealurile tinereţii şi despre o seamă întreagă de alte lucruri folositoare şi profunde. Îmi adunasem cu minuţie materialul documentar — de la „Memoriile" lui Casanova şi „Scrisorile către Sophie Voland" ale lui Voltaire şi pînă la sclipitoarele epistole ale lui George Bernard Shaw („N-am să-ţi scriu în fiecare săptămînă — zicea el într-una din ele —, nici chiar în fiecare zi pentru că scrisorile bune sînt rare şi nu-şi pot face apariţia la fel de regulat ca şi spălătoreasa"); de la „Histoire de l'érotisme en Europe", publicată de Paul Englisch în 1933, şi „Adam şi Eva" a doctorului W. Boven, apărută la noi în '37, pînă la lucrări recente de psihologia vîrstelor sau tratînd problema dragostei şi căsătoriei; în sfîrşit, de la „Manon Lescaut" şi „Pau. şi Virginia" pînă la cărţile prozatorilor noştri (mai ales tineri) de azi. Ce mai, eram tobă de amor, de sfaturi utile şi intenţii nobile. Mai mult, aveam la dispoziţie şi rezultatele, prelucrate metodic, ale unor chestionare aplicate prin şcoli şi facultăţi, în uzine şi pe şantiere, şi la care primisem întrebărilor legate de modul în care este privită spinoasa problemă a iubirii răspunsuri care de care mai inteligente şi mai şugubeţe, adică tinereşti. Ceea ce mă ţinea în loc era începutul, propoziţia sau fraza de la care să pornesc. Aşa cum procedez întotdeauna în astfel de situaţii, pentru a mă binedispune şi a-mi apropia inspiraţia, am coborît în faţa blocului cu gîndul să telefonez unui prieten care ştie cîteva mii de anecdote şi nu simte bucurie mai mare decît să fie sunat acasă şi rugat să spună cîteva din ele, atîtea cîte pot fi debitate pînă se isprăveşte o convorbire de un leu. Dar, tot aşa cum mi se întîmplă întotdeauna, telefonul era

ocupat. Doi liceeni, cu mape ce nu arătau a conține mai mult de cîte un caiet de 50 de file fiecare, păreau extrem de enervați pentru că numărul la care încercau era întruna ocupat. Unul dintre ei ajunsese de-a dreptul la capătul răbdării. „Cu cine-o fi șuetînd?" — se întrebă, aprinzîndu-și, spre potolirea furiei, o țigară. „O avea vreo masă rotundă cu altul..." — opinie amicul său. „Fugi d-aci, moșule! Sînt pe bune cu ea de cinci luni și nu mă ține de Popeye!" „Atunci, poate s-o interesa la 05 de cotele apelor Dunării sau s-o fi luat la ceartă cu robotul" — continuă celălalt să caute explicații. În fine, fata răspunse. „Ia zii, cadîna neichii, ți-ai instalat centru de bătelii la domiciliu?Fii atentă, că mai așteaptă cineva și nu-ți mai pun discu' cu Harap Alb, coboară pîn' la rădăcina blocului pentru un interviu."

Nu i-am mai telefonat prietenului (în primul rînd datorită faptului că a sunat ocupat multă vreme, semn că se găsise altcineva înaintea mea în pană de inspirație, avid de anecdote și posesor a numeroase fise), am vrut să las baltă — într-o primă pornire — și fișele strînse, și semnificativele cifre, și procentele evidențiate de sondajul sociologic, ba chiar și multele citate la care țineam în chip deosebit, dorind să-mi concentrez atenția, memoria și bruma de har doar asupra modului în care îndrăgostiții de azi comunică între ei. Dar, în timpul scrisului — slăbiciune firească a omului ce ține să-și valorifice într-un fel oarecare rezultatele unei munci de durată — s-a mai strecurat, aproape fără voie-mi, și ceva din cele adunate. În fond — m-am consolat — și acesta poate fi un indiciu al privirii fără prejudecăți a unui subiect în jurul căruia prejudecățile și lipsa acestora se adună și se resping după legi care — ca toate cele ale sufletului — țin mai mult de inefabila mecanică sentimentală decît de rigoarea logicii.

I.

„Dacă m-ar întreba cineva care e cea dintîi etapă în dragoste, aș răspunde că e să știi să alegi momentul potrivit; la fel a doua și a treia."

— MONTAIGNE —

În cancelaria unei școli dintr-o comună teleormăneană, profesoara de română intră furioasă, cu o servietă în mînă, o servietă de elev găsită... pe marginea drumului. O deschide, ia un caiet din ea și citește pe etichetă un nume de fată. „N-am mai pomenit o asemenea neglijență!" — exclamă dăscălița și trimite elevul de serviciu să o cheme pe fata cu pricina. Aceasta pășește sfioasă în cancelarie: o blondă subțirică, avînd trăsături fine și ochi de un albastru ireal aproape. E îmbujorată și, se observă, convinsă că va fi mustrată aspru. „A cui e servieta asta?" — întreabă, doar pentru a deschide discuția, profesoara de română (și flutură prin fața privirilor temătoare ale fetei caietul de pe a cărui copertă îi aflase numele). „A mea" — vine răspunsul. Dar chiar în acea clipă, din caiet cade un bilețel. Profesoara îl ridică, îl citește în gînd, după care ni-l întinde și nouă, celor ce eram martori la scenă. (Nu conținea decît două rînduri: „De ce nai venit? Spunemi drept dacă mai ți la mine ca să-mi i-au gîndu. Aurel.") „Cum de ți-ai uitat servieta pe marginea drumului?" — își continuă interogatoriul profesoara. Eleva tace, se înroșește și mai tare, încearcă să deschidă gura, dar sfîrșește prin a izbucni în plîns. „Nu pot să vă spun — zice ea printre lacrimi. Mi-e rușine..." Abia într-un tîrziu, după ce se mai liniștește, poate povesti cum Aurel, colegul ei dintr-a X-a, a așteptat-o la poartă și, mergînd amîndoi spre școală, i-a mărturisit încă o dată dragostea — „Mor după tine, i-a zis. Ești cea mai haioasă din școală, da' dacă te mai dai mare, te bat pîn-o ajunge cățeaua translator!". După care a încercat s-o sărute chiar acolo, în plină stradă (și se pare că a și reușit). De necaz, fata a aruncat servieta și a luat-o la fugă. Întorcîndu-se, după cîteva minute, n-a mai găsit-o. „Ce te-a supărat mai mult în toată comportarea lui Aurel?" — intervine un profesor mai vîrstnic, cu o voce frumoasă, de bariton. Fata, acum rușinată de tot, abia mai poate murmura — „nu era momentul..."

Ce ți-e și cu alegerea acestui moment?! O tînără de la „Tricodava" povestea că a fost cerută în căsătorie de către băiatul de care era îndrăgostită, în timpul unui meci de fotbal, la peluză. Și, culmea, echipa lui favorită era condusă! (Cîte nu spune omul la supărare...) Un bărbat — om însurat de cîțiva ani, tată de trei fete — își amintește cum, mergînd cu prietena (actuala soție) pe Lipscani, aceasta i-a spus, admirînd o rochie într-o vitrină: cel mai tîrziu peste o lună, după ce ne căsătorim, aștept să-mi-o faci cadou! „Dar tînărul care, timid din fire, a tot ezitat să-și mărturisească dragostea și, după ce a primit ordinul de-recrutare și a ajuns în cazarmă, și-a dat seama că nici măcar adresa fetei iubite n-o știa?! Ca să nu mai vorbesc despre cazul unui alt tînăr care, invitat la masă în familia logodnicei, spune, de față cu o mulțime de lume: „Vă rog să nu vă supărați pe mine, să nu mi-o luați în nume de rău, dar — începînd chiar de azi — nu mai vreau să fiu considerat logodnicul acestei fete. Am alte gînduri!" "Ce gînduri?" — izbucnește cea care se și vedea părăsită. „Să ne căsătorim!"

Răspunzînd unui chestionar, aplicat de curînd, 212 din 264 de tinere între 17 și 25 de ani se plîngeau de faptul că nu li s-a adresat niciodată o veritabilă declarație de dragoste. Chiar dacă nu așa cum știau ele de prin filme sau cărți, chiar dacă nu după modelul visurilor pe care și le clădiseră în adolescență, dar măcar așa, cîteva vorbe frumoase, simțite... Poate că băieții n-au aflat momentele potrivite! Cert este însă că fetele încă așteaptă cuvinte tandre, încă sînt

dornice să li se adreseze vorbe de dragoste, ce mai, să li se facă declarații, oricît de demodate ar părea ele. Altfel, totul se va desfășura ca în idila înfiripată între doi eroi ai romanului „Romanță cu stagiari" de Adrian Lustig — Gică și Aneta:

— „Piramidoane aveți?

— Da. De cît să fie?

— De un leu.

— Vă doare capul atît de superficial? De fapt e normal, tînăr și necăsătorit, de unde necazuri!

— Dar nici dumneavoastră nu păreți altfel decît tînără și necăsătorită. Cum faceți de nu vă doare capul?

— Mă plimb mult pe jos, în aer curat.

— N-ați vrea să ne plimbăm o dată împreună?"

Și, chiar la prima întîlnire:

„— Pot să te sărut?

— Da, dar numai o dată, de curiozitate. (...) Gică, tu săruți cu ochii deschiși..., spuse pe un ton de parcă l-ar fi surprins uitîndu-se la ea prin gaura cheii, în timp ce se îmbrăca.

— Iartă-mă, nu mai fac..."

Etc.

Sau, ca într-un text de Mircea Nedelciu:

„Fata de lîngă el moțăie. Te străduiești să zîmbești (ei i se pare că faci o grimasă de furie) și-i spui totuși:

— Dă-mi un sărut!

Și ea spune scurt:

— Ia-ți-l!"

N-am dat aceste exemple — în care, desigur, autorii șarjează cu bună știință — pentru a-l scuza pe teleormăneanul Aurel (un blînd copil, și încă din mediul rural, pe lîngă o mulțime de eroi literari, care gîndesc în genul lui Ion Sîc din „Podul" lui Daniel Drăgan: „Cu lacrimi să nu umble cu el, că nu ține! Dacă vrea, îi dă și două palme, pe loc. O caftește de-aude clinii la Giurgiu."), ci din dorința de a dovedi (dacă mai este nevoie de aceste argumente) că amărăciunea tinerelor de care vă vorbeam, tinere reale, tinere ale Capitalei sfîrșitului de an 1984, e întemeiată. Înclin să cred că nu doar afurisitul ăla de moment prielnic poartă toată vina. Deși, ca să fiu pe de-a-ntregul obiectiv, și băieții mai știu să se poartă cîteodată frumos, cavalerește, chiar elegant, dovedind puritate de simțire.

II.

„Dragostea este un lucru simplu și profund: este un fapt de viață și nu o iluzie"
— G.B. SHAW —

Ea (o cheamă chiar Eva) pătrunde pe neașteptate în cameră la *El* (Adrian). Ambii — liceeni în ultima clasă.

„— Ești atît de frumoasă, Eva!

— Găsești? (...) Mi-au înghețat picioarele, Adrian!

— Nu vrei să-ți scoți cizmulițele?

— Adrian!... Adrian!... Mi se pare că ești mai șiret decît pari. Și totuși cred că ai dreptate.... Ajută-mă să-mi scot cizmulițele.

— Să-ți împrumut papucii de casă?" Ș.a.m.d., cartea din care a fost extras dialogul intitulîndu-se (nu-i greu de ghicit) „Joc".

Am citit fragmentul de mai sus și continuarea lui (relația dintre Eva și Adrian rămîne, pe parcursul întregii scene, curată) unui grup de tineri, proaspeți absolvenți ai unei școli profesionale. Discuțiile — cît se poate de sincere — care au urmat lecturii pot fi rezumate astfel: fetele — așa se întîmplă numai în cărți; băieții — ăla ori era fazan, ori o iubea de-adevăratelea! Fetele ar mai fi avut încă multe de adăugat, dar fireasca pudoare le-a împiedicat. Au spus, totuși, cîte ceva despre (eufemistic zis) „pragmatismul" sau „realismul excesiv" al multor băieți. („Dacă nu te lași mîngîiată de la prima întîlnire sau dacă la a doua refuzi să mergi unde te poftește el, te și taxează de naivă sau învechită" — a spus una dintre cele mai îndrăznețe; „doar n-o să stai la poezii și serenade o lună-ntreagă!" — s-a pronunțat și reprezentantul băieților).

Se manifestă, vizibil, o tot mai accentuată tendință de simplificare, de desensibilizare a relațiilor dintre fete și băieți (impusă, se pare, în special de ei). Dar și fetele privesc uneori cu destulă ușurătate dragostea, așa cum reiese și din această convorbire telefonică reprodusă, imaginată de Nicolae Iliescu în cartea „Departe, pe jos...":

Ea: „— Ai mai iubit pe cineva?"

El: „— Ce dorești să afli?"

Ea: „— Dacă ai mai iubit pe cineva, e simplu, nu?"

El: „— Nu, nu e deloc simplu. E greu să știi cînd începe iubirea și cînd nu. Sentimentul vine o singură dată."

Ea: „— Vorbești prostii. Sentimentele vin și se duc."

Iar pentru a vă lămuri că nu numai băieții sînt grăbiți, iată ce i se întîmplă eroului din cartea „Avionul de hîrtie" de Costache Olăreanu (o carte-scrisoare de dragoste):

„— Erai în bună dispoziție și, deși nu ne cunoșteam de prea mult timp, m-ai invitat să dorm la tine.

— În seara asta... și mîine, dacă vrei, e doar duminică, ai spus cu o voce înceată.

— Și pentru că vedeai că sunt descumpănit, ai adăugat repede, bîlbîindu-te:

— Am o mașină de ras... nu știu dacă mai am lame noi, dar nu-i o problemă, putem cumpăra în drum. Ce zici?

— Ești atrăgătoare ca o dictatură! am exclamat eu. Bine, fie!"

Dar să vedem cum gîndește și o altă eroină, dintr-o altă carte, îndrăgostită de un bărbat căsătorit, care-și neglijează și-și disprețuiește, și din pricina ei, familia: „E o mare porcărie, intervenise vehementă Vera, o mare porcărie viața dacă încerci să trăiești după toate meschinăriile numite de burtă-verzimea importantă — bun-simț. Să treci bariere, să te lovești cu capul de toți pereții (mai ales de dușumea să te dai cu capul) pentru a-ți dovedi sociabilizarea, gradul tău de adaptare la mediu. Ea, Vera, crede în dragoste, dar nu așa, că orice femeie, visînd cai verzi pe pereți, Feți-Frumoși care să-i schimbe întreaga viață. Nu, Vera crede în dragostea sănătoasă, imprevizibilă și foarte rară. E o mare porcărie, mai zice. Cînd iubești nu trebuie să te mai gîndești la nimic. Nici la conveniențe..."

Nu, Vera nu e doar un personaj imaginar (cel puțin așa mi se pare). Există Vere, dar nu ele sînt cele în măsură să dea definiții iubirii. Ca dovadă, aproape 85 la sută dintre tinerii chestionați cu privire la calitatea cea mai apreciată de către ei la o fată au răspuns: „puritatea". Nu se poate ca această sete de puritate, de curățenie morală să dispară vreodată. Dacă n-ar fi așa... dar să nu anticipez.

mare bucurie. N-a înțeles ce se întîmplă, a crezut că a visat ceva frumos, apoi, ca împinsă de la spate, s-a apropiat de telefon și a format numărul părinților băiatului. Suna ocupat! Mirată, a pus receptorul în furcă și, după numai cîteva clipe, s-a pomenit sunată de El: se întorsese în urmă cu cinci minute, sunase la ea, dar răspundea ocupat!

Veți replica, poate, că asemenea întîmplări sînt rare deseori eforturi vizibile pentru a le reabilita. Iată, parcă răspunzînd vorbelor mai sus așternute ale lui Shakespeare, eroul din „Piatra de încercare" de Anghel Dumbrăveanu aude scrisorile gîndite ale iubitei sale: „Aș fi vrut să-ți spun tot ce simțeam, însă cuvintele erau puține și sărace. Și nici nu îndrăzneam. Dacă ai fi putut pătrunde în teritoriile mele interioare, să-mi vezi cîmpiile de crini înfloriți pentru tine!

III

„Să înveți a citi ce-ți scrie iubita care tace și să auzi cu ochii, astea nu le poate face decît gingașul simț al iubirii".
— SHAKESPEARE —

Desigur, iubirea se bizuie pe un simț (sau mai multe) aparte. Nu sînt deloc puțini cei pe care i-am auzit că simt cînd cei dragi se află în vreun pericol, cînd au vreo bucurie sau li s-a întîmplat vreun necaz. Mi s-a părut semnificativă în acest sens istorisirea unei tinere din Brașov: logodnicul îi era plecat la niște rude, în Moldova, și urma să sosească peste o săptămînă. La numai două zile după ce l-a condus la gară, fata s-a trezit, într-o noapte, plină de o

și că țin, cel mai adesea, de pura întîmplare. Voi fi nevoit să vă dau dreptate (și nu atît pentru că aș dori să par extrem de politicos sau că n-aș ține la opiniile mele, cît din lipsă de posibilități concrete de răspuns), dar vă voi spune — de data asta fără teama de-a mai fi contrazis — că, dacă aceste corespondențe, ținînd de acel simț aparte, pot fi și rezultate ale unei imaginații aprinse, celălalt tip de corespondență — cea scrisă — este într-un serios impas.

Cariera scrisorilor de dragoste pare să fi apus. Scriitorii („Fiecare trebuie să aducă în dragoste — iubirea de scriitori. Nu ne putem iubi fără scriitori, în afara lor" — zice Radu Cosașu) fac

Și cerurile rotind astre mari într-un cîntec nebun, înalt și sublim! Cînd mergeam împreună, atingeam seninul cu fruntea. Toate simțurile mele erau gata să te absoarbă. Nu-i voi aduce decît liniștea, rodnica întindere a liniștii, să mă iubească numai pe mine, să poată lucra și să mă ducă mereu în visele sale împlinite. Nu-i voi aduce decît ființa mea tulburată și smerită, și-l voi săruta ziua și noaptea, cu buzele arse de dor, să nu poată exista nici o clipă fără să mă cheme în gîndurile și căutările lui."

Dar, cel puțin în momentul de față, tentativele lor poetizante nu par a avea mari sorți de izbîndă. În cel mai bun caz, șansele înclină de partea scrisorilor de genul

celei ce poate fi citită în romanul deja amintit al lui A. Lustig: „Dragă Puiule, îți mai amintești de micuța ta Hilde? Eu îmi amintesc zilnic și nocturn și nu te pot scoate din inimă. Ah, Puiule, Puiule — cît de nechibzuit și nepăsător ai fost și-ai desfăcut dragostea noastră ca pe o funduliță! Tu ai plecat și eu am rămas cu panglica și nu mai știu să refac nodul.(...) De cînd ai plecat stau ca pe ghimpi și îmi merge rău. Mă duc la dentist la Sibiu, am toți dinții piliți și mă dor, am și-o eczemă la picior care nu-mi mai trece și am și gastrită, dar numai cînd mănînc mîncăruri. De cînd am fost cu tine, șeful se tot leagă de mine, dar eu mă țin tare și lui îi e frică să mă forțeze, pentru că sînt minoră. Mi-e silă de el și nu știu cît o să-i mai rezist. Aștept o îmbărbătare de la tine. Rămîn cu sufletul amanetat ție pentru puțină iubire și sper să nu-l răscumpăr niciodată. Te sărut necontenit, Hilde." Și asta încă nu e rău. Chiar printre cuvintele aruncate anapoda se simte ceva aducînd a iubire. Dar ce te faci cînd multe dintre epistolele primite de fete (care se simt mai mult jignite decît amuzate la citirea lor) conțin „prefabricate" de prost gust — fie după modelul cazon („De cum te-am zărit la azimut, te-am și încartiruit în garnizoana inimii mele..."), fie după cel al folclorului de mahala („Vino sîmbătă la bal, să te mîngîi personal")?

„De unde atîta sensibilitate? — mi se adresa, sincer revoltat, un proaspăt absolvent de liceu. Ce, asta se predă la școală?" Trebuie să recunosc faptul că are destulă dreptate. Preferințele liceenilor (orientîndu-mă după răspunsurile primite la mai multe sondaje efectuate, cu varii prilejuri, în ultimii ani) se îndreaptă — atunci cînd este vorba de materiile pe care ar dori să le studieze, dar nu sînt incluse în planurile de învățămînt — spre psihologie, muzică, desen, caligrafie (da, da, nu rîdeți!), istoria literaturii, a muzicii, a picturii — adică spre acele obiecte care, prin conținutul lor, sensibilizează, lărgesc orizonturile cunoașterii și ale sufletului. Uitînd de ele, vom ajunge să le dăm dreptate celor ce dialoghează despre dragoste (în cartea deja menționată a lui C. Olăreanu) astfel:

„— Se iubesc, coană Veta!
— Da, se distrează și ei.
— Se distrează?!
— Păi dragostea e lucru serios.
— Cum adică?
— E ca o muncă."

Dar să revenim la ceea ce-și spun și-și scriu îndrăgostiții din jurul nostru (pentru că ei există, asta-i clar!)...

IV.

„Dragostea învinge orice, afară de vulgaritate".
— FRANCESCO ORESTANO —

Deși subiectul e mișto, nu mă opresc mult asupra lui pentru că ar fi prea multe nasoale de spus. E clar că gagicile se cam dau afecte și că gagii n-au vreme să stea la vrajă. Radical din doi: vii cu mine sau te iau! Zi-o p-a dreaptă, că timpu' e parale! Da' ea de colo — mă lași brusc și să-ți văd mersul pe la umbră, adică vrea să vadă viața-n gri prin parbriz de Ford Capri. Parcă nu știe ce-o așteaptă — ce-ai cătat acolo, Leano, să speli vase la Milano? Chestia mare e aia cu viața, că-i scurtă, și n-ai vreme de multă fițăraie, pe ochii mei de onoare!

V.

„A iubi o oră e ceva animalic; o zi e omenesc; o viață întreagă e îngeresc; dar a iubi toată viața o singură femeie e ceva divin".
— PAULO MANTEGAZZA —

De la căutarea celui mai potrivit moment pentru o primă declarație de dragoste sau pentru întîiul sărut timid, îndrăgostiții au de traversat traseul spinos al statorniciei, al fidelității, la capătul căruia îi așteaptă pragul liniștitor al căsniciei. Multe sînt de spus și în legătură cu trecerea acestui prag... O fată dorește să se căsătorească numai cu un băiat înalt, cu ochii verzi și cu mașină; alta visează un soț cu o meserie bănoasă (cît mai aproape de sfera comerțului ar fi ideal); un băiat se hotărăște să facă marele pas cu gîndul la o repartiție mai bună; altul — cu ochii la poziția influentă a viitorilor socri, ca să nu mai punem la socoteală perspectiva nunților cu dar, a buletinelor de orașe închise etc., etc. Dar dincolo de asemenea meschinării, căsătoriile se întemeiază (și ar fi o mare greșeală să spunem că majoritatea lor nu se bazează pe o reală afecțiune reciprocă). Ce își mai spun însă, după căsătorie, acești (uneori „foști") îndrăgostiți? Cum se face că unii ajung în situația cuplului a cărui viață de seară, înregistrată sunet cu sunet și vorbă cu vorbă, e redată în „Tratatul de apărare permanentă" al lui George Cușnarencu? Iată o mostră:

„Zgomotul de apă de la robinet, un fluier admirativ.
— Da' știi că nu arăți rău deloc. (Vocea bărbatului.)
— Știu, numai că tu nu vrei să vezi asta. (pauză)
— La cît te scoli mîine?
— La cinci și jumătate, pune tu ceasu, că vin imediat în pat. (pauză)
— Uf, ce frig mi-s-a făcut în baie. (pauză)
— Lipește-te de mine. (pauză)
— Ești mai fierbinte decît un calorifer. (pauză)
— Poți să dai jos acum cîrpele alea de pe tine. (pauză)
— Stai. (pauză)
— Haide acum. (pauză).
p a u z ă)."

Dacă mai precizez și că această scenă de „dragoste conjugală" a urmat unor discuții pline de insulte reciproce, imaginea vă este și mai clară. (După ce-am transcris dialogul de mai sus, am simțit nevoia să recitesc aceste rînduri dintr-o „poveste pentru a-mi îmblînzi iubita" de Radu Cosașu: „Eu nu-s nebun, iubito. Nu te uita așa la mine./Eu cred că nimic nu e deșertăciune. Eu cred că totul/trebuie păstrat. Nimic nu e vînt. Și pot păstra și vîntul.") Despre motivele pentru care unele căsătorii mai scîrțîie (și, ade-

sea, chiar de la început), ar trebui vorbit foarte mult. Cred însă că marea problemă rămîne lipsa de comunicare reală, restrîngerea progresivă a universului de discuție la amănuntele preocupărilor strict casnice, domestice, înlăturarea tandreții, instaurarea obișnuinței. Simplificînd (eu, de această dată) — în asemenea căsnicii se vorbește puțin, în termeni relativ reci și numai despre lucruri de însemnătate redusă și imediată. Să nu fim, totuși, prea drastici. Secretele menținerii sau ajungerii la armonie în căsătorii se deprind în timp. La fel ca și obișnuința îngrijirii atente a copiilor. Da, acesta e marele miez al problemei, copiii — cei ce conferă trăinicie oricărei familii, cei care o înnobilează și refac sensibilitatea tocită a părinților. Cît despre scrisori — ele sînt acum din ce în ce mai rare și mai terne. Abia dacă, uneori, mai vin să dreagă vreun dezechilibru, să înlocuiască o explicație între patru ochi. (Tot Cosașu: „E o vreme cînd — iubito, iubito — tot curajul se ține într-un vîrf de creion.")

*

„Nu trebuie niciodată să scriem decît despre ceea ce iubim"
— ERNEST RENAN —

Așa și este — rîndurile acestor însemnări s-au născut din dragoste. Din dragoste pentru tinerețe și pentru îndrăgostiți. Și cum adevărata dragoste nu știe să fie prea tolerantă, mă văd nevoit să spun — chiar și acum, aproape de final, cînd, îndeobște, se mai drege busuiocul; dar nu ne-am înțeles că vom discuta fără prejudecăți? — că se simte nevoia unui spor de tandrețe și de căldură în relațiile dintre tinerii ce prind a se-ndrăgi. Mai mult — e nevoie de educarea acestor sentimente, iar educația inimii o urmează pe cea a spiritului. E nevoie deci, ca tinerii să fie educați în spiritul unui anume mod de-a privi și înțelege dragostea, în cultul iubirii înălțătoare, fără teama că ar putea fi taxați drept demodați.

Fără intenția de a da rețete, propun tuturor îndrăgostiților de astăzi următorul test: în termen de maximum o săptămînă de la lectura acestui text, să caute cea mai potrivită cale de a spune iubitului (iubitei) — „te iubesc". Are vreme să găsească și „momentul potrivit", poate compune o scrisoare sau poate folosi telefonul. Important este să spună și să creadă în ceea ce spune. (Nu consider că mai trebuie să vorbim acum despre capitala însemnătate a cuvîntului în relațiile dintre oameni și, cu deosebire, în dragoste. Dacă vreți, pînă la urmă, ele — cuvintele — fac dragostea să existe, ca să nu mai spun că o și denumesc!) Un test, deci, foarte simplu: cum să ne apropiem, cum să ne legăm unul de altul — spunînd. Aș fi extrem de curios să aflu rezultatele acestor încercări (deși le bănuiesc de pe-acum). Și m-ar tenta ca în almanahul de anul viitor, să le și pot consemna.

„Dragostea — dragostea adevărată — face toate intențiile onorabile" — spune Bernard Shaw și, crezîndu-l (și de data asta) pe cuvînt, vreau doar să repet că aparenta severitate a celor scrise pînă acum își află justificarea numai în iubire. Să rămînem optimiști, doar o știm cu toții, refrenul unuia dintre cele mai îndrăgite cîntece ale generației tinere începe cu versul: „ȘI TOTUȘI EXISTĂ IUBIRE"!

DAN MUCENIC
Fotografii de
ELENA GHERA

DE PE TOATE MERIDIANELE

ELISABETH TAYLOR — MANECHIN

Multe vedete de cinema își „rotunjesc" cîștigurile făcînd reclamă diferitelor produse. Astfel, Elisabeth Taylor prezintă mantouri de blană (contract de 2 milioane de dolari). Orson Welles degustă vinuri (pentru care cîștigă anual 1 milion de dolari) iar Farrah Fawcett face reclamă pentru produse cosmetice (îndeletnicire de pe urma căreia se alege cu nu mai puțin de 6 milioane de dolari pe an).

CASA DIN BRAUNAU

De cîtva timp — scrie revista Tagesspiegel —, casa din Braunau (Austria), unde s-a născut Hitler, a devenit un adevărat loc de pelerinaj pentru fasciștii cu vechi state și pentru cei mai noi. Neliniștite, autoritățile municipale au decis să așeze pe casa respectivă o placă în semn de omagiu față de victimele fascismului.

ORDINATORUL ȘI DELAPIDATORII

Se cunosc multe escrocherii făcute cu aparatul calculatoarelor electronice. Nu demult, scrie Associated Press, un funcționar al unei bănci vest-germane calcula dobînzile neglijînd moneda divizionară (pfennigii), pe care îi trecea în contul său personal. În felul acesta, în decurs de doi ani el a subtilizat jumătate de milion de mărci vest-germane.

ÎN NOTA DE PLATĂ

După cum relatează **Baltimore Sun**, în S.U.A. consumul de alcool pe cap de locuitor a crescut, în ultimii 30 de ani, cu aproximativ 50 la sută. Prejudiciile economice cauzate de abuzul de băuturi spirtoase se cifrează la 100 de miliarde de dolari pe an. Numai din pricina șoferilor care se suie beți la volan pier în fiecare an în accidente rutiere 25 000 de americani.

DEPINDE DE UNGHI

Un înalt funcționar din cadrul ministerului britanic al educației a propus recent o nouă metodă de verificare a atenției elevilor. El consideră că dacă elevii au capul înclinat într-un unghi de 54 de grade, acesta e un semn că ei își ascultă profesorul cu atenție. Dacă unghiul este mai ascuțit, înseamnă că elevul somnolează, iar dacă cei aflați în bănci stau cu capetele date pe spate (deci tot în unghi, dar altfel orientat), e semn că ei nu apreciază defel ceea ce li se spune de la catedră.

CERȘETORUL MILIONAR

Un cerșetor în vîrstă de 80 de ani, care suferise în plină stradă un atac cerebral, a fost dus de urgență la spitalul clinic din Barcelona. Spre stupefacția tuturor, în zdrențele pacientului, trimise la dezinfectat, s-au găsit nu mai puțin de 2 milioane de pesetas. A fost descoperit, de asemenea, actul de proprietate a unui apartament. Poliția consideră că poate fi vorba fie de un „cerșetor milionar", fie de un „depozit ambulant" al unei bande de delincvenți.

Marvin Harris, antropolog american de mare prestigiu internațional, a selecționat aspectele cele mai semnificative ale transformărilor sociale din Statele Unite și le-a analizat în cartea sa „America Now“ (moduri de a trăi și a gîndi, temerile și speranțele unei societăți care se schimbă) din care vă prezentăm un fragment referitor la așa-numita „renaștere religioasă“.

Cum a ajuns Du

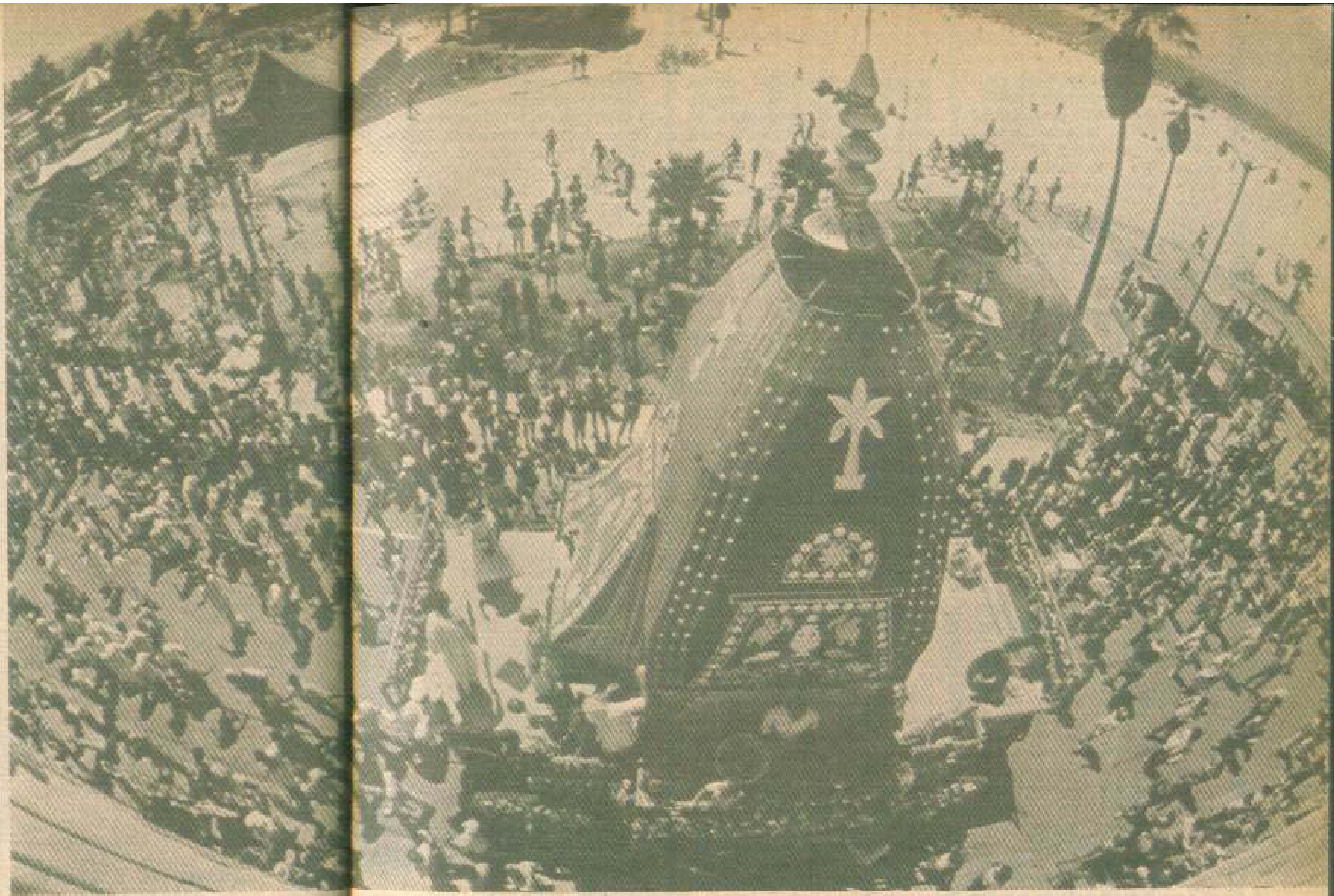
Unul din elementele principale ale crizei culturale americane după ultimul război mondial îl constituie religia. Odată cu invazia sufocantă a mărfurilor și serviciilor mediocre, cu libertatea sexuală fără limite și dezintegrarea monumentului american al familiei, cu sîngerosul impact al criminalității, au început să apară și să se înmulțească cu viteza diviziunii celulare noi forme de credințe religioase. Natura exactă a raporturilor dintre religie și factorii de schimbare socială este o temă extrem de controversată. E greu de crezut și de afirmat că apariția și proliferarea noilor religii reprezintă doar o coincidență în dinamica social-culturală americană. Valul religios contemporan nu este doar o reflectare a rătăcirii și a frustrării generate de factorii mutanți colați cu șomajul, dezinformarea în masă și oligopolisul birocrației, ci constituie o amăgitoare tentativă de salvare a sufletului american de progresul monden prin mijloace magice și supranaturale. Se poate afirma

mnezeu bancher

că sporirea standardului de viață după al doilea război mondial este o mare iluzie. Cantitatea de bunuri și servicii a crescut dar calitatea lor a cunoscut un serios declin. Femeile căsătorite au fost împinse în rîndurile forței de muncă nu de căutările spirituale ci de facturile pe care nu reușeau să le plătească. Familia americană, bazată pe salariul bărbatului și al cărei imperativ major îl constituie procreația și creșterea fiilor, a fost distrusă nu de opulență ci de incapacitatea concilierii creșterii costurilor pentru întreținerea descendenților cu menținerea unui nivel mediu de consum. A fost oare căutarea unui sens spiritual cea care a cauzat concentrarea puterii de cumpărare, expulzarea a milioane de persoane din servicii, transformarea lor în stipendiați federali și a orașelor americane în cîmpuri de bătălie

Imaginea panoramică a unui templu Guru, al cărui fast atrage destui curioși

infestate de criminali? Este mult mai plauzibilă afirmația că cel mai profund și caracteristic impuls al așa-numitei „redeșteptări religioase" l-a constituit nu căutarea unei semnificații ultime ci a soluțiilor pentru problemele nerezolvate, economice și sociale ale Americii. Tensiunea umană focalizată spre găsirea unui drum spiritual e o forță istorică formidabilă dar rareori, pentru a nu spune niciodată, ea există separat sau în opoziție cu tensiunile create de problemele practice cotidiene...

Formele „retrezirii religioase" sînt de o mare diversitate. Este nevoie de o carte de telefon de dimensiuni medii pentru a-i cuprinde pe toți Swami, Guru, Sri, Buba, Baba, Bawa, Yogi, Maharishi și Maharaji care au racolat discipoli în America, fără a-i mai socoti pe toți Jesus freak, sectele UFO ...Oricum, rolul spiritualității asiatice în formarea și propagarea noilor grupuri și ritualuri religioase în SUA a fost supraestimat. Numărul de persoane cuprinse în noile culte religioase care pun în centrul preocupărilor contemplația și distanțarea de realitățile cotidiene e mult mai mic în comparație cu numărul acelora care fac parte din mișcări religioase care au ca program înfruntarea greutăților vieții și creșterea bunăstării individului. Așa-numita „Biserică a lui Hakeem" are drept deviză propoziția „Vreau să fiu bogat". Adepții fac donații care, în unele cazuri, se reintorc majorate de 4 ori față de suma investită. Sacerdotul suprem, Hakeem Abdul Rasheed, industriaș milionar, afirmă că „sporurile provin de la Dumnezeu" și sînt „fructul unei reînfloriri a spiritului religios". Poliția afirmă că e vorba de o mașinație financiară — împrumuturi cu scadență dură și dobîndă de 50 la sută și mai mult — care aduce profituri uriașe pe măsura expansiunii investitorilor. La reuniunile sectei, Hakeem își îndeamnă congregația să abandoneze orice suspiciune și orice dubiu. „Mai bogați, mai repede", „Mai bogați, mai repede" scandează în delir credincioșii, după care „marele maestru" anunță numele celor ale căror donații au primit divina binecuvîntare și-au crescut prin mijloace de care „Domnul" n-are habar.

Ca și principalul curent istoric al protestantismului american, mișcarea de deșteptare religioasă cuprinde elemente ale unei „evanghelii a bogăției" în care succesul material și bunăstarea fizică sînt semne ale grației divine. Pentru a-și construi baza materială, protestantismul evanghelic, spre deosebire de alte mișcări religioase, s-a bazat pe televiziune, cel mai „sfînt" și puternic mijloc de comunicare american. O nouă generație de evangheliști au perfecționat arta de a pătrunde în case, campinguri sau camere de motel unde se află americanul comun, rătăcit, înfricoșat și, prin asta, extrem de permeabil. Yogi, Swami și alte specii religioase izvorîte din fertila Indie pretind că pot dormi pe paturi cu cuie sau că pot zbura prin aer. Evangheliștii fac ceva mult mai sugestiv, își transmit propria imagine via-satelite în toate casele nord-americane. Se poate spune că succesul video-protestantismului derivă din coincidența mesajului evanghelic cu nevoile credincioșilor — telespectatori bolnavi, izolați, împovărați de inflație, dezorientați de schimbările sociale și devierile sexuale, de degradarea vieții de familie și de criminalitatea care le amenință precara existență. Prin video sau televiziune protestanții moderni au milioane de fideli și circa 600 milioane de dolari venit brut anual. Adecvîndu-se „evangheliei bogăției" predicatorii televizați au un evident apetit pentru case luxoase, automobile, aeroplane și yacht-uri cît mai scumpe. Evanghelistul Rex Humbard, ale cărui slujbe săptămînale la „Cathedral of Tomorow" sînt transmise de peste 650 de stații TV nord-americane trăiește într-o vilă de 650 000 de dolari lîngă Palm Beach și se transportă într-un Lincoln comandă specială. Organizația sa încasează 25 de milioane de dolari anual. Membrii video-bisericilor așteaptă să fie ajutați să-și rezolve problemele practice. Cel mai bun mod de a demonstra propria abilitate în rezolvarea problemelor altora e să arăți cum le soluționează pe ale tale. Și așa, figura liderului-sacerdot-electronizat este asociată cu povestea unui sărac îmbogățit rapid, ale

cărui trasee spre bunăstare sînt urmărite avid de credincioși. Jim Baker și soția sa Tammy al căror club „Praise the Lord" — PtL (Lăudat fie Domnul) încasa în 1980 peste 50 milioane dolari, erau, pînă la acea dată, niște predicatori sărăntoci. Televiziunea le-a schimbat statutul. În biografia sa Baker povestește cum a semnat în două rînduri polițe pentru 22 000 de dolari, știind că în contul său suflă alizeul, dar sperînd că Dumnezeu îi va procura bani înainte ca polițele să fie protestate. Nu numai că Dumnezeu are obligația de a-l finanța, dar este invocat și cînd predicatorul caută un

CUM A AJUNS DUMNEZEU BANCHER

trăiește într-o vilă de 650 000 de dolari lîngă Palm Beach și se transportă într-un Lincoln comandă specială. Organizația sa încasează 25 de milioane de dolari anual. Membrii video-bisericilor așteaptă să fie ajutați să-și rezolve problemele practice. Cel mai bun mod de a demonstra propria abilitate în rezolvarea problemelor altora e să arăți cum le soluționează pe ale tale. Și așa, figura liderului-sacerdot-electronizat este asociată cu povestea unui sărac îmbogățit rapid, ale cărui trasee spre bunăstare sînt urmărite avid de credincioși. Jim Baker și soția sa Tammy al căror club „Praise the Lord" — PtL (Lăudat fie Domnul) încasa în 1980 peste 50 milioane dolari, erau, pînă la acea dată, niște predicatori sărântoci. Televiziunea le-a schimbat statutul. În biografia sa Baker povestește cum a semnat în două rînduri polițe pentru 22 000 de dolari, știind că în contul său suflă alizeul, dar sperînd că Dumnezeu îi va procura bani înainte ca polițele să fie protestate. Nu numai că Dumnezeu are obligația de a-l finanța, dar este invocat și cînd predicatorul caută un loc de parcare. El și soția sa plătesc salarii de sute de mii de dolari pe statele PtL figurînd însă frații, surorile și părinții „sfintei familii". Oricum, munca nu e deloc ușoară. Să fii capul unei rețele TV cu 200 de stații asociate (mai mult decît celebra ABC), să administrezi un palat al credincioșilor din Charlotte-Carolina de Nord dotat cu lampadare de cristal, tapete de mătase și mobilă de mahon masiv nu-i la îndemîna oricui. Deși nu îndrăznesc să afirme că „Mesia trebuie să fie cel mai bogat" cum face Sun Myung Moon, video-evangheliștii sînt angajați cu trup și suflet în nobila misiune de a-și face lor viața îmbelșugată și, dacă este posibil, și discipolilor. În contradicție cu preceptele biblice, Baker afirmă că „Aurul și diamantele nu sînt pentru Satana, ci pentru creștini". Care creștini... Pat Robertson, al cărui „Club 700" încasează 58 milioane pe an, nu se jenează să-și echipeze cartierul general al „Christian Broadcasting Network" (Rețeaua creștină de radio) din Virginia cu tapete persane și marmură. La fel și Robert Schuller, predicatorul californian de la „Catedrala de Cristal" placată în 10 250 de oglinzi de cristal încastrate în oțel filigranat. În timpul slujbei sale televizate, liderul „Majorității Morale", Jerry Falwell, cere fidelilor să-i încredințeze o zecime din venituri. Nu lui personal, ci lui Dumnezeu, prin intermediul lui. Zice el: „Isus nu a cucerit inima unui om pînă nu i-a atins portofelul".

Hakeem Rasheed se îmbracă la Paris, are un Rolls-Royce roșu capitonat cu piele albă și o avere personală de 20 milioane $

Mare parte a video-predicatorilor sînt antrenați în profitabile acțiuni de vînzare a Bibliilor, autobiografiilor sfinte șau relicvelor. Lipsindu-i 50 de milioane pentru construcția complexului spitalicesc „Cyty of Faith" (Orașul credinței) din Oklahoma, evanghelistul Oral Roberts a scos la vînzare „stofa miraculoasă". Urmînd „indicațiile divine" el a fabricat tricouri imprimate pe piept cu mîna sa dreaptă, datorită căreia banalele obiecte au o „căldură supranaturală". Cei care vor stofă plătesc 370 $ pe metrul pătrat și pot fi siguri că vor beneficia de uzufructul „miracolelor speciale" urzite în țesătură. Pentru obținerea de fonduri, video-bisericile folosesc „talk-show"-ul, un spectacol plin de miracole. Cu ajutorul divinității, predicatorii vindecă pe micul ecran cancere, prostate, sinuzite, sărăcia, prostia și alte maladii la modul „Mulțumesc Doamne că ai vindecat-o de rinită pe femeia din Sasakatchewan". Și e imposibil ca o femeie din această zonă să nu fi fost vindecată de o boală ca aceasta, dar nu prin miracole. Tulburată, ea telefonează la „firmă" care o invită la show-ul miracolelor ca o dovadă vie a puterii tămăduitoare a predicatorului. Jim Baker e mai evaziv: „Vindecă, Doamne, prostata bărbatului de pe coasta de est". Și așa, 20 000 de oameni se adresează cluburilor religioase, susțin că au fost vindecați și își dovedesc recunoștința prin danii substanțiale. Robertson și Baker nu pot fi acuzați, ca Hakeem, de manipulări frauduloase. Ei primesc, din bunăvoia credincioșilor, banii acestora pentru a fi administrați de Dumnezeu. Acesta, devenit bancher atotputernic, le asigură, din cînd în cînd, cîștiguri substanțiale, momeală sigură pentru cei săraci cu duhul...

Descrierea fermentului spiritual al Americii drept o ascetică căutare de semnificații religioase este deprimantă. În bisericile protestante evanghelice mijloacele moderne de salvare spirituală tind să aibă un final identic. Nimeni nu știe unde merge America pe drumul care pune CREDINȚA înaintea RAȚIUNII. E oare prea devreme să atragem atenția asupra pericolelor teocrației? E oare prea devreme să ne întrebăm dacă explozia religioasă americană nu va culmina cu o noapte albă tip Jonestown-Guyana la scară națională? Sau e prea tîrziu?.

ION ROȘCA ■

ENERGETICĂ

(Monoverb eliptic anagramat: 5 2, (4) = 10)

ALEXANDRU MARCU ■

SPEOLOGIA
o știință a trecutului, o știință a viitorului

Cercetînd taine străvechi

„Speologia este o știință nouă a străvechilor taine subpămîntene" a spus atît de frumos Emil Racoviță, în titlul discursului său de recepție la Academia Română în 1927.

Prin atributul de știință nouă ea trebuie considerată drept una a viitorului. Raportîndu-se la „străvechile taine subpămîntene", speologia are ca obiect fenomene ce s-au petrecut în trecut, în speță peșterile ca și întregul domeniu subteran cu toate problemele conținute. Nu trebuie însă să uităm că dacă peșterile există ca martori ai unui trecut îndepărtat ele continuă să evolueze și prin urmare trecutul devine și prezent și viitor. De altfel, însăși istoria ca și toate celelalte științe ce se raportează la natură, nu sînt numai ale trecutului cîtă vreme ele ne pot informa despre prezent și viitor. Pe de altă parte, nu ne-a învățat Charles Lijell că putem înțelege trecutul prin prisma a ceea ce vedem că se petrece astăzi pe suprafața pămîntului? Relațiile dintre trecut și viitor sînt adesea reciproce în domeniul științei și este sigur că mai ales în acest domeniu bariere nu există și nu trebuie să le inventăm, fiindcă altfel am întîrzia progresul științei în loc să-i asigurăm o desfășurare normală.

Dacă speologia are un puternic caracter istoric, aceasta se datorește desigur și unor avantaje de care s-au bucurat unele procese petrecute în Cuaternar și pe care peșterile au putut să le conserve cu mult mai bine decît suprafața pămîntului răvășită de toate intemperiile. Începînd cu formele de relief subteran carstic, datorate acțiunii apelor și terminînd cu depozitele paleontologice, antropologice și arheologice din peșteri o întreagă serie de mărturii ale trecutului au fost puse în lumină de cercetarea speologilor. Cu două secole în urmă aceste rezultate nici nu puteau fi întrezărite. Nu mai departe de începutul secolului al XX-lea, Emil Racoviță fundamentează, primul în lume în mod definitiv știința vieții în domeniul subteran, cu alte cuvinte biospeologia modernă, o nouă ramură a speologiei care a reușit să antreneze în secolul nostru sute de specialiști în cercetarea orientată pe problemele esențiale ce trebuiau studiate mergînd pînă la cercetarea experimentală inaugurată la 1952 în laboratorul subteran de la Moulis al C.N.R.S.-ului. Astăzi toată atenția este îndreptată spre activitatea laboratorului menționat și spre experimente din ce în ce mai numeroase asupra faunei subterane tropicale, problemă în care și școala românească actuală și-a adus un aport însemnat prin cercetarea din Cuba și Venezuela.

Cercetările microclimatologice ca și cele de mineralogie și cristalografie au deschis de asemenea noi orizonturi științei domeniului subteran după cum cele de magnetism terestru și seismologie au dat noi dimensiuni preocupărilor speologice, această știință arătîndu-și din ce în ce mai mult multiplele valențe în îmbogățirea cunoașterii. Alte ramuri noi, cu probleme de ordin economic, s-au ivit între timp și ele sînt urmărite și stimulate la noi în țară, beneficiarii arătîndu-se din ce în ce mai interesați și mai numeroși. Mă refer la probleme legate de tectonica lacurilor de baraj în carst, construcții de drumuri în zone calcaroase, problemele apelor termale subterane, amenajări turistice și terapeutice în peșteri etc.

Toate aceste fapte enumerate foarte pe scurt ne arată că speologia, știință tînără cu puternic caracter istoric — Racoviță a definit-o ca „știința care studiază istoria naturală a domeniului subteran" — este mai ales un domeniu de lucru al viitorului la care an de an se înrolează noi cercetători folosind din ce în ce mai mult metodele oferite de știința modernă și de care se profită pe o scară tot mai largă.

Congresele organizate de Uniunea Internațională de Speologie, la a cărei înființare România a jucat rolul de fondator (Liubliana 1965), au devenit tot mai dificile din cauza numărului enorm de participanți la comunicări. Ele sînt organizate din 4 în 4 ani.

Ținînd seama de progresele speologiei, U.N.E.S.C.O. a luat, de curînd, sub oblăduirea sa Uniunea Internațională de Speologie. Credem că „dezlegarea străvechilor taine subpămîntene" aparține cu toate cele arătate pînă acum, în cea mai mare parte viitorului.

Dr. Docent TRAIAN ORGHIDAN
Directorul Institutului de Speologie „Emil Racoviță"

Domeniu cu largi perspective

Cred că problema: dacă o știință este a trecutului sau a prezentului, nu se poate pune decît pentru a stîrni o discuție oricînd interesantă. După părerea mea, o știință este perpetuă, pentru că „știință" înseamnă mai întîi de toate „a ști", adică a împinge, implicit și necontenit, frontariile „cunoscutului" cît mai departe în marele ocean al „necunoscutului" și care, trebuie s-o mărturisesc, nu va fi niciodată pe deplin explorat și lămurit.

Dar, iată că trebuie să recunosc, întrebarea pe care tocmai mă pregăteam s-o resping, ca insuficient fondată, m-a incitat mai ales că se referă la una din pasiunile mele cunoscute și... recunoscute: speologia. Ea nu este decît o rotiță în uriașul angrenaj al cunoașterii, dar care încearcă, totuși, să aducă lumină, atît la propriu cît și la figurat, în întunericul ce altfel ar fi rămas cu adevărat veșnic, al peșterilor, să deslușească taina nașterii și devenirii lor și a tot ceea ce este cuprins între aceste date.

Despre o știință nu se poate spune că aparține trecutului ori viitorului ci, cel mult, că ea se apleacă spre trecut pentru a descifra taina unor lucruri de mult revolute sau că prefigurează, prin noutatea aflărilor sale, evoluții și revoluții viitoare. În acest sens arheologia este o știință care a existat și va exista, dar al cărei obiect nu-i numai trecutul, după cum bioingineria este, mai ales, o știință cu largi perspective de dezvoltare de aci înainte. De fapt, mi se pare greu a ști, de pe acum, ce este o știință a viitorului căci numai dezvoltarea cunoștințelor și a societății vor preciza care anume din noile achiziții ale cunoașterii umane vor fi validate. Cu acestea spuse, să vedem în ce măsură speologia este o disciplină care ajută la descifrarea trecutului sau are șanse de a contribui la promovarea pretimpurie a viitorului.

Înainte de toate să precizăm însă natura speologiei ca știință. După cum a definit-o unul din ctitorii ei, marele nostru savant Emil Gh. Racoviță, ea este o știință sintetică, o știință a unui domeniu în care concură numeroase alte discipline. Așa se întîmplă și cu oceanologia, în cadrul căreia se întîlnesc: geografia, chimia, climatologia, biologia ori astronomia care colaborează cu matematica, fizica și chimia iar de cînd omul a ajuns să vadă „în direct" planetele și cu geologia și geografia. Tot astfel și speologia este o disciplină extrem de complexă, poate chiar mai complexă decît precedentele, deoarece pe întunecatele cotloane ale peșterilor se întîlnește un considerabil număr de specialiști în alte domenii. Iată-i, în primul rînd, pe geologi, care cercetează roca în care este săpată peștera, modul în care a luat naștere, formele ei caracteristice, mineralele pe care le conține. Din forme ei deduc istoria zbuciumată a locului și pot face prognoze a ceea ce se va întîmpla în viitor. Sînt apoi hidrologii care, din măsurători precise, deduc dinamica circulației apei prin masivul ce adăpostește peștera și pot stabili rezervele de apă conținută, element prețios acum cînd apa devine un mineral tot mai dorit și scump. Prezenți sînt, în perimetrul speologiei, și climatologii: ei măsoară umiditatea, temperatura și circulația aerului stabilind microclima peșterii și factorii care o determină. Toți cei amintiți servesc o primă ramură a speologiei, pe cea fizică, adică acea parte a disciplinei care se ocupă de peșteră ca de un element constitutiv al scoarței terestre.

A doua ramură a speologiei este biospeologia, cea care se ocupă cu viețuitoarele ce dăinuiesc în peșteri. Acești specialiști nu sînt deloc puțini, iar interesul lor îmbracă forme variate: sistematicienii fac inventarele viețuitoarelor, căutînd să mai descopere cîte o specie nouă; fiziologii cercetează reacțiile organismului la un mediu atît de agresiv cum este peștera și modul în care s-a adaptat și îi rezistă; geneticienii caută să descopere ceva din mecanismele eredității, analizînd modul în care caracterele atît de speciale ale organismelor din peșteri sînt transmise urmașilor; ecologii studiază felul în care diferitele comunități de viețuitoare își împart mediul de viață și legile care reglementează această conviețuire; în sfîrșit, biogeografii stabilesc distribuția diverselor grupe sau specii trăgînd concluzii asupra evoluției suprafeței pămîntului. Ar mai putea fi adăugați paleontologii interesați în găsirea și determinarea resturilor lăsate de viețuitoarele de odinioară, dispărute astăzi și dintre care ursul de peșteră este cel mai notoriu.

Și iată și a treia grupă de specialiști, am putea spune antropospeologii, cu preocupări foarte variate dar care au în comun cercetarea activității umane. Antropologii sînt cei care studiază resturile de oameni fosili, arheologii uneltele acestora. Fără activitatea lor, aproape că nu se pot concepe disciplinele respective, atît de fundamentală este contribuția peșterilor la cunoașterea trecutului îndepărtat al omenirii și ajunge să amintim că unul din cei mai celebri înaintași, „Omul de Neandertal" sau cel „Cro-Magnon" au fost găsiți în peșteri, după cum majoritatea culturilor paleolitice au fost definite pe baza descoperirilor din peșteri. Există apoi o altă categorie de cercetători, care caută implicațiile peșterilor în mitologii, în folclor, în filologie etc. și mai putem afla peșterile și în cultură, în literatură, artă plastică sau muzică.

Iată, așadar, un tablou, destul de complex al activităților ce sînt încadrate în știința peșterilor, în speologie, deci, și nu este greu de văzut că foarte multe sînt „științe ale trecutului", în sensul că ele caută din documentele aflate în peșteri, fie ele forme de relief, masive de gheață, viețuitoare, resturi lăsate de om sau toponime, să reconstituie un aspect al vremurilor de mult apuse.

Dar este ea și o „știință a viitorului"? Cu alte cuvinte, peșterile, loc de întîlnire a numeroase alte discipline, oferă ele și posibilități de noi descoperiri? Evident că da! În primul rînd, este descoperirea însăși a peșterilor. Pe un pămînt supracunoscut, cutreierat, investigat din cosmos, peșterile sînt un ultim lăcaș al misterelor geografice și niciodată nu se va putea spune că nu mai există nimic de descoperit. De descoperit chiar peșterile în sine, dar cu tot ceea ce ele adăpostesc ca vestigii ce pot revoluționa cunoașterea noastră de azi. Iată, recent, un temerar explorator al peșterilor din Munții Apuseni, în urma unei scufundări subacvatice, a descoperit un vechi cimitir din epoca bronzului, adică o galerie plină de schelete, de vase și podoabe, ce aruncă noi lumini asupra acestor revolute pagini din istoria omenirii. Sau descoperirea, în cîteva peșteri europene, de noi resturi de arhan-

tropini ce ne-au modificat substanțial imaginea pe care o aveam despre popularea continentului nostru. S-ar părea că am revenit cu cele două exemple iar la „științe ale trecutului", dar, de fapt, ele ne arată cum marele necunoscut reprezentat de peșteri ne deschide numeroase ferestre spre viitor. Putem găsi însă și elemente specifice acestuia: în laboratoarele subterane, amenajate în peșteri, biologii nutresc speranța să descopere ceva din tainele ereditații, hidraulicienii efectul curgerii apei sub presiune în conducte forțate, fiziologii modul în care omul se poate adapta unei viețuiri în afara timpului" (există deja numeroase experiențe efectuate cu astronauți în peșteri), fizicienii felul de propagare a unor anumite radiații prin ecrane groase de rocă și tot în peșteri se și află instalate și în exploatare observatoare geofizice în care este „ascultată" Terra. Descoperindu-se că liliecii ce mor în peșteri nu putrezesc ci se conservă, biologii sînt în căutarea unei eventuale „speleomicine", tehnicienii încearcă să vadă dacă peșterile nu pot servi ca imense rezervoare de petrol și gaze, după cum hidrologii vor să determine capacitatea de înmagazinare a apei pe baza observațiilor din peșteri.

Acestea sînt doar cîteva idei, aruncate de-a-valma, dar care ne exemplifică largile perspective pe care le cuprinde această pasionantă, complexă și dificilă știință numită speologie, disciplină totodată a trecutului cît și a viitorului.

Dr. MARCIAN BLEAHU

Permanent dialog între om și natură

Cred că înainte de a încerca un răspuns la această neobișnuită întrebare este necesară o precizare:

Speologia este mai puțin și mai mult decît o știință. Deși are un domeniu propriu de cercetare — peșterile — ea își împrumută metodele de cercetare din geologie, geografie, biologie, chimie, fizică.

Mai mult, descoperirile sale nu se adună în tratate de speologie, ci îmbogățesc foarte diferite ramuri, cum sînt cristalografia, taxonomia, hidrologia, arheologia...

Și atunci să ne întrebăm: aparțin aceste științe trecutului sau viitorului?

Prin obiectele sale de studiu speologia este o disciplină a trecutului: formarea prin dizolvare a golurilor carstice, luarea lor în stăpînire de către ape și mai apoi umplerea succesivă cu felurite sedimente — sînt procese geologice pe ceasornicul căror cea mai mică subdiviziune e mileniul. Separarea unei peșteri este un proces de ordinul milioanelor de ani iar colmatarea de ordinul sutelor de mii. Cea mai tînără stalagmită s-a născut pe vremea piramidelor.

Raportul om — peșteră este și el foarte vechi. Acum 10 mii de ani, cînd se ridica „primul val" al umanității, vînătorul și păstorul preistoric și-au încredințat peșterii gîndurile și simțirile prin desene minunate, al căror mesaj nu a fost în întregime descifrat.

Speologia este și o disciplină a prezentului. Ea s-a născut tîrziu, în epoca modernă, în plină rostogolire a celui de-al „doilea val" — pentru a păstra comparația sociologului. A. Toffler. În epoca industrializării, a expansiunii științifice și tehnologice, peșterile, ca orice obiect din natură, au fost supuse unei cercetări sistematice. S-au făcut numeroase descoperiri dar din cei 22 milioane km² de calcare de pe glob doar ceva mai mult de jumătate au fost cercetați superficial și vor mai fi încă multe surprize. Speologia, care abia are vîrsta unei vieți omenești, se află încă în plină fază de acumulare de fapte, a căror arborare și interpretare deplină aparțin viitorului. În schimb, ea plătește deja tributul său prezentului societății de consum, obsedată de un utilitarism îngust: se vorbește de peșteri depozite de brînză și de muniții, de industrie speoturistică, de peșteri sanatoriu și peșteri adăpost antiatomic...

Ce va fi speologia în era celui de-al treilea val? În ultimul secol societatea, știința, au investit enorm în cercetarea macrocosmosului îndepărtat și a microcosmosului particolelor elementare. Dar, între acestea rămîne un univers tot atît de neexplorat: universul omului și al mediului ce-l înconjoară...

Speologia este o știință a viitorului. Nu pentru că vom afla, în sfîrșit, cum se formează helictitele sau ne va ajuta să supraviețuim sub pămînt... Ci pentru că în atenția ei va sta omul și peștera sa, bentru că alături de alte științe ne va ajuta să reluăm dialogul cu natura.

CRISTIAN LASCU
geolog

Țările de sub țări

Știința, supremă expresie a adevărului, este ca un arbore bogat în ramuri aflate în continuă înmulțire, toate din aceeași rădăcină a minții omenești, dar cu roade diferite fiecare, completîndu-se și complicîndu-se.

Profesorul meu de biologie de la Institutul de ecologie (Umwelt forschung) obișnuia să spună: *„Adevărurile de azi sînt erorile de mîine"*. Cred că e un bun dicton pentru ideea de progres al științelor, fiecare nonadevăr fiind o treaptă ce o depășește pe precedenta, fără să-i anuleze semnificația în cursul evoluției ascendente.

Speologia, despre care vreau să scriu cîteva rînduri, se înscrie în cercul multiplelor ale fostului meu profesor de la Hamburg, Jacob von Uexküee cercetări biologice și anume ca biospeologie. Spelaion, în limba greacă, înseamnă peșteră, bîrlog subteran, în orice caz gol subteran, iar logos, știință. Biospeologia este deci știința vietății din lumea subterană. (În limba franceză speleologie iar

în românește speologie așa numită pentru prima oară de către renumitul savant român Emil Racoviță (1868—1947, profesor de biologie la Universitatea din Cluj).

Peșterile sînt cunoscute de om și folosite încă de la începuturile existenței sale. Poate i-au constituit prima vatră, sincron cu locuințele lacustre, din Epoca de piatră. Speologia însă ca știință a inițiat-o savantul francez Edouard Martel (1859—1938) iar cel ce a ridicat-o pe o nouă treaptă, extinzîndu-i raza de cercetare, a fost savantul român Emil Racoviță. Martel e cunoscut prin lucrarea sa „La France ignorée", adică Franța subterestră cum s-ar putea spune pe românește și socotit creatorul speleologiei. Dar primul institut s-a înființat în lume de către Emil Racoviță în 1920, cunoscut în această nouă ramură a științelor biologice mai ales prin lucrările sale „Essai sur les problemes biospeologiques" (1907), „Speologia" (1927) și „Evoluția și problemele ei" (1929). A participat cu Amundsen la expediția pe nava „Belgica" (1897—1899) în calitate de naturalist în Antarctica, adunînd un bogat material botanic și zoologic și făcînd cercetări, devenite clasice, asupra balenelor. A fost subdirector al stațiunii zoologice de la Banyuls sur Mer, Franța, din 1900 pînă în 1920 lucrînd și la laboratorul de anatomie comparată la Sorbona și codirector al revistei internaționale „Archives de zoologie experimentale et générale". Apoi a revenit în patrie și la Universitatea din Cluj a înființat Institutul de speologie, repet: primul în lume, în anul 1920. A predat primul curs de biologie generală în țara noastră. El definește speologia ca știință a formelor de viață din mediul subteran (peșteri și pînze de apă freatică). Era un încîntător profesor, vorbind în graiul său moldovenesc. Din tinerețe participase la mișcarea socialistă, iar în 1889 a fost unul dintre semnatarii manifestului pentru declararea zilei de 1 Mai ca sărbătoare internațională a muncii. În țară a fost unul dintre inițiatorii ocrotirii monumentelor naturii în România.

Dar, să revenim la speologie și rosturile sale. În peșterile care-i slujeau ca locuință sau ca refugiu din calea dușmanului ori de fiarele sălbatice, omul își făurea și sculele casnice, de vînătoare, de pescuit, armele și podoabele primitive și a început să zugrăvească piatra zidurilor lăsîndu-ne acele minunate desene și picturi rupestre slujindu-i, poate, ca semne magice în ocupațiile sale ori, poate, ca primitive rituri în mijirea zorilor cultului religios. În peșteri, găsesc paleontologii și arheologii deveniți cu timpul oameni de științe speciale, primele fosile de om și începuturi ale civilizației sale primitive și au dat peste viețățile ce-și duc subterestru viața, după zeci și sute de mii de ani petrecuți într-o continuă adaptare evolutivă. În aceste începuturi vizibil umane se găsesc temeliile speologiei și științelor înrudite ca paleontologia și arheologia ca și multe date de natură biologică sau de natură organică și anorganică.

De fapt, sub fiecare țară se mai găsește încă o țară „ignorată", cu tot felul de surprize și bogății, spre care peșterile sînt intrări care pe lîngă frumusețea lor naturală pot ascunde comori ale pămîntului și noi surse de înavuțire a omenirii precum și o mai profundă cunoaștere a planetei noastre cu trecutul ei și cu noi perspective de viitor.

România se poate mîndri că aici a luat ființă primul institut de speologie, datorat marelui naturalist Emil Racoviță, cercetător multilateral al vieții pe pămînt. *Chiar din această sumară expunere se poate vedea că speologia este o știință a viitorului.* Fiecare peșteră este o pungă în care se pot găsi comori. Aceasta este adevărat îndeosebi pentru o țară ca România, cu relieful ei atît de complex, cu munți, cu șesuri, cu ape și lacuri dedesubtul cărora pot zăcea încă nenumărate versante care nici nu au o intrare la suprafața pămîntului și mulți învățați au șanse de a descoperi noul și neprevăzutul, dacă au curajul de a coborî în tenebrele ce dormitează sub scoarța țării noastre.

Acad. MIHAI BENIUC

O atracție pentru toate științele

Aș dori ca, profitînd de întrebarea căreia sînt poftit a-i răspunde și sigur în directă legătură cu ea, să arăt că, din anul 1969 funcționează, la București, un club de speologie care poartă cel mai frumos nume posibil: „Emil Racoviță". Un club amator, care are la activul său descoperirea a 795 de cavități cît și explorarea lor, în alte cifre asta însemnînd 73 de mii de metri cartați, 10 500 m denivelări topografiate și tocmai 15 ani de activitate neîntreruptă, ceea ce demonstrează interesul și, totodată, actualitatea unei preocupări mai vechi, orizontul său. Sub raport sportiv (pentru că există și o latură specifică în speologie) clubul nostru a realizat cîteva performanțe: 14 recorduri naționale și unul mondial. Asemenea cluburi mai există și la Cluj-Napoca, Oradea, Arad, Reșița, București, cu denumiri sugestive: „Focul viu", „Cristal", „Exploratorii", „Liliacul" etc.

Revenind la recordul mondial, iată și cîteva amănunte: el a fost stabilit în zona Meledic (Subcarpații Vrancei), unde membrii clubului nostru au descoperit mai multe cavități în carstul de sare respectiv dintre care una este cea mai mare ca lungime de pe întregul glob! Am denumit-o Peștera 6 S, se află la Mînzălești și măsoară 1256 m dezvoltare și 32 m denivelare. Consider însă că descoperirea noastră cea mai importantă este alta: cea din Podișul Someșan, poate s-a mai auzit despre ea datorită picturilor sale. Peștera din cariera Cuciulat explorată în premieră de clubul nostru are o lungime de 1707 m și adăpostește 3 picturi paleolitice, primele descoperite pînă în prezent în centrul și sud-estul Europei, picturi reprezentînd un cal, o felină și o siluetă umană. Descoperirea din 1978 are o însemnătate aparte pentru istoria noastră, ea atestînd locuirea acestor meleaguri încă de acum 12 mii de ani, perioadă în care nivelul spiritual al locuitorilor, dovedit de aceste picturi, se situa la cel mai înalt nivel al acelor vremuri. Explorările speologice demarate de cluburile de amatori începînd din anul 1970 ne permit să avem în prezent înregistrate aproape 10 mii de cavități. Cea mai lungă din țară, peștera Vîntului din Munții Pădurea Craiului, explorată de C.S.A. Cluj-Napoca, măsoară aproape 33 de km și face parte din grupul celor cîtorva zeci de asemenea peșteri foarte dezvoltate, de pe glob. Clubul orădean și-a înscris și el o frumoasă realizare: explorarea unei peșteri de

22 km (Pîrîul Hodobanei, Munţii Bihorului), iar un grup de speologi de la Institutul de speologie a cercetat complexul de la Topolniţa (Podişul Mehedinţi) şi el cu o lungime de peste 20 km.

Pe plan mondial s-a constituit o comisie pentru mari peşteri, din care am onoarea să fac parte, şi care urmăreşte inventarierea acestora cît şi punerea în evidenţă a altor aspecte deosebite ale carstului. Din acest punct de vedere, peştera din Pîrîul Hodobanei, despre care am mai amintit, este una dintre cele mai ramificate reţele de pe glob, iar succesiunea de cascade din Şura Mare (Munţii Sebeşului) se situează şi ea printre cele mai mari căderi de apă subterane. Apariţia peşterilor noastre în multe din clasamentele mondiale relevă de fapt poziţia fruntaşă a speologiei explorative româneşti. Şi nu numai atît. Din 1973 încoace au fost editate de amatorii din diferite oraşe ale ţării peste 30 de volume de lucrări şi comunicări ştiinţifice speologice, adevărate tomuri care cuprind sute de articole privind peşterile noastre şi zeci de ipoteze referitoare la un larg domeniu de probleme ştiinţifice în legătură cu speologia. Studenţii din cercurile de amatori îşi susţin din ce în ce mai multe proiecte de diplomă cu subiect speologic. Dacă pentru cei de la geologie domeniul nu poate fi surprinzător, să amintim în schimb abordarea deosebit de competentă a speologiei ca ştiinţă sintetică de către unii dintre absolvenţii de la chimie, comerţ, electronică şi medicină.

Şi aş mai avea un argument pentru perspectiva speologiei, a proiecţiei ei spre viitor, mai ales. Iată, eu sînt inginer în calculatoare electronice, colegii mei de club Tavi Vădeanu, Adrian Done, Costel Roman sînt ingineri electronişti, Viorel Lascu — student la aeronave, Cornel Belecciu la construcţii, AurelIoţa inginer mecanic, Horia Mitrofan geolog, Mircea Vlădulescu student la T.C.M., ceea ce demonstrează că zona de interes a respectivei ştiinţe cuprinde cercuri tot mai largi de oameni indiferent de profesia practicată.

ICĂ GIURGIU
geolog

Sînt încă de aşteptat mari descoperiri

Speologia este, deopotrivă, o ştiinţă a trecutului ca şi a viitorului. A trecutului deoarece, pentru om, peştera poate de la apariţie i-a fost adăpost şi prieten. A viitorului pentru că de ea i se legau speranţele de viaţă, pentru că „tainele" sale vor rămîne pentru om ceea ce au fost întotdeauna. Cel ce pătrunde în interiorul întunecos al peşterilor vrea să afle ce minunăţii se ascund în fiecare cotlon, dincolo de ceea ce ochiul său vede, de ceea ce urechea sa percepe. Peşterile ascund comori, cele mai multe însă ascund sub „podeaua" lor tezaure ale ştiinţei, arhivele trecutului. În depunerile lor, acoperite de trecerea masivă a mileniilor se află osemintele strămoşilor, universul lor spiritual şi material, oseminte ale animalelor de odinioară.

Peşterile rămîn un loc de atracţie, adevărate tărîmuri ale visării, pentru că dincolo de lumina din faţa intrării, pentru oricine păşeşte în interior, începe o altă lume, o lume în care imaginaţia amestecată cu teama şi visarea încep să se dezlănţuie. Licăririle argintii ale lumii alegorice reflectate de stropii de apă de pe figurile de grifoni, vulturi şi alte închipuiri din cristale de calcar, te transportă într-o lume a irealului, într-o împărăţie a basmului, făcînd să nu ni se pară de mirare că grecii şi alte popoare ale antichităţii au văzut în peşteri palate de zeităţi. Dar odată pătruns înăuntru, peştera devine ospitalieră, chiar familiară, prietenă şi aliat chiar împotriva răuvoitorilor. Aşa se face că în istoria umanităţii şi a poporului nostru, în special, oamenii s-au adăpostit în masă în astfel de locuri ferite. În peşteri şi alte adăposturi stîncoase ale munţilor noştri s-au ascuns, în vremea năvălitorilor şi războaielor, mari colectivităţi umane, aşteptînd acolo trecerea puhoiului ca apoi, întorcîndu-se la vetrele lor arse şi distruse să-şi reia viaţa normală, de la început uneori, cu răbdare şi nădejde. În grote s-au ferit de duşmani haiduci vestiţi ca Pintea, Iancu Jianu şi alţii. Fiecare peşteră, cît de mică, îşi are legenda sa în care există şi un miez de adevăr istoric. Se poate spune că, în ansamblul istoriei noastre naţionale, se include şi un capitol al peşterilor. Să ne gîndim doar la cîteva cum sînt Peştera Muierilor de la Baia de Fier unde legenda ne spune că se ascundeau femeile, pentru a ţese şi a toarce, de frica invadatorului turc. La Băile Herculane se află Peştera Haiducilor. În cea de la Ciodovina s-a crezut şi încă se mai crede că ar fi fost ascuns tezaurul regilor daci, îngropat de Decebal la sfîrşitul războaielor daco-romane.

Dezlegarea tainelor peşterilor a constituit o preocupare în trecut şi va continua să constituie şi în viitor. Care oare dintre cercetătorii lor, speologi sau arheologi, nu au visat ca în interiorul lor, în subsol sau pe pereţi, să descopere tezaure sau dovezi de referinţă? Şi eu, preluînd de la maeştrii mei C.S. Nicolăescu-Plopşor şi Corneliu Mateescu interesul şi meşteşugul cercetării peşterilor am nădăjduit şi am făcut descoperiri de mare interes pentru istoria umanităţii şi a ţării. Retrăiesc, cu emoţie, întotdeauna momentul descoperirii, în 1971, a peşterii cu picturi din Gaura Chindiei, de la Pescari, Caraş Severin, cînd la capătul unui efort istovitor, de căţărare prin cleanţurile stîncăriilor calcarelor din Defileul Porţilor de Fier, în ultima zi, cu cele din urmă rezerve de energie, în fapt de seară, cu bateria lanternei descărcată, folosind luminări de ceară şi, pînă în cele din urmă, recurgînd la beţe de chibrituri, am putut vedea primele picturi în culoare roşie de pe cuprinsul ţării noastre aflate într-o peşteră! Multe au fost şi sper să mai fie, momentele acestea de mare tensiune din timpul cercetărilor de interes arheologico-speologic din cariera mea şi a colegilor mei. Rezultatele obţinute la Cioclovina, Baia de Fier, Ohaba Ponor, Nandau, Boroşteni, Peştera Chimente I, II Veterani, Cuina Turcului, Limanu, Bozioru etc. stau chezăşie părerii că speologia a fost şi rămîne un domeniu deschis cercetării. Speologia este o disciplină a trecutului şi a viitorului. Rezultatele vor fi cu atît mai fructuoase şi mai utile cu cît caracterul interdisciplinar al cercetărilor se va extinde.

Privite din punctul de vedere al arheologului, culturile materiale noi, operele de artă identificate în peşteri, cum ar fi cele de la Baia de Fier, Cuina Turcului, Limanu dar şi altele, merită o tratare mai amănunţită, contribuind la ridicarea prestigiului disciplinei şi la popularizarea rezultatelor muncii de cercetare în viitor.

Dr. VASILE BORONEANŢ
arheolog

DE PE TOATE MERIDIANELE

CÎȚI METRI ARE ORA?!

Se știe că metrul era considerat ca distanța dintre două linii gravate pe un lingou de aliaj din platină cu iridiu, păstrat la zero grade Celsius, la Biroul de Măsuri și Greutăți din Paris. În luna octombrie 1983, în cadrul unei reuniuni internaționale, oamenii de știință au făcut o nouă încercare de a defini lungimea unui... metru. Desigur că pentru publicul larg nu s-a produs nici o schimbare. Dar pentru specialiști metrul se definește în prezent ca fiind distanța pe care o parcurge lumina în timp de 1/299 792 458 secunde. În acest fel, pentru prima oară metrul a fost definit în termeni care măsoară timpul și nu distanța. Cu noua metodă de măsurare erorile sînt infime. Astfel, circumferința Pămîntului poate fi măsurată cu o toleranță de numai 1 milimetru, în timp ce prin vechea metodă (standardul cu Cripton) aceeași circumferință se măsura cu o toleranță de 16 centimetri.

CALCULATORUL VORBĂREȚ

A face ordinatorul să vorbească nu mai este astăzi doar o doleanță. De curînd, întreprinderea franceză „Ferma" a realizat un sintetizor vocal, botezat „F-5 000", care este capabil să „pronunțe" cuvinte cît se poate de inteligibile. Textul „citit" de „F-5 000" este acela care apare pe ecranul unui microordinator. În afară de cuvinte, sînt indicate vocal semnele de punctuație, poziția cursorului pe ecran, marginea stîngă sau dreaptă și poziția tabulatoarelor. Aparatul stîrnește un mare interes mai ales din pricină că el constituie un ajutor vocal pentru orbi, cărora le dă posibilitatea să lucreze cu aceleași instrumente de birou sau informatice ca și persoanele care văd. Cei ce lucrează cu „F-5 000" nu mai trebuie să facă apel la sistemul Braille.

TOTUȘI, METANOLUL

Printre țările în care, în locul benzinei, se folosește din ce în ce mai mult metanolul, se numără și Brazilia. Pe șoselele braziliene circulă deja circa 10 000 de autocamioane care folosesc metanolul. Se prevede trecerea pe motoare cu metanol și a unui mare număr de autobuze, ceea ce va contribui nu numai la ieftinirea transporturilor, ci și la reducerea gradului de poluare a orașelor.

NEPOȚI, NU GLUMĂ!

Populația mondială, estimată în prezent la 4,8 miliarde de locuitori, va ajunge în anul 2 000 la 6,1 miliarde iar în anul 2 025 la 8,2 miliarde de locuitori — indică statisticile O.N.U. Cu toate că în ultimul deceniu speranța de viață a crescut, există o mare diferență între durata medie a vieții în țările industrializate (73 de ani), și aceeași durată în țările în curs de dezvoltare (56,6 ani).

DE LA HEVEA PÎNĂ APROAPE DE CHEWING-GUM

Arborelui hevea i se spune în indiană „caucia", ceea ce înseamnă „copacul care plînge", din pricină că atunci cînd i se secționează trunchiul, „lăcrimează". Firește, „lacrimile" sînt de fapt latexul, materia primă de bază a cauciucului natural. Hevea crește în pădurile ecuatoriale, exploatarea lui pe scară largă efectuîndu-se în principal în Asia de sud-est (Malayezia, Indonezia, Vietnam), în Africa (Nigeria, Liberia) și în America de Sud (Brazilia). Prima incizie în arborii de cauciuc, înalți, ajungînd și la 20 de metri, cu trunchiuri drepte, de culoare brună, se face cînd aceștia împlinesc șase ani; randamentul optim îl dau însă patru ani mai tîrziu. În 1823, irlandezul Mac Intosh a tratat o serie de țesături cu acest produs; așa a fost descoperit „impermeabilul". Prin 1839, americanul Goodyear descoperă vulcanizarea: unind cauciucul cu sulf și supunîndu-l la căldură, produsul devine elastic și rezistent la variații de temperatură. Se pune astfel la punct un procedeu industrial care lansează pneurile, pentru echiparea bicicletelor și, curînd după aceea, a automobilelor. Necesarul crește atît de mult, încît cauciucul natural (sau silvestru) nu mai este suficient. În consecință, la începutul secolului nostru apare cauciucul sintetic, inventat de chimiștii germani. Majoritatea cauciucurilor sintetice au compoziții chimice foarte diferite de cele ale cauciucului natural. Anual, se consumă în medie circa două kilograme de cauciuc de fiecare locuitor al planetei.

LUCERNĂ, CU PÎINE SAU FĂRĂ?!

Dacă e să dăm crezare specialiștilor, jumătate din produsele pe care le vom mînca peste 20 de ani nu există în prezent pe piață sau există numai în laboratoare. Complexul agroindustrial al viitorului înseamnă industrie chimică, a construcțiilor de mașini și metalurgie. Astfel, vor exista sobe de gătit cu microunde și cu comandă de la distanță. Printr-o tehnologie modernă de prelucrare a proteinelor, materiile prime alimentare de bază vor fi soia, floarea-soarelui, fasolea, lucerna și rapița.

FOTBAL DE MILIARDE!

Campionatul mondial de fotbal, care va avea loc în 1986 în Mexic, va fi o „industrie miliardară", susține ziarul vest-german „Frankfurter Rundschau". FIFA a afirmat că se vor încasa cu acest prilej 145 000 000 de franci elvețieni, adică cu 30 de milioane mai mult față de cîștigurile federației după ultimul campionat mondial, care a avut loc în 1982 în Spania. Totodată, federației naționale a echipei care va cîștiga medalia de aur i se garantează un premiu de 3,15 milioane de franci elvețieni.

SARCOFAGUL DIN GRĂDINĂ

Culegînd, în ajunul Anului Nou, o recoltă tîrzie de legume de pe dealul din apropierea localității Monteluccia, regiunea Umbria (Italia), un locuitor a descoperit, la o adîncime de 2 metri, o ușă grea de piatră. Aceasta s-a dovedit o uriașă descoperire: era vorba de o "cameră mortuară" a unui trib etrusc. Camera era alcătuită din trei încăperi: una centrală, unde se afla un mare sarcofag, împreună cu diverse urne, amfore și vase de lut, și alte două laterale, cu alte urne și cu pereții împodobiți cu basoreliefuri reprezentînd diverse scene din viața popoarelor antice, în special a grecilor. Pe urne se află inscripții în limbile etruscă și latină. Descifrînd aceste inscripții, specialiștii susțin că e vorba de tribul etrusc kutu.

LA MULȚI ANI, ROBINSON CRUSOE!

Brazilianul Fernando Edward Lee, ecolog de profesie și cercetător din vocație, trăiește pe o insulă din Atlanticul de Sud. El a văzut insula acum 32 de ani de la bordul unui avion și a hotărît să trăiască pe această palmă de pămînt care, datorită solitarului ei locuitor, s-a transformat radical. Cu mîinile sale Fernando a construit o moară de vînt și o centrală eoliană cu o putere de 2,5 kW, a defrișat o plantație de palmieri și a construit un acvarium pentru pești exotici. Apa potabilă o colectează în mari rezervoare de piatră, dotate cu un sistem complex de purificare. În ceea ce privește speciile de păsări, insula poate fi comparată cu o rezervație ornitologică. Nu demult, acest unic și ciudat locuitor al insulei a împlinit 70 de ani.

ALCHIMIA ÎN ACTUALITATE

Recent, la Leipzig a fost editată o carte consacrată alchimiei. Volumul prezintă un studiu asupra evoluției acestui fenomen, care a preocupat omenirea multe secole. Autorul cărții relevă, printre altele, că apariția alchimiei era legată de incapacitatea oamenilor de a explica diverse fenomene naturale. Preocuparea excesivă a alchimiștilor de a obține „piatra filosofală", capabilă să transforme diverse metale în aur, este legată, afirmă autorul, de observarea unor reacții chimice inexplicabile la vremea respectivă. Astfel de reacții erau, de pildă, apariția unor culori argintii pe un obiect din cupru tratat cu mercur sau apariția unei culori aurii pe o suprafață de cupru după tratarea acesteia cu... suc de ridiche neagră. În perioada cînd au fost făcute observații de acest gen, modificările de culoare au fost luate drept modificare a compoziției chimice a metalului.

Taxi liber, vă rog!

Dacă oamenii de știință definesc omul ca „un mic univers unic", atunci eu, reflecta un taximetrist, care am în fiecare zi 20–30 de clienți, înseamnă că într-o viață întîlnesc ce? Un univers d-ăla mare, imens, ori nu știu ce, pentru că nu prea mă pricep la astronomie. Oricum, intru în contact cu atîția oameni, văd atît de multe, și bune și rele, încît, dacă aș avea talent, aș putea scrie multe tomuri. Acum cîteva ore, s-au urcat în mașina mea un tînăr înalt, brunet, frumușel la față, și o fată croită parcă pe măsura lui. Să zici că-i manechin, dar nu era. Mi-au spus deschis. El e frezor și ea sudoriță la 23 August. Nu toate fetele frumoase sînt manechine. I-am îmbarcat din fața stării civile. Se căsătoriseră. Martorii îi însoțesc pînă la mașină. Le fac semn cu mîna. „Succes, noroc, casă de piatră, Ioane, sper să faci față..." „Ne întîlnim peste o oră, pentru o gustare, acasă la noi. Avem, deocamdată, doar o garsonieră confort trei, dar sîntem optimiști". Mi-au revenit imediat în minte secvențele cununiei mele civile cu Mioara. S-a întîmplat acum 30 de ani. Eu aveam două decenii, ea la fel. Atunci mi-am început meseria de taximetrist. Locuiam pe Cuza, într-o cameră în care încăpeau doar un pat mare, cu plasă metalică elastică (m-am convins de valoarea lui pe parcurs), un șifonier și o masă, pe care era instalat un aparat de radio „Pionier" (mîndria noastră), restul suprafeței servind pentru luarea micului dejun (ceai cu pîine prăjită și marmeladă), prînzului și cinei, la fel de „dietetice". Musafirii noștri, după cununie, din care jumătate se întrețineau pe un fel de coridor, intrau pe rînd în cameră pentru a ajunge în fața platourilor cu gustări, pe care nu mai găseau mare lucru, apetitul primei serii nelăsînd prea multe speranțe celor ce urmau la rînd. Așa a fost faimoasa noastră „nuntă". Nouă, celor ce socoteam un adevărat deliciu „Ienuța tractorista". „Foaie verde, foaie albastră", „Glasul roților de tren", ne era atît de bine acolo, în cămăruța modestă de pe Cuza, unde aveam acces doar la baie și bucătărie. M-a trezit din reveria mea glasul de bariton al proaspătului soț. „Cît avem de plată, tovarășe șofer?" „Nimic, costul cursei e modestul meu cadou de ziua unirii voastre, vă doresc mult noroc și fericire".

Cînd mă îndreptam spre gară, cît p-aci să intre unul în mine, cu o Dacie albastră. Aveam prioritate, dar am frînat. Am parcă vreun interes să mi se dea dreptate post-mortem? „Vă rog, uitați-vă la triunghiul cu vîrful în jos și nu mai țipați la mine!" „Ține-ți gura, mă, nătăfleață, și uite-te mai bine ce număr am". „Da l-am văzut, e de tablă, pe fond alb și inscrisul negru. Singura deosebire e că al meu e galben". „Nu mai fă pe nebunul. Ce ești chior, nu vezi că e 7-B cu trei cifre?" „Și adică cum, întreb eu, numărul ăsta ține loc de prioritate?" „Zevzecul", m-a făcut el, și a demarat puternic lăsînd urme groase de cauciuc pe asfalt.

M-a impresionat puternic ce am văzut după aceea. Pe bulevardul Șulea, îmi face semne disperate de oprire o femeie. N-are mai mult de 35 de ani, dar urmele suferinței au lăsat brazde adînci pe fața ei. Firele albe au inundat din plin părul negru al femeii. În jurul ei, ca niște veritabile ulcele, trei copii, două fetițe și un băiețel, toți îmbrăcați curat, chiar cu gust, dar cu fețișoare triste. Se string, așa, dintr-un instinct de apărare, în jurul mamei. Parcă le-ar fi frică de ceva, de cineva. „M-am căsătorit la 20 de ani (iar 20 de ani, la fel ca noi). La început a fost un om minunat. Au venit apoi copiii. Munca, și la fabrică și acasă, greutățile m-au schimbat. Nu puteam să mai arăt ca puștoaicele din secția lui, căci devenise între timp maistru. S-a încurcat cu una dintre ele. De atunci parcă-i turbat. Am îndurat ocări, bătăi, zicîndu-mi să mai încerc. Era, în primul rînd, vorba de copii. Azi dimineață ne-a alungat". „Să mergeți unde veți vedea cu ochii". „Ce era să facem? Că ne-a ținut, pe mine și pe copilașii ăștia, numai în pumni și-n palme, de la etajul cinci și pînă-n holul blocului. Încerc să cer adăpost unei prietene, singure, pentru cîteva zile. După aceea, dumnezeu știe..." Mă uit la mutrițele fetițelor, amîndouă cu ochii negri, cu priviri serioase, poate prea devreme devenite mature. După corecția primită acasă se uită bănuitoare la mine. Își ocrotesc frățiorul, ținîndu-l strîns de mînă, deși nu sînt decît cu doi anișori mai mari decît el. Mă podidesc lacrimile. Cum pot să fie unii oameni atît de haini la suflet?

În apropierea garajului, pe Colentina, opresc la culoarea roșie a semaforului. Alături de mașina mea, la volanul Daciei sale galbene, Năică, colegul meu. „Bătrîne, vreau să-ți spun ceva, trage pe dreapta". Opresc lîngă bordură și cobor, apropiindu-mă de Năică, care așteaptă pe trotuar. E cătrănit, se vede de la o poștă. La pielea lui oacheșă din născare, se adaugă negrul supărării. „Ce-i Năică, ți s-au înecat corăbiile?" „N-am chef de glumă, bătrîne. M-a părăsit Vetuța. Și-a luat lucrurile. N-am mai găsit-o acasă". „Iartă-mă că ți-o spun așa, direct, dar și tu ești de vină. Prea ai ținut-o numai în bătăi". „Dacă o prind, o omor, și pe ea și pe el". „Dar ia stai un pic, Năică, de unde știi că există și un el?" „Știu, știu precis, altminteri nu-și lua toate rujurile, sprecurile, colonile". „Judecată de copil, Năică, ce, sîntem sălbatici? Și ăia se sulemenesc în felul lor. Dar... ia stai! Tu ești băut, Năică! După ce ți-ai pierdut nevasta (cel puțin deocamdată), vrei să-ți pierzi și slujba, permisul, pîinea?" Îl urc în mașina mea și-l duc pe prietenul meu la garaj. Apoi îl anunț pe șef că lui Năică i s-a făcut rău și-l rugăm să trimită un șofer de rezervă pe „Mașina de Pîine", unde se găsește Dacia cu pricina,

Puțini știu prea multe despre solidaritatea în bine a taximetriștilor. De la podul Ciurel se aude un SOS. „Am nevoie de ajutor, o femeie e atacată". Cînd ajung la locul cu pricina, acolo sînt deja cinci colegi de-ai mei. I-au imobilizat pe cei doi huligani. Au ochii tulburi, privesc cu răutate, se vede că-s băuți. Victima, o femeie în jur de 25 de ani, zgîriată pe față, pe mîini, încearcă să-și acopere goliciunea pieptului și să-și prindă cu o agrafă fusta al cărui fermoar e smuls. E tare speriată. Nu reușește să spună nimic. Apoi, printre sughițuri, deslușim cîteva vorbe. „Veneam de la fabrică. O iau de fiecare dată pe scurtătură. Cînd lucrez în schimbul doi nu mergem niciodată singure. Ne grupăm așa, cîte două, trei. Avem grijă ca una dintre noi să fie mai vînjoasă. Astă seară, ca un făcut, și Nicoleta și Marga sînt în concediu medical. Cărarea ne scurtează timpul de deplasare cu 15-20 de minute. Mi-am zis, fie ce-o fi, și uite ce-am pățit. Noroc de omul ăsta de suflet, care a sărit la strigătele mele".

Circulația bucureșteană se apropie de cotele ei minime. În momentul în care Moș Ene e pe cale să-și desăvîrșească opera, pleoapele lăsîndu-se obosite ca o cortină, mă trezește un zgomot metalic de port-bagaj deschis. Mi-a dispărut pe loc chiar și cea mai mică urmă de somn. Privesc cu atenție la cele două siluete care se strecoară cu abilitate, fără zgomot, printre mașinile din parcare. Unul dintre ei deschide cu dexteritate capacele, iar altul selecționează, probabil, ce-i mai de preț și aruncă prada în sac. Apariția mea inopinantă ar avea drept rezultat ori fuga celor doi vlăjgani, ori înfruntarea unui grav pericol din cauza inferiorității numerice. Parcă soluția e tot apelul radio. Vorbesc aproape în șoaptă încît dispecerița, iritată, mă apostrofează „Vorbiți, tovarășe, mai tare. Ce, vi s-a epuizat energia?" „Colegii care mă aud să vină la regie", continui eu să vorbesc la fel de încet. „E pericol". Femeia de la dispecerat probabil că a înțeles. Încetează să mă dojenească. Cînd văd farurile mașinilor apropiindu-se ca niște raze ale unui cerc, hoții, precum niște fiare hăituite, caută să scape, fugind haotic. Cercul însă se strînge tot mai mult. Parcarea fiind amenajată relativ departe de blocuri, celor doi le e dificil să-și găsească o cale de ieșire din încercuire. În asemenea condiții, e greu să te iei la întrecere cu trei mașini care nu dau nici o șansă urmăriților. În sfîrșit, sînt capturați. Colegii mei îi leagă cu o funie de rufe pe cei doi pungași. „Mă rugă nevastămea să-i cumpăr o funie de nailon, zică e mai durabilă. Nici nu visam să-i fac proba astă noapte, și încă în felul ăsta", zice Marin, plecat de mic în București, de prin părțile Caracalului. Mă uit în sac: casetofoane, haine de piele, cartușe de țigări, serviete. „Băieții" au lucrat rapid și curat. Dacă nu eram în apropiere, greu de presupus că cineva ar fi pus mîna pe ei atît de curînd. Operau cu mănuși, cu scule care produc un minimum de zgomot. „Școală înaltă", nu glumă.

Intensa circulație bucureșteană a pus stăpînire pe străzi. Mai am puțin și predau mașina colegului. Un tînăr, așa, cam de 30 de ani, îmi face semn disperat și apoi se precipită pe scaunul din dreapta mea. „Ce s-a întîmplat, pierdeți trenul?" „Mai rău, răspunde el; întîrzii la serviciu și avem un șef nou. Azi e prima zi la noi și nu vreau să-și facă impresie proastă despre mine". „Da, într-adevăr, e o problemă serioasă. Fac ce pot, dar nu garantez. Mai sînt 15 minute și avem de mers, nu glumă". „Știți, îmi spune, ca omul fără minte. Am tot schimbat locurile de muncă, dar acum m-am hotărît să mă stabilizez. De aceea nu vreau să-i dezamăgesc tocmai acum pe colegii de secție. Mai repede, vă rog, plătesc dublu". Eu încerc să-l temperez, povestindu-i despre băiatul meu care e și el inginer, cum a început munca cu dificultățile inerente acestei etape. El însă o ține una și bună: „Vă rog, grăbiți-vă, vă implor, mînați mai tare!" Caut să mă strecor printre șirurile de mașini ai căror șoferi se grăbesc cu toții. De ce n-or pleca oamenii ăștia cu 10-15 minute mai devreme, să nu mai fie nevoiți să alerge dimineața ca la cursele contracronometru? Dacă gonesc aiurea, ce realizăm eu și clientul? Eu îmi șifonez mașina, îmi pierd permisul, iar el întîrzie sigur la serviciu. Cu ani în urmă, cursele de genul acesta, cu întîrziați, spre gară sau spre mai știu eu unde, erau cele mai grele pentru mine. Să-ți turuie cineva la cap „mai repede, mai repede", iar tu să ai în față o masă de metal peste care nu poți trece ca peste un pod, nu-i deloc lucru ușor. Acum m-am învățat. Fac, bineînțeles, ce pot, să-l duc mai repede, dar nu risc. Mă strădui să-l aduc la realitate. „Decît să ajungem la spital sau... știu eu în altă parte, mai bine, și asta în cel mai rău caz, să întîrziem puțin?" Tînărul plătește, apoi o ia la goană spre poarta uzinei. Mai are cinci minute, sper să nu se facă de rușine în fața noului șef. Am avut noroc că toate semafoarele erau pe verde...

„Nu sînt întîmplări extraordinare, dar totuși, uite cîte fapte de viață. Și toate numai într-un singur schimb. Majoritatea colegilor mei îs oameni cu scaun la cap. Ce-i drept, mai sînt și unii care iau virajele pe două roți și fac tot felul de prostii, dar mai devreme sau mai tîrziu..." Undeva, pe mapamond, cineva, urcat într-un taximetru, își exprimă admirația față de virtuozitatea și talentul celui de la volan, mirîndu-se cum se poate strecura cu atîta dibăcie printre miile de mașini. „Cum se explică asta?", întreabă clientul. „Foarte simplu, răspunde șoferul, pentru că au rămas doar cei mai buni, cei răi... s-au terminat. Viața, selecția naturală și-au spus și aici cuvîntul".

VICTOR BEDA

VIPERA ȘI GĂINA

Doar o mică parte dintre șerpi sînt veninoși. La un total de aproximativ 3 000 de specii, mai puțin de 1 000 au mușcătura otrăvitoare. Cei mai periculoși sînt crotalii (șerpii cu clopoței), cobrele, nah-jaks, șerpii corali și diferite tipuri de vipere. Între acestea din urmă destul de frecvent se întîlnește vipera-aspis (sau aspida), un șarpe lung de circa 90 de centimetri, de culoare maron-roșcată, cu striații negricioase. În anotimpurile umede și friguroase, viperele hibernează. Reptila năpîrlește de mai multe ori în decursul creșterii. Vipera are și dușmani de temut — ea poate fi atacată și ucisă de arici, de anumite animale rapace, dar și de curcani și găini.

MARELE DICȚIONAR CHINO-RUS

După cum scrie revista sovietică „Asia și Africa azi", în U.R.S.S. au apărut primele două volume ale Marelui dicționar chino-rus, a cărui întocmire a început în anii '40, la inițiativa academicianului M.V. Alekseev. Dicționarul conține peste 16 000 de hieroglife chineze, inclusiv ideograme simplificate. În total, el cuprinde peste 250 000 de cuvinte și expresii și este completat cu unități lexicale culese în urma cercetării edițiilor celor mai noi, apărute în cursul traducerii și studierii diferitelor texte chineze. Dicționarul este destinat atît activității practice, cît și celei științifice și didactice în domeniile istoriei literaturii și limbii chineze.

ETRUSCUL SE NĂȘTEA PICTOR!

În apropierea localității Mogliano, din Italia centrală, arheologii au descoperit pe pereții unui mormînt etrusc o serie de picturi admirabile, reprezentînd animale fantastice, îndeosebi lei înaripați, pictate în diferite culori. După părerea specialiștilor, stilul „oriental" al picturilor permite datarea lor în secolul VII î.e.n.

ȘI NOI FOLOSEAM BEȚIȘOARE

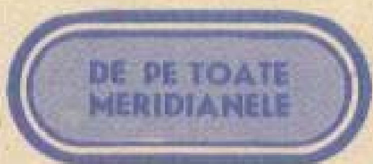
Potrivit relatărilor revistei „Beijing Review", de curînd a fost descoperit un calculator chinez conceput acum... 3 000 de ani. După opinia specialiștilor, este probabil vorba de cel mai vechi instrument de calcul din lume. Se apreciază că cele 20 de bețe subțiri de fildeș găsite făceau parte dintr-un sistem matematic, cunoscut pentru prima dată în timpul dinastiei Zhou. Metoda de calcul cu bețe se baza pe sistemul zecimal, ca și abacul, care a înlocuit-o cu aproximativ 500 de ani în urmă și care este larg răspîndit și astăzi. Sistemul permitea vechilor chinezi să execute calcule algebrice, să extragă rădăcina unui număr și să facă cele patru operațiuni aritmetice.

FACOM ALPHA

În Japonia a fost pus la punct cel mai rapid procesor din lume, care va permite calculatoarelor electronice să-și sporească inteligența mecanică, respectiv capacitatea de a gîndi, de a judeca și de a învăța. Noul procesor, denumit Facom Alpha, va permite dotarea computerelor cu sisteme de inteligență mecanică mai puternice și de o mai mare fiabilitate pentru scopuri cum sînt diagnosticarea medicală, detectarea și evaluarea unor defecțiuni mecanice, analize chimice și echiparea roboților cu memoria capabilă „să recunoască" și „să judece" impactul unor factori externi.

URECHE ELECTRONICĂ

O invenție a specialiștilor de la Universitatea din Seattle, statul Washington, va permite introducerea unei urechi interioare electronice la o serie de pacienți cu deficiențe grave ale auzului. Acest dispozitiv a fost inițial testat, cu bune rezultate, pe maimuțe; ulterior, urechea electronică a fost implantată unui număr de peste 500 de persoane din diferite părți ale globului.

BOLNAV DE „DURERE DE CAP"

Un grup de cercetători americani de la Institutul neurologic din Michigan a ajuns la concluzia că durerile de cap persistente trebuie luate în considerare și tratate, în cele mai multe cazuri, ca o maladie de sine stătătoare și nu ca un simptom al altor maladii. Studiile efectuate relevă că durerile de cap cronice pot avea cauze diferite de cele atribuite în mod curent. Între altele, se pare că majoritatea migrenelor cronice indică o dereglare în mecanismul de declanșare a durerii. În alte cazuri, ele sînt ereditare, avînd la bază un factor genetic. Totodată, există o legătură directă între insomnii sau somn agitat și durerile de cap. Cercetătorii avertizează că în numeroase cazuri medicamentele utilizate în mod curent pentru combaterea durerilor de cap nu numai că nu ajută, dar duc la agravarea suferinței.

ATENȚIE C.F.R.

În căutarea unor soluții pentru eliminarea operațiunilor de transbordare din vagoanele de cale ferată în camioane, specialiștii englezi au realizat vagoane care se pot transforma cu ușurință în remorci auto. Vagonul de cale ferată are la ambele sale capete dispozitive standardizate de prindere de autotrailere. În stațiile de cale ferată se amenajează linii de garaj cu cricuri pentru ridicarea vagoanelor în vederea înlocuirii boghiurilor cu roți de autocamion. Inovația elimină operațiunea costisitoare de transbordare a mărfurilor sau containerelor din garniturile de tren în autocamioane.

VELELE DIN NOU LA MODĂ

La șantierele navale Nippon Kokan a fost construită o navă cu un deplasament de 35 000 de tone tdw care, pe lîngă motoare, dispune de un sistem de vele. S-a calculat că în acest fel vasul consumă cu 5 la sută mai puțin combustibil față de navele obișnuite. Ridicarea și coborîrea velelor, ca și manevrarea lor în funcție de direcția vîntului se face în întregime mecanizat, sub comanda unui ordinator de bord.

SĂ IASĂ LA TABLĂ ELEVUL EINSTEIN

Biografii lui Albert Einstein erau pînă nu demult convinși — iar această convingere avea o largă răspîndire — că marele fizician a fost un elev submediocru. Pentru numeroși elevi capabili, dar leneși, acest fapt a constituit un argument, în sensul că notele proaste nu înseamnă neapărat o capacitate slabă și că în fața lor poate exista un viitor științific strălucit. Pentru această categorie de elevi, revista franceză „Science et vie" publică un articol care informează despre descoperirea carnetelor de note ale lui Einstein din timpul liceului. Surpriză: Strălucitul fizician avea note excelente nu numai la matematică, fizică și la alte științe exacte, ci și la limbi străine și la muzică! Și iată că în acest fel se stinge o legendă. Pe ce se vor mai bizui de acum înainte elevii leneși?

DE-ALE CONCURENȚEI

Pentru că berea franceză avea mare căutare în R.F.G., producătorii vest-germani de bere au strecurat în presă unele avertismente de care nu se putea ca băutorii să nu ia seama: produsul francez îi face pe bărbați... neputincioși! Firește, vînzările au scăzut în bună măsură. La fel de ingenioși s-au arătat și unii oameni de afaceri japonezi, doritori să stăvilească importul de biciclete. Ei au stabilit regula potrivit căreia bicicletele importate pot fi desfăcute pe piața japoneză numai după ce sînt testate de campionul olimpic nipon de ciclism. Or, cum pînă una-alta un astfel de campion nu există, concurența este pusă în carantină.

LEAC PENTRU „RĂUL DE AUTOMOBIL"

Despre răul de mare sau de înălțime se cunosc mai multe lucruri; în schimb, despre răul de automobil aproape că nu se vorbește, deși el afectează multe persoane. Acest „rău" se datorează dezionizării aerului ambiant. Pentru a preîntîmpina acest neajuns, a fost pus la punct un aparat special, care contribuie la ionizarea vehiculelor. El difuzează la distanță ioni negativi, cu efect benefic asupra pasagerilor. Branșat la bricheta de bord, aparatul garantează un debit de 1 800 miliarde de ioni pe secundă și pe centimetru cub de aer. Eliminînd impuritățile — praf, microorganisme, și mai ales fumul de țigară — ionizatorul contribuie la menținerea unei stări sănătoase a șoferului.

OCHELARI DE PRIVIT UNIVERSUL

Specialiștii indieni au realizat un telescop optic ce cîntărește 115 tone, are o lungime de 57,7 metri și o lățime de 8,7 metri, fiind echipat cu o oglindă de 2,3 metri diametru. Telescopul este considerat cel mai mare din Asia și al treilea, ca putere, din lume, după telescoapele din U.R.S.S. și S.U.A.

INIMĂ, INIMĂ...

Potrivit unui studiu efectuat de medici de la companiile americane de asigurări, bolile de inimă continuă să rămînă principalul factor de mortalitate. De pe urma acestor maladii, în 1981 au murit, în Statele Unite, 753 000 de persoane, iar în 1982 — 760 000. Studiul precizează că în zonele industrializate din estul S.U.A. mortalitatea din cauza maladiilor cardiace este mai mare decît pe coasta vestică a țării.

12 foşti antrenori ai echipei naţionale într-o anchetă — CE-AŢI FACE DACĂ AŢI FI ÎN LOCUL LUI MIRCEA LUCESCU?

Nu credem că naţionala noastră de fotbal se găseşte într-un moment greu. Nici măcar într-unul, să-i zicem aşa, special. În ciuda startului ratat la Belfast, 2—3 cu Irlanda de Nord, ea păstrează şanse considerabile de a ajunge la mondialele din Mexic, fie şi prin prisma socotelii că şi drumul spre Guadalajara anului 1970 a început poticnit, prin 0—3 la Lisabona. Acceptăm însă acele opinii care, tot mai multe şi tot mai insistente, introduc în discuţie problema schimbării, a primenirii generaţiei la nivelul echipei reprezentative.

A venit momentul ca „vechea gardă", ilustrată mai ales de Ştefănescu şi Bölöni, să se predea sau e ea încă în stare să reprezinte cu fruntea sus, eficient, fotbalul românesc, aşa cum a făcut-o în „campania pentru Paris"?

În faţa acestei dileme i-am aşezat, recent, pe 12 dintre foştii antrenori ai echipei naţionale, principali sau secunzi. Cu toţii, de la Guadalajara pînă la Lucescu, ar fi 13, doar că unul dintre ei, Constantin Cernăianu, se află cu contract în Cipru. Aşa că i-am invitat la cuvînt pe toţi ceilalţi, principali (Angelo Niculescu, Cornel Drăguşin, Ştefan Covaci şi Valentin Stănescu, în două rînduri) sau secunzi, rugîndu-i să ne răspundă la următoarele 3 întrebări:

1. Ce-aţi face dacă aţi fi în locul lui Mircea Lucescu?
2. Ce jucători noi aţi propune lotului reprezentativ?
3. Cum aţi alcătui echipa naţională pentru 1985?

N-am întreprins această anchetă, să fim bine înţeleşi, pentru a pune la îndoială competenţa lui Mircea Lucescu, ale cărui merite în relansarea fotbalului românesc sînt evidente, ci pentru că am apreciat că propunerile şi sugestiile foştilor antrenori ai tricolorilor, tehnicieni cu vechi state de seviciu şi redutabile „cărţi de vizită", pot servi cauzei generale a fotbalului nostru, ajutîndu-l totodată pe Mircea Lucescu (ca şi pe secundul acestuia, Mircea Rădulescu) să-şi limpezească ideile şi intenţiile.

Am primit răspunsurile de mai jos şi, fără a fi pe de-a întregul de acord cu ele, le-am găzduit ca atare, respectînd dreptul fiecărui la opinie.

Gheorghe Constantin:
„AŞ RĂMÎNE TOT LA FORMULA ACTUALĂ“

1. Aş merge mai departe, atent la critici, dar surd la cîrcoteli. Pentru „campania mexicană“ aş rămîne la formula actuală, căreia i-aş adăuga cîţiva jucători tineri. Nu e încă, aşa cred, vremea unei schimbări masive, dar cînd va veni, mîine, poimîine, m-aş găsi pregătit. Nici Lucescu nu procedează altfel.

2. Lucescu a văzut şi vede mai mulţi jucători decît oricare dintre antrenorii de club. Zicînd Balint şi Lăcătuş, propun mai ales din citite şi auzite. Zicînd însă Tulpan şi Balaur, doi dintre jucătorii Gloriei Buzău, vorbesc în deplină cunoştinţă de cauză. În meciurile cu Craiova şi Dinamo, de pildă, Balaur şi-a depăşit toţi adversarii, care de care mai internaţionali! Are 25 de ani, e puternic şi ambiţios, de ce nu i s-ar oferi o şansă?

3. Dacă Lucescu mi-ar cere părerea, i-aş da-o fără nici o rezervă.

Robert Cosmoc:
„UN REGISTRU, DIN PĂCATE, PREA SĂRAC“

1. Aş păstra scheletul echipei, dar aş mulţumi cîtorva jucători care mi se par depăşiţi, lui Ştefănescu şi lui Bölöni în primul rînd. Pe timpul lui Angelo Niculescu, naţionala a fost aspru criticată pentru temporizare. Dar nici naţionala lui Lucescu nu pare să aibă mai multe modalităţi de exprimare. Registrul ei e, din păcate, sărac: o apropiere înceată de poarta adversă şi o încercare, nu totdeauna reuşită, de a finaliza cele 3—4, dacă nu şi mai puţine, ocazii de gol. Un „calapod“, să-mi fie iertat, făcut ca să evite eşecurile, nu ca să forţeze victoriile! Eu, în locul lui Lucescu, mi-aş îndrepta atenţia spre atac. Aş căuta să-l activizez şi, pentru asta, aş organiza săptămînal sau măcar o dată la două săptămîni antrenamente comune ale lotului. Aşa au procedat ungurii bunăoară şi le-a reuşit.

2. La nivelul diviziei B există mulţi jucători valoroşi. Lucescu i-a văzut, dar în fugă. Trialurile din ultima vreme nu prea şi-au atins scopul, au fost mai degrabă nişte inventare, fotbaliştii venind cu un tren şi plecînd cu celălalt.

3. Lung — Rednic, Ion Marin, Bumbescu, Ungureanu, Balint, Dragnea, Ţicleanu sau Movilă, Klein, Lăcătuş, Orac.

Ştefan Covaci:
„UNDE SÎNT MULTE CAPETE, SÎNT ŞI MULTE IDEI“

1. Secondat de 2—3 tehnicieni de încredere şi cu experienţă, aş face mai întîi o analiză amănunţită a posibilităţilor actualului lot. Aş lua în discuţie şi motivaţia. Lucescu a realizat multe lucruri bune, dar a lucrat mai mereu de unul singur! Nu că n-ar şti, ştie, dar nu le poate cuprinde pe toate. Îmi aduc aminte că, înainte de Guadalajara, Angelo a acceptat să colaboreze cu regretatul Vogl, cu Nicuşor şi cu mine. Aşa mi se pare logic, întrucît unde sînt mai multe capete,sînt şi mai multe idei. În altă ordine, aş implanta cîţiva jucători tineri, cu vitalitate, dornici de afirmare, poate chiar un bloc dintr-o echipă. Blocul apărării dinamoviste, de exemplu, deoarece cel al Craiovei, căruia i se datorează o parte importantă din meritul calificării la europene, pare să fi slăbit. Prea multe goluri a primit Universitatea în această toamnă! Aş revizui şi concepţia, orientînd-o spre un fotbal mai direct, mai ofensiv. Am impresia că, azi, naţionala aşteaptă prea mult de la vîrfuri, datorită faptului că mijlocul e fără elan, prea lent, n-are explozie.

2. I-aş sugera să se gîndească mai serios la Suciu, la Bozeşan, la Majaru, la Rada, la Bolba, la Tulpan, la Nica, la Balint, la Mihai Zamfir, la Lăcătuş, la Stoica. Îi ştie pe toţi, dar nu le-a acordat suficientă încredere.

3. N-am să-i fac echipa, dar am să-i dau un sfat: să nu se atașeze de jucători mai mult decît e cazul. Și eu am căzut într-o astfel de capcană, plătind un preț greu pentru că am rămas legat sentimental de cîțiva băieți care, la un moment dat, nu mai puteau! Lucescu are obligația să învețe din erorile selecționerilor mai vechi și o face, dar mă îndoiesc că în suficientă măsură.

Cornel Drăgușin:
„DUPĂ HAGI N-A MAI APĂRUT NIMIC!"

1. Poziția mea e delicată, întrucît sînt unul dintre colaboratorii apropiați ai directorului tehnic al federației. Deciziile lui sînt, într-o oarecare măsură, și rodul acestei colaborări. Mai multe nu pot spune, decît că intențiile și planurile lui Lucescu sînt riguroase, realiste, obiectivul lor final fiind obținerera calificării la Mexic.

2. Pe jucătorii așa-ziși noi Lucescu îi știe: Bozeșan, Belodedici, Mussznay, Stîngaciu, Mircea Muntean ș.a. Ei ar urma să confirme. Necazul e însă altul: fotbalul nostru e foarte sărac la capitolul jucătorilor care vin. După Hagi, care are și el, iată, 2—3 ani de cînd s-a lansat, n-a mai apărut nimic!

3. Părerea mea e că o echipă, oricare ar fi ea, nu se face în general, ci în funcție de un anume meci. Iar pînă în aprilie 1985 mai e atîta timp! Personal, aș realiza o medie între valoarea și forma jucătorilor.

Dumitru Nicolae-Nicușor:
„CÎTEVA ROTIȚE AU RUGINIT"

1. Aș proceda la o remaniere parțială a lotului. Nu pentru că o serie de jucători ar fi îmbătrînit, ci pentru că sînt uzați. Motivul uzurii e simplu: n-au avut grijă de ei, n-au avut o viață personală corespunzătoare performanței îndelungate. Nu sînt pentru o schimbare masivă, dar cîteva rotițe au ruginit și ar trebui scoase din angrenaj. Cerințele sînt și vor fi tot mai mari, iar 3—4 titulari nu mai fac față. Îi știe și Lucescu.

2. Încrezător în competența și în ochiul lui Lucescu, nu i-aș propune nimic.

3. Mă abțin.

Titus Ozon:
„EL E ÎN PROBLEMĂ, EU NU!"

1. Aș face ca el. Depune mult suflet și e excelent pregătit.

2. N-am nimic de zis. De altfel, am cam pierdut contactul, merg tot mai rar la fotbal și numai la meciurile foarte bune.

3. El e, cum se spune, în problemă, eu nu! De sfaturi are Lucescu nevoie?! Alegerea echipei trebuie să țină cont de valoare și de formă, dar treaba asta o știe și el foarte bine.

Emerich Jenei:
„ECHIPA DE LA EUROPENE ȘI-A ÎNCHEIAT CICLUL"

1. Consider că echipa de la europene și-a încheiat ciclul. Ea mi se pare uzată, plictisită și, încă mai grav, lipsită de motivație. Aș înlocui o parte dintre componenții ei, încercînd să aduc un suflu nou și, în plan tactic, să iuțesc jocul. N-aș renunța neapărat la Ștefănescu, în jurul căruia se tot discută, dar l-aș supune unui program special de pregătire, păstrîndu-l în funcție de răspunderile lui. Aș apela la Hagi, la Balint, la Lăcătuș, la Zare, la alții din categoria celor capabili să grăbească jocul. Nu i-aș mai arăta atita încredere lui Gabor, care tot promite, dar nu dă nimic sau, în cel mai fericit caz, dă cu lingurița.

2. Am răspuns, nu?

3. Treaba lui Lucescu e să facă naționala, a noastră, a antrenorilor de club, să-i punem la dispoziție jucători cît mai bine pregătiți. Eu mai zic ceva: cine e alături de Mircea, e alături de fotbalul românesc.

Angelo Niculescu:
„S-A GÎNDIT CINEVA LA ACEST JURCĂ?!"

1. Răspunsul meu e ferm: aș schimba! Sînt convins că și Lucescu și-a dat seama că o parte dintre componenții lotului nu mai fac față ritmului. Mai ales mijlocașii nu mai sînt ce-au fost. Schimbarea e însă, recunosc, dificilă, căci echipele noastre cînd urcă, cînd coboară. Craiova a renăscut, spre bucuria noastră, a tuturor, Dinamo a lăsat ștacheta după ce, o vreme, fusese invers! Dar aș schimba, fără să stau pe gînduri.

2. Jucători noi n-ar prea fi. Una că sînt puțini, alta că Lucescu i-a cam trecut în revistă. I-aș da totuși două teme de meditație: Jurcă și Bozeșan. Jurcă trage Argeșul după el, crescînd de la meci la meci. S-a gîndit cineva la el?!

3. Lung — Negrilă, Ștefănescu, Iorgulescu, Munteanu II, Rednic, Movilă, Bozeșan, Jurcă, Cămătaru, Hagi.

Gheorghe Staicu:
„NU LA VÎRFUL PIRAMIDEI TREBUIE UMBLAT, CI LA BAZA EI"

1. Aș face, în linii mari, ce face și Lucescu. Parcă aș insista asupra ideii că naționala nu-i decît oglinda campionatului intern.

2. O spun cu toată răspunderea: nici un alt antrenor al echipei reprezentative n-a manifestat atît interes pentru depistarea și promovarea jucătorilor tineri ca Lucescu. Împreună am efectuat o serie de trialuri la nivelul diviziei B, cu meciuri internaționale. Intenționam să trecem și la C. Din păcate atît în diviziile inferioare, cît și, mai ales, la copii și juniori nu se muncește cu destulă sîrguință. Nu-s puțini jucătorii care ajung în eșaloanele superioare fără să-și fi însușit abecedarul fotbalului de performanță! Nu la vîrful piramidei trebuie umblat în primul rînd, ci la baza ei.

3. Nu mă pot amesteca în treburile altuia.

Victor Stănculescu: „L-AŞ PREFERA PE MORARU LUI LUNG"

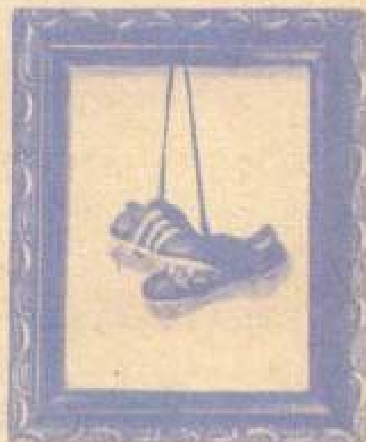
1. Aş fi tentat să schimb o serie de jucători. În locul lui Ştefănescu, ale cărui merite sînt incontestabile, l-aş introduce pe Ion Marin, după cum, în poartă, l-aş prefera pe Moraru lui Lung. Aş renunţa şi la Andone, pe care îl socotesc sub nivelul lui Nicolae. Cu alte cuvinte aş căuta să fiu cît mai puţin sentimental. Zic că aş căuta pentru că nu ştiu dacă aş putea, întrucît nu sînt puţine cazurile, şi Lucescu mi se pare unul dintre ele, cînd un antrenor pleacă la drum cu jucători mai puţin valoroşi decît alţii, dar mai potriviţi concepţiei lui. Un astfel de jucător e Klein, în care n-am crezut, dar care reprezintă o victorie netă a lui Lucescu. Klein e cea mai bună dovadă că Lucescu are idei şi că se zbate să le aplice. Lucrul acesta e, fără îndoială, demn de toată lauda. Îl apreciez pe directorul tehnic, dar nu-mi pot reprima să-i adresez şi un reproş. Începerea cu întîrziere a campionatului n-a fost cea mai fericită soluţie; e imposibil să joci un sfert de tur pe terenuri grele, îngheţate, şi să le ceri jucătorilor să arate tot ce pot! Mergînd mai departe, aş acorda, dacă aş fi în locul lui, mai multă atenţie zonelor de margine ale terenului. La Euro '84, majoritatea golurilor, 26 din 40, au avut la bază acţiuni pornite sau chiar finalizate din lateral. Nu cred că avem voie să ignorăm această tendinţă a fotbalului internaţional.

2. Am zis Moraru şi Ion Marin. Mai zic Nicolae, Dragnea, Lăcătuş, Balint şi Manea. Ne trebuie jucători care să poată „sparge" singuri, fără ajutorul altor 3—4. Joc colectiv, joc colectiv, dar personalităţile îşi au rolul lor, uneori decisiv.

3. Moraru — Rednic, Ion Marin, Iorgulescu, Ungureanu, Dragnea, Klein, Balint, Lăcătuş, Cămătaru, Manea.

Valentin Stănescu: „EU AŞ JUCA FĂRĂ BÖLÖNI!"

1. Mie îmi place Lucescu, nu-i găsesc, ca alţii, defecte. Are scaun la cap, jos pălăria, are succese. Sigur, cîţi spectatori, atîţia selecţioneri, dar Lucescu merită stimă şi încredere.

2. Cred că nici unul dintre jucătorii demni de a intra în echipa naţională n-a rămas pe dinafară. Poate că unii au intrat chiar fără să merite!

3. Lung—Negrilă, Iorgulescu, Ştefănescu, Ungureanu, Rednic, Ţicleanu, Klein, Augustin, Geolgău, Cămătaru. Eu aş juca fără Bölöni, adică aş încerca să grăbesc jocul, să-l fac mai direct.

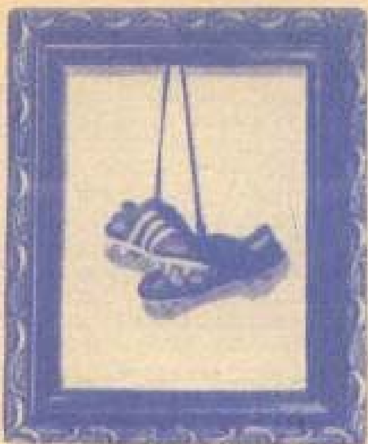

Ion Voica: „ŞTEFĂNESCU MI SE PARE DE NEÎNLOCUIT"

1. I-aş folosi pe cei mai valoroşi, indiferent de vîrstă. Forma hotărăşte, dar înaintea ei e valoarea. Iată de ce Ştefănescu mi se pare de neînlocuit. Experienţa lui poate fi încă multă vreme utilă. Nu vreau să mă lungesc: n-aş schimba echipa de la europene, convins că are încă mari disponibilităţi şi că la greu va şti să se mobilizeze.

2. Jucătorii au fost trecuţi prin atîtea „site" încît nu văd ce aş mai putea propune nou. Lumea se hazardează cerîndu-l pe cutare sau pe cutărică la naţională, dar se înşală, căci unul e nivelul campionatului şi altul cel al fotbalului internaţional de anvergură. Lucescu a arătat că ştie să cîntărească o astfel de diferenţă.

3. Lung — Negrilă, Iorgulescu, Ştefănescu, Ungureanu, Rednic, Bölöni, Klein, Geolgău, Cămătaru, Hagi.

Montaj de
EMILIAN BERDELI ■

Fotografii de AUREL NEAGU ■

Tragem linie și adunăm

Ce-ar fi de comentat, stimați cititori? Mai întîi, stima de care se bucură Mircea Lucescu în ochii vîrstnicilor (fără excepție) săi colegi de meserie, dispuși să-i recunoască, chiar și atunci cînd au a-i face reproșuri, calitățile și meritele. Ca unii care, prin intermediul revistei, am fost tot timpul (nu doar la victorii) alături de tînărul director tehnic al F.R.F., sprijinindu-l pentru temeinicia, amploarea și cutezanța demersului său, nu ne rămîne decît să ne bucurăm că intuiția și judecata noastră au fost exacte.

Intrînd în detalii, să subliniem că „subiecții" sondajului s-au împărțit, în mare, în două categorii: cei care s-au pronunțat pentru schimbări imediate la nivelul naționalei, 6 la număr (Cosmoc, Covaci, Jenei, Niculescu, Nicușor, Stănculescu) și cei care s-au declarat, fie voalat, fie direct (Constantin, Voica) împotriva unei astfel de acțiuni. De fapt, schimbarea generației, cum am numit-o, a vizat în opiniile tehnicienilor înlocuirea cu precădere a 2 jucători, Ștefănescu și Bölöni, înlocuire care, chiar dacă redusă numeric, ar avea darul să modifice stilul de joc al echipei, făcîndu-l mai direct, mai rapid. Chiar dacă nu subscriem la acest punct de vedere, trebuie să ținem cont de el și, în strînsă legătură, să notăm că multe dintre sugestiile celor intervievați vizează remanierea liniei de mijloc a naționalei, socotită prea lentă pentru cerințele fotbalului internațional.

În ceea ce privește propunerea de jucători noi, am înregistrat puține nume. Cu adevărat noi sînt cele ale lui Balaur, Tulpan, Ion Marin, Nica, Bolba, Suciu, Belodedici, Stîngaciu, Muntean și Jurcă, dar „rezerva" antrenorilor pare să fie, la acest capitol, justificată: jucătorii tineri, de reală perspectivă, sînt flori rare! Această deficiență, de-acum cronică, ar merita să dea mai mult de gîndit diriguitorilor fotbalului nostru. Dacă reținerea aceasta ni s-a părut, repetăm, scuzată, ne-a surprins și, de ce n-am spune-o?, contrariat modul în care o parte dintre invitații anchetei au tratat întrebarea a treia. Mai mult de jumătate dintre ei (7 din 12) s-au sustras unui răspuns, plasîndu-se pe linia unei rezistențe minime. Sigur că echipa națională e, în primul rînd, treaba lui Lucescu, care e și plătit pentru asta, dar nu e numai treaba lui, ci a tuturor celor care iubesc fotbalul românesc și-i doresc binele. A indica 11 jucători, cei pe care îi consideri apți să îmbrace tricoul echipei reprezentative, nu înseamnă o imixtiune în munca antrenorului, ci un ajutor oferit acestuia. Ajutor pe care unii l-au refuzat din „diplomație", din comoditate, și mai grav, dintr-o principialitate greșit înțeleasă. Avea perfectă dreptate Ștefan Covaci cînd afirma că acolo unde sînt mai multe capete sînt și mai multe idei, dar simpla enunțare a problemei, ca o maximă, nu aduce beneficii. E nevoie tocmai de idei! Or acestea au fost înlocuite, nu o dată, cu amabilități și declarații de complezență.

Înainte de a pune punct și a vă lăsa, stimați cititori, să analizați (mai bine decît Lucescu, firește) datele prezentei anchete, autorul ei ține să mulțumească tuturor celor intervievați pentru amabilitate, dorindu-le lor, ca și fotbalului românesc în ansamblu, un 1985 mai rodnic, mai bogat în satisfacții.

OVIDIU IOANIȚOAIA ■

ARITMOGRIF

Înlocuind cifrele prin litere veți obține de la A—B denumirea unei discipline... „cu probleme", iar pe verticală... alte probleme.

A

		7	2	8	2	1	4	3	8	9		
	10	4	11	4	8	2	3	12	2	8	4	
			1	2	11	3	5	13	2			
		5	7	12	3	4	11	14	15	2		
6	12	1	7	16	4	1	4	11	3	2	8	2
6	12	16	5	11	5	2	8	5	3	2	3	4
		6	12	11	13	3	2	11	3	2		
			17	5	14	5	15	12	8			
	3	8	5	13	4	6	3	12	2	8	4	
		3	4	3	8	2	4	17	8	9		

B